Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

EMILIE ANDERSEN

Malmøkøbmanden
DITLEV ENBECK
og hans regnskabsbog

Et bidrag
til Danmarks handelshistorie
i det 16. århundrede

I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARD

KØBENHAVN 1954

Malmøkøbmanden

DITLEV ENBECK

og hans regnskabsbog

EMILIE ANDERSEN

Malmøkøbmanden
DITLEV ENBECK
og hans regnskabsbog

Et bidrag
til Danmarks handelshistorie
i det 16. århundrede

I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARD

KØBENHAVN 1954

Printed in Denmark by Nielsen & Lydiche (M. Simmelkiær)

FORORD

Ditlev Enbecks regnskabsbog er først benyttet af Erik Arup i: »Studier i Engelsk og Tysk Handels Historie. En Undersøgelse af Kommissionshandelens Praksis og Theori i Engelsk og Tysk Handelsliv 1350—1850« (1907). Arup, der brugte den som kilde til den nordtyske kommissionshandels historie, er den første danske historiker i moderne tid, som har gjort brug af købmandsregnskabsbøger ved udarbejdelsen af en videnskabelig afhandling. På grundlag af Arups arbejde har Walter Schmidt-Rimpler anvendt regnskabsbogen i: Geschichte des Kommissionsgeschäfts in Deutschland I (1915). Dette bind går dog kun til 1500. I bind V, 1. abt., af V. Ehrenbergs Handbuch des gesamten Handelsrechts (1928) har Schmidt-Rimpler oversigtsmæssig skildret kommissionshandelens udvikling indtil den nyere tid, hvortil han også har benyttet Arups arbejde. Denne har tillige anvendt regnskabsbogen til senere arbejder, nemlig i sin Danmarks Historie II (1932) og til fremstillingen i »Dänische Wirtschaftsgechichte«, von Axel Nielsen (1933). Regnskabsbogen er endvidere benyttet af L. M. Bååth i »Hälsingborgs Historia«, Andra Delen I (1933), og på grundlag af Arups arbejder af Aksel E. Christensen til afhandlingen »Danmarks Handel i Middelalderen« i »Nordisk Kultur« XVI (1934). Gösta Johannesson har i: »Den skånska kyrkan och reformationen« (1947),

gengivet en side af regnskabsbogen, men iøvrigt ikke brugt den som kilde for sin fremstilling. Endelig har Rasmus Berg bl. a. skrevet om Ditlev Enbeck og hans regnskabsbog i en mindre afhandling med titlen: »Nogle gamle danske Købmandstyper«, trykt i Handels- og Søfartsmuseet på Kronborgs årbog 1948.

Hanseatiske historikere har i de senere år drøftet metoden for udgivelsen af handelsbøger. Det skyldes navnlig en påtænkt udgave af Hildebrand Veckinchusens handelsbøger (1399—1420 i 10 bøger). Man er kommet til det resultat, at de ældste mindre handelsbøger bør udgives in extenso efter ordlyden, mens handelsbøger fra en senere tid på grund af bøgernes omfang og af hensyn til overskueligheden og brugbarheden bør udgives med anvendelse af kolonneformen eller den tabellariske form, idet skemaet for enhver handelsbog skal indrettes i overensstemmelse med bogens ejendommeligheder eller egenart. (Claus Nordmann: Die Veckinchusenschen Handelsbücher. Zur Frage ihrer Edition (HGbl. 1940/41). G. Lechner: Die Hansischen Pfundzollisten des Jahres 1368. Mit einem Vorwort von F. Rörig (Lübeck 1935). Jfr. W. Stieda: Über die Quellen der Handelsstatistik im Mittelalter, Abh. der Berliner Akademie, phil.-hist. Kl. 1902 II s. 24). — Selvom Ditlev Enbecks regnskabsbog er fra det 16. århundrede, er bogføringsteknikken så ufuldkommen, at der ved en udgave heraf ikke bør anvendes tabellarisk opstilling eller kolonneformen. Desuden er bogens stil ofte fortællende, og iøvrigt drejer det sig kun om en enkelt mindre bog.

Nu afdøde professor Arup udtalte engang i sine senere år det ønskelige i, at kommissionshandelens historiske udvikling ved nærværende arbejde blev behandlet fra grunden af. Man kan hertil sige, at indenfor den hanseatiske

handelsverden er kommissionshandelen belyst ved Arups og Schmidt-Rimplers arbejder, mens der for dansk område tiltrænges en monografisk fremstilling af kommissionshandelens udvikling gennem de forskellige århundreder.

Jeg er stadsarkivarien Leif Ljungberg megen tak skyldig både for at have fået overladt regnskabsbogen til udgivelse og for den hjælp, Stadsarkivet har ydet mig. Professor Lauritz Weibull er jeg ligeledes forpligtet til megen tak, fordi han har tilskyndet mig til arbejdet. Konstnären Einar Bager er jeg taknemlig for de oplysninger, han straks gav mig om gamle ejendomsforhold i Malmö, og for den interesse, som han har vist arbejdet.

De studier, jeg i tidligere år har foretaget i Lübecks arkiv, blev gjort med henblik på et andet endnu ikke fuldendt arbejde. Hvis arkivet havde været tilgængeligt i disse år, ville jeg ikke have undladt at have anmodet om endnu et besøg. Jeg tror dog ikke, at der vil være meget mere at finde i lybske arkivalier til belysning af Ditlev Enbecks handel.

Det var mig en glæde under arbejdet med Ditlev Enbecks bog at følge de forelæsninger, som kontorchef ved Københavns universitet, O. Christiansen, holdt over regnskabsvæsenets historiske udvikling. Det var blot meget at ønske, at kontorchef Christiansen snart ville lade sit arbejde fremkomme i trykken.

For den understøttelse, jeg har modtaget af Carlsbergfondet til nærværende arbejde, bringer jeg herved direktionen min ærbødige tak.

København, i juli 1953.

Emilie Andersen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Ditlev Henriksen Enbeck 9
2. Henrik Brantun 26
3. Ditlev Enbecks bogføring. — Købmandsregnskabsbøger 40
4. Handelens udvikling i Malmø i slutningen af det 15. og begyndelsen af det 16. århundrede 50
5. Ditlev Enbecks handel 70
6. Varer og priser 123
7. Pengevæsen. Mål og vægt 133
8. Indledende bemærkninger til udgaven af regnskabsbogen 137
9. Regnskabsbogen 141

Bilag: En notitsseddel 267

Noter og henvisninger 269

Sted-, person- og sagregister til regnskabsbogen 291

English summary 311

Med to plancher

DITLEV HENRIKSEN ENBECK

I Malmø Stadsarkiv findes under signatur L nr. 16 (1313) en regnskabsbog, der er ført af en købmand i tiden 1521—1535. Bogen er skrevet på tysk og i jeg-form. Skriveren og bogens ejer er uden tvivl samme person. Det var almindeligt, at købmændene selv førte deres regnskabsbøger. Hvem denne person er, fremgår ikke direkte, men man får oplysning herom gennem tilførsler til bogen, der er skrevet med anden hånd; ifølge disse er ejeren Malmøkøbmanden Ditlev Enbeck. Sammenstiller man de oplysninger, man får fra regnskabsbogen, med dem, som man gennem andre kilder får om rådmand i Malmø, Ditlev Henriksen, kan der ikke godt herske tvivl om, at rådmanden er identisk med købmandsregnskabsbogens ejer, Ditlev Enbeck. Samme hånd, der har skrevet regnskabsbogen, har utvivlsomt også skrevet et par kvitteringsbemærkninger for indbetaling af en manddrabsbøde til kongen og byen i 1530—31. Disse bemærkninger, der ligeledes er skrevet på tysk, er indført i den lille protokol, som rådet i Malmø førte over sagefald i byen. I bogen findes dog ikke patronymikon'et Henriksen for Ditlev Enbeck, mens det i andre bevarede kilder ikke er lykkedes at finde tilnavnet Enbeck for rådmand Ditlev Henriksen.

Den 14. marts 1519 aflagde rådmand Ditlev Henriksen som værge eller forstander for sct. Simonis et Judae kapel på Malmø rådhus regnskab for otte år for kapellets indtægter og udgifter. Denne regnskabsperiode er altså begyndt i 1511, og det er sandsynligt, at Ditlev Henriksen har været værge eller forstander i hele regnskabsperioden. Før 1511 er det ikke lykkedes at finde noget om ham. Første gang man finder ham nævnt som rådmand er i 1517, da borgmestre og rådmænd samt byfogden under 21. aug. udstedte et åbent brev vedrørende Andreas Harckes arvesag[1]. Fra den tid Ditlev Henriksen træder frem i historiens lys som rådmand, har man i Malmø bevaret kæmnerregnskaber, nemlig fra påske 1517—påske 1520[2]. Disse indeholder skattemandtaller for tre år, men Ditlev Enbeck nævnes ikke heri, da han som rådmand var fritaget for at betale byskat. En gennemgang af regnskabernes poster viser derimod, at Ditlev, som han ofte kaldes i disse regnskaber, var meget virksom for sin by. I samme år, som de bevarede regnskaber begynder, var det, at Christiern 2. foretog sit første krigstog til Sverige. Ditlev synes foreløbig at have opholdt sig hjemme i Malmø. Det ses af udgiftsposterne, at der omkring sct. Olufs dag (29/7) 1517 er betalt 1 mk. til tre mænd som vederlag for, at de førte høvedsmanden med hans tjenere, »som laa til Dytløffes«, til Lund. Omkring Matthæi dag (21/9) s. å. betaltes en vognmand 12 sk. som vederlag for, at han førte høvedsmanden Frantz Mytszener til Ystad, »ther laa till Dytløffes til herberges«. I oktober s. å. udlejede Ditlev en hest til brug for to Malmøborgere, der rejste til Sjælland for at tale med kongen, hvem de fandt i Næstved, om de ryttere, der nedkom fra Rønneby. I slutningen af samme måned blev Ditlev Henriksen og Kaj Ahlefeldts dreng sejlet over til Dragør i anledning af,

at Ditlev skulle til København i Malmø bys ærinde. I dette efterår begyndte Christiern 2. sine rustninger til det andet krigstog imod Sverige, og der samledes i løbet af den følgende vinter tropper på Øresundets kyster. Helsingborg var hovedsamlingsstedet. Malmø blev bebyrdet med stor indkvartering. I slutningen af nov. 1517 lå der 1100 ryttere i byen. Malmø bys ledelse søgte at få en del af rytterne indkvarteret andre steder. Den 24. nov. drog Ditlev Henriksen til Helsingborg og København i byens ærinde. Der kan næppe være tvivl om, at det var af hensyn til det indkvarterede krigsfolk, at han har skullet begive sig ud på denne rejse. Mens det i byskatteregnskabet 1517—18 oplyses, at Malmø til det første krigstog imod Sverige fik sit udbud af krigskarle nedsat fra 90 til 80 mand, får man af regnskabet 1518—19 ikke nogen oplysning om størrelsen af udbudet til det andet krigstog, der fandt sted juni—okt. 1518. Det er kun indirekte, man får lidt at vide om det af Malmø opstillede mandskab. Som udgiftspost er således opført, at byens spillemand Stentzel fik 9 sk. til et par sko og 8 sk. til tærepenge, da han udfor med de folk, som byen udgjorde imod de svenske, og Ditlev Henriksen var høvedsmand for. Som anfører for Malmøs udbud har Ditlev altså været borte fra byen, og det er vel derfor, at regnskabet for dette år ikke indeholder mere om ham udover, at han som rådmand naturligvis må forudsættes at have deltaget i magistratens møder og beslutninger på de tider, han har været til stede i byen. Efter at være kommet tilbage fra krigstoget har han på byens vegne, vel i vinteren 1519, solgt en gengærd, bestående af smør og øksne, for 198½ mk. Denne skat havde kong Christiern undt Malmø til hjælp til udgifterne ved indkvartering af ryttere. År 1519 var et travlt forberedelsens år til det store krigstog imod

Sverige, der begyndte januar det følgende år. Der udstedtes mange kongebreve. I midten af september bragte således Ditlev Henriksens svend et kongebrev til Landskrone. Den 26. i samme måned kom Albert Jepsen Ravensberg til Malmø med nogle kongebreve, et af disse bragte Ditlev Henriksens svend til Trelleborg. Den 4. okt. udgik der kongebreve[3] til købstæderne om, at de skulle stille et bestemt antal heste med ryttere, udrustet med harnisk, værge, lodbøsser eller armbrøster. Malmø skulle stille 30. Formentlig er det nogle af disse breve, der ifølge kæmnerregnskabet 1519—20 15. s. m. sendtes til Malmø. I den følgende måned fik en skipper selvtredie 2½ mk. som vederlag for, at han den 26. nov. førte Ditlev Henriksen over tilligemed fire »ambusaate«. Det må ifølge opstillingen i regnskabet forstås således, at disse mænd førtes over til København. Da der ikke høres noget om, at Ditlev vendte tilbage, er hans tjeneste i den kongelige hær 1519—20 formentlig begyndt på denne tid. Selvom kæmnerregnskabet heller ikke for dette år giver mange oplysninger om Malmøs udbud, ses det dog, at Ditlev Henriksen har været anfører for dette, idet regnskabet tilsidst har en udgiftspost på 69 mk., som Ditlev Henriksen fortærede med de heste og folk, »ther hand war utskicket met uti wor naadige herres utbud, som war 40 heste og 120 karlle«. Heraf fremgår tillige, at Malmøs udbud af beredne skytter må være blevet sat op fra 30 til 40. — Borgmestre og råd i Malmø traf selv bestemmelse om, hvem der af deres midte skulle være anfører for byens udbud under en krig. Når Ditlev Henriksen har været anfører to gange efter hinanden, kan der næppe være tvivl om, at han er gået til opgaven med lyst. Han har haft den tilfredsstillelse, at udbudet under hans anførsel, i hvert fald i 1520, ikke alene har været større,

men også kvalitetsmæssigt stået højere. I 1520 har således 25 % af udbudet været beredne skyttere. I 1518 har udbudet i hvert fald haft skydevåben, idet der umiddelbart efter ovenfor nævnte post om spillemanden er tilført byregnskabet, at en bonde fik 8 sk. i vognleje, fordi han kørte 12 hagebøsser fra Hørby til Malmø, »hvilcke byszer som samme forscr:ne wort folck haffde ut met them samme tyd«. I det sidste krigsår stillede Malmø tillige bådsmænd og skibe (skuder)[4].

Året efter sin deltagelse i Christiern 2.s tredie krigstog imod Sverige påbegyndte Ditlev sin regnskabsbog. Han siger selv, at han skrev første gang i bogen den 31. aug. 1521. I de foregående år havde der næppe været megen tid til handelsforetagender. Forretninger med borgmester Hans Mikkelsen, der havde fundet sted i 1518, blev således først afregnet i 1522. De politiske begivenheder afspejler sig i nogen grad i regnskabsbogen. Hanseaterne havde haft betænkelighed ved at foretage skånerejsen i efteråret 1521, den fandt dog sted, men der har ikke uden videre kunnet udføres fetalje m. m.[5]. Ditlev Enbeck ses da også at have handlet med lybske købmænd i dette efterår. Regnskabsbogen oplyser endvidere, at han har deltaget i forsyningen af Stockholm. Han sendte således sild og mel dertil omkring mortensdag 1521, i hvilken måned den første undsætningsekspedition fra Danmark kom til Stockholm. Fredag før midfaste (28/3) 1522 lånte han borgmester Jakob Nickelsen 3 pd. malt, der kom med skipper Oluf Munck til Stockholm. Denne har da utvivlsomt været med i den store undsætningsekspedition, der nåede Stockholm april 1522[6]. Ligeledes i dette år lånte Ditlev rådmand Hans Jensen 9 guldgylden, dengang de rejste sammen til Flensborg. Det ses ikke, i hvilken anledning de to rådmænd var i

Flensborg, formodentlig har det dog været for at træffe kong Christiern, der i en del af juli og august s. å. opholdt sig i Flensborg på grund af mæglingsforhandlinger. Tiden var nemlig alvorlig, da hanseaterne, især lübeckerne, truede med krig. Malmøboerne var dog ikke uforberedt. Det ses af ovennævnte kæmnerregnskaber 1517—20, at der gennem alle krigsårene på Malmøs egen bekostning var arbejdet på at forbedre byens befæstningsanlæg. Dette arbejde tilligemed tunge nye skatter, der var udskrevet i 1522, krævede penge. Under 21. juli 1522 fik da en del kirkelige institutioner mod at betale en afløsningssum på 1100 lybske mark i danske penge et vist antal kirkelige ejendomme i Malmø fritaget for pligten til at skulle deltage i befæstningsarbejdet[7]. Herved skaffede Malmø bys ledelse sig midler, som der sikkert har været hårdt brug for. Handelen med de nordtyske stæder var afbrudt[8], og der har vel nærmest hersket fattigdom i byen. Borgmestre og råd skrev da også 25. aug. til kongen om tilbagebetaling af de penge, som Malmøkøbmænd tidligere på året i Stockholm, efter at undsætningsekspeditionen var kommet dertil, havde lånt Henrik Gjø m. fl. på kongens vegne[9]. Det drejede sig om et beløb på omkring 5000 mk.[10].

Det ses af regnskabsbogen, at Ditlev har haft et lille lager af harnisker, da han i 1522 solgte nogle stykker heraf til sine medborgere. Lübeckerne[11], der var løbet ud med deres flåde den 3. aug., afbrændte den 23. samme måned Helsingør, men de blev slået tilbage, da de ville gå i land i Skåne syd for Helsingborg, og de turde ikke angribe de velbefæstede byer, Malmø og København. Hvor ihærdigt de ledende mænd i Malmø under disse forhold støttede Christiern 2. og hans regering, kan bl. a. ses af, at der 4. dec. 1522 i København sluttedes en overenskomst mel-

lem Jakob Nickelsen, borgmester, og Sigbrit moder[12]. Jakob Nickelsen lovede herved at låne Sigbrit på kongens vegne 7500 mk. dansk, der skulle udbetales på to gange indenfor et tidsrum af to år. Møntmester Jørgen Kock og rådmand i Malmø, Peder Andersen, gik i kaution for de to parter af denne sum, mens Jakob Nickelsen lovede Sigbrit selv at ville indestå for den tredie part. Det blev altså 2500 mk. til hver. Vidner til denne handling var ovennævnte Jørgen Kock og Peder Andersen. Den 29. samme måned gav kong Christiern iøvrigt Sigbrit en generalkvittering for hele hendes styrelse af finanserne.

I 1523, da Frederik 1. gjorde sig til herre over hele Danmarks rige, blev Malmø, der sammen med København stod fast på Christiern 2.s side så længe som muligt, belejret fra sidst på sommeren. Udenfor Malmø er skånemarkedet trods krigsforholdene dog blevet holdt i efteråret 1523. I august s. a. var således de hanseatiske flådeanførere tilstede i Roskilde, hvor de begærede af de der forsamlede rigsråder af hensyn til de hanseatiske købmænds skånerejse at få oplyst, hvorvidt Malmø blev belejret af de skånske rigsråder og andre af Skånes indbyggere, som det var blevet sagt. Rigsråderne gav dem til svar, at de skånske råder ville belejre Malmø fra landsiden, således at skånerejsen uden fare fra den kant kunne foretages, derimod anmodede de hanseaterne om at passe på fra søsiden. Den gamle tolder Andreas Wolf var da også af Frederik 1. og rigsrådet beskikket til Falsterbo, men det synes straks at have manglet på fiskere. Noget senere indberettede imidlertid Rostocks flådeanførere, liggende for København, til Rostock, at 200 jyder med kogger, skibe og både var løbet forbi dem på vej til Falsterbo, hvor de ville fiske[13]. Københavns og Malmøs modstand imod det nye regimente i

Danmark blev dog kun af kortere varighed. Den 23. dec. s. a. bestemtes, at stæderne København og Malmø skulle overgives i Danmarks riges råds hænder den 6. jan. det følgende år.

Årene 1522—23 var da ikke gunstige for handelslivet i Malmø. Det ses af regnskabsbogen, at Ditlev for den tid kun gjorde mindre forretninger og fortrinsvis med Malmøboere. Som et bevis på, at Københavns og Malmøs borgerskab hjalp hinanden i den vanskelige tid, kan anføres, at sikkert i sommeren 1523 var Ditlev Enbeck indkøbs- og salgskommissionær med hensyn til sild, salt og tønder for den københavnske rådmand Kort Finke.

Som rådmand og borger i Malmø deltog Ditlev Enbeck gennem alle år i byens styre. Da Malmø bys handelsvedtægter 23. nov. 1520 på rådhuset i Malmø indskærpedes og pånyvedtoges, medbeseglede han det store brev[14] herom. Som magistratsmedlem var han med til at oprette den ovennævnte overenskomst af 21. juli 1522 med en del gejstlige institutioner, og han var ligeledes som rådmand medudsteder af brevet af 2. febr. 1524, hvorved Malmø stad opsagde Christiern 2. og hyldede Frederik 1.[15]. Malmø stod nu under møntmester Jørgen Kocks ledelse. Han, der efter byens eget ønske kort før Christiern 2.s flugt var blevet udnævnt til borgmester, var udrustet med store føreregenskaber og store politiske evner, og desuden havde han forstand på handel. Efter Malmøs overgang til Frederik 1. passede det ikke Lübeck, at Jørgen Kock vedblev at indtage sin stilling i Malmø. Under de forhandlinger, der førtes i Segeberg mellem kong Frederik og Lübeck i marts 1525, efter at Søren Norby, Christiern 2.s tilhænger, fra Gotland var faldet ind i Skåne, klagedes der fra lybsk side over, at Jørgen Kock understøttede med penge sin stedsøn Claus

Kniphof, der, som bekendt, optrådte som kaperhøvding til bedste for Christiern 2. Fra dansk side svaredes der blot hertil, at det kunne man ikke tro, og at Frederik 1. ikke havde kunnet indtage Malmø uden Jørgen Kock, da denne beherskede håndværkerne, desuden havde han hjulpet med til at bringe de oprørske bønder til ro[16]. En sådan udtalelse viser ikke alene, at Jørgen Kock tidligt har opgivet Christiern 2.s sag, men tillige, at det var politisk klogskab, der foreskrev Frederik 1. og hans regering at lade Jørgen Kock forblive som borgmester i Malmø. I de kritiske aprildage i 1525 lovede den skånske adel under den 19. d. m. — altså nogle dage før Johan Rantzau og Tyge Krabbe 28. s. m. slog Søren Norbys bondestyrke ved Lund — borgmestre, råd og menighed i Malmø at ville overholde overenskomsten af 23. dec. 1523 samtidig med, at den tilsikrede byen fred og venskab[17]. I kraft heraf tog Malmø ikke Christiern 2.s parti under Søren Norby opstanden, men byen beholdt freden og blev forskånet for ødelæggelser. I årene 1524—33 forstyrredes handelens gang derfor ikke af krige, og Ditlev Enbeck gjorde da også i disse år ret omfattende forretninger.

På middelalderens slutning besad kirkelige institutioner et betydeligt antal gårde i Malmø. Det ses af regnskabsbogen, at Ditlev svarede landgilde af sin købmandsgård til domkapitlet i Lund. Gården nævnes ikke i brevet af 21. juli 1522, i henhold til hvilket, som ovenfor nævnt, en hel del gejstlige ejendomme i Malmø købte sig fri for pligten til befæstningsarbejde. Dette skyldes formentlig, at gården allerede var blevet fritaget herfor i henhold til brev af 11. april 1435 fra borgmestre og råd i Malmø til ærkebispen, kapitlet og domkirken i Lund. I dette brev nævnes en gård vester i byen sønden gaden. Ingen har dengang

draget i tvivl, at der med gaden mentes Adelgaden. Ditlev Enbecks gård lå netop i Adelgaden på den søndre side, den del, der senere kaldes Vestergade. Gårdens beliggenhed angives i 1550 på lignende måde som i brevet fra 1435, nemlig: Vester udi Malmø ud til Adelgaden. I 1563 er beskrivelsen noget fyldigere, nemlig: Vester udi Malmø østen og norden fra hr. Axels gaard[18]. Da beliggenheden af hr. Axels gård kendes helt nøje, kan der ikke herske tvivl om, hvor den Enbeckske gård har ligget. Ved nummereringen i 1694 fik den nr. 434 (vestre hjørne af mäster Johansgatan og Vestergatan).

Ditlev Enbeck besad flere kirkelige ejendomme, som han betalte landgilde af. Ifølge de kirkelige regnskaber for 1532 betalte han 2 mk. landgilde til sct. Simonis et Judae kapel af en have, der lå sønden Calentestræde langs med volden (1694: nr. 385). Denne kålhave omtales også i regnskabsbogen under årene 1533—34. Det ses, at Ditlev lejede den ud mod en årligt afgift, nemlig 8 mk. Desuden betalte han 6 mk. landgilde til sct. Annae gilde (Calentegildet) af en gård nordøst for byens teglgård (1694: nr. 621). Ifølge de kirkelige regnskaber for 1536 skyldte Ditlev yderligere 4 mk. landgilde til samme gilde af en gård næst efter den ovenfor nævnte[19] (1694: nr. 622).

Indenfor perioden 1511—27 aflagde Ditlev Enbeck som værge for sct. Simonis et Judae kapel to gange overfor borgmestre og råd regnskab for kapellets indtægter og udgifter. Den første regnskabsaflæggelse fandt, som nævnt, sted 14. marts 1519, omfattende otte år, og ved denne nævnes kun Ditlev som kirkeværge. Den næste fandt sted den 15. juli 1527 for årene 1519—26, altså også en regnskabsperiode på otte år. Her nævnes foruden Ditlev tillige Clavs

bartskær som værge for kapellet. De to kirkeværger må derpå være trådt tilbage, thi ved næste regnskabsaflæggelse, der fandt sted 7. dec. 1529 for årene 1527—29, er det to andre Malmøborgere, der er forstandere og værger for kapellet[20]. Ditlev Enbecks virksomhed som kirkeværge hørte da op umiddelbart, før de store forandringer for de kirkelige ejendommes vedkommende fandt sted som følge af katolicismens undergang.

En aktuel sag i Malmø i 1520erne var udformningen af gunstigere lejevilkår for lejerne af de kirkelige ejendomme. Det lykkedes magistraten at erhverve kongebrevet af 20. august 1527, der indeholdt forskellige bestemmelser bl. a. om ret for en lejers arvinger til at overtage en gård og om landgildens størrelse. Den 10. okt. 1528 fik Malmø et nyt kongebrev, hvorefter byen fik tilladelse til at disponere over helligånds- og gråbrødreklostrene[21]. Til trods for sidstnævnte kongebrev og for al den støtte, reformatorerne fik af magistraten i Malmø, syntes det dog muligt for magistraten at komme til forståelse med kapitlet i Lund med hensyn til lejevilkårerne for de kirkelige ejendomme. Den 24. april 1529 var således tre kapitelsherrer fra Lund tilstede på rådhuset i Malmø, hvor de tilsagde borgmestre og råd, at Malmøborgere, som boede på kirkens ejendomme, skulle nyde deres bygning fra arving til arving i henhold til kongebrevet af 20. aug. 1527. Borgmestre og råd lovede til gengæld at skaffe kirken ret over dem, der ikke betalte deres landgilde inden tre dage efter sct. Egidii dag, hvis de blev stævnet[22]. Så erhvervede Malmø imidlertid kongebrevet af 5. juni 1529, hvorefter Malmø magistrat fik overdraget de ejendomme, der lå til altre, vicarier og gilder[23]. Fra gejstlig side tog man nu kampen op, og aftalen fra

april på rådhuset fik under disse omstændigheder mindre at betyde. Fra omkring denne tid synes Ditlev Enbeck at have hørt op med at betale landgilde til kapitlet[24].

Ser man pa indførslerne i den sidste del af regnskabsbogen, er det iøjnefaldende, at tiden dengang i flere henseender var usædvanlig. — Den 28. maj 1534 var det, at Malmøboerne under Jørgen Kocks ledelse overrumplede Malmøhus og tog slotsherren, Mogens Gyldenstjerne, m. fl. til fange. Kort forinden var lübeckerne under anførsel af greve Christoffer ar Oldenborg gået over den holstenske grænse, og i den sidste halvdel af juni kom en lybsk flåde med grev Christoffer ombord til de sjællandske kyster. Den krig, der kaldes »Grevens Fejde«, var hermed begyndt. Parolen fra lybsk side var, at den fangne Christiern 2. skulle befries og genindsættes på Danmarks trone. Malmø under Jørgen Kocks ledelse stod sammen med Lübeck. — Ditlev Enbeck modtog ca. 1534 30 mk. af Bonaventura (Bone) Richter, der åbenbart dengang har været Malmø stads kæmner, som betaling for det, hr. Ditlev Brockdorff havde fortæret hos ham, der resterede endnu 11 mk. 4 sk. Det ses ikke, hvorfor Christiern 2.s fangevogter — der kan næppe menes andre end ham — på den tid har boet i Ditlev Enbecks hus. Man kan kun gætte sig til, at det skyldtes den politiske situation. For kost og øl til Hans fan Essen og Clawes fan deme Kyle (Clawes Holste) fik Ditlev ligeledes betaling af Bone Richter.

Striden med domkapitlet i Lund havde, som nævnt, ført til, at Ditlev tilbageholdt landgilden; det er nemlig ikke troligt, at han stod i restancer på grund af uformuenhed. Under 1534 har han indført i sin bog, at han otte dage før pinse (17/5) gav 100 mk. ud, som han skyldte kapitlet i Lund i landgilde for fire år, 25 mk. årligt; han gav imid-

lertid ikke beløbet til kapitlet, men derimod til Jørgen Kock og Herman vejer, endvidere gav han Herman vejers hustru 25 mk. landgildepenge, som tilkom kapitlet, og så skyldte han endnu landgilde for et år. I 1535 gav han 25 mk. landgildepenge til Herman vejer, men modtog af Hermans hustru 20 mk., uden at det er angivet, hvorledes disse betalinger skal forstås. Når det i overenskomsten af 10. maj 1541 vedrørende de kirkelige godser i Malmø udtaltes[25], at borgmestre og råd i Malmø skulle aldrig mere hindre eller besætte noget af kirkens eller kapitlets landgilde, men altid lade det redeligt udkomme, refererer denne passus åbenbart til tilstanden i krigsårene. Som rådmand var Ditlev med til at udstede forligsdokumentet af 7. dec. 1534, hvorved Malmøs magistrat på byens vegne tilsagde rigsråder og adel i Skåne ubrødeligt venskab, og med hensyn til det kirkelige gods lovedes det, at Malmøs indbyggere ville betale landgilden, såfremt der gaves dem lejebreve i lighed med dem, som Københavns indbyggere fik af de gejstlige ejere af københavnske gårde[26]. Der skete dog i fejdens tid ikke yderligere i denne sag, og Ditlev har næppe mere betalt landgilde til kapitlet. I akten af 6. april 1536, hvorved Christian 3. antog Malmøs underkastelse og bekræftede og udvidede privilegierne[27], er blot anført, at kongen vil bestræbe sig for, at kapitlet i Lund kan nyde det gods, det har i Malmø, i henhold til Frederik 1.s brevs lydelse, d. v. s. brevet af 20. aug. 1527.

Noget af det sidste, Ditlev har indført i sin bog, er, at han havde haft fem af grevens bådsmænd i kost, og at hver havde fået 5 måltider + øl. Det oplyses tillige, at disse havde været i Malmø, fordi de skulle bringe hr. Oluf Nielsen (Rosenkrantz) til København. Denne må da på »adelsjagtens« tid i 1535 først have siddet fængslet i Malmø.

Det skinner igennem overalt i kilderne, at Ditlev Henriksen Enbeck har været stærkt knyttet til de mænd, der sluttede op om Christiern 2., både i 1523 og også, da Malmø påny kæmpede for ham 1534—36. Efter at slaget var tabt, måtte han som andre i Malmø være med til at sværge Christian 3. huldskab og troskab. Ditlev deltog ikke personligt i underhandlingerne april 1536 med Christian 3. og hans råder om freden, han må også på den tid have været en aldrende mand. Derimod medbeseglede han som rådmand brevet af 12. juni 1536[28], hvorved Malmø stad hyldede Christian 3. I Malmøs forpligtelsesbrev af 24. aug. s. å.[29], hvis udstedelse skyldtes bispernes fængsling i København natten mellem den 11. og 12. samme måned, findes hans navn ikke. Dette kan måske forklares ved, at Ditlev allerede dengang havde begivet sig ud på en rejse til Nordtyskland. Han fandt under denne døden i Stralsund 29. jan. 1537, og han blev begravet i Vor Frue kirke sammesteds.

Ditlev Enbeck omtaler sin hustru et par gange i sin regnskabsbog, da det formentlig er hende, han kalder Katrine. Som enke kaldes hun Karine Ditlevs, det ses ikke, hvem hun var datter af. Efter Ditlevs død og efter at hendes svigersøn, Henrik Brantun, havde overtaget købmandsgården i Adelgaden, fik hun ejendomsbrev på den gård, hvoraf Ditlev havde svaret 6 mk. i landgilde til Calentegildet. Hun betalte dog kun 5 mk. i landgilde[30]. Den 31. aug. 1537 var hun sammen med Tale Tysk på rådhuset, hvor de i overværelse af magistraten og den kongelige foged i Malmø overrakte Mette Tidemands regnskabsbøger og nøgler til dennes søster Magdalene Peter overskærers[31]. Både Mette Tidemands og Tale Tysk havde hørt til Ditlev Enbecks kunder. Karine Ditlevs er død i 1551[32]. Henrik Brantun fik alle sin svigermoders ejendele. Det var ikke noget stort eller

rigt bo, den tidligere rådmands hustru efterlod sig, men det er tænkeligt, at hun før sin død har skænket det bedste bort til sin datter. Det allerførste, der er registreret, er et kontor ɔ: skrivebord, endvidere er der registreret tinfade og tintallerkener, og mellem hynderne nævnes en flamsk hynde. Hun ejede dertil en hjulrok.

I Ditlev og Karine Enbecks ægteskab ses kun at være født en datter, Gese Ditlevsdatter, der ægtede rådmand i Malmø, Henrik Brantun, og hun omtales derefter som Gese Brantuns.

Under 1522 og 1525 indeholder regnskabsbogen enkelte poster vedrørende Henrik Enbeck. Han ses i 1517—19 at have boet i 4. fjerding, og han betalte skat i hvert af de tre år, men ikke lige meget om året. Ifølge det i det foregående nævnte dokument af 21. juli 1522 boede han i Færgestrædet i et hus, der tilhørte sct. Catarina de senis' altergods. Man kan ikke føre noget bevis for, at han er Ditlevs fader, men navnet tyder derpå. I den kgl. fogeds regnskab for skånemarkedet 1494 findes en Henrik Ditlevsen mellem dem, der betalte vinduespenge i Falsterbo. Hvis han er identisk med Henrik Enbeck, og denne er fader til Ditlev, får man, at Ditlev Enbeck er opkaldt efter sin farfader.

Ditlev Enbecks slægtskabsforhold til to kvinder fremgår tydeligt af regnskabsbogen. Det er søsteren Elsebe og søsterdatteren Mette. Der ses ikke noget om, at Mette er datter af Elsebe, hvad hun næppe heller er. Mette er identisk med den person, som Ditlev skiftevis kalder Mette, min søsterdatter, Mette Jacobsdatter, Bartelmewes buntmagers hustru, Mette Bartelmewes og Mette Peter Harkes hustru. Mettes faders fornavn har altså herefter været Jakob, og Mette har først været gift med Bartolomæus buntmager. I dette ægteskab fødtes en søn Laurits. Da

Mette så efter sin første ægtefælles død i 1529 blev gift anden gang med rådmand Peder Harcke, skulle Laurits have sin fædrene arv udlagt. Det fik han i begyndelsen af det følgende år, idet det under 11. febr. 1530 er tilført Malmø stadsbog, at »Ditløff Henricksen gaff til kiende, at hand haffuer været offuer eth venligt oc kierligt skiffthe emellom hans søsterdotthers barn Laur: Bertelmeusen oc Per Harcke, som fick for[ne] Ditløffs søsterdotther, Metthe Jacobsdotther«. Ved skiftet bestemtes bl. a., at Peder Harcke skulle klæde og føde Laurits i de 12 følgende år[33]. Barnet har da på den tid, skiftet fandt sted, været ca. tre år. I regnskabsbogen bliver Mette kaldt Mette Bartolomewes under 1524—25, omkring den tid er hun da formentlig blevet gift med buntmageren. At Per Harckes stedsøn redeligt skulle få sin fædrene arv udlagt af sin stedfader, derfor lovede borgmester Jens Clausen Fynbo og rådmand Jakob guldsmed.

Det er vanskeligt at finde noget om søsteren Elsebes forhold. Regnskabsbogen oplyser ikke noget herom. Hun kaldes hårdnakket kun Elsebe eller Else. Det kan måske tyde på, at hun som ugift driver kramhandel. Hun findes dog næppe i byskattelisterne 1517—19, hvilket kan tyde på, at hun er gift. Der er indførsler i regnskabsbogen vedrørende hendes handeler med Ditlev for tiden 1522—29. Af disse fremgår det bl. a., at hun i 1525 på Peder guldsmeds vegne skal betale 13 mk. for et fad mumme, som Peder guldsmed havde købt af Ditlev. Der er altså forbindelse mellem Elsebe og Peder guldsmed. Af et dokument fra 1527 vedrørende en udvidelse af bygrunden med gadejord for nogle ejendommes vedkommende, beliggende på Adelgadens søndre side[34], ses det, at Elsebe Peder Skrivers var nabo til Peder guldsmed. Denne Elsebe er utvivlsomt

enken efter rådmand Peder Andersen, der skiftevis kaldes Peder Andersen, Peder Skriver og Peder Andersen Skriver. Formentlig er hun også identisk med Ditlevs søster Elsebe. Ditlev Enbeck gjorde store forretninger med Peder Andersen (Peder Skriver). I 1525—26 skyldte denne således Ditlev for 14 stykker leidisk klæde, hvorfor prisen ialt beløb sig til 572 mk., vel den største handel, der er indført i Ditlevs bog. Man studser måske lidt over, at en rådmands hustru drev kramhandel. Det var imidlertid ikke billige varer, Ditlevs søster forhandlede. Hun var således den eneste, til hvem Ditlev solgte det dyre safran, ligesom hun var aftager af voks og røgelse og af münstersk lærred.

I regnskabsbogen nævnes: Tomas Enbeck og hans hustru Ane, Peter Enbeck og Margrete Enbeck, men det er ikke muligt at se slægtsforbindelsen. Tomas Enbeck kan måske være en broder til Ditlev Enbeck og Peter og Margrete børn af Tomas, det er dog kun en løs formodning. Tomas Enbeck var borger i Malmø og nævnes flere gange i kæmnerregnskabet 1517—18. Hans gård, som han selv beboede, er nævnt i regnskabet for 1517, derimod findes hans navn kun i skattelisten for 1518. Han boede i byens 4. fjerding og betalte 20 sk. i skat. Han, der var i besiddelse af en skude, har sikkert ofte været ude på farter. I 1515 førte han på Malmø rådhus klage over borgmester Oluf Persen, hvem han beskyldte for at have frataget ham nogle skind, som han havde sendt til Malmø for nogle år siden. Det oplystes under retsmødet, at skindene var blevet beslaglagt og solgt, fordi man mente, at de tilhørte en købmand ved navn Hans Møller, der imod byens privilegier havde gjort sig skyldig i landkøb. Tomas tilbød da at bevise, at skindene var hans ejendom. I 1520 blev han på rådhuset tiltalt af den præst, der var oldermand for Calen-

tegildet, fordi han havde fået fuld betaling for 1000 tagsten at levere til gildet, men ikke havde gjort det. Han lovede så at gøre det[35]. Forretningerne med Ditlev Enbeck har fundet sted i årene 1517—21 og er ikke omfattende. Når forbindelsen ikke fortsættes, kan det måske skyldes, at Tomas enten er død eller er flyttet til København. Formentlig var hans hustru, Ane Hansdatter, sjællænder, i hvert fald fik hun 1. aug. 1532 som Tomas Enbecks efterleverske af kronen livsbrev på en gård i Gentofte[36].

Formentlig er slægten Enbeck indvandret til Malmø fra Tyskland over Lübeck, og den har vel taget navn efter byen Einbeck i Hannover, der i datidige kilder skreves Enbeke. At Ditlev Enbeck mundtligt har behersket dansk, behøver man vist ikke at drage i tvivl. Kildematerialet svigter med hensyn til, om han også har kunnet skrive dansk.

2

HENRIK BRANTUN

I Ditlev Enbecks regnskabsbog er der under 1524 (s. 41, 43—45) gjort tilførsler med en anden hånd[1]. En af disse tilførsler lyder: »Item so hebbe ick Hinrick, mineme denre, dan 42 mr. ret gelt«. Hvem denne Henrik er, og hvad han hedder mere end Henrik, får man ikke direkte noget at vide om, men det er sandsynligt, at det er tjeneren Henriks hånd, man her har for sig. Sammenligner man disse tilførsler med Henrik Brantuns poster på s. 180—82, synes der at være en vis lighed med hensyn til skriften. Sammenligningen må dog gøres med alle forbehold, der ligger således adskillige år imellem. Der er imidlertid også

andet, der kan tyde på, at Henrik Brantun har stået i Ditlevs tjeneste. I regnskabsbogen nævnes Henrik Brantun første gang i 1530. Under 1532 er indført forskellige forretninger imellem ham og Ditlev. En af Ditlevs fordringer fremkommer ved, at han havde medgivet Henrik på en forretningsrejse til Varberg et stykke klæde, som Henrik skulle sælge til bedste for Ditlev for 25 mk. Her er altså tale om kommissionshandel til limitopris. I nordeuropæisk handelsliv var det imidlertid ikke ualmindeligt, at købmænd medgav yngre rejsende handelsmænd, der tidligere havde tjent dem, varer i kommission til forhandling til limitopriser. Henrik Brantun selv solgte sild i Varberg. — 1532 ses det, at Henrik Brantun ydede 20 mk. i landgilde til Sct. Jørgens kapel af en gård i Søndergade, som beboedes af Henning Smed. Samme år leverede han til hospitalets mølle et træ til en møllearm[2].

Med Grevefejden oprandt en begivenhedsrig tid for Henrik Brantun, han virkede hjemme i Malmø såvel som ude. Af en notits i Ditlevs bog ses det, at han leverede byen kalk, der under fejden blev brugt til forhøjelse af bymuren.

I den krigsstyrke, der under anførsel af grev Johan af Hoya og lübeckeren Marcus Meyer i december 1534 fra Skåne rykkede nordpå til Halland for at tilbageerobre Halmstad fra svenskerne, fandtes også borgerstyrker fra Malmø og Landskrone. Disse borgerstyrker drog hjem, da Johan af Hoya med uforrettet sag måtte trække sig tilbage fra Halland. Jørgen Kock — og vel også andre Malmøboere — har dog været med i slaget ved Helsingborg 12. og 13. jan. 1535, hvor den skånske adel i forening med de fremrykkende svenskere slog de tyske knægte. Omkring nytår s. a. var et hanseatisk gesandtskab kommet til Kø-

benhavn med den lybske borgmester Jürgen Wullenwever i spidsen. Lübeck, der på det tidspunkt ønskede at føre kampen i Danmark effektivt, var ikke tilfreds hverken med grev Christoffer af Oldenborgs krigsførelse eller med hans andre dispositioner. Det, som Lübeck først og fremmest tilsigtede med fejden, var nemlig at kunne beherske handelsvejene, der førte gennem de danske farvande, for derved navnlig at kunne bekæmpe Hollands handel i østersølandene. Grev Christoffer havde i sit forpligtelsesbrev af 3. juni 1534 til Lübeck[3] måttet love, at Lübeck til erstatning for tab og krigsudgifter skulle have og bruge Helsingborg og Helsingør med begge slotte og med al told og tilliggende, såsnart greven havde fået dem i sin besiddelse. Lübeck skulle beholde alt dette, til den havde fået fuld krigsskadeerstatning, dog ville staden være villig til at afstå Helsingborg og den halve sundtold imod at få overdraget Gotland. Grev Christoffer overholdt ikke denne sin forpligtelse. Han satte således Knud Pedersen Gyldenstjerne på Krogen slot og lod den gamle tolder i Helsingør opkræve øresundstolden i sit navn. Allerede i juli 1534 var der imidlertid blevet opsat artikler til en overenskomst mellem Lübeck og hertug Albrecht af Mecklenborg angående krigen i Danmark og de nordiske kroner. En af artiklerne indeholdt, at hertug Albrecht overfor Lübeck og dens forbundne, de vendiske østesøstæder, skulle overholde den overenskomst, som Lübeck havde sluttet med grev Christoffer. Denne artikel har Jürgen Wullenwever ikke anset for fyldestgørende, thi han har egenhændigt gjort en tilføjelse til overenskomsten, hvori han med klare ord gentager bestemmelsen fra grev Christoffers forpligtelse af 3. juni s. å. vedrørende øresundsslottene med told samt Gotland[4]. Efter at det 31. okt. s. a. endelig var blevet bestemt,

at hertug Albrecht skulle drage til Danmark med en hær, skrev Stephan Hopfensteiner, agent for det burgundiske hof i Norden, da også fra Hamborg under 26. nov. til regentinden af Nederlandene[5], at hertug Albrecht havde lovet Lübeck de to øresundsslotte Helsingør og Helsingborg med tolde og også Gotland, hvilke besiddelser Lübeck havde håbet, at grev Christoffer ville have overdraget staden.

På grund af begivenhedernes gang efter slaget ved Helsingborg blev der en gunstig lejlighed for Lübeck til at søge at komme i besiddelse af Helsingør med slottet Krogen. Vi har Jørgen Kocks egen beretning om, hvad der tildrog sig i tiden umiddelbart efter dette slag. Han skrev således 23. jan. til hertug Albrecht, der opholdt sig hjemme i Mecklenborg, at han selv var efter at have forstærket Malmø ok Landskrone med mandskab gået i land på Sjælland med borgere og bønder for at fange de adelige. Knud Pedersen Gyldenstjerne var faldet i deres hænder og sat i fængsel i Malmø. Helsingør slot var generobret[6]. Under den forvirring, der herskede efter den skånske adels frafald, nederlaget ved Helsingborg og Jyllands overgang til Christian 3., var man imidlertid fra grev Christoffers, Københavns og Malmøs side nød til at gøre såvel Lübeck som hertug Albrecht indrømmelser for at opnå krigshjælp. Under 19. jan. 1535 udstedte greven, København og Malmø således et forpligtelsesbrev, hvori de bl. a. lovede, at grev Johan af Hoya på Lübecks, Rostocks, Stralsunds og Wismars vegne skulle have del i befalingsmagten i Danmark, og slotslovene for de slotte, der var eller blev erobret, skulle også holdes til hans hånd på Christiern 2.s vegne, endvidere lovede de, at grev Christoffers tidligere forpligtelser overfor Lübeck skulle blive overholdt. Et par dage efter, 21. jan., sendte de rostockske udsendinge i København

en afskrift af forpligtelsesbrevet til Rostock, ledsaget af en bemærkning om, at grev Christoffer ville overgive Helsingør til Lübeck i henhold til den første forskrivning, for Helsingborg skulle Lübeck, indtil den erobredes, have Nykøbing. De havde derfor lovet at betale solden til de to sidst afsendte fænniker knægte og at overgive Helsingør til Greven af Hoya. Den lybske rådsherre Godeke Engelstede, der var medlem af det hanseatiske gesandtskab til Danmark, skrev ligeledes hjem omkring samme tid, nemlig, at greven af Oldenborg påny havde lovet at ville overholde, hvad han havde forpligtet sig til overfor Lübeck, og at han havde overgivet Helsingør »tho behoff dusser stadt« (ɔ: Lübeck) til greven af Hoya, og i stedet for Helsingborg havde han overgivet Lübeck Nykøbing[7]. Af disse beretninger fremgår det, at Lübeck ikke har fået Helsingør, men at grev Johan af Hoya som befalingsmand over de tyske tropper i det østlige Danmark var øverstkommanderende i Helsingør. Ifølge brev fra grev Christoffer og borgmestre og råd i København og Malmø, dat. København 16. febr 1535, fik derimod Lübeck og de tre vendiske østersøstæder, Rostock, Stralsund og Wismar, Lübecks forbundne, på denne tid overdraget som pant Falster og Lolland med fæstninger og slotte for underhold af krigsknægte i Danmark[8].

I slutningen af februar afrejste Jürgen Wullenwever fra København. Han ville hjem for at fremskynde dels udrustningen i stæderne og dels hertug Albrechts afrejse til Danmark. Når G. Waitz i sit værk om Lübeck under Jürgen Wullenwever lader denne udstede brevet af 21. febr. 1535 om overgivelsen af Aalholm slot fra Krogen (Helsingør), er dette urigtigt[9]. Dateringsstedet kan kun læses som Køge, der på tysk i datiden skreves på forskellig måde, nemlig Koke, Kock, Koek. Jürgen Wullenwever er meget naturligt

taget vejen over Køge og Lübecks nye pantebesiddelser Lolland-Falster til Nordtyskland. De andre hanseatiske udsendinge forblev derimod i København, og med disse drøftede grev Christoffer og Jørgen Kock situationen, da holstenerne i marts var gået i land på Fyen. Fra dansk side faldt da følgende vending: »Man havde sammen med de vendiske stæder begyndt fejden for Guds ords skyld og for at befri kong Christiern, men en borgmester (ɔ: Jürgen Wullenwever) tænkte ikke på andet end at ville have huse (ɔ: slotte), nu ville han have Helsingør, og han havde dog fået overdraget Nykøbing og Møens len, som var bedre end tre Helsingør, og herved måtte det forblive til kong Christierns befrielse«[10]. Det ses heraf, at Lübeck eller rettere Jürgen Wullenwever ikke var tilfredsstillet med hensyn til Helsingør. Hertug Albrecht af Mecklenborg nærede også betænkeligheder ved at overdrage Helsingør til Lübeck. Under forhandlinger på de vendiske østersøstæders møde i Rostock i februar 1535 udtalte han således, at overdragelsen af Helsingør til Lübeck ville fremkalde bitterhed i den hele verden[11]. Udtalelsen viser, at Øresundet allerede på den tid spillede en rolle i europæisk politik.

Hvornår Malmøborgeren Henrik Brantun er blevet indsat på Krogen slot som foged og forsvarer, ses ikke med bestemthed. 17. febr. opholdt han sig øjensynligt i Malmø, da han på den tid optrådte som kautionist i en bødesag[12]. Krigens videre udvikling har dog sikkert forårsaget, at det er sket ikke længe derefter. I maj—juni 1535 afstod Jürgen Wullenwever iøvrigt Helsingborg til Jørgen Kock for en pengesum[12a]. Selvom denne afståelse i realiteten ikke kan have haft noget at betyde, viser en sådan handling Jørgen Kocks politik, nemlig at Lübeck ikke skulle beherske Øresundet. At det var Jørgen Kock, der satte Henrik Bran-

tun på Krogen slot, herom vidner et aktstykke, der er indført i Malmø stadsbog og stammer fra forhandlinger mellem Henrik Brantun og arvingerne efter Jørgen Kock og hans hustru, Sidse Kortsdatter. Den 1. marts 1558 berettede således borgmester Niels Kunze på Malmø rådhus, at han havde stiftet forlig imellem mester Peder Seber, kannik i Lund, på afdøde Sidse Kortsdatters arvingers og slægtninges vegne og ligeledes på afdøde Jørgen Kocks arvingers vegne på den ene og rådmand Henrik Brantun på den anden side. Forliget gik ud på, at Henrik Brantun, der havde rejst klage imod Jørgen Kock, fordi denne stod i gæld til ham fra den tid, han havde Krogen, nu bekendte, at han ikke mere ville føre klage herover, da han var fuldt tilfredsstillet, og at alle breve, åbne eller lukkede, der var vekslede mellem ham og Jørgen Kock og Sidse herom, skulle være døde og magtesløse[13]. — Af den kapitulationsakt (et certeparti eller udskåren skrift), dateret Helsingør den 11. jan. 1536, ifølge hvilken Henrik Brantun overgav Krogen slot til Christian 3.s krigsfolk[14], fremgår det, at der var både danske og tyske krigsfolk på Krogen, og det nævnes, at måske greven af Oldenborg, Jørgen Kock eller eventuelt andre modstandere af Christian 3. kunne have gods på slottet, men ordet Lübeck eller lübeckere forekommer ikke deri. Henrik Brantun og knægtene skulle forsynes med pas og lejde og forlade kongerigerne og fyrstendømmerne, og efter at være kommet ud af kongens lande måtte de ikke tjene imod kongen i tre måneder.

Henrik Brantun må da en tid herefter have opholdt sig i udlandet, men hvorhen han er rejst, vides ikke. Måske er han rejst til Stralsund. Den første tilføjelse, han gør i Ditlev Enbecks regnskabsbog, er nemlig om Ditlevs død og begravelse. Da han gør en så nøjagtig tilførsel herom, lig-

ger den formodning nær, at han selv kan have været til stede. Henrik Brantun er imidlertid ikke så lang tid efter vendt tilbage til Danmark. Han fortsætter ovennævnte tilføjelse til regnskabsbogen med, at i påsken 1538 flyttede han og Gese Ditlevsdatter, hans kære hustru, ind i hendes faders gård. — Han er sikkert samtidig hermed kommet i besiddelse af Ditlev Enbecks regnskabsbog.

Henrik Brantun var som rådmand medudsteder af det åbne brev af 30. okt. 1539[15], hvorved Malmøs borgerskab under ed lovede overfor kongens befuldmægtigede efter denne dag ikke at ville stemple imod kongen, rigsrådet, adel og indbyggere eller riget, men i stedet for ville yde hjælp, hvis der hændte riget noget. På hvilket tidspunkt Henrik Brantun er blevet udnævnt til rådmand, ses ikke, antagelig har han efterfulgt sin svigerfader.

Da Henrik Brantun overtog Ditlev Enbecks gård, var det endnu ikke kommet til en ordning med domkapitlet i Lund om lejebetingelserne for de kirkelige ejendomme i Malmø. Henrik Brantun fortæller i regnskabsbogen, at han i 1540 på forskellig måde betalte domkapitlet 100 mk. for resterende landgilde. Når Henrik Brantun på denne tid betaler landgilderestancer, skyldtes dette utvivlsomt, at der sidst i det foregående år, 22. dec. 1539, på Malmøs rådhus var blevet truffet en aftale vedrørende det kirkelige gods mellem domkapitlet og Malmøs borgerskab. Kapitlet samtykte i den ordning for kirkegodset, der var blevet foreskrevet i Frederik 1.s brev af 20. aug. 1527, og det bestemtes, at der skulle holdes endnu et møde mellem kapitlet og borgerne, for at det kunne komme til en endelig opgørelse med hensyn til landgilden af de kirkelige ejendomme. Et sådant møde blev dog ikke holdt, men spørgsmålet blev afgjort under forhandlinger, som dom-

kapitlet et par år efter førte med kongen om forskellige sager, således om tiende og om mageskifter i anledning af Malmøhus' genopbygning. Under 10. maj 1541 stadfæstede Christian 3. derpå en overenskomst mellem magistraten i Malmø og kapitlet vedrørende de kirkelige ejendomme i Malmø. I henhold hertil skulle landgilden betales hvert år inden sct. Egidii dag i Lund[16]. Hvis de summer, som Henrik Brantun ifølge regnskabsbogen har betalt til kapitlet i 1548, er landgilde, så synes han ikke at have betalt punktligt, men måske er lejeforholdene vedrørende hans gård først blevet ordnet ved en lejekontrakt, der oprettedes 17. okt. 1550[17]. Engang i 1550erne har Henrik Brantun solgt gården til Hans Barnekow, der i 1551 var blevet forstander for Bosø kloster. Dennes enke, Mette Okse, afhændede i 1562 gården til borgmester Niels Ipsen, som straks bortskødede den til sin »svoger« Jakob Møller, der senere blev borgmester i Malmø[18]. Denne udstedte 26. marts 1563 genbrev til kapitlet i Lund vedrørende leje af gården. Landgildens størrelse var 20 mk. dansk årligt. I dette brev forpligtede Jakob Møller sig til med det første bl. a. at lade opmure et godt stenhus ud til Adelgaden, to loft (etager) højt[19]. Dette turde vise, at hverken Ditlev Enbeck eller Henrik Brantun har boet i et »stenhus«.

I 1537 flyttede, som nævnt, Karine Ditlevs over i den ene af de to gårde, som Ditlev Enbeck havde svaret landgilde af til Calentegildet. Af den anden gård svarede Henrik Brantun fra 1537 landgilden. Mens Ditlev havde svaret henholdsvis 6 mk. og 4 mk. af gårdene, svaredes der fra 1537 5 mk. af hver af de to gårde. Antagelig er der udstedt ejendomsbreve på gårdene samtidig med reguleringen af landgilden, de nævnes dog først i 1538. De kirkelige regnskaber for dette år forefindes i to eksemplarer.

I det eksemplar, der fortrinsvis har kvitteringsbemærkninger for indbetaling af landgilde, er Ditlev Henriksen opført for den gård, som Karine Ditlevs beboede, i marginen ud herfor er korrigerende skrevet: som Karine Detleffs. Hånden, der har skrevet disse tre ord, er utvivlsomt den samme, som har skrevet notitserne fra 1538 på s. 180—82 i Ditlevs regnskabsbog. Det er derfor fristende at antage, at det er Henrik Brantuns egen hånd, man har for sig både i randbemærkningen og i regnskabsbogen. Nogen sikkerhed herfor er der dog ikke, da man ikke kender hans hånd.

I midten af 1540erne ses Karine Ditlevs at have overtaget den gård af Calentegildets gods, som Henrik Brantun havde ejendomsbrev på. Gården indrettedes herefter til to boder. Landgilden var den samme. I regnskaberne vedrørende Calentegildets gods står Karine Ditlevs opført som bruger af de to ejendomme til 1560, fra 1561—76 er regnskaberne ikke bevaret, det kan derfor ikke med bestemthed siges, hvornår man er ophørt med at anføre hendes navn i regnskaberne[20]. Da hun er død i 1551, må en anden på den tid have overtaget de to ejendomme. Den formodning ligger nær, at det er ved hendes død, at Henrik Brantun har solgt den Enbeckske gård på Adelgaden og derefter overtaget den gård, hun havde beboet som enke. Ved mønstringen i 1555 er Henrik Brantun opført under byens 6. rode, i samme rode finder man Jørgen Kock. Selvom dette ikke kan bruges til sikker afgørelse af, hvor Henrik Brantun har boet på den tid, kan det godt tyde på, at han er vedblevet med at bo i de Enbeckske ejendomme. Han kan eventuelt være blevet boende i gården på Adelgaden en tid efter, at den er blevet solgt til en adelig, der ikke selv har beboet ejendommen. Da Henrik og Gese Brantuns

bo i 1560 registreredes, omtales en enkelt gang den gård, Henrik Brantun »før ibode«. Hermed må menes gården på Adelgaden, som Henrik Brantun og hans hustru altså en gang er fraflyttet. Skiftet viser dertil, at der betaltes jordskyld til altergodsforstandere.

I 1537 ses Henrik Brantun at svare landgilden af den have, som Ditlev Enbeck havde haft, og som hørte til sct. Simones et Judae kapels gods. I 1547 stod han i restance med landgilden, og i 1549 er det Jørgen Kock, som har haven[21].

Fra midten af 1540erne har Henrik Brantun og Søren Sørensen, begge rådmænd, været kammermestre, d. v. s. kæmnere, i Malmø og i en treårig periode ført byens regnskab[22].

Juli 1553 spurgte Henrik Brantun på rådhuset i borgmestre og rådmænds overværelse rådmand Svend Laurentsen og kældersvenden Hans, om han i det forløbne år havde fået flere penge i kælderen end dem, han havde tilbagebetalt. Svend Laurentsen og Hans kældersvend afgav da en erklæring om, at Henrik Brantun i dette år ikke havde oppebåret penge af kælderen af nogen på kongens vegne og ikke var nogen noget skyldig, men hvad han havde lånt af Hans kældersvend, havde han givet pant for, og nu havde han tilbagebetalt det[22a].

Den 23. febr. 1555 udgik der kongebrev til købstæderne om udrustning af orlogsskibe. Hver købstad skulle udruste et orlogsskib. Franske skibe løb nemlig på den tid i søen til hjælp for Skotland, og de franske røveriske togter nåede helt op i de nordiske farvande. Den 5. juni s. å. udnævntes Mogens Gyldenstjerne til admiral over en flåde, der skulle bekæmpe sørøveriet. Malmø måtte da sætte sig i besiddelse af et orlogsskib, og Byen sendte to befuldmægtigede til Var-

berg for at købe en kravel af lensmanden på Varberg slot, Lave Ulfstand. Købet kom dog først i stand den 23. april i Malmø, hvorhen Lave Ulfstand havde sendt sin befuldmægtigede. Malmø skulle betale 1800 joachimsdaler for skibet; det var en stor sum, som byen ikke kunne betale på engang. Rådmand Henrik Brantun og byfogden Valentin Kjøler blev derfor affærdiget til Lave Ulfstand for på byens vegne at træffe aftale om passende betalingstermin-er[23]. — Den 27. maj s. å. blev Malmøs borgere mønstrede[24]. Henrik Brantun er opført under 6. rode i den afdeling, hvor alle havde lange spyd og nogle harnisk, han havde begge dele.

Om Henrik Brantuns handel vides ikke meget. I 1552 havde han trætte med brødrene Laurits og Michel Arrie af Malmø om to »thember træ«, der kunde bruges til stolper og løsholter. Henrik Brantun havde ved kommissionærer købt dette tømmer i Halland, og det var så ad søvejen ført til stranden ved Malmø. Brødrene Arrie påstod nu, at de havde købt det træ, som lå der ved Malmø strand. Det lykkedes Henrik Brantun ved tingsvidne fra Kongsbakke ting og ved tolv mænds granskning og femten mænds tog på Malmø byting at føre bevis for, at brødrene Arries påstand var urigtig. Jørgen Kock havde, forinden striden endtes ved tingets afgørelse, fået stiftet forlig mellem parterne, ved hvilket Henrik Brantun blev fuldstændig renset for de to brødres beskyldninger. Disse overholdt imidlertid ikke forliget, og det fik derfor ikke noget at betyde[25]. Jørgen Kocks optræden ved den lejlighed vidner om, at forholdet mellem ham og Henrik Brantun vedblivende har været godt. — Det ses ikke, at Henrik Brantun har ført nogen købmandsbog. Notitserne bag i hans svigerfaders bog er i den henseende ikke af stor betydning, idet han kun har nogle

poster om ældre udestående fordringer både fra før og efter krigen. Under 1540 er dertil indført poster om nogle indkøb af en i Malmø afdød skippers gods. Papirerne i hans dødsbo vidner heller ikke om, at hans handel har haft noget større omfang. Han kan utvivlsomt bedst karakteriseres som en kondottiereskikkelse, for hvem daglig købmandshandel ikke har været særlig tillokkende.

I 1559 følte Henrik Brantun og hans hustru Gese sig svagelige, og den 11. aug. s. å. var de begge tilstede på Malmø rådhus, hvor de overfor borgmestre og råd samt byfogeden tilsagde hinanden, at den længstlevende af dem skulle forlods uden skifte nyde og beholde halvparten af den afdødes hovedlod. Noget senere, den 11. sept., mødte Henrik Brantun på den kgl. toldbod i Malmø. Tilstede på toldboden var byfoged og tolder Hans Laurentsen og borgmestre og råd, da Malmø byting fra gammel tid af blev holdt på toldboden i efterårstiden (15/8—9/10) af hensyn til markedet. Henrik Brantun havde da med sig en ung mand ved navn Jakob, der, som han sagde, var hans søn, idet han videre berettede, at han havde ingen børn med sin ægtehustru Gese Ditlevsdatter, og at Jakob var hans frillesøn og født, forinden han ægtede Gese, men af sin fri vilje gjorde han nu Jakob til sin rette søn og sande arving. Jakob, der herved fik samme ret som en ægtefødt, skulle da efter sin faders død arve alt, hvad denne efterlod sig, idet der dog gjordes et forbehold med hensyn til den halve hovedlod, som skulle tilfalde Henriks hustru Gese, hvis hun blev den længstlevende af ægtefællerne. Den 25. s. m. var Henrik Brantun atter på toldboden. Han havde dengang med sig sine to søstersønner, der afgav erklæring om, at kuldlysningen af Jakob Brantun var sket med deres gode vilje og samtykke[26]. — Formentlig har Henrik Brantun fået sønnen

Jakob født på grevefejdens tid, og ægteskabet med Gese er da først indgået efter Henrik Brantuns tilbagevenden til Malmø. Få måneder efter kuldlysningen af Jakob døde både Henrik og Gese med kort tids mellemrum. Henrik døde først. Borgmester Jens Kjelsen besørgede begravelsen. Til begge ægtefællers jordefærd medgik 20 mk. 4 sk. Den 13. jan. 1560 foretoges en vurderingsforretning af korn og kreaturer, tilhørende boet. Af kreaturer var der 13 får, 2 heste og 1 ko. Den 14. febr. registreredes i fogedens og veddemestrenes overværelse løsøret m. m., hvorefter boets ejendele er blevet bortsolgt. Det ses, at tretten læs gods af boet er blevet ført til rådhuset og bragt op på rådhusets loft. Efter salget opgjordes boets indtægter til 500 mk. 8 sk. 8 alb. Heraf udgaves forlods begravelsesomkostninger, jordskyld til Anders Kryts for år 1560 8 mk., til Hans Grotop for år 1561 8 mk. og til Villom Dirichsen for 1562 8 mk., løn til tjenestefolk, vederlag til fogeden og veddemestrene, til vurderingsmændene og skriver samt til fogedens svende, endvidere til drikkevarer, mens godset blev beskrevet og solgt m. m. Jon Svenskes barns fædrene måtte desuden betales med 72 mark + 7 mk. rente for to år. Barnet selv synes at have været i pleje hos Brantuns. Endelig fik Per Jyde 20 sk., fordi han bragte et brev til Jakob Brantun i Helsingborg. Det hele beløb, der således betaltes først, udgjorde 225 mk. 15 sk. 7 alb. Der var nu tilbage at betale boets gæld. Ialt beløb boets udgifter sig til 527 mk. 12 sk. 2 alb. Differencen imellem boets aktiver og passiver udlignedes omtrent ved, at der endnu kunne tilskrives boet til indtægt 14 lod forgyldt sølv i spænder, der beregnedes til 24½ mk. Fordringerne i boet kom da kun til at overstige indtægten med 2½ mk. 2 sk. Det var dog ingenlunde noget ringe bo, Henrik og Gese efterlod sig. Der var guldringe og sølvsager,

gryder, pander, kedler, kander og fade af kobber, messing og tin. Gangklæder, sko, sengetøj og linnedvarer var af den slags, at det passede til et rådmandshjem. I registreringsforretningen finder man imidlertid ikke alle ægtefællernes ejendele opført. Henrik Brantun havde således før sin død i sjælegave bortgivet klædningsstykker til fire mænd, der måske engang kan have haft et tjenesteforhold til ham, og til Anne, »mynd daatther saa møgett gøttherst tyll yn kiorthel«. Af de gejstlige personer, der betænktes, fik Hans Siunesen en guldring »med bogstaver«.

Mellem boets indtægter er opført: Klein 1 års landgilde 3 mk., af Oluf Tuessen 18 mk., af Laurits Nielsen landgilde 6 mk. og af Christopher Dranger 1½ års landgilde 9 mk., hvilket turde vise, at Henrik Brantun har besiddet jordegods, der har sikret ham en årlig landgildeindtægt[27].

Ditlev Enbecks regnskabsbog nævnes ikke i boets papirer, men antagelig er den som så meget andet gods ved skiftet efter Ditlevs datter og svigersøn bragt til rådhuset i Malmø, hvor den så er forblevet.

Henrik Brantuns samtidige i Malmø var Marcus Brantun og vel også Albrecht Brantun. Uden tvivl er det en til Malmø eller Skåne indvandret slægt, men der ses ikke noget nærmere herom.

3

DITLEV ENBECKS BOGFØRING. — KØBMANDS-REGNSKABSBØGER

Ditlev Enbecks regnskabsbog er en memorial. Det ses, at de to hovedårsager til, at en middelalderlig købmand førte regnskabsbog, nemlig kredittilståelsen og den omstændighed, at købmænd gennem societeter og kommission fik

betroet fremmed gods, for hvilket der skulle afregnes, også gør sig gældende for Ditlev Enbecks vedkommende[1]. Ditlev har derimod ikke ført regnskab hverken for tabs eller gevinst's skyld eller for at kunne udarbejde en årlig status, han har ikke søgt at udregne sin fortjeneste, det var heller ikke noget, hans samtid fordrede. Karakteristisk for Ditlev Enbecks bogføring er, at han stiller posterne under hinanden med tallene inde i teksten og afsætter åbne mellemrum eller frie pladser på siderne. Han lader således være mellemrum mellem posterne for de forskellige kunder, og med hensyn til den enkelte kunde lader han efter indførslen af en salgspost en plads åben til brug for bemærkninger om afdrag, ligesom han sætter en fri plads mellem en eller flere poster om salg og en eller flere poster om afdrag på betalingen, idet det første afdrag ofte synes at være betalt straks. Hvad angår handelen med de større handlende (en gros handel), er der en tendens til at stille kredit- og debitposter op hver for sig på to modstående sider. Det er da ingenlunde tilfældet, at Ditlev altid skriver en side færdig, før han begynder på den følgende eller flere af de følgende sider. De mellemrum, som Ditlev således oprindeligt har afsat på siderne, får han ved den fortsatte handel med sine kunder og forretningsforbindelser undertiden så god brug for til indførelse af nye poster, at pladsen bliver opbrugt og ikke slår til, der benyttes da en anden åben plads, der ikke er blevet beskrevet.

Denne bogføringsmåde foranlediger, at man skal være varsom med til enhver tid at læse posterne i nummerorden. De forskellige blækfarver, linjens stilling, en smallere eller bredere pen, en mindre eller større skrift er faktorer, der yder hjælp til forståelsen af regnskabsførelsen. Når handelen var afviklet, eller den solgte vare var betalt,

blev posten eller posterne slettet ved stregning. Undertiden er der anført en kvitteringsbemærkning, men ikke altid. Poster er også til tider slettet, uden at man kan se, at det hele er betalt. Afregningerne er ikke altid slettet, og der er også en hel del andre poster, som ikke er det, i nogle tilfælde kan det måske skyldes forglemmelse. I to tilfælde har Ditlev sat et kryds i marginen ud for en post, begge gange er posterne ikke slettet. I det ene tilfælde er det tydeligt, at posten ikke var betalt, da krydset blev sat. Navnlig i de tilfælde, hvor der fandt gensidig handel sted, kunne der især på grund af den afdragsvise betaling hengå flere år, inden der fandt en endelig afregning sted. For overskuelighedens skyld blev poster da undertiden gentaget, og det har vel medført, at poster også slettedes, før det hele regnskab blev opgjort. Medvirkende til, at poster gentages, er dog også, at mellemrummene er gjort for små. Dertil kommer, at regnskabsbogen i det store og hele er kronologisk og altså i den henseende har journalens form. Alle slags handeler er indført imellem hverandre, snart er det en gros handel med fremmede købmænd, snart detailhandel med Malmøboere. Selv om også regnskabsbogen skrider kronologisk frem, er det dog vanskeligt at se, når indførslerne for de enkelte år begynder, da overskrifter helt mangler, især er det vanskeligt at se for årene 1532—34.

Ditlev Enbecks bogføring har en individuel karakter, den er ikke påvirket af lærebøger eller læresætninger af nogen art. I nogle tilfælde har han utvivlsomt først skrevet handelerne op på sedler, før de tilførtes regnskabsbogen. Det var iøvrigt almindeligt, at købmændene brugte notitssedler. En af Ditlevs sedler er indlagt i bogen og be-

varet sammen med denne. At den ikke er kasseret, skyldes vel, at ikke alt, hvad der står på den, er blevet indført. Det ses imidlertid af blækfarverne, at han i stor udstrækning har brugt direkte at føre poster og bemærkninger ind i bogen; iøvrigt er største delen indtil s. 17 skrevet med en ensartet renskrift, og en del af de poster, der er indført på disse sider, ligger i tid forud for 1521, da Ditlev efter eget udsagn begyndte bogen, alt dette må da være skrevet ind efter et forlæg, formentlig sedler og gældsbeviser, da der ikke er henvist til en ældre bog.

Hanseaterne på Ditlevs Enbecks tid førte gennemgående hver især flere regnskabsbøger[2]. Det skyldtes deres aktive handel, og at de sluttede sig sammen i store, frie handelsselskaber[3] og indbyrdes drev gensidig kommissionshandel i stort omfang. De havde derfor brug både for varebøger og gældsbøger. Sammenligner man Ditlevs bog med samtidige hanseatiske, er det iøjnefaldende, at den hanseatiske bogføringsteknik er mere fremskreden. I den revalske rådmand Selhorst's regnskabsbøger er siden således spaltet, venstre side indeholder salgsposterne og højre side handelens afvikling, tallene står ikke inde i teksten, men er ført ud til siden. For Ditlev Enbeck har det imidlertid ikke haft nogen betydning at føre tallene ud til siden, da han ikke førte regnskab vedrørende handelsselskaber; det var nemlig for disse regnskabers vedkommende, at en summa lateris var fornøden. Derimod finder man i de revalske regnskabsbøger lige så vel som i Ditlevs bog, at undertiden kun slutresultater af afregninger er blevet indført. Det skyldes vel, at udregningerne er foretaget på sedler, og at den af parterne, der kom til at skylde noget, har udstedt et »håndskrift« eller et bevis på gældens rigtig-

hed til den anden part. Da Ditlev Enbeck således i maj 1525 i Lübeck afregnede med Reimer Sandow, fik han et beløb til gode, til bevis herpå fik han et »håndskrift« af Reimer, og kun indholdet af dette har Ditlev tilført sin regnskabsbog. Denne har han næppe haft med i Lübeck, da han øjensynligt først omkring efterårssæsonen s. å. har gjort tilførsel til sin bog om Reimer Sandows gæld til ham ifølge nævnte afregning. Brugen af romertal er fælles for den tids handelsbøger, da det ansås for det sikreste at anvende disse og ikke arabertal. Det føltes næppe besværligt, da købmændene var øvet i at bruge regnebræt.

En sammenligning mellem Ditlev Enbecks bog og hanseatiske regnskabsbøger fra det 14. århundrede viser med hensyn til det tekniske faktisk flere lighedspunkter end sammenligningen med de samtidige. Med den hanseatiske bogføring forholder det sig således, at de større købmænd fra en tidlig tid førte specialbøger eller bøger for de forskellige sider af deres handelsvirksomhed[4]. Mindre købmænd førte måske kun en bog, men denne kunne være inddelt i forskellige afdelinger. Der er gjort forsøg herpå i den hamborgske købmand Vicko von Geldersens handelsbog, men bliver her ikke gennemført, det gør det derimod i den danzigske købmand Johan Pires bog. Vicko v. Geldersen sætter kredit- og debetposter under hinanden med en fri plads imellem på samme måde som Ditlev Enbeck, og ligesom denne udfylder han på en senere tid frie, ubenyttede pladser på tidligere beskrevne sider. I regnskabsbøger, der er ført på den måde, vil man sikkert altid finde gentagelser af poster, hvilket også er tilfældet både i Vickos og Ditlevs bog.

I handelsbøgerne navnlig fra det 14. århundrede finder man, at handeler foregår i overværelse af vidner, endvidere at der stilles kaution og sættes pant. I Ditlev Enbecks bog

ses det en enkelt gang, at en handling foregår i overværelse af et vidne, men denne handling har dog ikke karakter af en egentlig forretning fra Ditlevs side. Pantsættelse forekommer ca. femten gange, men kun i tre tilfælde er det kunder, der sætter pant for varer, som de har købt af Ditlev, i alle de andre tilfælde har pantsætteren lånt penge af Ditlev. Det er iøvrigt næsten altid Malmøboere, der sætter pant. Kaution forekommer ca. elleve gange. Indførslerne herom viser, at det mest er borgere fra Lund og Væ og bønder fra Landsbyerne, der må stille kautionister. Ditlev selv er også undertiden kautionist. Med hensyn til størsteparten af sine kredithandeler forlader Ditlev sig på sine egne indførsler i sin regnskabsbog. Lånte Ditlev penge ud eller modtog varer af en fremmed o. l., ses det i enkelte tilfælde, at låntageren eller den fremmede købmand egenhændigt indførte posten eller posterne herom i Ditlevs bog til et kraftigere bevis på sagens rigtighed, i så tilfælde er der ikke tale om pant eller kaution.

Om Ditlev Enbeck i sin regnskabsførelse stod på højde med samtidige danske købmænd, kan der ikke siges noget bestemt om, da der ikke findes noget egentligt materiale til sammenligning. Man kan dog henvise til en afregning fra 1533 mellem købmand Bonaventura Richter i Malmø og udvalgt ærkebisp Torben Bille i Lund[5]. Denne afregning er i virkeligheden ført ganske på samme måde som en tilsvarende i Ditlevs bog. Posterne står under hinanden, romertallene er ikke ført ud til siden, men står inde i teksten. Afregningen, der antagelig er en udskrift af B. Richters regnskabsbog, er ligesom Ditlevs bog skrevet på tysk. Det skyldes jo nok i første række, at de to købmænd begge var af tysk afstamning. Samhandelen med hanseaterne kan på den anden side have forårsaget, at handelsbøgerne er blevet ført på tysk, fordi bøgerne skulle kunne læses af beg-

ge parter. Tidligere havde man i de forskellige lande brugt at skrive handelsbøgerne på latin. Forholdsvis tidligt, nemlig i anden halvdel af det 14. århundrede, er man i Tyskland gået over til at bruge tysk i stedet for latin. En rest af latinen i købmandsbøgerne er i Ditlevs bog ordet tenetur, som Ditlev bruger hyppigt. Men selvom også Malmøkøbmændenes regnskabsførelse teknisk ikke har stået højt, vidner Ditlev Enbecks bog om, at dens fører har haft regnskabsmæssig forståelse; der kan navnlig peges på Ditlevs opgørelse med Henning Berendes. Enhver adskillelse af kredit- og debetposter i et regnskab peger iøvrigt fremefter imod en mere udviklet regnskabsførelse.

Man skal imidlertid ikke som R. Berg anlægge en for moderne målestok ved en betragtning af Ditlev Enbecks bog[6]. Næsten pudsigt virker det, når R. Berg skriver, at summen for de enkelte poster er opført med romertal og ikke i kolonner under hinanden, så de har kunnet tælles sammen, det hele er gået på bedste beskub, den kontante omsætning gives der ingen oplysning om, og priserne kalkuleredes ikke. Desuden kalder R. Berg bogen en kladde over den kredit, som Ditlev gav, men således er bogen ikke betegnet af Ditlev selv.

På Ditlev Enbecks tid var på dansk område førelsen af købmandsregnskabsbøger udbredt, og der tales i kilderne — Malmø stadsbøger, kancelliets brevbøger m. v. — ikke alene om den enkelte købmands regnskabsbog, men også om hans regnskabsbøger. Der er nu ikke noget, der tyder på, at Ditlev har ført flere regnskabsbøger på engang. Man finder da også alle slags tilførsler i hans bog, således løn til tjenestefolk, bondehandel, landgildeydelser, skatter m. v. Det rigere handelsliv i de danske byer efter reformationen fremkaldte imidlertid en mere udviklet regnskabsførelse. Fra den sidste halvdel af det 16. århundrede kan man gen-

nem skifter få oplysninger om det antal bøger, den enkelte købmand førte. Der kan nævnes skiftet efter den ålborgske købmand Henrik Piphering, der var en indvandret tysker. I dokumenterne vedrørende hans bo (1584) nævnes der dog ikke nogen hovedbog. Af skiftet efter en anden ålborgsk købmand, Dirich Brinck, ses det, at denne førte hovedbog (1592)[7]. Af skifter fremgår det ikke, om købmændene brugte enkelt eller dobbelt bogholderi. Der er næppe nogen grund til at tro, at brugen af dobbelt bogholderi tidligt har vundet indpas[8]. Den københavnske købmand Steffen Rode, hvis regnskabsbog 1637—1650 er bevaret[9], har haft kendskab til det dobbelte bogholderi og anvendt det. Han var iøvrigt lybsk af fødsel og havde fået uddannelse i et stort flensborgsk handelshus; hans regnskabsbog er også skrevet på tysk.

På Ditlev Enbecks tid og sikkert længe før har endvidere købmandsregnskabsbøger været anset som gyldigt bevismiddel, og der er også fra det 16. århundrede vidnesbyrd herom. F. e. krævede den københavnske købmand Mads Lampe i 1553 af Malmøkøbmanden Christen Johansens dødsbo et beløb på 57 mk. 6 sk. dansk. Rigtigheden af denne fordring beviste han klart med sin regnskabsbog. Christen Johansens arvinger vægrede sig ved at betale, men kun fordi fordringen ikke var anmeldt for dem i tide[10]. Handelsbøgernes beviskraft har imidlertid fæstnet sig gennem praksis, længe før der fastsloges noget herom ad lovgivningens vej. Kildematerialet om dette er ikke stort[11], men udviklingen har været den, at de regnskabsbøger, som angik købmænds indbyrdes handel, hvor den ene bog imod den anden kunne konfereres, kunne gælde som bevismiddel, forsåvidt byens øvrighed ville anerkende dem. Det fastsloges ved forordningen af 1. juli 1623 om gældssager. Heri bestemtes endvidere, at købmænd, der havde tilgodehavender navn-

lig hos adelspersoner, skulle lade disse underskrive i bøgerne til bevis på gældens rigtighed, og der skulle finde afregning sted hvert år. Recessen af 1643, der har samme bestemmelser, indeholdt tillige, at overfor bønder kunne købmandsbøger ikke alene være bevismiddel, men der skulle også foreligge andet bevis[12]. Købmændene fandt ikke recessens bestemmelser fornødne. I juli 1648, da Frederik 3.s hylding fandt sted i København, androg købstæderne således om, at rigtig nummererede købmandsbøger, der angik en mands ære, måtte stå til troende[13]. På deres andragende fik de 20. maj det følgende år det svar[14], at ikke alle, der udgav sig for købmænd, havde lært at holde bog, i en stor del købstæder var det kun et ringe antal, gælden burde derfor vedgås og stadfæstes enten ved underskrift i bøgerne eller ved tingsvidne, og det ville være betænkeligt at forandre recessens bestemmelser herom. — Ved Danske Lov 5 —14 — 48 og 49 tillagdes købmandsbøger beviskraft, og det påbødes, at alle, som drev nogen købmandshandel, skulle være forsynet med rette købmandsbøger.

Købmændene havde i tiden indtil omkring enevælden efter behag kunnet bruge store og små bøger, i folio eller qvart, og papir, som de havde lyst til. Indførelsen af stempelskatten bevirkede en forandring heri. I forordningen af 1. okt. 1660 er således også købmandsbøger opført mellem de protokoller, der skulle forsynes med stempelpapir. Borgerstanden klagede til kongen herover og bad om at måtte blive forskånet herfor[15]. I den følgende stempelforordning, der kom umiddelbart efter, 28. nov. s. å., er købmandsbøger da også udfaldet, men i stempelforordningen af 27. febr. 1664 er de igen medtagne[16], og herefter er dette tilfældet i alle stempelforordninger lige op til nutiden.

Selvom det også var forordnet, at købmændene skulle bruge lovskikkede bøger, forsynet med stempelpapir, viste

det sig dog, efterhånden som tiden skred frem, at der var mange handlende, der ikke havde bøger (hovedbøger), og nogle bøger var så maculerede, overstregede og uefterrettelige, at de ikke var brugbare for rettens betjente ved skiftehandlingerne. Ved kgl. reskript af 31. jan. 1738 til stiftsbefalingsmændene[17] søgtes der rådet bod herpå, idet det herved påbødes de handlende, som efter loven skulle holde bøger, at de skulle lade disse autorisere af deres bys magistrat med underskrift og forsegling, mens skriveren skulle nummerere og påskrive bogen. Hvis bøgerne ikke var indrettet på denne måde, ville de ingen beviskraft have i retten. Takket være dette reskript kan man i hvert fald for nogle købstæders vedkommende få oplyst antallet af de købmænd, der omkring midten af det 18. århundrede førte hovedbøger. Den sjællandske stiftamtmand forlangte således 11. aug. 1766 af nogle købstæders magistrater og af byfogderne på Bornholm, at de skulle indsende til ham en liste over alle i byen værende købmænd med en forklaring for hver, om de havde behørige autoriserede og med stemplet papir forsynede købmandsbøger (hovedbøger). Af disse lister fremgår det bl. a., at 23 købmænd i Helsingør (medlemmer af Helsingør handelslav), 9 i Køge, 2 i Hillerød og 10 i Roskilde holdt eller skulle holde autoriserede hovedbøger[18]. Hele denne sag, der her kun lige er nævnt, synes at vise, at brugen af hovedbøger i købstæderne kun langsomt er trængt igennem.

Lovgivningen herom fortsætter i det 19. århundrede med forordningen af 1. juni 1832 angående forpligtelse til at holde behørige handelsbøger. Ifølge denne lov skulle der føres journal og hovedbog. En ny lov om handelsbogføring kom først i 1912, og denne er stadig gældende. Der er dog i de senere år forhandlinger i gang om en ny bogførings-

lov. — I det danske rige har det været med lange mellemrum, at lovgivningen har beskæftiget sig med handelsbogføring.

4

HANDELENS UDVIKLING I MALMØ I SLUTNINGEN AF DET 15. OG BEGYNDELSEN AF DET 16. ÅRHUNDREDE

Det er først ved Curt Weibulls indholdsrige studie fra 1922: »Lübeck och Skånemarknaden«, at Malmø får sin rigtige placering som middelalderlig skånsk handelsby. På grundlag af de lybske pundtoldbøger 1398—1400 fastslår Weibull, at Malmø på den tid indtager en dominerende stilling på skånemarkedet, der allerede på slutningen af 1300 tallet i overvejende grad var et sildemarked, fremfor alt har Malmø været det centrale sted for Lübecks sildehandel. — Selvom også det skånske sildefiskeri i løbet af det 15. århundrede gik tilbage, var Malmø med det rige opland en by, som fremmede købmænd vedblivende opsøgte med deres handel. Her havde købmænd fra de tyske stæder et »societas« eller kompagni, for hvilket de fik regler stadfæstet af rådet i Lübeck i 1329. Fra midten af det 15. århundrede oprettede Stettin et eget kompagni i Malmø[1]. Fra tidlig tid havde de fremmede fået privilegier af landets konger. Efterhånden voksede imidlertid en borgerstand op i de danske byer, og disse fik af centralmagten ligeledes tildelt privilegier. Gnidninger mellem det danske og tyske element, navnlig i de større byer som København og Malmø,

kunne da ikke undgås. Disse to byer kan betegnes som foregangsbyer i kampen imod de fremmede. Navnlig i Malmø var striden fra midten af det 15. århundrede stående. Hanserecesserne med deres bilag kaster lys over hele denne kamp. Det er dog ikke hensigten her at gå i enkeltheder, men kun at opridse visse hovedtræk.

Af forhandlinger i København juni—juli 1462 mellem kong Christian 1. og de vendiske hansestæder ses i korthed, hvad Malmø havde sat på programmet, nemlig bl. a.: 1. De tyske købmænd skulle betale vinter- og sommerskat, 2. de måtte ikke holde egen kost, 3. de måtte ikke handle med bønderne, og 4. de måtte ikke sælge øl ud af huset[2]. Privilegiet af 13. nov. 1440 for Malmø[3] indeholdt nemlig en bestemmelse om, at den, som lå i Malmø for købmand vinter eller sommer og ikke gik i kost med nogen af borgerne, skulle give vinterleje og sommerleje, som det var sædvane andetsteds i riget. Denne bestemmelse kan altså ikke været blevet gennemført straks. Der skete heller ikke noget i 1462, da Malmø på grund af de politiske forhold i landet måtte henlægge sagen. Året efter erhvervede Malmø et kongebrev, hvis bestemmelser var rettet imod de udenlandske fremmede. Brevet kendes ikke, men indholdet er kendt gennem de tyske købmænds klager. Disse gik bl. a. ud på: 1. Det tyske kompagni blev forbudt, 2. de fremmede købmænd måtte ikke holde egen kost eller holde åbne boder, men skulle spise med borgerne aften og morgen og ikke have ild i deres boder, 3. de måtte kun handle med borgerne i Malmø, og 4. de skulle være ude af landet sct. mortensdag (11. nov.) og først komme til foråret. Lübeck klagede til Malmø, der 2. aug. 1465 bl. a. svarede, at bønder og gæster udefra (van butene), der kom til Malmø, måtte ikke fare til de tyske købmænd

i deres gårde og købe af dem[4]. Under forhandlinger i København aug.-sept. 1469 mellem den danske regering og hanseaterne blev der 5. sept. i de lybskes herberg holdt et møde mellem de hanseatiske sendebud og borgmestre og rådmænd i Malmø. Formålet var at få de danske og tyske købmænd i Malmø forligt. I mødet blev oplæst nogle artikler om de tyske købmænd i Malmøs klager, bl. a.: 1. Købmændene skulle, når efterårsmarkedet var forbi (na deme herweste), hvis de ville blive liggende i Malmø, gå i kost hos borgerne eller give skat som andre borgere i Malmø, 2. købmændene måtte ikke »na deme herweste« sælge til bønderne, skønt det fra gammel tid havde været således, at bønderne gik til købmændene i deres boder og købte af dem, derimod måtte købmændene ikke købe af bønderne, 3. det var året i forvejen blevet nægtet købmændene at handle længere end til mikkelsdag (29/9), skønt de plejede at handle til Dionysii (9/10). Klagerne kendes mere udførlige fra en information for de hanseatiske sendebud til de ovenfor nævnte forhandlinger i København, navnlig belyses punkt 2 bedre, nemlig: Købmændene måtte ikke handle året igennem, vinter og sommer, med adelige, præster, borgere fra andre stæder eller bønder, som kom til dem i deres boder, hvilket de dog havde gjort fra gammel tid af og også for få år siden pany var blevet tilladt dem af rådet i Malmø. Et forlig opnåedes, men på grund af de politiske forhold i landet blev det ikke strålende for Malmø. Af dets bestemmelser fremgår, at det, der især foranledigede, at de tyske købmænd ikke måtte holde egen kost i boderne, var, at de havde for skik at sælge øl ud af huset og have fremmede i kost. Ifølge forliget skulle dette ikke længere være tilladt. Derimod måtte Malmø i virkeligheden give efter med hensyn til, at efter-

årsmarkedet ikke skulle høre op mikkelsdag, men vare til Dionysii, at de tyske købmænd måtte holde kost i deres boder, hvor også bønderne måtte komme og købe af dem, og kravet om skat af de købmænd, der blev liggende vinteren over, hævdedes ikke[5]. Få år herefter, nemlig 29. okt. 1472, forsamledes borgmestre, råd og menighed på rådhuset i Malmø, hvor der vedtoges nogle artikler om, på hvilken måde køb og salg skulle finde sted indenfor byens porte. Den sidste af disse artikler giver genlyd af kampen imod de fremmede, idet der her udloves streng straf, hvis en bymand købte med købmands penge til købmænds behov eller fulgte bønder eller købstadsmænd, boende i Skåne, til købmænds gårde for der at købslå og bytte varer[6].

Under forhandlinger i København i juli 1477 mellem regeringen og de vendiske stæder (Lübeck, Rostock, Stralsund og Wismar) klagedes der fra hanseatisk side atter over, at de tyske købmænd i Malmø ikke i boderne måtte sælge til bønder eller fremmede, at de ikke måtte holde egen kost i boderne, men skulle gå i kost hos borgerne undtagen om efteråret, og at de ikke måtte ligge i vinterleje i rigerne, men skulle være ude af landet til sct. Andreae dag (30. nov.). Malmø kunne nu støtte sig til handelsforordningen af 30. sept. 1475. I denne forordning findes bl. a. bestemmelserne: Bønder må købe og sælge med købstedmænd og ikke med gæsterne, ingen udenlandske købmænd skulle være i riget om vinteren, men komme om sommeren med første åbne vande og fare bort igen inden sct. Andreae dag, og de skulle ligge til kost hos borgerne. Bestemmelserne gentages i forordningen af 27. aug. 1477[7]. Af de ovennævnte forhandlinger fra København i 1477 ses det, at der stadig gøres de hanseatiske købmænd den indrømmelse, at de kan holde kost i boderne på efterårsmarkedets tid. I

1480'erne rejses i Malmø atter kravet om vinter- og sommerskat af de fremmede købmænd, hvilket viser, at det ikke er blevet gennemført, at de tyske købmænd kun holdt egen kost i boderne i det frie efterår, endvidere at forbudet imod vinterleje ikke er blevet overholdt. At dette forbud blev optaget i handelsforordningen af 1475, skal formentlig ses på baggrund af, at de nordtyske hansebyer netop i de samme år, således på det store hansemøde i Lübeck i august 1470, fornyede og indskærpede forbudsbestemmelserne mod ikke hanseaters vinterleje i en hansestad[8].

På de vendiske hansestæders møde i Lübeck 11. marts 1484 berettede skånefarernes oldermænd med hensyn til forholdene i Malmø bl. a., at man af hanseaterne ville have skat to gange om året, mens disse tidligere kun havde givet skat en gang. Sommeren s. å., 11. juli—6. aug., fandt et møde sted i København mellem hanseaterne og den danske regering. På dette møde fremkom skånefarerne med en klageliste. Man skal heraf anføre: 1. Rådet i Malmø ville have vinterskat og sommerskat af de tyske købmænd, 2. Malmø forbød de tyske købmænd at handle med borgere fra Landskrone, Væ, Aahus, Ystad og Trelleborg, de måtte kun handle med Malmøborgere, 3. de tyske købmænd måtte ikke holde kost i deres boder eller købe træ eller kul, 4. Malmø forbød købmændene at rejse til de frie marceder, og bønderne måtte ikke købe af dem, og 5. Malmø afkortede den frie tid, der efter privilegierne var fra 15. aug.—9. okt., den måtte ikke vare længere end til 29. sept. Det er så heldigt, at det danske svar på nogle af disse klager er bevaret, nemlig ad 1. Malmøs privilegier indeholdt, at de fremmede købmænd skulle betale vinter- og sommerskat, ad 2. det var ikke forbudt borgere i de nævnte stæder at handle, men det var sket, at bønder fra landet

kom og sagde, at de var borgere fra disse stæder for på den måde at kunne handle med de fremmede købmænd, ad 3. det var ikke forbudt købmændene at holde kost i deres boder undtagen de købmænd, som nægtede at give vinter- og sommerskat. Det var heller ikke forbudt købmændene at købe træ eller kul til deres kompagni, men de plejede at købe ind om sommeren og sælge ud om vinteren, dette ville man ikke tilstede. Svarene fra dansk side 1484 viser: De hanseatiske købmænd kunne holde kost i deres boder om vinteren — altså ikke alene på efterårsmarkedets tid — når de betalte vinter- og sommerskat. Borgere fra andre skånske byer kunne komme til dem i boderne og handle. Dette stemmer i virkeligheden også med bestemmelsen i Malmø stadsret af 16. febr. 1487, nemlig: Item skulle ingen gæster eller købmænd, som ikke er liggere der i byen, ingen bod, gård eller hus opholde, og ingen af de liggere, der er, må tage andre købmænd ind til dem, men de skulle være til kost og herberg med borgerne«[9]. I denne stadsret optoges gæsteretsbestemmelserne fra Københavns byret af 1443. Malmø havde herefter en skreven gæsteret at støtte sig til. Utvivlsomt er dens bestemmelser blevet til under påvirkning af tysk gæsteret. Dette finder sin forklaring ved, at den økonomiske politik i byerne havde samme karakter i Tyskland som i Danmark.

Juli 1489 var der atter forhandlinger i København mellem regeringen og hanseaterne. De tyske købmænd i Malmø klagede igen over, at rådet i Malmø ville have vinter- og sommerskat af købmændene. Disse havde fået sagen udsat 4—5 år, indtil hanseaterne kom til forhandling med kongen. Hvis en sådan forhandling ikke fandt sted, og de tyske købmænd blev beskærmet, måtte de udgive skatten fra den tid af, den først blev forlangt af dem. En anden

af de tyske Malmøkøbmænds klager på samme tid gik ud på, at det plejede at være skik i Malmø, at købmændene solgte en gros til bønderne, nemlig hele stykker tøjer, tønde salt, hele stykker lærred, eller reb og halve reb og lignende, men dette var nu forbudt under store bøder, ligesom det var forbudt de tyske købmænd at rejse til de frie markeder i Skåne. Under de vendiske stæders møde i Lübeck 24. maj 1490 berettes det, at oldermændene for de tyske købmænd i Malmø havde skrevet til skånefarerne, at rådet i Malmø, der ville have vinter- og sommerskat af de tyske købmænd, tog pant for skatten fra købmændenes boliger[10]. Efter kong Hans' erobring af Sverige var Malmøs magistrat meget aktiv overfor de tyske købmænd i byen. Oldermændene for disse skrev således 18. juni 1503 til Rostock, at rådet i Malmø havde tre gange ladet de hanseatiske købmænd, navnlig købmændene fra Lübeck, Rostock, Wismar, Stralsund og Lüneburg, kalde sammen og foreholdt dem forskelligt, som længe havde været sædvane, nemlig: Hvem der ville ligge vinter og sommer over, skulle gå i kost hos borgerne, skulle give vinter- og sommerskat og skulle ikke holde kost i boderne undtagen i det frie efterår. Købmændene måtte ikke sælge til fremmede borgere, adelige, gejstlige eller bønder, som kom i deres boder, de måtte ikke købslå længere end til sct. mikkelsdag, de måtte ikke opsøge de frie markeder inde i landet, og de måtte kun holde deres kompagni åbent i det frie efterår. Det lykkedes de hanseatiske købmænd at få stridsspørgsmålene forelagt kongen. Denne ville på det tidspunkt ikke være uvenlig overfor hansestæderne, og sagen afgjordes derhen, at den skulle bero, indtil de tyske fogeder havde forevist privilegierne. Dette skete ikke[11]. Malmø opnåede på den anden side ikke, hvad der var tilsigtet ved aktionen.

De fremmedes handel på de frie markeder blev imidlertid ramt på anden måde. Under 13. juli 1502 var der udgået kongebrev[12] til de skånske byer, hvorved disse fik tilladelse til at samles i Lund til et årligt møde, og hvorved det forbødes udenlandske købmænd at handle i andre købstæder end i den, de lå i. 1504 samledes derpå repræsentanter for de skånske byer i Lund, og i en reces fra dette møde bestemtes, at der kun skulle holdes 7 markeder i Skåne[13]. Væ fik derimod 1. aug. 1503 et privilegium, der gav borgerne rettighed til at handle med fremmede købmænd, der var liggere i andre skånske byer. Ved en forordning af 18. marts 1506 blev den indbyrdes handel mellem Malmø, Lund og Væ ordnet således, at Lund og Væ ikke måtte købslå i Malmø med udenlandske købmænd, der var liggere, undtagen i efterårsmarkedet, og Malmø måtte ikke bruge Lunds torv[14].

Malmø frafaldt heller ikke kravet om, at de fremmede købmænd skulle betale vinter- og sommerskat. En af de klager, der blev fremsat imod Danmark på en »Drittelstag« i Køln i april 1509, gik således ud på, at de tyske købmænd i Malmø måtte betale, hvad der blev forlangt af dem i vinter- og sommerskat, ellers blev der hængt en lås for deres boder[15].

Under herredagen i København juni—juli 1513 lykkedes det ikke hansestæderne at få nogen privilegiebekræftelse, men der blev dog oprettet en overenskomst mellem Christiern 2. og de vendiske hansestæder om forskellige forhold. Forud herfor havde der fundet forhandlinger sted. Under disse var der flere gange blevet henvist til de danske købstæders privilegier. Overenskomsten indeholdt bestemmelser om, at Lübeck, Rostock og Stralsund i henhold til deres privilegier måtte handle året igennem med ridder-

skabet, gejstlige og borgere. De andre stæder måtte handle på deres fed til mortensdag og i det danske riges stæder med samtykke af borgmestrene, der dog ikke måtte nægte det, til Dionysii. I de frie markeder måtte de udenlandske købmænd også handle med bønderne. Købsvende, der holdt eget hus og egen kost, skulle, hvor de tidligere havde givet skat, give 12 sk. i vinterskat. Hvem der gik i kost hos borgerne, skulle ikke betale skat[16]. Bestemmelserne kan ikke siges at være særlig gunstige for de danske byer; det må dog betegnes som en vinding, at det herefter ikke var tilladt selv de mest privilegerede hansestæder at handle med bønderne undtagen i de frie markeder. Fastsættelsen af vinterskatten til 12 sk. har derimod sikkert været i modstrid med Malmøs fordringer om skat af de hanseatiske vinterliggere[17]. Malmøs bystyre viste sig iøvrigt parat til at hævde byens privilegier, thi allerede 1515 forbød rådet i Malmø de tyske købmænd, der kom til efterårsmarkedet, at handle længere end til mikkelsdag. De hanseatiske klager herover fik ingen virkning[18].

Handelslovgivningen i Danmark på denne tid begunstigede kraftigt de danske købmænd i byerne. Ved handelsforordningen, udstedt marts 1516[19], indskrænkedes yderligere de frie markeder i Skåne. For Malmø lykkedes det desuden at erhverve det betydningsfulde privilegium af 26. marts 1518[20]. Borgmester Jakob Nickelsen og rådmand Anders Iversen samt den tidligere kæmner Morten Kræmmer tilligemed Hans byskriver og lille Anders bysvend var i februar og marts 1518 to gange i København, og det var begge gange ret langvarige ophold, under det sidste talte de med kongen om Malmø bys forhold, og borgmesteren erhvervede da nævnte privilegium af kongen. Malmø bys

egen skriver Hans skrev privilegiet og lagde pergament til, alligevel betalte Malmø til kansler Ove Bille 60 mk. dansk for privilegiet[21]. Hovedstykket i dette omhandler de udenlandske købmænd, som kom til Malmø med deres købmandsskab, såsom humle, salt, mel, hamp, hør, kobber, bly, jern og andre varer, som udvejedes, hvilke varer skulle sælges og købes i hele og halve skippund med borgerne i Malmø, og salt og mel i hele og halve læster; der gøres dog en undtagelse med hensyn til høstmarkedet. Ingen købmænd eller andre, som ikke var borgere i Malmø, måtte købe blodige huder eller skind uden på ret høstmarkeds tid. Ville de på anden tid af året købe saltede eller tørre huder, da skulle de købe dem af borgerne i hele og halve deger og skind i hele og halve hundrede. Disse bestemmelser, der ganske vist griber tilbage til tidligere privilegier for Malmø, men her er fastere og bestemtere formuleret, var vigtige med hensyn til at holde både en gros og en detail handelen på Malmø borgeres egne hænder.

Efter at to resultatløse krigstog til Sverige var foretaget, og man fra den danske regerings side var ivrig for at vinde bistand fra hansestæderne i kampen imod Sverige, ønskedes det ikke, at Malmø bystyre yppede kiv med det hanseatiske element i byen. Sidst på året 1518 blev der da i overværelse af kongen sluttet forlig mellem hansestædernes befuldmægtigede på den ene og Malmøs borgmester på den anden side om forskellige forhold vedrørende handel og købmandsskab, således også om de 9 markedsdage mellem mikkelsdag og Dionysii. Samtidig hermed søgte man også fra dansk side at tilfredsstille hansestæderne med hensyn til sisen, indført 1516, der erklæredes for at være en konsumtionsskat, som påhvilede kgl. majestæts borgere og ikke

den tyske købmand[22]. — Den tid kom imidlertid snart, da alle forhandlinger afbrødes, idet Christiern 2.s og hans regerings politik førte til åben krig med hanseaterne.

Da Malmø overgav sig til Frederik 1. 6. jan. 1524, var det på den betingelse, at byen vedblivende skulle nyde alle sine privilegier. På rigsdagen i København og forhandlingerne i Malmø juni—sept. s. å. gav Frederik 1. hanseaterne et stort privilegium, dateret 11. sept. 1524, som belønning for deres indsats i kampen imod Christiern 2. Af de forhandlinger, der gik forud for privilegieudstedelsen, ses det, at hanseaterne stillede krav om i det danske rige frit at kunne handle med bønder året igennem. Der blev hertil af de danske forhandlere svaret, at dette var i modstrid med Københavns og Malmøs privilegier og kunne ikke tilstedes uden samtykke af de to byer. Der er sikkert også blevet forhandlet med Malmø både herom og om andre punkter, men noget nærmere om dette kan vist ikke kendes. Hanseaterne har i hvert fald ikke fået tilladelse til handel med bønder, thi en bestemmelse herom findes hverken i privilegiet eller i et udkast dertil, som under forhandlingerne overraktes de danske. Det lykkedes da heller ikke for hanseaterne under forhandlinger senere i århundredet at opnå tilladelse til handel med bønder.

Handelstilladelsen i 1524 gik vidt endda. I privilegiets § 4 bestemtes således: Lübeck, Hamborg, Rostock, Stralsund, Wismar, Lüneburg og Danzig måtte det hele år igennem handle, købe og sælge med biskopper, prælater, ridderskab og borgere i de stæder, hvor de lå, i henhold til privilegierne for Lübeck, Rostock og Stralsund, de andre stæder måtte handle på deres fed til Martini og i rigets stæder til Dionysii med samtykke af borgmestrene, som ikke skulle nægte det. I udkastet er der af de danske forhand-

lere bl. a. gjort en tilføjelse om, at handelen om efteråret skulle ophøre mikkelsdag, ligesom der er gjort bemærkning om, at artiklen stred imod de danske købstæders privilegier, men hertil er der ikke taget hensyn. I en antagelig omtrent samtidig renskrift af privilegiet er der i marginen ud for § 4 tegnet en hånd, hvis pegefinger er rettet imod randbemærkningen: »Der pauern wyrdt nicht gedacht«, hvilket altså viser, at hanseaterne ikke har fået paragraffen formet helt efter deres ønske.

Privilegiets § 5 lød: »Item scholen und moghen der vorbenompten stede und, de namkundich gemaket scholen werden, ere borgher, koplude, denre und inwanre van borghern und buren kopen hude, tallych, felwerk by stucken, dat solt by tunnen; sollen ok van nemande, de hude by dekeren, dath tallich by schippunden, de felle by dekeren, dath solt by helen efte halven lasthen tho kopende, benouwet ader gedrungen werden, dewile de fryge harvestmarket stheyt«. Denne artikel er der blevet rettet så meget på i udkastet, at den i den endelige ovenfor nævnte skikkelse er blevet temmelig uforståelig. I udkastet har der således i stedet for »buren« stået »eynem ideren«, »dewile de fryge harvestmarket stheyt« er en senere tilføjelse, som i udkastet har en slutning om, hvorledes handelen skulle foregå udenfor efterårsmarkedet, nemlig at hanseaterne skulle købe huder pr. deger, skind pr. hundrede, talg pr. skippund og salt i hele og halve læster, men naturligvis ikke af bønderne. Selv om hanseaterne opfattede artiklen således, at den gav dem ret til til enhver tid at købe de omhandlede varer en detail også af bønderne, så har den næppe fået nogen egentlig betydning for dem hverken i Malmø eller Landskrone, da disse byer hævdede deres privilegier, hvorefter nævnte varer af de fremmede købmænd kun

kunne købes stykkevis i det frie efterårsmarked. Således blev artiklen også opfattet fra dansk side under forhandlingerne i 1530 og 1532.

Privilegiets § 10, der handler om de hanseatiske vinterliggere, havde i udkastet oprindeligt samme ordlyd som den tilsvarende artikel i overenskomsten af 1513, men ved rettelser og tilføjelser forandredes artiklen således, at den fik følgende indhold: De købsvende, som holdt eget hus og kost, kunne bruge efterårsmarkedet frit i henhold til deres privilegier og købslå det hele år igennem med biskopper, prælater, riddere og ridderskab, borgere og indvånere i den by, hvori de lå. Købsvende, der lå vinteren over og holdt eget hus og kost, skulle give 12 sk. i skat. Samme hånd, der har ændret artiklen i udkastet, har tillige gjort en randbemærkning om, at artiklen var utålelig, da den stred imod privilegierne. De danske forhandlere har øjensynligt været klar over, at § 10 især ville støde an i Malmø, da udkastet tillige har en randbemærkning om, at den burde forhandles med Malmø, og at Malmø og København burde konferere herom. Især den sidste randbemærkning turde vise, at Malmø ikke har overholdt overenskomsten af 1513, nemlig med hensyn til, at tyske købmænd, der holdt eget hus og kost, kun skulle betale 12 sk. i vinterskat[23].

Efter 1524 forholdt det sig da således, at hanseaternes udvidede eller forbedrede privilegier var i stærk modstrid med de danske byers, især Københavns og Malmøs privilegier. Dette førte til gnidninger. Det var dog først efter, at landet var kommet i nogenlunde ro efter krigsbegivenhederne i 1520erne, at det kom til forhandlinger mellem hanseaterne og regeringen om privilegiekrænkelserne. Desuden vakte et par sager især de vendiske hansestæders mis-

fornøjelse, nemlig at det tyske kompagni i København ophævedes ved Frederik 1.s og rigens råds dom af 18. aug. 1526, dog således at ugifte tyske købmænd, der ikke var borgere i København, stadig kunne opholde et tysk kompagni i byen, og at indførselsafgiften af øl forhøjedes i henhold til kongebrev af 25. marts 1527 til Malmø og de andre købstæder i Skåne og af 11. juni s. å. til København[24]. Det blev da aftalt mellem Frederik 1. og de vendiske stæder, at disse skulle sende sendebud til rigsdagen i København den 24. juni 1530, hvor kongen selv ville komme til stede. Der fandt derpå forhandlinger sted i København juli s. å. I disse deltog også borgere fra København, Malmø, Landskrone, Ystad m. fl. byer. Hanseaterne klagede bl. a. over, 1. at de i Malmø og Landskrone ikke måtte handle med bønderne de 9 dage mellem mikkelsdag og Dionysii, 2. at de ikke måtte købe huder og skind stykkevis, talg i lispund, men at de skulle købe skind pr. hundrede og huder pr. deker og talg pr. skippund, 3. at de med deres købmandsknægte ikke måtte holde kost i deres boder, men skulle spise hos borgerne til trods for, at det af Frederik 1. var stadfæstet, at enhver købmand, der ville ligge i byen året igennem, måtte holde egen kost i boderne og handle med gejstlige, adelige, borgere og bønder, som kom til dem i deres boder, og 4. at de tyske købmænd måtte give 4 mk. i ølsise, mens de tidligere kun plejede at give 1 mk. Malmøs udsendinge svarede ad 1., at kongen havde lovet, før Malmø blev overgivet, at byen måtte beholde sine gamle privilegier, og disse ville man ikke opgive, men man ville dog overveje, om der med hensyn hertil kunne forundes hanseaterne noget, ad 2., at det som sædvanligt skulle være tilladt de tyske købmænd at handle uden besværing i det frie efterårsmarked, ad 3., at man kunne gå med til,

at de tyske købmænd holdt egen kost under efterårsmarkedet og handlede i deres boder undtagen med bønder, men det skulle indprentes købsvendene, at de optrådte passende. — Den afsked eller det afsluttende svar, som kongen under rigsdagen gav hanseaterne, faldt sammen med de danske byers opfattelse og krav, og hanseaterne modtog da også kun svaret under protest. Hvad ølsisen angik, lovedes det hanseaterne, at de kun skulle betale den sædvanlige told, 1 mk. af læsten, den nye forhøjelse eller sise skulle kongens egne undersåtter, som købte det tyske øl, betale[25].

Det varede ikke længere end til 1532, før hansestæderne pånyt klagede. De politiske forhold virkede dem dengang i hænde, da den danske regering søgte stædernes bistand imod Christiern 2., der var faldet ind i Norge. De tyske købmænds klager, fremsat af Lübeck under forhandlingerne i København april—maj 1532 gik således bl. a. ud på, at Malmø, Ystad og Landskrone nægtede dem fri handel i de 9 dage mellem mikkelsdag og Dionysii. Fra dansk side svaredes, at det ikke måtte nægtes dem, når de på en sømmelig måde anmodede derom. Med hensyn til køb af huder og skind stykkevis og af talg i hele og halve lispund gjordes der dog kun de tyske købmænd samme indrømmelse som i 1530. Et vigtigt punkt var nu som tidligere, at de tyske købmænd i henhold til deres privilegier skulle kunne holde åbne boder året rundt og der holde egen kost mod at give 12 sk. dansk i vinterskat. Malmø, Ystad og Landskrone ville som i 1530 kun tillade de fremmede at holde kost i boderne på efterårsmarkedets tid. For at hævde dette standpunkt havde de danske stæder endogså gennem mange år undladt at opkræve vinterskatten. Den lybske sekretær beretter, at der blev dispu-

teret længe om denne artikel, de danske forhandlere ville ikke gøre indrømmelser med hensyn til kost i boderne. Sagen blev da bragt for kongen og rigsrådet, der tilsidst afgjorde den derhen, at det skulle stå enhver købmand frit at holde egen kost eller at gå i kost hos borgerne. Rostock og Stralsund, der særskilt overgav deres klager, fik til svar på artiklen om de tyske købmænds boder, at borgerne i de danske byer ikke ville gå med til, at de tyske købmænd holdt åbne boder og kost i boderne. Kongen måtte omgås sit folk således, at han ikke skabte sig modstandere.

Navnlig Rostock, Stralsund og Wismar klagede over, at det tilsagn, stæderne havde fået om, at det var kongens egne undersåtter, der skulle betale siseforhøjelsen, ikke blev overholdt[26].

Fra Ditlev Enbecks regnskabsbog får man bevis på, at siseforhøjelsen virkelig er blevet betalt af kongens egne undersåtter eller de danske købmænd, der købte det tyske øl. Såvel efter siseforordningen fra 1516 som forordningen af 25. marts 1527 skulle der betales 1 mk. i sise af et fad mumme. Det ses, at Ditlev betalte for Reimer Sandow 28 sk. for 7 fade mumme på toldboden, det er den gamle sise eller indførselstold, indført ved forordningen af 23. maj 1491, dernæst betalte han for 4 af det samme antal fade 4 mk. i sise på siseboden, men disse 4 mk. fik Ditlev ikke refunderet af Reimer Sandow. Endvidere er sisen, 8 sk. pr. td., af de 4 td. iserhels øl, som Ditlev solgte for Gerd Lefferding, utvivlsomt ikke betalt af denne, det tyder opstillingen i regnskabsbogen ikke på. For Peter Snyder betalte Ditlev for 1 læst øl først 1 mk. i sise, det er 1 sk. 4 penn. pr. td., nemlig den gamle indførselstold, dernæst betalte han 3 mk. i sise, det er 4 sk. pr. td. Dette beløb

skulle ifølge siseforordningen af 1527 betales af rostocksk og stralsundsk øl, det må da være en af disse ølsorter, her er tale om, men det ses ikke, hvorledes denne læst øl er blevet forhandlet.

Hvor meget det kan have betydet, at Frederik 1. og rigsrådet i 1532 tillod de tyske købmænd efter behag at holde egen kost i boderne eller gå i kost hos borgerne, kan ikke i enkeltheder kontrolleres. Den lybske købmand Willim fan Kollen synes ifølge Ditlev Enbecks regnskabsbog ca. 1533 at have haft en bod, mens han tidligere havde betalt kostpenge til Ditlev. Det fremgår iøvrigt af Ditlevs regnskabsbog, at det især var de tyske hestehandlere, som kom selvtredie eller selvfjerde, der fik kosten hos Ditlev samt benyttede hans stalde[27]. For disse var det fornødent at have et antal knægte til at sørge for hestene (pasning, forsendelse). De større lybske købmænd (f. e. Reimer Sandow, Gerd Lefferding) ses ikke at have ladet deres handelsknægte gå i kost hos Ditlev, men til trods herfor har Ditlev været vært for mange tyske købsvende og også selvstændige købmænd. Værtsholdet har for ham betydet en indtægtsforøgelse.

Senere i århundredet klagedes der fra hanseatisk side atter over, at deres købmænd ikke måtte være i deres boder og holde egen kost før 15. aug. På Lübecks klage herover i 1571 svarede Malmø med at henvise til den i det foregående nævnte bestemmelse i byens stadsret af 1487, ledsaget af en bemærkning om, at hvis de fremmede købmænd kunne ligge i deres gårde på deres egen kost, som de havde lyst til, var det at befrygte, at kongen ville have flere gæster end borgere i sine købstæder[28]. Malmø forfægter altså samme standpunkt som i det 15. århundrede, og det ser ud, som om byen ikke var kommet et skridt

videre. Det skyldes, at privilegierne for begge parter stadig var de samme, og det viser ikke noget om den faktiske tilstand. De skånske byer rettede sig således ikke efter bestemmelsen om, at en fremmed købmand for 12 sk. dansk i vinterskat kunne ligge i sin bod og handle året igennem. Malmø og Ystad f. e. krævede adskillige dalere i skat af de fremmede vinterliggere. Denne fremgangsmåde blev støttet af regeringen. Den afsked, hansestæderne fik i København i juli 1552, indeholdt således en bestemmelse om, at de danske byer måtte afgøre, hvorvidt de ville unde de tyske købmænd at ligge i vinterleje og holde eget hus og egen kost, og hvad der skulle betales i skat[29]. Malmøs kraftige holdning overfor de fremmedes handel fik også udtryk ved en bestemmelse, der optoges i byens vedtægter af 14. dec. 1549, nemlig at ingen liggere herefter skulle sælge uden i hele eller halve skippund, i hele eller halve læster, heller ikke skulle nogen købe uden i hele eller halve deger og i hele eller halve hundrede, og de skulle gå i kost hos borgerne i henhold til byens privilegier[30].

I privilegier og bestemmelser for Malmø findes ikke meget, der tager sigte på kommissionshandel. I Christoffer 3.s privilegium for byen af 18. okt. 1446 påbydes det, at ingen Malmøborger må fri fremmede mænds gods ud uden, at han giver kongen sin told. Malmø stadsret af 16. febr. 1487 indeholder, at ingen borger skal købe nogen ting eller købmandsskab udi byen med en gæst's penge til gæstens behov, da det er svig imod kongen og byen[31]. Handelsforordningerne af 1475, 1477 og 1491 har følgende bestemmelse: »Item at ingen vore borgere eller undersaatter skulle tage fremmede købmænds penninge eller gods eller have vederlage med dem og bruge til købmændenes gavn eller nytte«[32]. En grundtanke for alle disse

bestemmelser er, at kongen ikke vil miste sin told af de fremmede købmænd. Ved siden heraf er det byernes forsyningspolitik, handelen på torvet, hvor gæst ikke må handle med gæst, der fremkalder forbudet imod handel med fremmede penge. Københavns stadsret af 1294 har således en bødebestemmelse med henblik på de borgere, der for gæsters penge svigefuldt på torvet købte korn skæppevis, flæsk, kød eller kvæg, der skulle spises. Bestemmelsen i Malmøs vedtægt af 1472 er nævnt i det foregående. I denne bys vedtægter af 1520 og 1534 forekommer der ikke nogen bestemmelse om handel med fremmede penge. Det betød dog ikke, at den slags handel ikke har været strafbart. I nov. 1537 må således en mand i Malmø betale 6 mk. dansk i bøde, fordi han købslog med en fremmed mands penge til den fremmede mands behov. I vedtægten af 2. april 1545, der især indeholdt regler for handelen på Malmøs ny torv, findes derimod en meget streng bestemmelse vedrørende dette forhold, idet den, der tog købmands penge og brugte disse til skade og fordærv for staden og medborgerne, skulle straffes for en meneder og miste de to fingre, som han havde svoret med[33].

Alle disse forbudsbestemmelser er formulerede i stor almindelighed. Ret tidligt bliver forbudet imidlertid knyttet til bestemte varer. Det er betegnende, at den handels- eller eksportvare, som det først forbydes at opkøbe med fremmede penge, er øksne. Ved kongebrev af 1. juli 1514 til de sjællandske købstæder forbødes det således borgere i Sjælland at tage fremmede købmænds penge og opkøbe øksne i landet undersåtterne til skade og forfang[34]. Handelsforordningen, udgået påske 1516 til Sjælland, Lolland-Falster og Møen, indeholdt en bestemmelse om, at præster og riddermændsmænd måtte ikke tage udenlandske køb-

mænds penge for dermed at købe øksne. I den samtidige forordning til Malmø, udgået under 4. marts s. å., står der derimod blot, at ingen borgere skulle tage dem købmandshandel til at bruge på landet eller i købstæderne med købmænds penge, var der nogle skadelige borgere, som brugte sådant købmandsskab og dog ikke kunne svare kronens og byens tynge, skulle de opsiges borgerskabet[35]. Formlen handel i eget navn for fremmed regning kan næppe endnu have været sprogbrug. Man har vel heller ikke på denne tid gjort sig så mange tanker herom. Det faldt naturligst, at en fast bosiddende, selvstændig købmand handlede i eget navn. Det er først i den sidste del af det 16. århundrede, at der direkte tales om handel i eget navn for fremmed penge. Forordningen af 9. nov. 1587 forbyder således forarmede borgere at fare ud på landsbyerne og handle i eget navn med fremmedes udlændiskes penge for derefter på toldstederne at ville udføre de således opkøbte varer som deres eget gods. Ved forordningen af 19. juni 1594 forbødes toldfri udførsel af korn og andre landbrugsprodukter, der var opkøbt med fremmede penge af udlændinge, der havde vundet borgerskab i danske byer[36].

Ditlev Enbeck ses at foretage indkøbskommissioner for fremmede købmænd, det drejer sig navnlig om heste, tønder og smør. Der er dog ikke noget holdepunkt for, at han herved har handlet i modstrid med kongelige forordninger eller sin bys privilegier og vedtægter. Malmøs vedtægter fra 1534 og 1545 tillod iøvrigt købmændene at købe smør og ål til forprang uden, at varen havde henligget 3 dage til bedste for den menige mand.

Solgte Ditlev Enbeck som kommissionær varer for fremmed regning, ses han at sælge en gros, det var da også

påbudt i privilegiet af 26. marts 1518. Kommissionæren er underkastet samme bestemmelser ganske, som om det var den fremmede købmand selv, der handlede.

Om kommissionshandel til limitopris finder man ikke lovbestemmelser. Det fremgår af Ditlevs regnskabsbog, at praksis i et sådant tilfælde har været, at kommissionæren kunne sælge varen en detail. Samtiden har dog opfattet denne handelsform som handel for fremmed regning. Det ses af sprogbrugen, idet Ditlev Enbeck skal sælge Henning Berendes planker »to ghude« for ham, tylvten for 4 mk.

5

DITLEV ENBECKS HANDEL

Ditlev Enbecks udenlandske forbindelser var fortrinsvis købmænd fra Lübeck, nemlig Henrik fan Santen, Gert fan Santen, Reimer Sandow, Gerd Lefferding, Henning Berendes, Jacob Ghrawtop, Hans Leydekker, Henrik Budelmaker, Hans Bracht, Johan fan Ummen, Hans Runghe, Jochim Lutken, Johan fan Kollen, Willim fan Kollen, Berent Moller, Jacob fan der Lanke, Peter Snyder, Henrik Karstens, Johan fan Dulmen, Hans Loffaghel, Hans Unbehowen, Henrik Borgher, Brun Thomas og Diderik fan Haren. Det kan ganske vist ikke direkte påvises, at alle ovennævnte er lübeckere, men det er sandsynligt. Ditlev handlede desuden med købmænd fra Stettin, nemlig rådmand Michel Dranck og hans tjenere, Hans Sillmer og Jørgen, Hans Lubbeke, den senere stettinske foged i Skåne, og hans knægt Tewes samt Otte fan Remin. Der kan endvidere af udenlandske nævnes Jacob fan Kollen fra Stade og Martin Smit fra Danzig, endelig Karle fan Halverstat, Simon fan Gherken og langhe Ghert Hollander.

Henrik fan Santen havde fra en tidlig tid handlet på Skåne. Af de lybske pundtoldbøger fra 1490'erne[1] fremgår omfanget af hans handel på Danmark-Skåne i disse år, nemlig:

	INDFØRSEL					UDFØRSEL				
	Salt læster	emst øl fade	Vin tolast	Humle drompt	Andre varer	Sild læster	Nødderlæster	Huder td.	Talg læster	Talg td.
1492	9	2		18		1				
1493	13	3			1 pk. 1 td. 1 td. lærred. 8 »droge« td.	17	3		½	4
1494	6					8				
1495	6		1			10½ 1 (hol)		5		

Formentlig har Henrik fan Santen i disse år fortrinsvis saltet sild i Malmø og handlet på denne by, da han ikke fortolder sild i Falsterbo og Skanør i 1494 ifølge den kgl. fogeds regnskab for dette år[2]. — I 1507 blev han lybsk foged i Skåne. I 1509 var han kaptajn på den flåde, som lübeckerne sendte i søen imod de danske udliggere[3]. I 1521 har Ditlev tilført sin regnskabsbog, at han havde en gammel gæld til ham på 300 mk. Forretningsforbindelsen er altså ældre end 1521. I dette år fik Ditlev af Henrik fan Santen 5 læster 3 td. lüneburgsalt. Prisen var 19½ mk. lybsk pr. læst. Betalingsterminen var næste forår. Købmand Matthias Johansen af Malmø købte imidlertid 2 læster af dette parti salt på de samme betingelser. Den måde, hvorpå Ditlev Enbeck ordnede betalingen, fremgår af de følgende poster. Han gjorde således udlæg for Henrik fan Santen for salt

og tønder, varer, som denne utvivlsomt selv skulle anvende til sildesaltning i Skåne, desuden betalte han vejerpenge for smør og told for klæde. Han sendte ham dertil varer i betaling, nemlig 1 td. lys, der kostede (steyt) 13 mk., og en otting tunger, der kostede 2 mk 4 sk. Udtrykket »steyt« er brugt, fordi Ditlev har afholdt forsendelsesudgifterne. Hvad Ditlev selv har givet for varen, er ikke oplyst. Endelig modtog H. f. Santen ved forskellige (Henning Berendes, Oluf Jensen, Peter fan der Hoye og Peter Dene) nogle beløb på ialt 150 gylden. Disse forretninger mellem ham og Ditlev har da egenhandelens form, men Ditlev udførte også kommissionsforretninger for ham. Tomas Enbeck skyldte således Ditlev 22 mk. for 1 skippd. 2½ lispd. humle, der tilhørte H. f. Santen. — I 1528 købte Ditlev af Gert fan Santen 1 fad rhinskvin[3a].

Reimer Sandow nævnes 1514 som »copgeselle« i Rostock. I et testamente fra 1518 testamenterede han mange gaver til kirkelige formål i Skåne. Samme år bosatte han sig i Lübeck ved Trave og havde handelsknægte i Skåne, Sverige og Riga[4]. Ligeledes i 1518 fik han bodeplads på Ugle[5]. — Hans handeler med Ditlev falder i årene 1524—28. Ditlev har i sin bog indført under efterår 1524, at han skyldte Reimer for 4 læster salt à 33 mk., herfor sendte han ham i betaling (dar hebbe ick em upsent) med forskellige skippere, nemlig Hans Jonssen Crumdick, Matthes Pawelsen, Jacob Lollandsfar, Claws Grote og Olf Har, 15 td. + 1 læst + 6 td. + 6 td. + 12 halve td. sild og endelig med Henrik bødker 7 td. sild og 1 td. kød. På de følgende sider er indført salg af ca. 44 td. salt. Køberne var 12 forskellige Malmøboere, mellem dem 7 kvinder, men uden tvivl har Ditlev også selv brugt af saltet til at salte sild og kød med.

Ved afregningen i Lübeck 26. maj 1525 kom Reimer til at skylde Ditlev 14 mk. 15 sk. 5 penn. lybsk. Efter denne afregning modtog Ditlev af Reimer 6 fade mumme à 6 mk. lybsk. Før pinse s. å. modtog han 2 læster sommersalt, som han skulle betale med den pris, saltet havde sct. hansdag. 3. aug. modtog han yderligere 2 læster salt af samme slags. 1 læst salt solgte Ditlev i kommission for Reimer til Hans Brabanders hustru, der fik henstand med betalingen til påske 1526. En stor del af det købte salt solgte Ditlev tøndevis til gifte kvinder i Malmø, dog også til et par bønder. Af mummen solgte Ditlev de 5 fade til kendte folk i Malmø, nemlig 2 til Peder guldsmed à 13 mk., hvoraf Ditlevs søster skulle betale det ene. Rådmand Jakob Nickelsen fik 2 fade à 12 mk. ÷ 4 sk. på begge fade, og Henrik Enbeck fik 1 fad à 12 mk. Hvad det skyldes, at prisen er forskellig, er ikke tydelig, men antagelig er sisen regnet med, når prisen er 13 mk. I betaling for disse varer sendte Ditlev i 1525 til Reimer med forskellige skippere, nemlig Jens Pawelsen, Olef Har, Jochim Brant, Hans Jenssen og Olef Munck, 14 td. + 1 læst + 1 læst sild + 9 td. kød + ½ læst kød. 1526 29. april afregnede Ditlev med Reimer, men kun det endelige resultat er oplyst. Ditlev kom til at skylde 89 mk. 9 penn. Heraf betalte han først 70 mk., derpå 6 mk., yderligere kom han til at skylde Reimer for 10 td. kød à 2½ mk. lybsk. Ditlevs restgæld til Reimer blev derpå 38 mk. 9 penn. Sommeren s. å. købte Ditlev 2 læster salt à 26 mk. lybsk af Reimer, den ene af disse har han øjensynligt snart betalt og samtidig hermed tillige betalt sin restgæld. Den anden læst betaltes først mortensdag s. å. 17. aug. samme sommer lånte Ditlev Hans Bracht ½ læst salt. Hvis dette salt var en del af de af Reimer Sandow købte 2 læster salt, har Ditlev uden

tvivl først foretaget købet heraf efter, at tilførslerne til skånemarkedet var begyndt.

I 1527 omkring skånemarkedets tid modtog Ditlev ved skipper Oluf Munck 7 fade mumme, der tilhørte Reimer Sandow (de horen Reymer Sandowen to). Denne bemærkning viser, at der her er tale om handel for fremmed regning. Ditlev betalte fragt til Oluf Munck og gjorde andre udlæg (prim-pram- og kørepenge), desuden udgav han for de 7 fade 28 sk. i sise på toldboden og 4 mk. for 4 af fadene i sise på siseboden. Der blev altså kun indført 4 fade til Malmø by. Heraf fik Anders Jyde og Herman vejer hver 1 fad til en pris af 12 mk. pr. stk., som de åbenbart snart har betalt, da kvitteringsbemærkning er indført samtidig med posterne om salget. At sisen er ladt ude af betragtning, kan kun skyldes, at den også er blevet betalt af køberne. De 2 andre fade fik Rasmus overskærer og Marie Rewes i Lund henholdsvis for 14 mk. og 13½ mk. Sidstnævnte betalte et afdrag på 7 mk. 14 sk. At prisen her er sat højere, skyldes uden tvivl kredittilståelsen og, at sisen er medberegnet. Næste år, 1528, gjorde Ditlev atter tilførsler til sin bog om de 4 fade mumme, som han havde solgt i kommission for Reimer Sandow. Posterne vedrørende Anders Jyde og Herman vejer er en simpel gentagelse, som han straks sletter igen, men de er vel medtaget for overskuelighedens skyld. Posterne vedrørende Rasmus overskærer og Marie Rewes er derimod ikke slettet, men Ditlev har nedsat prisen pr. fad til 12 mk. + 1 mk. i sise, altså samme pris som Herman vejer og Anders Jyde havde betalt. Det skyldtes vel, at betalingen var eller blev erlagt. Det er nemlig anført, at Hans Bracht var gået i kaution for Rasmus overskærer, d. v. s., at han havde betalt pengene, desuden ses det, at Ditlev sendte Reimer

5 mk. 5 sk. 2 penn., der tilkom ham for mummen, formentlig det restbeløb, som Marie Rewes endnu skyldte. Uden tvivl har Reimer tidligere fået den øvrige betaling for mummen, men der er ikke indført noget herom i regnskabsbogen. Derimod har Ditlev indført sit regnskab over de udlæg, han havde gjort for Reimer, og heri er også opført de ovennævnte 4 mk. sisepenge, der skulle betales til Malmø by, men de er ikke taget med ved sammentællingen eller medregnet i det samlede beløb.

Sendelsen af de 7 fade mumme bruger Arup som et eksempel på Ditlev Enbecks kommissionshandel for Reimer Sandow. Der kan heller ikke herske tvivl om, at Ditlev i dette tilfælde handler for fremmed regning. Der kommer imidlertid noget skævt ind i Arups skildring af den hele forretningsforbindelse imellem de to købmænd derved, at han hævder, at den havde »værtskommissionens« form[6]. Det er heller ikke rigtigt, når Arup siger, at det atter og atter ved indførsler om detailsalget bemærkes, at den solgte vare tilhørte Reimer Sandow, eller at salget fandt sted for hans regning, og at den »faste afregningspris« anførtes ved varens modtagelse. At den solgte vare tilhørte Reimer Sandow, bemærkes nemlig kun ved en gros salget til Hans Brabanders hustru af 1 læst salt og ved ovennævnte 7 fade mumme. Netop ved disse vareposter anføres der ikke nogen »fast afregningspris«.

Placeringen i Ditlevs regnskabsbog under 1528 af posten om, at Arent Fredeleff havde afkøbt Ditlev en hest, turde vise, at Arent Fredeleff var en af Reimers handelsknægte, og at denne altså i 1528 havde en handelsknægt i Skåne. Reimer Sandow handlede også på anden måde på Skåne i den følgende tid. Under 7. aug. 1528 er der således i Lübecks Niederstadtbuch indført en overenskomst mellem

Reimer Sandow og Gerd Lefferding af følgende indhold: Gerd tilstår, at han skylder Reimer 250 mk. lybsk, og at Reimer endvidere har medgivet ham til Skåne 20 leidiske og 11 haagske tøjer, 2200 alen ÷ 3 bolten münstersk lærred og 9½ læster lüneburgsalt, for at Gerd skal gøre sit bedste hermed tilligemed det, som Reimer yderligere vil sende til ham i Skåne. Gevinsten af handelen skal alene tilfalde Gerd, der på sin side erklærer, at ovennævnte tøjer, lærred og salt, og hvad Reimer yderligere vil sende ham tilligemed, hvad Gerd sender af returvarer til Reimer, alene skal tilhøre denne. Som underpant sætter Gerd sit selskab i Bergen. Når Reimer har fået fuld betaling, skal pantsættelsen høre op.

En Gerd Lefferding får i 1498 bodeplads på det lybske fed i Falsterbo. I et register fra 1503 over boderne sammesteds er anført, at en bod er tilskrevet Gerd Lefferding. Er det den Gerd Lefferding, der kendes fra Ditlev Enbecks regnskabsbog, har han altså i en ung alder fået bod i Falsterbo. — Gerd Lefferding nævnes sammen med Henrik fan Santen som kaptajn i den lybske flåde i 1509. I september 1518 fik han et grundstykke på det lybske fed i Falsterbo med den klausul, at han inden år og dag skulle bebygge det[7]. I 1522 beslaglagde Peter fan der Hoye Gerd Lefferdings og 5 andre lybske købmænds gods i København i henhold til dansk ret[8]. I 1530 blev Gerd Lefferding lybsk foged i Skåne efter Herman Tillemann, der måtte træde tilbage på forlangende af de 64 deputerede borgere i Lübeck, fordi han var fremkommet med ærerørige udtalelser om dem[9].

I 1521 21. sept. købte Gerd Lefferding af Ditlev Enbeck 5 læster sild à 24 guldgylden. For disse penge skulle Gerd sende Ditlev münstersk lærred, han sendte med skipper

Oluf Munk 2100 alen, men prisen opgives ikke. Gerd påtog sig i virkeligheden herved at gøre indkøb med Ditlevs penge. Efter de lybske købmandsordninger var det dog ikke tilladt i Lübeck at gøre indkøb med ikke-hanseaters penge, men denne bestemmelse blev ikke overholdt i 1520erne. Ditlev fik endvidere med skipper Oluf Munk 1 td. stokfisk, og det var vel også med samme skipper, at han fik 1 fad rhinsk vin, der kostede (steyt) 14 mk. lybsk pr. ame. Vinen skulle betales til påske. Her drejer det sig altså om egenhandel fra Ditlevs side, men der er iøvrigt ikke indført mere i regnskabsbogen om disse handeler.

Først i sildesæsonens tid i 1526 har Ditlev igen indført forretninger med Gerd Lefferding. Denne skyldte ham således 294 mk. for 3 læster sild og 13 sk. for et løb smør. Ditlev modtog i betaling herfor 50 mk. af Bernt Schune, 97 mk. af mester Jens bartskær og 45 mk. af mester Clavs bartskær. Disse tre var alle af Malmø, og da de har betalt »fan Ghert Lefferdinghs weghen«, har de antagelig alle haft gæld til denne. Omkring samme tid modtog Ditlev kommissionsvarer fra Gerd Lefferding, nemlig 3 fade valmueolie. Fadene vejede tilsammen 9½ centner + 5 markpd. med træet. Dette alene vejede 12 lispd. + 2 markpd. Inger bødkers, der fik et af fadene, kom til at skylde Ditlev for 3 centner + 3½ lispd. olie, dog minus træets vægt, der var 4 lispd. + 6 markpd. Prisen var 13 mk. 12 sk. pr. centner. Hun betalte ret hurtigt, dels i penge, dels i varer (hør, sælhundespæk og laks, der beregnedes til en bestemt pris) et beløb på ialt 39½ mk. 6 penn. Omkring samme tid modtog Ditlev af sin søsterdatter Mette i 5 afdrag 28 mk. 10 sk. for olie. To afdrag i penge fra Inger bødkers og Mettes betalinger, angivet som 29 mk., har Ditlev derpå indført umiddelbart efter posterne vedrørende Gerd

Lefferdings afdrag på silden. Denne postering tyder på, at Ditlev har overtaget olien i betaling for silden. Det forhindrede ikke, at han kunne sælge olien i kommission. Noget senere henimod tiden for skånemarkedets begyndelse i 1527 har Ditlev brugt en hel side til indførsler vedrørende de 3 fade olie. Han skriver først om det fad, som Inger havde købt, dog uden at nævne hendes navn, dernæst at han havde solgt et fad mere, det havde han selv udhøkret, det havde givet 29 mk. Der kan næppe være tvivl om, at der her er tænkt på de 29 mk., som Mette havde betalt, og at det er hende, som har udhøkret olien. Om det tredie fad har Ditlev kun anført, at han har ladet det veje. Noget senere har søsterdatteren også fået det fad. Det ses af, at Ditlev omkring samme tid, som han ordnede den nedennævnte tøndehandel for Gerd Lefferding, har gjort en tilføjelse til posterne om Ingers og Mettes betalinger for olie, opført efter Gerd Lefferdings betalingsafdrag på silden, nemlig, at han yderligere havde modtaget af Mette 8 mk. »ut enem fullen fate« + 5 mk. Måske var det de beløb, som Mette omkring denne tid havde lånt af sin onkel, dog imod pant. Ved de indkomne beløb var olien dog ikke betalt. I regnskabet med Gerd Lefferding fra efteråret 1527 er der tale om senere indkomne beløb for olien, nemlig 11½ mk. + 3 mk., hvilke må være betalt af Mette. Først i 1529 betalte Mette formentlig det sidste afdrag på 6½ mk.; der ses ikke noget om, at Gerd Lefferding skulle have dette beløb.

Vel i foråret 1527 modtog Ditlev flere konsignerede varer fra Gerd Lefferding, nemlig 1 læst iserhels øl og 36½ læster »splete« (tøndebunde, tøndestaver). Ditlev ses kun at sælge 4 td. af øllet, nemlig 1 td. til Albert Jepsen Ravensberg og 3 td. til Clavs bartskær, prisen var 5 mk. pr. td. Da han

også kun betalte sise for 4 td., er den øvrige del af læsten vel ikke blevet indført til Malmø by. Sisen, der var ½ mk. pr. td., må være iberegnet prisen på 5 mk. Ditlev har derfor kun indført, at Alb. J. Ravensberg har betalt ham 4½ mk. for tønden, ikke 5 mk. Tøndetræet solgte Ditlev straks til Henrik bødker, der fik 14 læster, og til Clavs Werdeman, oldermand for bødkerlavet i Malmø, der fik resten 22½ læster. Prisen beregnedes til 8 sk. pr. læst. Bødkerne betalte med tønder. Clavs Werdeman leverede snart efter 2 læster td. og Henrik bødker ligeledes 2 læster td. Prisen beregnedes til 3 mk. 4 sk. pr. læst. Senere på året, før efterårsmarkedets tid, gjorde Ditlev op, at han af Henrik bødker havde fået 2 læster td. for 13 læster splete (2 læster td. à 3 mk. 4 sk. = 6 mk. 8 sk.; 13 læster »splete« à 8 sk. = 6 mk. 8 sk.), dertil købte han af denne til Gerd Lefferding 2+2+2+1 læster td. til en pris af 3 mk. 6 sk. pr. læst. Af Clavs Werdeman, der jo havde fået 22½ læster »splete« à 8 sk. = 11 mk. 4 sk., fik Ditlev 3 læster td. à 3 mk. 4 sk. = 9 mk. 12 sk., yderligere fik han 2 læster à 3 mk. 6 sk. Clavs Werdeman fik da et beløb til gode, og Ditlev gav ham 5½ mk. af sine egne penge, det var dog 4 sk. for meget.

Uden tvivl blev på efterårsmarkedets tid i 1527 hele dette mellemværende mellem Ditlev og Gerd Lefferding gjort op. Hvad Ditlev har tilført sin regnskabsbog herom, er i vore øjne ikke så meget, men for ham selv må det have været tilstrækkeligt. Hele tønderegnskabet gentages nu, men i ændret form, således er regnskabet med Clavs Werdeman nøjagtig, derefter følger en gentagelse af posterne omhandlende de varer, som Ditlev siden ca. forår 1527 havde modtaget af Gerd, nemlig øl og »splete«, senere tilkomne varer er 2 kister med glas, der skulle veje 20 centner, det er anført, at 4 skov heraf endnu var hos Gerd. Dennes udlæg omregnes

fra lybske til danske penge, og handelen skal da sikkert forstås således, at der her er tale om direkte køb fra Ditlevs side, derefter følger på den modstående side poster vedrørende alle Ditlevs udlæg (fragt, pram-, prim- og kørepenge og dertil ølsise), her er således medtaget udlæg for de 3 fade olie. For kommissionsvarerne skulle udlæggene nemlig betales af kommittenten, Gerd Lefferding. Tilsidst følger nogle forskellige poster, således om 2 betalingsafdrag på olien, om træets vægt i de 3 oliefade og om, at Ditlev havde købt 2 egeplanker, men der er ingen sammentælling hverken af kredit- eller debetposter.

I de følgende år var der stadig nogen forbindelse mellem Gerd Lefferding og Ditlev. Denne fik således i 1528 og i 1531 bygningstømmer fra Gerd Lefferdings skur. I 1533 skal han fra to borgere i Lund modtage penge for salt, der tilhørte Gerd Lefferding. Vel for 1534 er det indført, at han for Gerd Lefferding og Diderich Schulte havde udgivet 2 mk. 4 sk., da han lod føre 26 læster og 8 stk. tønder fra Gerds »rum« til Willim fan Kollens bod. — Af andre af navnet Lefferding kan yderligere nævnes Henrik, der i vinteren eller foråret 1528 skyldte Ditlev Enbeck for 17 ugers kost og Margrethe Enbeck kælderleje for 2 fade vin.

Henning Berendes fik i sept. 1518 bodeplads på det lybske fed i Falsterbo[10]. I 1521—22 har han været mellemmand for Ditlev Enbeck ved betalingen af 14 gylden til Henrik fan Santen. I årene herefter synes hans virksomhed at være faldet i Sverige. Han var således til stede på det møde, der holdtes på Stockholms rådhus 2. aug. 1523 umiddelbart efter afslutningen af mødet i Strängnäs sommeren s. å., på hvilket Gustav Vasa af det svenske riges stænder kåredes til konge. Tilstede på rådhuset var kongen, de lybske sendebud Bernd

Bomhower og Herman Plönies, tyske købmænd i Sverige og Stockholms byråd. Henning Berendes, der kaldes »copgeselle«, foregav på dette møde, at nogle der i riget ubeføjet havde skrevet til Lübeck, at han i skrivelser på usømmelig måde havde omtalt kongen af Sverige og det svenske rige. Han var derved faldet i unåde hos kongen, og af nogle var han løgnagtigt blevet kaldt for en skurk. Han bød sig nu i rette for kongen og de lybske sendebud. Da kongen hertil sagde, at det var ufornødent at rippe op i den sag, og da ingen førte klage over ham, blev han afvist, da han af kongen og de lybske sendebud udbad sig et bevis for, at han havde budt sig i rette. Derimod tilstod de lybske sendebud ham at ville optage hans tilbud om at stå til rette i recessen[11]. Henning Berendes er da også vedblevet med sin virksomhed i Sverige. I 1525 var han således udsendt af Kort König til kong Gustav med den opgave at få kongen til at udbetale de beløb, som Kort König mente at have krav på fra krigsårene. I 1527 modtog han i Ny Lödöse på kong Gustavs vegne varer og penge, som han derpå leverede til den svenske konges kreditorer i Lübeck[12]. Fra ca. 1517—30 havde han societet sammen med den lybske borger Claws Witte, der også havde bod i Falsterbo, og i 1528 er han atter i Skåne, han er således vidne ved en retshandling, hvor parterne var lübeckerne Kort Koster og Hans Leidekker[13]. I dette år er det også, at han på skånemarkedets tid lader ligge 10 skok planker hos Ditlev Enbeck i Malmø. Denne får plankerne overladt i kommission til en limitopris, idet han til bedste for Henning Berendes skal sælge partiet til en pris af 4 mk. pr. tylvt. Arup har behandlet denne plankehandel meget udførligt. Han har således i Studier i Engelsk og Tysk Handels Historie som tillæg 3

aftrykt posterne i Ditlev Enbecks regnskabsbog vedrørende plankehandel. For de 5 skok, altså halvdelen, som Ditlev straks overlod til Hans Haweman, og for de 6 tylvter, som Malmøs magistrat købte, fik Ditlev kun limitoprisen, nemlig 4 mk. pr. tylvt. Det ses iøvrigt, da plankerne næste år skal betales, at Hans Haweman selv betalte Henning Berendes knægt. For 1 skok 10 stk., som Ditlev solgte til skibsbyggere ved stranden, er ingen pris opgivet. På resten af partiet, såvel når han solgte tylvtevis som stykkevis, fik han noget mere end 4 mk. pr. tylvt eller $5^1/_3$ sk. pr. stk. Arup fremhæver, at denne plankehandel er interessant derved, at Ditlev ikke har fået betaling af rådet i Malmø for de 6 tylvter, da han selv betalte Henning Berendes knægt for partiet, og at Ditlev altså har stået del credere. Helt rigtigt er dette dog ikke, da Ditlev af borgmester Jens Fynbo har fået hø for 20 mk. og 2 læs halm, men der har rimeligvis ikke fundet nogen afregning sted, da Ditlev i 1529 betalte plankerne, fordi han på den tid tillige opførte de 6 tylvter, der var solgt til rådet. Arup bruger også denne handel som et tidligt bevis på, at kommissionæren havde ret til at selvindtræde, idet Ditlev selv overtog 4 tylvter + 1 stk. af disse planker[14].

På skånemarkedets tid i 1529 modtog Ditlev af Henning Berendes ved Hans Ghrote 3 læster salt, der kostede (steyt) 24 mk. lybsk pr. læst, han fik kredit til jul s. å. Ditlev solgte saltet snart efter, det meste tøndevis, dog også et par halve læster. Købernes navne er mangelfuldt opgivet. Jacob f. d. Lanke købte ½ læst. På denne tid modtog Ditlev yderligere af Henning Berendes ligeledes ved Hans Ghrote 900 alen münstersk lærred, der kostede (steyt) 10 mk. 4 sk. lybsk pr. 100 alen. Betalingsterminen var først-

kommende mortensdag. Heraf solgte Ditlev 100 alen til Marine Andreas skræders, 50 alen til Andreas hattemager og 300 alen til sin søsterdatter Mette, der nu var gift med rådmand Peder Harcke. Henrik Borgher købte formentlig 38 alen. Prisen var 18 mk. dansk pr. 100 alen. Regnskabsbogen oplyser ikke mere om salget af dette parti lærred. Når Arup siger, at der i bogen er gjort indførsler om salg af 500 alen af partiet, solgt for 90 mk. dansk, så medregner han posten på s. 133 om salg af 50 alen münstersk lærred til Andreas hattemager for 9 mk., hvor der er tilføjet, »dit kumpt Hennynck Berendes to«. Disse 50 alen hører imidlertid ikke til partiet fra 1529. Placeringen i regnskabsbogen alene gør det usandsynligt. Partiet på de 900 alen var betalt, da posten om salget af de 50 alen for Henning Berendes' regning indførtes.

Da Hans Ghrote rejste i 1529, lod han blive hos Ditlev 1026 alen blårlærred, som Ditlev lovede at sælge til bedste for Henning Berendes. Med hensyn til dette parti er Ditlev altså Hennings kommissionær, og der er ingen betalingstermin opgivet. I regnskabsbogen er indført salg af ca. 980 alen af dette blårlærred. Ditlev solgte det allermeste pr. 100 alen, altså en gros. Køberne var Elsebe og Mette, Marine Andreas skræders, Anders Jyde, skræder Willim Jacobsen Skotte, Madelene overskærers og skipper Oluf Jensen. Prisen var nogenlunde ens for alle køberne, nemlig 13 mk pr. 100 alen, dog betalte Elsebe og Mette kun 12 mk., mens Anders Jyde betalte 13½ mk. Arup siger, at hele partiet synes solgt uden tab, men formentlig også uden avance, han tænker i denne forbindelse på, at Ditlev Enbeck ved regnskabsopgørelsen med Henning Berendes opgav, at partiet var solgt for 13 mk. dansk pr. 100 alen.

At Henning Berendes fik det hele beløb, som Ditlev selv havde fået for partiet, stemmer imidlertid godt med, at denne handel fandt sted for fremmed regning.

Sidst i 1529 og i begyndelsen af 1530 fik Henning Berendes betaling for de 3 læster salt og de 900 alen münstersk lærred. Efterår 1529 sendte Ditlev således sin knægt Mattes til Lübeck med 6 heste, som Henning solgte i kommission for 59½ mk. lybsk, hvorpå Ditlev debiterede ham for beløbet. Da Marine Andreas skræders, der af Ditlev havde købt 100 alen münstersk lærred, havde fået kredit til jul, ser det næsten ud, som om Ditlev havde fået fristen for betalingen af de 900 alen münstersk lærred forlænget. I hvert fald blev de fastsatte terminer ikke helt overholdt. 1530 22. jan. sendte Ditlev ved Jacob f. d. Lanke 60 gylden = 90 mk. lybsk til Henning, og Peter Dene betalte ham yderligere 15 mk. lybsk. Hermed var de to ovennævnte varepartier betalt.

I tiden umiddelbart før skånemarkedets begyndelse i 1530 modtog Ditlev nye varer fra Henning Berendes, men tilførslerne til regnskabsbogen herom er ikke foretaget således, at handelsformen ses tydelig. Ditlev har for den tid tilført bogen, at Jacob Skonning skyldte ham for 300 alen lærred til en pris af 16 mk. pr. 100 alen og for 1½ deger russiske skind, 2½ mk. pr. deger, Andreas hattemager skyldte 9 mk. for 50 alen münstersk lærred, der tilkom Henning Berendes. For denne gjorde Ditlev på den tid forskellige udlæg, f. e. betalte han for Hans Ghrote 7 sk. i told for to læster salt, som han sendte til Falsterbo. Omkring 10. aug. 1530 modtog Ditlev yderligere fra Henning Berendes 2 læster 4 td. salt. Da han omkring samme tid ses at sælge salt tøndevis, er de 2 læster og 4 td. utvivlsomt direkte køb. Under skånemarkedet i 1530 lod Hans Ghrote forskellige varer, tilhørende Henning Berendes, blive stående hos Dit-

lev, måske fordi han i dette år ses at rejse mellem Falsterbo og Malmø; han har dog selv overtaget det meste igen, tilbage blev kun 420 alen blårlærred og 4 naardeske tøjer, som Ditlev derpå solgte, utvivlsomt i kommission.

Ditlevs afdragsvise betaling af de modtagne varer fortsattes. Ved Jacob fan der Lanke modtog Henning 30 mk. lybsk som afdrag for blårlærredet. Henrik Borgher fik 50 mk. dansk med til Hans Ghrote i Falsterbo i betaling for lærred, utvivlsomt det parti, som Andreas hattemager og Jacob Skonning havde fået. Senere fik Tewes, Hans Lubbeke af Stettins handelsknægt, yderligere 50 mk. dansk med til Hans Ghrote i Falsterbo. Ved Peter Dene betaltes endvidere 24 mk. lybsk. Den successive modtagelse af varer og de påfølgende betalingsafdrag kunne efterhånden nok give anledning til lidt forvirring. Ditlev har da også, før der gjordes tilførsler til bogen om Hans Ghrotes efterladte varer i 1530, indført en oversigt over de varer, han havde fået af Henning Berendes siden 1529, og hvad der var blevet betalt herfor. Nogen opgørelse kom det ikke til endnu. Ditlev fortsatte med at betale afdrag til Henning. I 1531 betalte han ved Peter Dene 12 mk. lybsk i januar, 11 mk. lybsk ca. 1. maj og senere 15 gylden, endvidere ved Jacob fan der Lanke 20 gylden. I 1532 betalte han ved Peter Dene først 7½ mk. lybsk, senere ved samme 11 mk. lybsk. Herefter kom det til en opgørelse. Denne viser, at Ditlev ialt havde betalt Henning 375 mk. 13 sk. Hennings tilgodehavende beløb sig til 397 mk. 10 sk. Det er lybske penge, da der forinden opgørelsen foretoges en omregning af beløb i dansk mønt til lybsk mønt. Notitser på den bevarede seddel synes at vise, at der har været mere opgørelse imellem dem end anført i regnskabsbogen, der kom til at udvise en saldo på 21 mk. 13 sk. i Henning Berendes favør. Handelsformerne kommer ikke tydeligt frem ved denne opgørelse, dog

når Ditlev i 11. post på s. 146 anfører, at han har solgt 4 naardeske tøjer for 12 mk. stykket, skinner det igennem, at der her er tale om handel for fremmed regning, da det var disse tøjer Hans Ghrote havde ladet ligge. I 7. og 9. post på samme side genfinder man det lærred og de russiske skind, som Ditlev havde solgt til Andreas hattemager og Jacob Skonning i 1530, helt dækker posterne dog ikke hinanden. Til trods for at de fleste af posterne i denne opgørelse er gentagelser, glemmer Ditlev dog at indføre de 2 læster 4 td. salt fra 1530 mellem varerne på s. 146. De 24 mk. lybsk, som Henning modtog ved Peter Dene, er sikkert heller ikke placeret korrekt i opgørelsen, da de nok er betalt før 1532 (jfr. s. 119 og s. 137).

Ditlevs direkte køb af Henning Berendes 1529—30 har drejet sig om varer til et beløb af ialt 220 mk. 4 sk. lybsk. I samme tid solgte han varer i kommission for Henning til et beløb af ialt 177 mk. 6 sk. lybsk. Som det er set, afgjorde Ditlev i hovedsagen betalingerne direkte ved penge, af varer er der kun tale om de 6 heste til en pris af 59½ mk. lybsk, han som kommittent, altså som egenhandler, sendte til Henning, men det er betegnende, at Ditlev betalte Henning ikke mindre end 150 mk. lybsk ved Jacob fan der Lanke, der, som det senere vil ses, var en af tidens større hestehandlere, ligesom også Hans Bracht og Peter Dene handlede med heste. Det må derfor forholde sig således, at Ditlevs indtægter af handel med heste, udlejning af stalde m. m. anvendtes til dækning af saltindkøb m. m. Af den her givne fremstilling fremgår det, at der i forbindelsen mellem Ditlev og Henning Berendes 1528—32 af handelsformer anvendtes kommissionshandel til limitopris, egenhandel og gensidig kommission. Egenhandelen er den dominerende.

Ved sin behandling af denne forretningsforbindelse kom-

mer Arup ikke til det samme resultat. Han udtaler, at med hensyn til de 10 skok planker fra 1528, de 1026 alen blårlærred fra 1529 samt de 6 heste, Ditlev sendte til Lübeck efteråret s. å., kan der ikke være nogen tvivl om, at ejendomsretten forbliver hos afsenderen indtil varens salg til trediemand, altså er der her tale om handel i eget navn for fremmed regning. Hvad angår de 3 læster salt og de 900 alen münstersk lærred i 1529, finder han, at der af mere betydende kriterier for, at der her foreligger køb for egen regning, egentlig kun er betalingsterminerne og avancen. Han mener, at indførslens ordlyd: entfanghen fan Hennynck, er for vag til, at det kan dreje sig om egenhandel, og at prisen ikke fremtræder bestemt som en købepris, da der står »steyt«. Han siger yderligere, at en pris angives ved alle de varer, Ditlev Enbeck modtager af Henning Berendes, hvad man ser enten straks ved den første indførsel eller i alt fald af den endelige opgørelse, sluttelig udtaler han, at alt tilsammen taget kan der ikke være tvivl om, at disse forretninger ikke er udslag af Ditlev Enbecks egenhandel som købmand, men af en i begyndelsen af det 16. århundrede brugelig form for kommissionshandel, og at det, at der er vedføjet en bestemt pris, intet betyder til afgørelsen af, hvorvidt der foreligger egenhandel eller ej[15].

I det foregående er nævnt de større lybske købmænd, med hvem Ditlev Enbeck stod i forretningsforbindelse. I det følgende skal i korthed nævnes de andre. I 1521 var Ditlev således vært for Jacob Grawtop i 8 uger. Ditlev købte også varer af ham, nemlig hør, mel og tørret fisk (flakfysk). Jacob Ghrawtop (Gratop) solgte i 1530 sild i Malmø, formentlig er han identisk med Jacob Graatop, der var oldermand for det tyske kompagni i København[16].

Af Ditlevs handel med Hans Mikkelsen fremgår det, at Ditlev i nov. 1517 købte 4 sække humle af Hans Leydekker til en pris af 28 mk. pr. skippd. Betalingen skulle erlægges på Roskilde marked. Hans Leydekker, der havde fået bod i Falsterbo af Henrik fan Santen[17], synes især at have handlet med humle. I 1524, da Frederik 1. lod »optage« 16 skippd. og 13½ lispd. humle til Københavns slot, meldte Hans Leydekker sig og tilkendegav kongen, at humlen tilhørte mester Christiern i Lund, der ifølge et håndskrift skulle modtage den af Villem van Reyszen i Danzig til dækning af gæld, et skippd. for 15 mk., og at mester Christiern på grund af beslaglæggelsen havde ladet rostere Hans Leydekkers og hans madskabs gods i Malmø og Falsterbo. Kong Frederik lod nu 27. sept. s. å. Malmø tilskrive om at bevæge mester Christiern til at sælge humlen til ham til den angivne pris og ophæve rosteringen af Hans Leydekkers gods[18]. — Under 1532 har Ditlev indført i sin bog, at han skyldte Melker Kerkhof 40 mk. for 2 skippd. humle, og at han havde »fornøjet« beløbet til Hans Leydekker.

Henrik Budelmaker købte i 1519 og Hans Brakenhowet i 1520 heste af Ditlev Enbeck[19].

Ditlev Enbecks forbindelse med Hans Bracht af Lübeck indledes med, at Ditlev i efteråret 1521 ved Harke, utvivlsomt Peder Harcke, fra Hans Bracht modtog 18 mk., som han derefter gav ud, nemlig 17½ mk. til Johan fan Ummen, hvilket beløb Hans Bracht skyldte denne. Hans Brachts knægt Peter fik 2 mk., og en prammand fik for 22 heste 4 hvide pr. stk. Johan fan Ummen handlede med heste, han fortoldede således i sommeren 1518 i Rødby 25 heste og i 1520 38 heste[20]. Af ovennævnte ses det da straks, at også Hans Bracht var hestehandler. Regnskabsbogen har nu

ikke mere om forbindelsen før 1526. Ditlev lånte Hans Bracht i aug. d. å. ½ læst salt, og han fik en hest, for hvilken han gav 7 gylden. I 1527 var Hans Bracht atter i Malmø, og det var især i dette år, at han og Ditlev gjorde forretninger sammen. Posterne i Ditlevs regnskabsbog viser både direkte og indirekte, at det navnlig var hestehandelen, der blev drevet. Vel i sommeren dette år har Ditlev gjort deres mellemværende op. Hans Bracht kom til at skylde ham 25 mk., som en kræmmer ved navn Hans Hoppe skulle betale. Noget senere har Ditlev en post om en ny afregning med Hans Bracht. Denne kom til at skylde 56½ mk. + 5 td. havre. Ditlev fik det meste heraf betalt ved 2 afdrag. Hans Bracht kom derefter til at skylde Ditlev 120 mk. for 6 heste og 11 mk. for foder, han lånte dertil 2 gylden. En stor part af disse beløb betalte Hans Bracht snart ved 3 afdrag. Efter skånemarkedet i 1527 har Ditlev indført, at Hans Bracht skyldte ham 20 mk. Ved 3 afdrag betaltes 15 mk. heraf. 1527—28 blev regnskabet igen gjort op. Hans Bracht skyldte 32 gylden + 19 mk. + 11 hvide i prampenge og dertil for hakkelse i 10 uger. Han betalte ved Elsebe 10 mk. og ved Peter Stall 50 mk. Regnskabet kom til at udvise, at Hans Brachts restgæld blev 3½ mk. 4 sk. Noget senere solgte Ditlev utvivlsomt i kommission løg for Hans Bracht. I 1530, da Ditlev skulle betale ret store beløb til Henning Berendes, udregnede han, at Hans Bracht skyldte ham et restbeløb på 7½ mk. fra 1527. På skånemarkedets tid i 1530, da Ditlev i sin bog gennemgik, hvilke varer han havde modtaget af Henning Berendes, og hvormange afdrag han havde betalt herpå, indførte han også en post om, at Henning skulle modtage 30 mk. lybsk af Hans Bracht, hvilket beløb Ditlev der i Malmø havde »fornøjet« denne. Omkring samme tid havde Ditlev nemlig

gjort op, at Hans Bracht skyldte ham for 100 skp. havre à 2 sk. + 18 mk. for hø, kost og øl, ialt 30 mk. 8 sk., således som det var afregnet tirsdag i pinsen s. å. Senere var Hans Bracht kommet til at skylde Ditlev 19 mk. 1 sk. for kost, øl og havre samt hø til heste. Ved den endelige opgørelse med Henning Berendes i 1532 er posten om, at Henning skal modtage 30 mk. lybsk af Hans Bracht, imidlertid overstreget. Derimod er der i opgørelsen senere kommet en post om, at Henning i 1532 har modtaget 7½ mk. lybsk ved Peter Dene. Dette beløb var et afdrag på Hans Brachts gæld, thi da denne senere yderligere betalte et afdrag på 15 mk. lybsk til Hans Hoppe, er det udtrykkeligt anført, at han havde betalt et afdrag på 7½ mk. lybsk til Peter Dene, der havde givet det til Henning Berendes. Det resterende af de 50½ mk. 1 sk.[21], som Hans Bracht skyldte, ses Ditlev ikke at have fået betalt. I 1532 var Hans Bracht atter i Malmø, han lod på den tid hos Ditlev stå en tønde, der indeholdt forskellige sager, som anvendtes til heste (grimer, tømmer, dækkener m. m.).

I 1522 købte Ditlev en hest til Jochim Lutken, der blev leveret 19. marts til dennes knægt Michel. Jochim Lutken er uden tvivl lübecker. I 1519 verserede nemlig for rådet i Lübeck en sag i anledning af, at Sten Stures udliggere havde anholdt et i Danmark hjemmehørende skib, hvori Jochim Lutken havde gods[22]. Regnskabsbogen har nu ikke mere om ham før i 1529, da Ditlev udførte en speditionsforretning for ham.

I 1522 har Ditlev til gode hos Johan fan Kalken 74 mk. 12 sk. til dækning af det, som dennes knægt Andrewes Witrok havde fortæret. Senere på året skyldte Andrewes Witrok 9 mk. 4 sk. 2 hvide for havre og hø. Disse navne forekommer ikke mere i regnskabsbogen, med mindre da

Kalken kan være en fejlskrift for Kollen. — I 1529 solgte Ditlev til Johan fan Kollen — rimeligvis identisk med Hans fan Kollen — 4 heste for 47 gylden. Denne boede hos Marten Ravn i Lübeck, og Ditlev skulle levere ham hestene »kvit og frit« og modtage sin betaling i Lübeck. Der ses at være forbindelse mellem Willim fan Kollen og Hans fan Kollen. Måske er de brødre. Den Hansken, der nævnes i opgørelsen med Willim fan Kollen i 1532, nemlig at han havde haft ophold i 5 uger hos Ditlev, er rimeligvis identisk med Hans fan Kollen. I samme år modtog Ditlev af Willim fan Kollen på Hans fan Kollens vegne 390 mk. 7 sk. 1 hvid.

Berent Moller fik i 1526 sin hest fodret hos Ditlev i 25 nætter, endvidere fik han leveret 3 td. trækul, hvilket tyder på, at han har haft bod i Malmø. I 1528 fik han af Ditlev et restbeløb hidrørende fra Reimer Sandows mumme med til Lübeck til denne. Der har utvivlsomt bestået et societetsforhold imellem Berent Moller og Clavs bartskær af Malmø, thi 6. juni 1533 kautionerede Jon skomager, Henrik skræder og Thomas bartskær på rådhuset i Malmø overfor borgmestre og råd og kongens foged for Berent Moller af Lübeck, fordi han skulle betale halvdelen af den gæld, der befandtes at være efter afdøde Clavs bartskær[23].

Der ses at være forbindelse mellem Ditlev Enbeck og Jacob fan der Lanke fra efteråret 1528. Denne skyldte således Ditlev 15 mk. for en hest, endvidere for hakkelse i 3 nætter til 17 heste, for do. i 2 nætter til 3 heste, for 29 skp. havre og for 5 dages kost selvtredie, dertil havde Ditlev udlagt 3 sk., som Lasse Smed havde fået. Jacob f. d. Lanke havde derimod til gode hos Ditlev 16 mk. for 2 heste. Denne havde af Gerd (Lefferding) på Jacobs vegne modtaget 4 mk. for 2 oksehuder og 3 mk. 6 sk. for 4 lispd. talg.

Nogle sider længere fremme har Ditlev tilført sin bog en post om, at Jacob i henhold til en regnskabsopgørelse imellem dem kom til at skylde 34 mk. Da Jacob hen i 1529 rejste bort, gjorde Ditlev atter tilførsler til sin bog om deres mellemværende. Ditlev havde således penge til gode for 251 nætters hø til Jacobs heste og for kost til Jacob selvfjerde i 12 dage, dertil havde han udlagt 5 hvide til en drager og 8 mk. 12 sk. til borgmester Jeppe Nielsen for 14 td. havre. Formentlig til dækning heraf modtog han først 1 sølvske, senere endnu 2, som han skulle sælge i kommission for Jacob, yderligere modtog han 10 mk. + 5 td. havre à 10 sk. + 22 mk. 6 penn., dertil skulle han oppebære 10 mk. af Peter Snyders knægt. Om efteråret samme år, 1529, var Jacob f. d. Lanke atter i Malmø, thi da købte han af Ditlev ½ læst salt til 33 mk. Sidst i dette år har Ditlev tilført sin bog, at Jacob skyldte ham 10 mk. + 20 sk. + 2½ mk. 5 sk. Sidstnævnte beløb havde Ditlev på Jacobs vegne givet Jens Pilt for 27 pd. lys. Endelig havde Ditlev til gode for 22 nætters hakkelse. Derimod skyldte han Jacob for 5 skp. havre, og han havde af Jakob Skonning modtaget 4 mk. 2 sk. for småmønt og ringholdig mønt, desuden skulle han kræve af Frans 10½ mk. 1 sk. og af Henrik Stegheman 13½ mk. Da Jacob f. d. Lanke 22. jan. 1530 rejste fra Malmø til Lübeck, blev det overdraget ham af Ditlev at betale Henning Berendes 60 gylden. Da der ikke foreligger nogen egentlig regnskabsopgørelse over Ditlevs og Jacobs hele mellemværende i 1529, kan det ikke ses, hvorledes beløbet 60 gylden = 90 mk. lybsk fremkommer, nemlig om Jacob har skyldt Ditlev den hele sum eller kun en del deraf. At Ditlev har haft tilgodehavender hos Jacob, er dog temmelig sikkert grunden til, at denne på Ditlevs vegne skulle erlægge betaling til Henning Berendes.

Ca. forår 1530 solgte Ditlev derpå til Jacob 4 heste à 9 gylden og 1 ort og 1 hest til 7 gylden. Noget senere er det indført, at Ditlev havde betalt Henning Berendes ved Jacob f. d. Lanke 30 mk. lybsk i afdrag på blårlærredet. Det er sandsynligt, selv om det ikke udtrykkeligt er anført, at Ditlev betalte Henning ved anvisning på Jacob, fordi denne skyldte ham penge. I samme år, 1530, ses det, at Ditlev lånte Jacob f. d. Lanke og Peter Snyder — som det synes på engang — grimer og buggjorde. I begyndelsen af 1531 gjorde Ditlev op, at Jacob skyldte ham 28 mk. Han modtog derpå 40 mk. fra denne ved Flor, Henrik Karstens' knægt. Henrik Karstens er utvivlsomt den lybske kræmmer af dette navn, der var en af de 64 deputerede i Lübeck. På denne tid sendte Jacob fra København tillige Ditlev et parti klæde, heraf fik Flor 8 alen. Til Hans Bøse, den københavnske borgmester, sendte Ditlev 12 sjællandske alen ved Arent fan Retens knægt. Arent fan Reten[24], der var gift med en datter af den tidligere lybske foged på Falsterbo, Henrik fan Santen, var vistnok på den tid borger i København. Johan fan Dulmen fik af klædet 12 alen 1½ kvarter + 15 alen + 17½ alen. Ditlev har hertil gjort en bemærkning om, at Oluf Holgersen var nærværende. Denne var en Malmøkøbmand, der ses at have fortoldet heste i Rødby i 1521. Af disse indførsler fremgår det, at Jacob f. d. Lanke også har handlet i København, og at han har haft forbindelse med Johan fan Dulmen og Oluf Holgersen, der begge drev hestehandel. — I 1531 betalte Ditlev yderligere ved Jacob f. d. Lanke Henning Berendes 20 gylden. Under 1532 er det indført i Ditlevs bog, at Jacob lod blive hos Katrine, formentlig Ditlevs hustru, 4 gylden, 3 josefsdaler og en sølvske.

På efterårsmarkedets tid i 1528 har Ditlev indført i sin

regnskabsbog, at Hans Loffaghel skyldte ham 20 mk. for en hest + 12 sk., 16 mk. for foder og kost, desuden for 40 skp. havre, for hø til 54 nætter, for en uges kost og 12 sk. for 6 alen haar. Forbindelsen med Ditlev skyldes da åbenbart hestehandel. Hans Loffaghel handlede også med andre i Malmø. Han købte således nogen tid før januar 1527 sild af Morten Kræmmer. Herom opstod der en retsstrid, da Hans Loffaghel ikke ville betale det skyldige beløb, fordi silden ikke var nedsaltet med salt og træ, som godt købmandsgods skulle være det[25].

I vinteren 1528 har Ditlev tilført sin bog, at han af Hans Unbehowen skulle modtage ved Peter Stal 14 mk. og ved Hans Hoppe 14 mk. Dette må sikkert udlægges således, at der var forbindelse mellem Ditlev og Hans Unbehowen, der var en af tidens store hestehandlere. Han fortoldede således i Rødby 1518—19 67 heste og i 1520 74 heste[26].

Hans Runghe synes i 1527 at have handelsforbindelse med Hans Bracht, da denne skulle betale Ditlev 6½ mk. 4 sk. for kost og øl, som Hans Runghe og en knægt havde fortæret hos Ditlev. I 1532 »fornøjede« Ditlev Hans Runghe 6 mk. på Henrik Brantuns vegne. Efteråret s. a. fik Ditlev af Hans Runghe et parti skjorter, 71 stk., til en pris af ialt 50 mk. 14. sk. Ditlevs tilgodehavender hos ham var ikke så store, at der var dækning for dette beløb, men i tilslutning hertil har Ditlev noget senere indført i sin bog, at Hans Runghe skyldte ham 7 mk. for hø, 3 mk. for 3 ugers kost selvtredie, 18 sk. for dansk øl og 1 mk., som Ditlev havde udlagt for 1 td. havre. Men vel endnu i 1532 kan Ditlev i sin egenskab af vært for Hans Runghe indkassere et beløb på 33½ mk. Hans Runghe havde således fået 110 skp. havre, hø til 182 nætter og desuden kosten i 6 uger. Herefter synes Ditlev at have betalt Hans Runghe 45 mk.

som et betalingsafdrag på skjorterne. Engang sidst i 1532 må Hans Runghe være rejst fra Malmø, formentlig til Lübeck. Herpå tyder, at regnskabsbogen har tilførsler om, at Ditlev gav ham 23 fire hvide skillinger, som han skulle veksle, endvidere at han lod blive hos Ditlev 54½ mk. 3 sk. 2 penn., heraf havde Ditlev givet 30 mk. ud til en sort hest.

Johan van Dulmen = Hans fan Dolmen er ovenfor nævnt sammen med Jacob f. d. Lanke. I 1532 lånte Ditlev både penge af ham og havde 2½ mk. til gode hos ham for dansk øl. Noget senere er det indført, at han på 4 gange betalte Ditlev 60 mk., uden at det ses, hvad pengene skulle yde dækning for, formentlig har han fået heste for dem, der resterede endnu 35 mk., som dog snart er blevet betalt.

Mellem de købmænd, for hvem Ditlev i sommeren 1527 i tiden før skånemarkedet gjorde udlæg, var også Peter Snyder. Denne havde sikkert gennem mange år drevet handel i Malmø. April 1521 ses således hans knægt at opholde sig i byen[27]. 1527 betalte Ditlev bl. a. for 1 læst øl: fragt 2 mk., primpenge 1 sk., prampenge 3 sk., kørepenge 3 sk. og sise 4 mk. 1528—29 købte Ditlev af Peter Snyder 2½ alen saje, og ved dennes knægt foretog Jacob f. d. Lanke en udbetaling til Ditlev. Efterår 1529 kom Ditlev på to gange til at skylde Peter Snyder 70 mk., af hvilken grund ses ikke. Betalingsterminen var det følgende forår; om måden, hvorpå betalingen har fundet sted, er der dog ikke indført noget i regnskabsbogen. Det ses ikke med bestemthed, hvorvidt Peter Snyder selv har været i Malmø i dette efterår, hans knægt har i hvert fald været der, thi Ditlev lånte denne 2½ mk., som Oluf Munck skulle have i betaling for fragt. I 1530 har Peter Snyder derimod været i Danmark, da Ditlev lånte ham grimer og buggjorde. Han

betalte desuden for Peter Snyder og Henrik Borgher, der formentlig har handlet sammen i selskab, pram- og kørepenge. Under efterår 1530 har Ditlev indført, at han skyldte Peter Snyder 30 mk., heraf tilsendte han ham det halve beløb, 15 mk., ved færgemanden Hans Brun. Peter Snyder har da sikkert på den tid opholdt sig i København.

I 1527 medgav Ditlev Willim fan Kollen 5 hornsgylden, for hvilke han skulle købe 5 dynevår. Omkring tiden for skånemarkedet i 1528 købte Ditlev 1 læst salt af Willim fan Kollen til en pris af 4 mk. 13 sk. pr. td. Han betalte herpå 5 mk. + 3 læster tønder à 3 mk. 12 sk. 1529—30 købte Ditlev ligeledes 1 læst salt af Willim til en pris af 4 mk. 12 sk. pr. td. Betalingsterminen var påske 1530. Da saltet vejede 3½ pd. for lidt, blev købesummen 56 mk. 2½ sk. Ditlev gjorde nu op, hvilke fordringer han havde overfor Willim fan Kollen, nemlig 9 mk. for kost fra forrige år, 12 sk. for hakkelse, 4½ skp. havre à 5 hvide, 15 skp. havre og hø til 14 nætter, 9 ugers kost og 18 mk. for en hest, desuden skulle han kræve Movrids bødker for 5 læster tønder. I 1530 har Ditlev indført i sin bog, at han skyldte Willim fan Kollen 16 mk., og at hans tilgodehavender hos denne var, at Willims hest havde stået i hans stald 8 nætter og fået 5 skp. havre, dertil havde han købt til Willim 400 stikholt til en pris af 28 sk., kørepenge medregnet. Da Willim fan Kollen rejste fra Skåne i 1531, medgav Ditlev ham 5 mk., hvorfor han skulle købe en bindeke og en nål. — I sept. s. å. var »Villum van Kolne« af Lübeck tilstede på Malmø rådhus i anledning af en retssag om noget kød mellem ham og Swer van Dusborg på den ene og Bonaventura Richter på den anden side[28].

Under 1532 umiddelbart efter regnskabsopgørelsen med Henning Berendes er også indført en opgørelse med Willim

fan Kollen. Ditlevs tilgodehavender var: Han havde lånt Willim 1 mk. + 8 sk., denne havde fået hø, havre og kost for 3 mk. 4 sk. Ditlev havde købt til ham 10 læster tønder à 3½ mk. + 10 sk. i kørepenge, desuden træ for 4 mk. 6 sk. Olef Kampt havde Ditlev givet 2 mk. i fragt for 10 td. fisk og 18 bundter træ til tønder, i primpenge 2 hvide, i prampenge 3 sk. og i kørepenge 8 hvide. For disse udgifter havde Ditlev fået dækning på følgende måde: Af Berent Aghestins hustru havde han modtaget 14 mk., af Timme Koster 28 mk., af varer havde han fået ½ skok planker, beregnet til 26 mk., og 5 lispd. bergensfisk à 22 sk. Regnskabet kom herefter til at udvise, at Ditlev skyldte Willim 25 mk. 6 sk. Heraf betalte han 21 mk. 2 sk. Senere udlagde han for Willim 5 sk. i kørepenge for 2 kister og 1 tønde og 8 hvide i prampenge, endelig boede Hansken (Hans fan Kollen) hos Ditlev i 5 uger. — Noget af det sidste, Ditlev har indført i sin regnskabsbog, er, at han skyldte Willim fan Kollen 3 joachimsdaler.

Omkring tiden for skånemarkedets begyndelse i 1527 har Ditlev indført i sin bog, at Henrik Borgher skyldte ham 13 mk. 4 sk. Under skånemarkedet 1528 er det indført, at Ditlev skyldte Henrik Borgher 16 mk. småmønt og 1 td. udtømt sild. Denne har dette år handlet i Trelleborg, thi herhen fik han tilsendt 8 dusin kurve, som han skulle sælge i kommission for Ditlev. Han fik desuden 2 td. salt til en pris af 7 mk. Ditlev skulle på Henrik Borghers vegne kræve Margrethe Binkes for 7 mk. 4 sk. Ditlev fik 2 mk., som han gav Clavs bartskær. Ditlev udførte samtidig hermed en speditionsforretning for Henrik, idet han for denne med skipper Hans Ghulyssen sendte 14 td. kød, 1 td. talg, 25 kip huder og 2 fjerdinger. 1529—30 købte Henrik Borgher et antal alen lærred af Ditlev, formentlig af det

parti, som Ditlev havde fået af Henning Berendes, og omkring denne tid solgte Ditlev for ham en overklædning til sin knægt Lutke. Da Henrik i 1530 rejste, medgav Ditlev ham 3 mk. lybsk og 4 mk. 10 sk. 2 hvide dansk. Herfor skulle han til Ditlev købe klæde til en gornej og 5 kvarter »westerlendes« til et par hoser samt 12 »tallar«, 6 havde han til hjælp. Ditlev modtog herefter 3 alen klæde, en alen »westerlendes« samt 12 »tallar«. I 1530 på skånemarkedets tid gjorde Ditlev udlæg for Peter Snyder og Henrik Borgher i fællesskab, og for Henrik Borgher alene betalte han fragt, færge-, pram-, prim- og kørepenge for ½ læst mel. Ditlev har haft penge liggende hos sig, der tilhørte Henrik Borgher, thi han fortsætter med, at han af Henrik Borghers penge har taget 10 mk. + 10 mk. + 30 mk., ialt 50 mk. Formentlig er det disse 50 mk., som Henrik Borgher tog med til Falsterbo til Hans Ghrote, Henning Berendes handelsknægt, som et betalingsafdrag på det af Ditlev på samme tid modtagne lærredsparti. Ditlev har herefter gjort op, at han skyldte Henrik Borgher 60 mk., og at han havde betalt tilbage 30 mk. + 10 mk. + 8 mk. 5 sk., det sidste beløb i småmønt, desuden havde Henrik Borgher modtaget 3 td. salt à 5 mk. og yderligere en oksehud og 1 kohud. Fra Falsterbo er Henrik Borgher kommet tilbage til Malmø igen, her overlod han Ditlev 25 alen blårlærred, der tilhørte Hans Ghrote. I begyndelsen af 1531 gjorde Ditlev op, at Henrik Borgher i 1530 blev ham 14 mk. 5 sk. skyldig. Som et afdrag herpå fik Ditlev 2 td. mel fra Lübeck. Ligeledes under 1531 har Ditlev indført, at han havde leveret Palne Jensen i Malmø 5 stk. blå gøttingsk og 2 stk., et rødt og et sort, leidisk klæde til en pris pr. stk. af henholdsvis 14 mk. og 35 mk., og at dette klæde tilhørte Henrik Borgher. Palnes hustru betalte straks Ditlev 70 mk., og i 1532

modtog han af Palne selv den sidste halvdel af beløbet, nemlig 70 mk. Henrik Borgher har måske selv sluttet denne handel med Palne, mens Ditlev som Henriks vært vel har haft klædet liggende hos sig. Når Ditlev i 1531 umiddelbart efter posterne vedrørende dette klæde har indført, at han havde solgt en sort leidisk, forsynet med en lille blylod (plomb, betegnede kvaliteten) for 34 mk., er dette stykke måske solgt i kommission for Henrik Borgher. I 1532 handlede Ditlev og Henrik Borgher en hel del sammen. Som vært for Henrik gjorde Ditlev forskellige udlæg m. m., men deres handel drejede sig dog især om salt og tønder. Ditlev har således indført i sin bog, at han skyldte Henrik 37½ mk. lybsk (= 62½ mk. dansk) for 1 læst salt. Han betalte ikke beløbet direkte, og der er ingen betalingstermin opgivet, men han ydede vederlag navnlig ved leverance af tønder. Han købte således ikke mindre end 34 læster tønder, de 16 læster à 3 mk. 6 sk., de 18 à 3½ mk., til Henrik Borgher. En regnskabsopgørelse tilsidst viser, at Henrik Borgher kom til at skylde Ditlev 17 mk. 6 sk. Hvilken aftale, der har været mellem Ditlev og Henrik med hensyn til disse handeler, kendes ikke, men uden tvivl har Ditlev købt ovennævnte læst salt på kredit, mens det har været i Henrik Borghers interesse at få betaling erlagt i varer, navnlig tønder, som han havde brug for i Malmø.

Til skånemarkedet 1527 gjorde Ditlev udlæg for Brun, formentlig Brun Tomas; for 1 læst salt: fragt 2 mk., primpenge 1 sk., prampenge 3 sk. og kørepenge 4 sk., for 5 tønder med tørre varer: fragt 13 sk. 1 hvid, kørepenge 1 sk., prampenge 1 sk. og primpenge 1 hvid, for 3 tønder: fragt 8 sk., kørepenge 2 hvide og prampenge 2 hvide, for 6 td. æbler: fragt 12 sk. Måske tilhørte det fad og den tønde, hvorfor der samtidig betaltes fragt m. m. til Oluf Munck, også Brun To-

mas. Da denne rejste, lod han blive liggende hos Ditlev 2 læster 5 td. salt. Ditlev solgte den ene læst til en pris af 3½ mk. pr. td., han gav derefter Brun 20 mk. + 5 mk. + 15 mk. Der kan næppe herske tvivl om, at Ditlev har solgt denne læst salt for fremmed regning, thi da den vejede 13½ pd. for lidt, har fuld pris ikke kunnet opnås. Der er iøvrigt ikke opført mere om regnskabsopgørelse mellem Ditlev og Brun Tomas, og den anden læst salt oplyses der ikke noget om. Først i 1533 høres der om Brun Tomas igen, han lod da ligge hos Ditlev 20 td. bajsalt. Denne solgte saltet til en pris af 2 mk. pr. td., d. v. s., han solgte kun 19 td., da den ene tønde blev fyldt over i de andre. Brun Tomas havde bodeplads på det lybske fed i Falsterbo[29].

Karle fan Halverstat skyldte i 1532 Ditlev 2 mk. 6 sk. for kost.

Under 1532 har Ditlev indført i sin bog, at han skyldte Dyderik fan Haren 60 mk. for 1 læst salt. Da saltet vejede 10 pd. over, blev det 62½ mk., idet et pd. (ɔ: lispd.) kostede 4 sk. Ditlev synes straks at have betalt et afdrag på 32½ mk. Han modtog så yderligere af Dyderik fan Haren til samme pris 6 td. salt, altså en halv læst. Dette salt vejede 5½ pd. over, som Ditlev betalte med 22 sk. Det resterende beløb, nemlig 60 mk., skulle Ditlev betale i dansk mønt til Michel Wessel af Malmø.

Af Hartman Tork købte Ditlev i 1532 et stykke klæde for 20 mk., der skulle betales om efteråret, endvidere købte han 100 par handsker for 10 mk. Når Ditlev så under 1533—34 har indført, at han skyldte samme 10 mk. for russiske handsker, er det måske samme parti handsker, der omhandles i de nævnte indførsler. Omkring denne tid sendte den lybske købmand Laurens Isermann som kommissionær for Henrik Bolemann i Reval et parti russiske handsker til

Danmark, som hans knægt skulle sælge[30]. Det er sandsynligt, at det var af dette parti, Ditlev købte 100 par, og at Hartman Tork følgelig var Laurens Isermanns handelsknægt.

I 1521 skyldte Ditlev Hans Sillmer, den stettinske rådmand Michel Drancks tjener, for 6 fade vin à 20 mk. Han betalte et afdrag på 20 mk., udgav for Sillmer 7 mk. i sise for 7 fade vin, sendte ham vin til København og gjorde i den anledning et udlæg på 10 sk., og han sendte ham yderligere ved Henrik Lefferding 2 løb smør til Falsterbo, der kostede (steyt) 25 sk., senere sendte Ditlev Sillmer ved sammes knægt 50 mk. Forbindelsen med de stettinske købmænd fortsættes så først 1528—32. Omkring tiden for skånemarkedet i 1528 gjorde Ditlev udlæg for Michel Dranck og Hans Lubbeke af Stettin, der henholdsvis sendte 30 stk. og 39 stk. kobber til Malmø. Noget senere betalte Ditlev for Michel Dranck 10 sk. til færgemanden for kobber og 2 sk. i kørepenge. Der er da åbenbart blevet udført kobber fra Malmø til København. Endvidere betalte Ditlev 3 sk. i dragerpenge for kakler og 8 sk. for en grime. Ca. 1529 solgte Ditlev som kommissionær for Hans Lubbeke til Anders kedelsmed i Malmø et parti kobber, der vejede 2½ skippd. + 3½ lispd., vel lig med de 36 stk. kobber, hvorfor Ditlev havde gjort udlæg. Lidt senere solgte Ditlev som kommissionær for Michel Dranck et parti kobber, der vejede 2 skippd. ÷ 1 lispd., ligeledes til kedelsmeden. Formentlig er det det samme parti kobber, for hvilket Ditlev havde betalt 4 hvide i kørepenge, og som bestod af 28 stk. + 18 stk. »boddem« kobber. I 1530 betalte Ditlev for Michel Dranck fragt, pram-, prim- og kørepenge for 83 stk. + 80 stk. »boddem« kobber og 23 stk. pladekobber. Dette kobber eller en del deraf har Ditlev formentlig solgt i

kommission for Michel, idet han har en post om at have modtaget 106 mk. for 2 skippd. + 1½ lispd. kobber. Posterne om de stettinske købmænds indførsel af kobber er imidlertid gennemgående så knappe, at man vanskeligt kan danne sig et tydeligt billede af handelen hermed[31]. I 1532 gjorde Ditlev ligeledes udlæg på Michel Drancks vegne, nemlig for 1 td. metaltråd, for 4 td., der kom fra København, og for et lille fad, der kom fra Stettin, dertil betalte han transportudgifter for kobber, der blev reeksporteret fra Malmø. I samme år købte Ditlev 3 tinfade af Michel Drancks tjener Jørgen, til denne skulle han købe smør for 80 mk., han købte 3 td. à 22 mk., med alle udlæg m. m. blev det ialt 74 mk.

I 1528 fik Ditlev 1 læst mel fra Otte fan Remin af Stettin, som han skulle sælge i kommission for denne. Ditlev solgte melet en gros til Tewes, Hans Lubbekes knægt. Denne var i Malmø, da han betalte Ditlev 2 mk. for kost. Samtidig gjorde Ditlev udlæg for Hans Lubbeke, nemlig for 14 td. mel og 1 læst salt. Tewes, formentlig identisk med Tewes Moller, var også i Malmø i efterårssæsonen 1530, thi på den tid sendte Ditlev 50 mk. dansk med ham til Hans Ghrote i Falsterbo. I 1532 har han utvivlsomt også været der.

Jacob fan Kollen, borger i Stade, købte i foråret 1522 10 heste af Ditlev. I 1523 udlagde Ditlev for ham 26 sk. i fragt for 2 læster tønder.

I det foregående er allerede nævnt en del af de Malmøborgere, med hvilke Ditlev handlede. I den første del af regnskabsbogen finder man så store navne som borgmestrene Hans Mikkelsen og Oluf Persen samt borgeren Henrik Sewenick. Det var i Hans Mikkelsens velmagtsdage, at han og Ditlev gjorde forretninger sammen i løbende regning, deres handel omfattede både inden- og udenlandske

varer af forskellig art, såsom tagsten, tømmer, søm, byg, hø, måtter, potte-kander af tin m. m., vedrørende et parti humle dannede de i 1518 et societet. — Til Oluf Persen, der var skibsejer, lånte Ditlev bjælker. Henrik Sewenick, der nævnes i Ditlevs regnskab med Hans Mikkelsen — de får nemlig alle tre hø fra Lindholm slot — var på den tid borger i Malmø, han boede således ifølge byskatteregnskabet for 1517 i 2. fjerding og betalte i skat 10½ mk., et af de højeste beløb, der blev betalt. Før han vandt borgerskab, havde han som lybsk borger og købmand[32] utvivlsomt drevet en udstrakt handel på Malmø. Han ses således i 1494 i tiden fra 15. aug.—18. okt. at have indført til Lübeck fra Skåne og Danmark 56½ læster sild. Antagelig har han fortrinsvis saltet silden i Malmø, da han ikke ses at fortolde sild på det lybske fed i Falsterbo i 1494. Samme år i tiden aug.—okt. indførte han til Skaane og Danmark 36 læster salt[33]. I 1517 ægtede han rådmand Hans Harckes enke Karine[34], men allerede i begyndelsen af 1519 døde han. Han havde aktivt deltaget i begivenhederne i Malmø, fremkaldt af krigsforholdet til Sverige, og dødsfaldet meddeltes af Malmøs magistrat til kong Christiern 2.[35]. — Foruden de allerede nævnte, Peder Andersen Skriver, Hans Mikkelsen, Oluf Persen, stod Ditlev i større eller mindre forbindelse med en hel del andre kolleger i magistraten. Der kan nævnes Jakob Nickelsen, Jeppe Nielsen, Peder Nielsen guldsmed, Hans Jensen, Jens Clausen Fynbo, Jakob guldsmed, Peder Harcke, Herman vejer, Søren Sørensen og Palne Jensen samt byfogden Per Hansen. Som handelsmand ragede Ditlev ikke så højt som nogle af disse. Der ses således ikke noget om, at han havde skib i søen, det havde flere af hans kolleger. Det kan nævnes, at Hans Mikkelsens skib med gods før fejden med hanseaterne 1510—12 blev taget ud for

Stralsund, værdien heraf beregnedes til 400 guldgylden, senere til to tusind mk. lybsk. Jakob Nickelsens skib blev beslaglagt i Lübeck før fejden i 1522, skaden herved beregnedes til over tusind gylden[36]. Disse beregninger ligger dog nok i overkanten. Selvom det er iøjnefaldende, at Ditlev havde tilknytning til den kreds af købmænd i Malmø, som enten var tyskfødte eller af tysk afstamning, f. e. Peder Harcke, der var broder til Hans Harcke, Hans Haweman, Berent Schune o. fl., så forhindrede dette dog ikke, at hans forbindelser med det element i byen, hvis afstamning var danskpræget, kunne være ligeså omfattende; der kan nævnes Matthies Johansen, der var en af de større købmænd i Malmø på den omhandlede tid. Af Jakob Skonnings og Kristiern Jydes handeler med Ditlev ses det, at disse mænd gav sig af med kramhandel.

Mellem Ditlev og Matthies Johansen er der forbindelse faktisk den hele tid, regnskabsbogen omfatter. Det er nævnt, at Matthies i 1521 overtog 2 læster salt af det parti, som Ditlev købte af Henrik fan Santen, og i 1526 købte Matthies salt af Ditlev tøndevis. De to købmænd var begge klædehandlere og solgte klæde både alen- og stykkevis. I 1524 købte Matthies af Ditlev 6 stk. deventersk klæde à 15 mk., i 1526 1 stk. sort hoornsk (tilvirket i Hoorn) klæde for 26 mk. Dette beløb synes Ditlev straks at have fået betalt, hvorefter han har givet pengene til Reimer Sandow i betaling for en læst salt. Under samme år har Ditlev en post om, at Matthies Johansen kom til at skylde ham 5½ mk. i henhold til den sidste afregning imellem dem. Ditlev fik derefter 5 kvarter sort leidisk klæde og en planke. Det ses iøvrigt, at de to købmænd gentagne gange lånte hinanden varer, det er dog kun en form for handel i løbende regning. I 1526—28 drejede det sig om bjælker og stolper

samt stokfisk. Under 1528 betalte Ditlev Matthies 9½ mk. ved anvisning på Clavs glarmester. Og i dette år har Ditlev i hvert fald gjort tilløb til en opgørelse imellem dem, men posterne herom er ikke slettet, og det ses ikke, om en afregning virkelig fandt sted. Kreditposter for Matthies Johansen var foruden de ovennævnte 5 kvarter leidisk klæde og 1 planke 420 tagsten, som Ditlev havde lånt, og 6 alen klæde à 2 mk. 4 sk. Heroverfor stod som debetposter de ovenfor nævnte 5½ mk. samt 20 tønder for 2 mk., 1 fjerding kød til 20 sk. og 1 tømme til 2 sk., endelig de 9½ mk., der var betalt til ham af Clavs glarmester. I 1530 lånte Ditlev Matthies 48 skp. malt. Under 1532 er det indført, at Matthies skyldte Ditlev 7 td. kalk, mens denne skyldte ham 50 søm, 2 for 1 penn., disse 2 poster er ikke blevet slettet.

Peter Dene kan måske være identisk med Hans Brachts knægt Peter, der nævnes under 1521; han fortolder dog som Peter Denne i Malmø 7 heste i Rødby i 1520[36a]. I 1522 skyldte han Ditlev 10 mk. for told, hø og havre. I 1526 lånte han på 2 gange 32 mk. af Ditlev, hvorfor han satte et sølvbælte i pant. I foråret 1527 medgav Ditlev ham i forskelligt mønt et beløb på ialt 17 gylden, hvorfor han skulle købe 1 læst salt og 1 td. kød. I 1529 lånte Ditlev ham 15 mk. mod atter at få sølvbæltet i pant. Peter Dene betalte samme år pengene tilbage ved anvisning på en kvinde fra København, der havde fået salt af ham. Ligeledes i 1529 stod Peter Denes 2 heste i Ditlevs stald i 3 uger og fik hø og havre. I 1530 modtog Ditlev af Peter varer for 16 mk. I 1532 betalte Ditlev skat til rodemesteren for ham, og det er måske også for ham, at han modtog varer af skipper Anders Munck (øl, humle og mel), og at han gjorde udlæg til fragt m. v. Der har herefter fundet en opgørelse sted mellem Ditlev og Peter Dene, men herom er kun tilført regnskabsbogen, at

Ditlev kom til at skylde Peter 8 mk. Senere udlagde Ditlev for Peter 44 sk. til 4 td. havre; efter krigsudbruddet i 1534 synes de to mænd at have hjulpet hinanden med at skaffe varer fra landet til Malmø by. Ditlev har således indført, at han skyldte Peter Dene for 2½ pd. 1½ skp. malt til en pris af 6 sk. pr. skp. Maltet havde han fået leveret af Mattes Villadsen af Klagstorp. Foruden at Peter Dene i 1527 udførte en indkøbskommission for Ditlev, betalte han på Ditlevs vegne gentagne gange penge til lybske købmænd, således til Henrik fan Santen i 1521, til Reimer Sandow i 1526, til Henning Berendes i 1529—31, ligesom han i 1532 modtog penge af Hans Bracht, hvilke kan overgav til Henning Berendes.

Jakob Nickelsen, Ditlevs kollega i magistraten, købte i 1525 af Ditlev 2 fade mumme og i 1528 2 heste, 300 oversten og 8 alen haar. Ditlev fik samme år af ham 100 mursten; nogen opgørelse af regnskabet imellem dem er ikke indført. For Jakob Nickelsen var tiden efter Christiern 2.s flugt utvivlsomt en tilbagegangens tid. Der er bevaret dokumenter, der viser, at hans handel i en tidligere tid ikke har drejet sig om småsummer. I juli 1512 tiltalte således Henrik Karstens af Lübeck Jakob Nickelsen på Malmø rådhus for 658 gylden ÷ en ort. Denne tilstod, at han under fejden havde givet beløbet til byfogden i Malmø på kongens vegne. I den overenskomst, der under 26. juli 1513 på herredagen juni—juli s. å. i København oprettedes mellem Christiern 2. og de vendiske stæder, er optaget en bestemmelse bl. a. om, at Henrik Karstens skulle have betalt, hvad der bevisligt skyldtes ham. Den 9. s. m. udstedte Jakob Nickelsen et gældsbrev, hvorved han tilstod at være skyldig til Henrik Greverode, borger i Lübeck, 1464 mk. 9 sk. lybsk i henhold til en regnskabsopgørelse imellem dem, der havde

fundet sted i København 8. s. m. Han forpligtede sig til at betale pengene i Lübeck i lybsk mønt, således at han til den førstkommende mikkelsdag betalte 300 gylden og derefter 200 gylden hver efterfølgende mikkelsdag, indtil den hele sum var betalt[37].

Hans Haweman, borger i Malmø, som Ditlev overlod halvdelen af de planker, han i 1528 påtog sig som kommissionær at sælge for Henning Berendes, købte utvivlsomt plankerne til skibsbyggeri. Han, der dog må have været en indvandret tysker, gav Danzig anledning til mange bryderier. Af Danzigs udtalelser fra 1530 vides det, at Hans Haweman før udbruddet af hanseaternes krig imod Christiern 2. havde sendt sild til Bernd von Resze i Danzig til salg, men at denne og dennes svoger var død, før silden ankom. Der var da ingen til at tage sig af den, og det tilføjedes, at Resze selv ikke havde været forpligtet dertil. Da silden havde ligget i mange dage på broen, havde en af Reszes gæster af medlidenhed solgt den, det drejede sig om 32 læster 4 td. sild, og overladt pengene med afregning til Reszes slægtninge. Disse havde villet eftersende pengene til Haweman, der på grund af krigen havde forladt Danzig, men denne havde af frygt ladt pengene i stikken, hvorefter de var blevet beslaglagt som fjendegods. Sagen bliver ikke helt tydelig ved Danzigs fremstilling, men uden tvivl har Bernd Resze været Hans Hawemans vært i Danzig. Sagen blev forhandlet i 1527 og 1528 i Falsterbo, da en sekretær fra Danzig opholdt sig der i anledning af striden mellem Danzig og Lübeck om fed-grænserne, og en dansk kommission også var til stede, men fandt ikke nogen afgørelse. Striden udviklede sig nu videre. Omkring 1530 strandede en danzigsk bark, og mellem det bjærgede gods fandtes tøjer, der tilhørte Bernd Reszes arvinger; disse tøjer blev

beslaglagt af Hans Haweman. Sagen blev så forhandlet i København i 1530, på hvilken tid Danzig sendte en sekretær til Frederik 1. i anledning af, at den danske regering havde beslaglagt den store kravel, som Danzig havde bygget til kongen af Portugal, og som var undervejs til denne med stor ladning. Fra dansk side henholdt man sig til bestemmelsen i overenskomsterne af 23. dec. 1523 angående Københavns og Malmøs overgivelse til Frederik 1., der indeholdt, at udestående fordringer fra før krigen skulle stå ved magt, det skulle også gælde i forholdet til hansestæderne. Danzig, der på den anden side hævdede, at den ikke kendte noget til en sådan bestemmelse, påberåbte sig sine privilegier. Det kom nu til en proces mellem Hans Haweman og Bernd Reszes arvinger; der faldt dom i sagen i Danzig 16. sept. 1531. Hermed var striden dog ikke bragt til ende. Under forhandlingerne i København juli—aug. 1532 blev der truffet en afgørelse i sagen, men denne overholdt Hans Haweman ikke. Han opholdt sig i disse år ikke i Malmø. I 1529, på hvilken tid der i Lübeck verserede en sag mellem ham og Reimer Sandow om betalingen af 16 stk. klæde, udtalte han, at han agtede sig hjemmefra, og at det var uvist, når han kom tilbage. I 1531 omtales han som Hans Haweman fra Helsingør, og i 1532 nævnes det, at hans skib endnu lå for Helsingør[38].

Berent Schune, der omhandles i Ditlevs regnskabsbog, og Bernd Schynn af Malmø, der 6. jan. 1512 fik udførselstilladelse for ikke krigsvigtige varer, er sikkert identisk med Bernt Schuv fra Malmø, om hvem det i den lybske fogeds bog for år 1513 oplyses, at hans fader var Jacob Schuv i Wismar[39]. I Malmøs byskatteliste for 1519 er Berent Skyen opført under 3. fjerding. Ifølge det tidligere omtalte dokument fra Malmø af 21. juli 1522 havde han brev på

en gård vester i byen, der tilhørte Sct. Trinitatis' alter i Lunde domkirke.

Til bryggere i byen leverede Ditlev Enbeck humle, der afregnedes med øl. I et tilfælde, nemlig i 1526, solgte Ditlev i kommission for Kasper Kowar i Söderköping en sæk humle til Per Mansen, der i 1519 boede i 3. fjerding, det har dog været en lille sæk, da prisen kun var 6 mk.

Til sin kollega som kirkeværge, Clavs bartskær, solgte Ditlev nogle gange forskellige varer, således i 1524 4 senge med sengeklæder og i 1527 3 td. iserhels øl. Af Ditlevs forbindelse med ham synes iøvrigt at fremgå, at han har drevet en slags veksel- og deposito forretning.

Af guldsmede nævnes i regnskabsbogen foruden Jakob og Peder guldsmed, der var rådmænd, også Michel Pek. Bernt Augustinus står i byskattelisterne 1517—19 opført mellem guldsmedene, måske hørte han også til faget.

Ditlev leverede iøvrigt varer til en stor del af byens håndværkere, og han ydede dem næsten til enhver tid råstofkredit. Med hensyn til bødkerne er det i det foregående nævnt, at han solgte til dem det indførte træ til tønder for derefter at købe de færdige tønder af dem. Denne fremgangsmåde nærmer sig til forlagt industri. Om forlagssystemet indenfor tøndeindustrien fås der imidlertid ikke yderligere oplysninger gennem regnskabsbogen. Det ses derimod, at Ditlev gentagne gange, når han skulle have tønder fra byens bødkere, har givet dem betaling forud, hvorefter han har modtaget de færdige tønder portionsvis til forskellig tid. Bødkerne har altså ikke selv haft kapital til indkøb af materialer. I 1527 solgte Ditlev glas og bly til Clavs glarmester. Ditlev kunne på den tid sælge glas, da han netop i 1527 havde købt et parti af Gerd Lefferding. I 1529—30 købte Andreas hattemager münstersk lærred af

Ditlev. Skræderen Willim Skotte, der boede hos Berent Schune, er vel den samme som Willim Jacobsen Skotte. Ditlev stod i forbindelse med ham 1522—30, i 1522 solgte han til ham 10 stk. molnesche (fra Mölln i Lauenburg) klæde for 44 mk., i 1524 et stk. gråt lybsk klæde for 15 mk. og i 1530 blårlærred[39a]. En anset skræder i Malmø dengang var sikkert Andreas skræder, der i 1527 købte af Ditlev et stk. grønt dewentersk klæde for 14 mk. Mellem de skindere, Ditlev handlede med, lægger man især mærke til Hans skinder, der boede i et stenhus og vel er identisk med Hans Brabander, oldermand for skinderlavet, der ifølge byskattelisterne 1517—19 boede i 1. fjerding. Ditlev solgte i 1531 en deger rødgarvet læder (korduan) til ham, omtrent samtidig hermed købte Anders skinder en deger af samme slags. Jon skomager, der formentlig er den samme som Jon Persen, oldermand for skomagerlavet, købte i 1528 oksehuder og talg af Ditlev. I 1523 solgte Ditlev et par øksne til Per Hartych, der sikkert er identisk med Per Hartwigsen, oldermand for kødmangerne. I 1528 leverede Ditlev en okse til Jens Pilt, der betalte dels med kød og dels med rede penge, et par år tidligere havde Ditlev solgt noget klæde til ham, som han betalte dels med penge, dels med lys. Til David bager og Niels bager, der vel er identisk med Niels Jepsen, oldermand for bagerlavet, solgtes mel og hvede. Det er omtalt, at Anders kedelsmed, der boede i 4. fjerding, i 1528—30 fik et par store partier kobber af de sendinger, som Ditlev modtog fra de stettinske købmænd. De almindelige smede eller grovsmedene udførte arbejde for Ditlev, det har i hovedsagen været hesteskoning og reparation af redskaber. Til Jens Tygesen smed solgte Ditlev i 1521 et fad stål. Til Bartolomæus snedker leverede Ditlev i 1521—22 så forskellige varer som humle, en kjortel,

foret med rødt, og en harnisk. I betaling fik han bl. a. et bord. Snedkeren fik også bjælker, men det var på Hans Mikkelsens regning. Mattes vognmand købte i 1525 en vogn og vognudstyr hos Ditlev. Til Hans lygtemager solgtes i 1530—31 blik.

Ditlev Enbecks kvindelige kunder var især håndværkernes hustruer, herimellem kan også medregnes søsterdatteren Mette, der i første ægteskab var håndværkerhustru. De varer, som blev købt mest, var salt, humle og lærred. De kvinder, der kun købte en tønde salt og et mindre kvantum humle, har sikkert skullet bruge varerne til husholdningen. Når det derimod under 1523 er indført, at Lisebet Niels skræders skyldte for adskillige drømt humle, under 1525—26, at Lasse Bincks hustru Margrethe skyldte for adskillige tønder salt, Oluf skinders hustru ligeledes for adskillige tønder salt, skinder Jens Torkelsens hustru for salt og humle og skinder Hans Brabanders hustru for 1 læst salt og 3 skippd. 1 lispd. humle, er det næppe alene til deres egen husholdning, at disse indkøb er gjort. De kvinder, som af Ditlev købte de egentlige kramvarer og altså drev kramhandel, var foruden søsteren Elsebe og søsterdatteren Mette Bente vejers, Peter vejers enke, Birgitte Wesels, Inger bødkers, Mette Tidemans og hendes søster Magdalene Peter overskærers samt Marine Andreas skræders. Af disse købte Elsebe mest. Hun købte således sæbe, søm, stikholt, tene og andre dele hørende til en spinderok, sko, træsko, münstersk lærred, blårlærred, oblater, voks, røgelse, peper og safran. Engang imellem afregnede Ditlev med sin søster, således søndag den 22. okt. 1524 og 27. decbr. 1526. Ved den sidste afregning kom hun til at skylde 34 mk., dette beløb betalte hun ved fem afdrag. På den tid har hun formentlig været enke. I den forløbne tid havde hun af sin

broder købt kostbare varer, f. e. voks og safran samt det gode münsterske linned. Efter 1526 købte hun ikke så meget, og det, hun købte, var billigere varer, såsom træsko, søm, tene, sæbe og blårlærred. — I krigsåret 1522 lånte Ditlev sin søsterdatter Mette 5 mk. Før og efter hendes giftermål med Bartolomæus buntmager solgte han til hende brunt klæde fra Haag, salt og eddike og dertil valmueolie og humle, og i 1529 købte Elsebe og Mette tilsammen 154 alen blårlærred. Efter at Mette samme år havde ægtet rådmand Peder Harcke, købte hun kun 300 alen münstersk lærred af Ditlev, hvorefter hun afregnede med ham og afdragsvis betalte, hvad hun skyldte. Som en rig rådmands hustru havde det ikke længere været fornødent for hende at give sig af med handel. — Af de kvindelige handlende i Malmø på Ditlev Enbecks tid var Mette Tidemans sikkert en af de mest fremtrædende. Hvor omfattende f. e. Tale Tysk's handel har været, fremgår ikke af Ditlevs regnskabsbog. Mette Tidemans boede i 4. fjerding og betalte i 1517—19 2 mk. i skat årligt. Da Ditlev i 1522 solgte til hende et stk. klæde til 33 mk., i 1523—24 en »westerlindes« til 12 mk., kan hun vel betegnes som klædehandler, hun førte da også som tidligere omtalt regnskabsbog. Det var ikke almindeligt, at kvinder handlede med klæde. Malmø Vantsnideres lavsartikler fra 1526 har imidlertid en bestemmelse om, at en lavsbroders enke må nyde lavet efter ham[40]. Forholdet kan da have været det, at Mette fortsatte forretningen efter en tidligere afdød ægtefælle. Ditlev solgte desuden til hende hør, hamp, voks, blårlærred samt hyssing, mærling og line og i 1528 8 af Henning Berendes planker. Bente vejers og Birgitte Wesels er begge kun indførte under 1522, førstnævnte købte sko og münstersk lærred, sidstnævnte kun münstersk lærred. Magdalene Peter overskærers købte både

i 1524 og 1530 blårlærred, og Marine Andreas skræders købte i efteråret 1529 münstersk lærred og blårlærred.

Ditlev Enbeck handlede også med borgere i Lund og Væ. Disse to skånske byer lå nemlig inde i landet og kunne ikke befares af skibe. Det var derfor naturligt, at borgerne derfra søgte til havnestaden Malmø for at handle. Ditlevs handel på de to byer var dog ikke omfattende. De varer, der forhandledes, var fortrinsvis salt, sæbe, tysk øl og humle, altså varer, som Malmø importerede. Peter skinder i Væ solgte undtagelsesvis 1522—23 til bedste for Ditlev en hest, som han fik 30 mk. for, ellers synes kommissionshandel ikke at have været brugt mellem Ditlev og borgere fra de to byer. Som kautionist for en købmand fra Væ betalte Ditlev i 1521 50 mk. til den stockholmske købmand Bartelt Vos, der stod på Christiern 2.s side og også havde forbindelser i København[41].

Regnskabsbogen vidner ikke om, at Ditlev havde megen handelsforbindelse med adel og gejstlighed. 1521 solgte han rhinsk vin og tønder til provsten i Dalby kloster. I betaling herfor fik han havre og vel også rede penge. I 1522 skyldte prioren i helligåndsklosteret i Malmø Ditlev for 1 td. salt og 1 drømt humle. Ditlev tilførte samme år sin regnskabsbog, at han havde hos sig 14 mk. af helligkorskapellets penge. Ligeledes i 1522 skyldte mester Steffen Dringenberg[42] Ditlev for en fjerding oblater, og sognepræsten i Malmø, hr. Knud, skyldte ham for en drømt humle. Ditlev skyldte derimod i 1523 mester Aage, arkielektus, 40 mk. for en hest. Under 1528 har Ditlev en post om, at domherre i Lund, Henrik Vitstedt, der var rådmandssøn fra Malmø[43], skyldte ham for 11 pd. bly.

Af adelige har Ditlev foruden Albert J. Ravensberg, der er nævnt i det foregående, kun handlet med Claus Predbjørn-

sen Podebusk til Krapperup og Markie, der i 1528 købte 2 tylvter planker.

Ditlevs handel med bønder er ifølge regnskabsbogen ikke stor. Der har da ikke været nogen egentlig grund til for ham at føre en særlig bog over bondehandel. De fleste af de bønder, som Ditlev stod i forbindelse med, boede i Oxie herred. Det er kun få navne, der nævnes fra Bare, Skyds, Froste og Harjagers herreder. Bønderne får af Ditlev to for dem nødvendige varer, nemlig salt og humle. Der betaltes dels med rede penge, dels med varer, f. e. hø, malt, svin, byg og havre. I 1532 opkøbte Ditlev svin hos forskellige i Oxie og Froste herreder. Under s. å. er det indført, at bonden Hans Jepsen i Tulse havde Ditlevs øksne. I 1534—35, i krigens tid, fik Ditlev kornvarer, nemlig byg, havre og malt så langt borte fra som Skabersjø (Bare herred) og Store Hammer (Skyds herred). Som modydelse leverede Ditlev til Jens Madsen fra Skabersjø 1 skp. salt og 2 skp. humle. På den tid kan forrådet i Malmø af livsvigtige varer da næppe have været synderlig stort.

Ditlevs tjenere eller knægte ydede dels hjælp ved købmandsforretningerne, dels ved landbruget. Selvom deres tjeneste var ophørt, nævnes deres navne undertiden i regnskabsbogen, fordi Ditlev på en eller anden måde ydede dem en håndsrækning, navnlig ved erhvervelse af varer. Foruden Henrik, der er nævnt under omtalen af Henrik Brantun, var det især knægtene Lutteke (Lutke) og Mattes, der i 1520erne hjalp Ditlev med handelen. Det ses, at Lutteke i 1529 af sin principal medgaves kostpenge, da han gjorde en rejse for at få omvekslet mønt. Om efteråret s. å. bragte Mattes 6 heste til Lübeck, som Henning Berendes skulle sælge i kommission for Ditlev. I 1527 rejste derimod en knægt ud, formentlig til Lübeck, med 3 heste, som knægten selv skulle sælge

i kommission for Ditlev. Han fik tillige guld- og sølvmønter med, uden tvivl for at få dem vekslet. Navnet på denne knægt nævnes ikke, det har dog nok været enten Lutteke eller Mattes. Navnlig de hanseatiske kilder viser, at det gennem århundreder havde været en udbredt skik, at købmændene i de nordtyske søstæder sendte deres handelsknægte til Danmark i handelsøjemed. Det ses af Ditlev Enbecks regnskabsbog, at en større handlende i en dansk by på lignende måde sendte sine knægte til søstæderne med varer.

Af knægte, der hjalp ved landbruget, kan nævnes Severin »plovmand«, der formentlig er den samme, som kaldes Severin Jyde, og Jens »tærskemand«, vel identisk med Jens Jyde. Tilsidst i regnskabet omtales knægtene Jon og Jørgen. Hvorlænge en knægt almindeligt har stået i Ditlevs tjeneste, ses ikke med bestemthed. Den løn, de fik, bestod dels i penge, dels i varer, navnlig tøjstoffer og klædningsstykker, men da den betaltes afdragsvis, er det ikke tydeligt, hvor stor årslønnen har været. Måske kan man dog af indførslerne om lønnen slutte, at for Mattes og Severin har årslønnen været på 10 mk. Når Ditlev i 1528 giver sisemesteren 1 mk. af Mattes' løn, kan det måske tyde på, at Mattes selvstændigt har handlet med øl.

Størrelsen af lønnen til det kvindelige tyende fremgår ikke tydeligt af regnskabsbogen, måske skal indførsler fra 1534 forstås således, at en pige har haft en årsløn på 5 mk.

På de skippere, der anvendtes ved Ditlev Enbecks vareforsendelser, får man ikke altid navnene at vide, ligesom man ikke altid får oplyst, med hvis skibe varerne har været fragtet. Skipperne Oluf Jensen, Hans Jensen, Matthes og Jens Pawelsen, Oluf og Anders Munck, Anders Jyde, Jakob og Per Lollandsfar, Jens Falster, Niels Mønbo og Anders

Michelsen er formentlig alle Malmøboere. Oluf Munck betalte i 1518 5 mk. i landgilde til byen af en bod. Han var en af »styremændene« under Christiern 2.s togter imod Sverige, og han var, som nævnt, skipper på et af de skibe, der undsatte Stockholm i april 1522. Efter krigens ophør sejlede han mellem Malmø og Lübeck; det ses ikke alene af Ditlevs regnskabsbog, men også af andre samtidige kilder, at han har været en meget brugt skipper. Det er muligt, at han kan være identisk med skipper Oluf Persen, borger i Malmø, der i 1515 vedgik at skylde Henrik Azel, borger i Lübeck, 40 mk. lybsk for et halvt skib. 1518 købte Oluf Persen den anden halvdel for 59 mk. lybsk, han sejlede selv med skibet[44]. Skipper Oluf Persen er opført i byskattelisterne for 1517—19 under 4. fjerding. Anders Jyde var gammel skipper i Malmø. I 1512 havde han og Peder »Szoto«, der også var skipper i byen, det uheld, at de på tilbagevejen fra Barth i Pommern, hvortil de fra Malmø på deres skuder havde ført smør, kød, sild, huder, talg og »drade«, blev taget af den lybske kaperkaptajn Kort Königs folk[45]. I aug. 1519 blev foruden Oluf Munck tillige Anders Jensen udtaget til at være »styremand« på Christiern 2.s flåde. Denne Anders Jensen kan måske være identisk med skipper Anders Jyde og ligeledes med Anders Jyde Færgemand, der 1517—19 betalte Malmø by 5 mk. i årlig landgilde af en strandbod. Oluf Jensen kan måske være samme person som Oluf Jensen Tand, der i 1519 førte ryttere over Øresund. Skipper Niels Mønbo sejlede i sommeren 1518 til København 19 læster af de 63 læster øl, som Malmø by skulle levere til kongen. Niels Tare kan måske være identisk med Niels Starre, der omtales i Malmø kæmnerregnskaber[46]. Skippere med navne som Claws Grot, Jochum Brant og vel også Olf Har må derimod anses for at være tyske. For andres vedkommende kan det være tvivl-

somt, da navneformerne ikke altid kan afgøre spørgsmålet. Skipper Olef Kampt (Kampen), der sejlede med varer, tilhørende Willim fan Kollen, bortbyttede i 1526 sin skude med et hus i Nakskov. Handelen blev dog ikke til noget[47]. Skipper Hans Jonssen har sikkert sit tilnavn Crumdick fra nordtyske eller holstenske egne.

Den omstændighed, at Ditlev Enbeck faktisk handlede med alle slags varer, kendetegner ham som middelalderlig en gros handler. Han handlede dog også en detail, men det er ubetydeligt, hvad han f. e. solgte af klæde alenvis. Han købte iøvrigt selv klæde alenvis, således det dyre stof saje af Peter Snyder, ligesom han købte klæde pr. alen til sine knægte. Lærred og andre kramvarer solgte Ditlev faktisk kun i større partier til kræmmerne. Adskillelsen mellem klædehandlere og kræmmere har da i virkeligheden været fuldbyrdet i Malmø på Ditlevs tid, og der har været baggrund nok for udstedelsen i 1526 af Malmø vantsniderlavs skrå. Om salg af salt tøndevis er blevet opfattet som en gros handel eller detailhandel, er lidt uklart. Solgte Ditlev en læst salt, synes prisen hele tiden at være beregnet pr. td. Ved salg af salt tøndevis har Ditlev imidlertid haft en god fortjeneste, hvilket skyldtes de stigende priser og knapheden på varen. Salget af mumme fadevis og iserhels øl tøndevis karakteriseres bedst som en gros handel.

Navnlig når Ditlev købte eller solgte en gros, er der opgivet en bestemt betalingstermin, da handelen jo ikke var kontanthandel. For salt var terminen således i 1522 foråret, i 1526 og 1530 påske, i 1525 sct. hansdag, i 1526 mortensdag og i 1529 jul. Saltpriserne var iøvrigt stigende indtil sct. Hans eller til tiden, før de store tilførsler til skånemarkedet begyndte, de faldt da for igen at stige omkring sct. mikkelsdag på grund af efterårsslagtningerne. Det ses, at betalings-

terminerne for salt er på de tider af året, hvor prisen var højest. Betalingsterminer for de forskellige varer var iøvrigt: Fastelavn, påske, pinse, sct. jakobsdag, sct. olafsdag, sct. mikkelsdag, mortensdag og jul, desuden Roskilde og Lund markeder. Skånemarkedet nævnes ikke som betalingstermin, men en enkelt gang efteråret. Det er næppe tilfældigt, når betalingsterminen for hvede og humle gentagne gange er fastelavn, thi på den tid af året har prisen været stigende.

I den her givne fremstilling af Ditlev Enbecks handel får egenhandelen en større betydning end i tidligere skildringer af regnskabsbogen. Arup udtrykker sig i sine Studier i Engelsk og Tysk Handels Historie med forsigtighed om handelsformerne. Det er derimod ikke tilfældet i Danmarkshistorien. Her siger han kort, at »værtskommissionen«, d. v. s. den gensidige udførelse af salg, kommissionsforretninger, mellem købmænd indbyrdes til limiteret pris, var den herskende form for forretningsforbindelse i hele Nordeuropa. For Ditlev Enbeck var gæstgiveriet grundlag for hans hele købmandsvirksomhed, som vært var han også kommissionær for sine gæster. Når de rejste, efterlod de hos ham til en fastsat pris deres usolgte varer, som han så solgte. Omvendt sendte han sine varer til sine forretningsvenner i Lübeck og Stettin med en limiteret pris, for at de skulle sælge den for ham mod den yderligere avance. Arups fremstilling i Dänische Wirtschaftsgeschichte falder sammen hermed[48]. I sine senere år var Arup dog næppe så sikker på, at »værtskommissionen« havde den udbredelse, som han tidligere havde antaget, heller ikke at kommissionshandel til limitopris var opstået af værtsholdet. For en ældre tid var priserne på fremmede pladser iøvrigt ikke så kendte, at købmændene kunne stå sig ved en udbredt limitering af priserne på deres varer. Prisnoteringer kend-

tes ikke. Købmændene fik kun oplysning om priser gennem handelsbreve, og hvad der mundtligt kan være blevet sagt derom. Schmidt-Rimpler, der har gennemgået de hanseatiske kilder til år 1500, kommer til det resultat, at bestemt limitering af priser er sjældne[49]. På den anden side er Arups antagelse af, at kommissionshandel til limitopris i løbet af det 16. århundrede vandt større udbredelse, dog sikkert rigtig nok. Han skildrer selv udviklingen fortræffeligt på grundlag af de Hoepske handelsbøger, men det må så ikke glemmes, at provisionen, salæret, efterhånden blev almindeligt, hvilket førte til, at kommittenten fik den fulde pris, der var opnået, altså også differencen mellem limitoprisen og den opnåede pris[50].

For de enkelte kommissionsforretninger, Ditlev Enbeck udførte til en limiteret pris, fik han vederlag, for så vidt han opnåede en højere pris end den fastsatte. For andre kommissionsforretninger ses han ikke at have fået noget vederlag. Kommittenten fik med fradrag af udlæg det hele beløb, der kom ind ved salget af en vare. Her må da være tale om den form for kommissionshandel, der var ulønnet. Arup har først af alle i sine Studier i Engelsk og Tysk Handels Historie påvist den principielle betydning af den ulønnede gensidige kommissionshandel i det hanseatiske handelsområde. Schmidt-Rimpler har i sin bog bekræftet og uddybet Arups fremstilling[51]. Af Ditlevs regnskabsbog synes man at få det indtryk, at hanseaterne gjorde mere brug af ham som kommissionær, end han omvendt benyttede sine nordtyske forbindelser på lignende måde. Det kan have forskellige grunde, bl. a. handelens karakter, og desuden har Ditlev som vært næppe været nøjeregnende med hensyn til at gøre sine forretningsforbindelser tjenester.

L. M. Bååth benytter Arups fremstilling, men han går så vidt, at han siger, at Ditlev Enbeck ejede ikke de varer, han solgte, han drev ingen egenhandel[52]. Aksel E. Christensen følger også Arup. Han nævner under sin skildring af gæsteretten, at det var forbudt gæsterne at handle en detail, og forbudet måtte ikke omgås ved, at handelen fandt sted i værtens navn for gæstens penge, men at det derimod var den danske købmand tilladt at tage fremmede købmænds varer i kommission til fastsatte priser, den gensidige kommissionshandel var netop en af de vigtigste handelsformer[53].

Det ville imidlertid have været ønskeligt, om Ditlev Enbeck også havde efterladt sig handelskorrespondance eller søbreve, der havde kunnet give yderligere oplysninger om de handelsformer, han anvendte. Da dette ikke er tilfældet, må man, om det er muligt, sammenligne Ditlevs handel med andre samtidige købmænds handel. Det er da så heldigt, at Malmøkøbmanden Christoffer Vormeyers forretninger med lybske købmænd kan bruges til sammenligning med de Enbeckske. — Christoffer Vormeyer betalte i 1490erne pundtold i Lübeck af varer, som han udførte fra Lübeck til Skåne-Danmark og omvendt indførte til Lübeck sammesteds fra. Senere er han blevet borger i Malmø. I 1517 boede han i 4. fjerding og betalte 4 mk. i skat. I 1520 nævnes han som rodemester i Malmø. — Febr. 1520 traf rådet i Lübeck afgørelse i en sag vedrørende Christoffer Vormeyers betalinger til sine kreditorer i Lübeck. Clavs Ronneveldt havde nemlig hos Hans Stalhodt, Jacob Kerstens og Reinolt Sandow gjort arrest på 8 læster sild, som Christoffer havde sendt til Lübeck, for at han, Clavs Ronneveldt, kunne få dækning for sit tilgodehavende hos denne. Modparten, de tre ovennævnte lübeckere, ind-

vendte herimod, at Christoffer ifølge deres søbreve alene havde tilsendt dem sildene som betaling i henhold til deres afregning (sodane gudt allene en up ore malckander rekenschop yn botalinge togeschicket). Rådets afgørelse gik ud på, at de tre købmænd, der havde fået sildene tilsendt og også havde tilgodehavender hos afsenderen, alene var berettiget til at få varen[54]. Det fremgår temmelig sikkert af ovennævnte akt, at Christoffer Vormeyer og hans lybske forbindelser har handlet med hinanden i løbende regning med gensidig kredittilståelse, indtil en afregning fandt sted. Posterne vedrørende Ditlev Enbecks og Reimer Sandows indbyrdes handel 1524—26 turde vise, at deres handel har haft samme karakter, intet tyder på, at her er tale om kommissionsforretninger udover det nævnte salg af en læst salt. Ditlev bruger udtrykket entfangen, når han modtager varer fra Reimer og senden, upsenden, når han leverer varer til denne, hertil svarer substantiverne sendinge og entfanginge. Selvom disse ord er neutrale og for en senere tid også kan bruges, når det drejer sig om kommissionshandel, så er de tekniske udtryk for denne handelsform dog som regel mere tydelige. Sendinge og entfanginge passer derimod for handel i løbende regning, mens sendinge og weddersendinge er de ord, der bruges, når der er tale om selskabshandel. — Kommissionshandelsformen mellem danske, fast bosiddende købmænd og hanseaterne har næppe nogensinde været særlig udbredt. Afstanden var så kort, at det ikke behøvedes. Hanseaterne brugte jo i vid udstrækning at sende deres handelsknægte til Danmark. Man ser iøvrigt af Ditlevs bog, at det sker nogle gange, at varer, der i virkeligheden sendes som betaling af debitor, skal sælges i kommission af modtageren.

I tilslutning til sin skildring af Ditlev Enbecks regn-

skabsbog peger Arup i sine Studier i Engelsk og Tysk Handels Historie på, at det havde været naturligt, om egenhandelen nu mere end før var blevet gjort til princip. Grunden til, at dette ikke skete, var efter Arups mening kapitalmangelen. Det er nu et spørgsmål, om kapitalmangelen kan tillægges denne indflydelse. Malmø gøres iøvrigt af Arup til en for ubetydelig by. Eksportvarer har der ikke været mangel på. Dertil kommer, at kreditgivning er blevet brugt i vid udstrækning, langt videre end det fremgår af de hidtidige skildringer af Danmarks handels udvikling[55]. Det stemmer med forholdene i det øvrige nordeuropæiske handelsområde. M. Postan har for Englands vedkommende påvist kredittens hyppige forekomst i middelalderen netop for en del på grundlag af handelsbøger, handelsregnskaber og korrespondance, og han har i den anledning udtalt de faktisk for alle tider gyldige ord, at den økonomiske faktor, der bestemmer, hvorvidt handeler finder sted som kredithandel eller for rede penge, er den relative rigelighed af eller knaphed på den for den enkelte købmand til disposition stående kapital[56]. Kapitalmangelen afbødedes også noget derved, at det har været en udbredt skik at betale med fordringer på andre personer. Ditlev Enbecks regnskabsbog indeholder vidnesbyrd herom, dog ses det ikke, hvorvidt anvisningen mellem Malmøkøbmænd indbyrdes har været skriftlig eller blot mundtlig. Det ses kun, at i 1532, da Ditlev skyldte den fremmede købmand, Diderik fan Haren, for 1½ læst salt, fik han af denne pr. brev ordre til at udrede betalingen til Michel Wessel af Malmø. Brevets ordlyd får man ikke oplyst. Gennem Ditlevs bog får man i det hele ikke kendskab til, hvilke finansielle dokumenter der på hans tid er blevet anvendt ved betalinger. Egentlige veksler er næppe blevet

brugt, men derimod den simplere overvisning af penge, som hanseaterne brugte indbyrdes. Sprogbrugen i Ditlevs regnskabsbog viser til en vis grad, når der betales med fordringer på en anden. Da Hans Bracht således i 1530 skal betale 30 mk. lybsk til Henning Berendes, motiveres det med, at Ditlev her havde »fornoghet« (fornøjet) ham det beløb, det betyder ikke, at han direkte havde overgivet ham beløbet, men at han havde det tilgode for leverede ydelser. Når der betaltes for en anden, brugtes almindeligt på nedertysk udtrykket van — weghen.

De historikere, der tidligere har omtalt Ditlev Enbeck og hans regnskabsbog, har ikke været klar over, at han var rådmand i Malmø[57]. Han er således blevet kaldt for en fra Stralsund eller Rostock indvandret tysker, der havde vundet borgerskab i Malmø. Ved en betragtning af hans handel skulle det naturligvis ikke gøre nogen forskel, hvorvidt han var rådmand eller ikke. Mon dog alligevel ikke den sidste del af regnskabsbogen bærer præg af, at dens ejer var en ældre rådmand, der ikke mere gav sig af med de større vareforsendelser.

6

VARER OG PRISER

Hvad varerne angår, der omhandles i Ditlev Enbecks regnskabsbog, kan skelnes mellem indførsels- og udførselsvarer. Genstand for indførsel var: Salt, Vin, øl, humle, stokfisk, mel, eddike, peper, safran, løg, oblater, voks, røgelse, hør og hamp, klæde, lærred, russiske skind, korduan, valmueolie, sæbe, glas, kakler, kobber, metaltråd, stål, bly, blik, søm, beg, tjære, tømmer og tønder samt

færdigvarer som skjorter, russiske handsker, tinkander, tinfade og vel også harnisker. Genstand for udførsel var: Sild, laks og andre fiskearter, heste, kød, smør, talg, huder, skind, lys, kornvarer, æbler og nødder. Nogle varer af hjemlig eller stedlig oprindelse, såsom mursten, tagsten, kalk, træsko, sko, hø, brænde, hestegrimer, væger (lysegarn, fremstillet af blår), måtter, kurve o. fl., kan ikke medregnes i de to grupper. Bægre (af træ) har kunnet fremstilles i Malmø, da der boede bægermagere i byen, men der er sikkert indført bægertræ.

Af salt forekommer både lüneburgsalt, bajsalt og Marieport salt; af de to sidstnævnte slags er der dog kun tale om små partier. Ditlev Enbeck købte næsten hvert år af lybske købmænd, dog undtagen krigsårene 1522—23 og 1534, lüneburgsalt læstevis. Indkøbsprisen for en læst var i 1521: 19½ mk. lybsk, 1524: 33 mk., her er lybsk udeladt, men det stemmer med prisforholdene i Lübeck på den tid, at det er lybske mk. For 1525 er prisen ikke indført. 1526: 26 mk. lybsk. I foråret 1527 skal Peter Dene, som nævnt, for 17 gylden købe 1 læst salt og 1 td. kød. Regner man prisen på en td. kød til 2½ mk., blev der ca. 23 mk. lybsk til 1 læst salt. I 1528 var Ditlevs indkøbspris for 1 læst salt 57 mk. 12 sk. dansk, i 1529 24 mk. lybsk, i 1530 er der to priser, nemlig 57 mk. dansk og 24 mk. lybsk, i 1532 er der ligeledes to priser, nemlig 37½ mk. lybsk (= 62½ mk. dansk) og 60 mk. dansk. Prisen var højest i 1525 og 1532. Selvom indkøbsprisen ikke er anført for 1525, vidner regnskabsbogen dog om, at saltprisen i dette år var høj. Det var således i 1525, at Ditlev en gros for Reimer Sandows regning solgte en læst salt, der var 6 pd. undervægtig, til en pris af 81½ mk. 5 sk. (7 mk. pr. td.). Detailprisen i Malmø var på samme tid 9—10 mk. pr. td., mens den året i forvejen havde

været 7—8 mk. pr. td. Prisstigningen må sættes i forbindelse med knapheden på salt, thi på grund af krigen imellem Frankrig og kejseren af Tyskland kunne saltet ikke komme frem fra de franske udførselssteder, hvilket sikkert har forårsaget, at efterspørgslen efter lüneburgsalt har været meget større[1]. Den høje saltpris i 1531—32 skyldtes forskellige forhold. Under de forhandlinger, der fandt sted i Neumünster i efteråret 1531 og jan. 1532 mellem Danmark og de vendiske hansestæder, klagedes der fra dansk side over, at lüneburgsalt var dyrt og over, at prisen steg fra år til år samt over knapheden af salttilførslen til Danmark, og det hævdedes, at af disse grunde kunne hollændernes tilførsler af bajsalt ikke undværes[2]. I den første del af 1532 har tilførslen til østersøområdet eller Danmark af bajsalt dog ikke kunnet være stor på grund af spærringen i anledning af krigen imod Christiern 2. Sildefangsten var i 1532 iøvrigt god, hvilket forårsagede større efterspørgsel efter salt. I Neumünster i jan. 1532 lod de vendiske stæder de danske udsendinge høre, at i 1522 havde man haft salt nok i Danmark, når man ikke havde det i 1532, skyldtes det, at man ikke ville undvære hollænderne. Der har dog næppe været salt nok i Danmark i 1522. Ditlev Enbeck fik i 1522—23 7 mk. for 1 td. lüneburgsalt, mens han i 1521 kun havde fået 4 mk. En tønde bajsalt, som han solgte til borgmester Peter Graa i Væ, kostede 3½ mk. Regnskabsbogen synes iøvrigt at vise, at der ikke har været noget forråd af salt på den tid. Efter at prisstigningen omkring 1525 havde kulmineret, kom der en tid, hvor priserne vist må siges at have været jævne. I den sidste del af 1526 er detailprisen i Malmø 4—6 mk. pr. td. for lüneburgsalt, 30 sk. eller 2 mk. for bajsalt. Fra 1528 viser priserne en stigende tendens, og dette fortsætter regnskabsbogen ud, hvilket vidner om, at

udtalelsen i Neumünster fra dansk side har været rigtig nok. De stigende priser gav imidlertid Ditlev Enbeck gode indtægter. Arup har udregnet, at han i 1529 tjente ca. 62 % på det parti salt, han i samme år havde købt en gros af Henning Berendes. Detailprisen i Malmø var på den tid omkring 6 mk. pr. td.

Vin købte Ditlev både af lübeckere og stettinere, af førstnævnte var det rhinskvin, altså tysk vin. I 1521 solgte Ditlev 33 potter rhinskvin à 4 hvide til provsten i Dalby, men ellers oplyser regnskabsbogen ikke noget om, hvad der gøres med den importerede vin. — De svære og tykt flydende ølsorter købte Ditlev af sine lybske forbindelser. Han har dog også forhandlet billigere og lettere varer. Dansk øl fik han, som omtalt, leveret fra bryggere i Malmø. Ditlevs indkøbspris for mumme i 1525 var, som nævnt, pr. fad 6 mk. lybsk, det er 10 mk. dansk. Hans udsalgspris i s. å. pr. fad var 12 mk. dansk. Fortjenesten har da været så nogenlunde. Da Ditlev i 1527 solgte 4 fade mumme for Reimer Sandows regning, var udsalgsprisen ligeledes 12 mk. dansk pr. fad. Fra midten af 1520erne søgte den lybske storkøbmand og stockholmsfarer Herman Iserhel (Israhel) at fremstille en efterligning af hamborgøllet, der var en hvidøl. Han kaldte den ny ølsort for iserhels øl. I 1525 sendte han kong Gustav af Sverige ½ læst af dette øl som en foræring til hans bryllup[3]. I 1527 solgte Ditlev, som nævnt, denne ølsort i Malmø til en pris af 4½ mk. pr. td.

Humle, der vel avledes i landet, men tillige indførtes i store partier både fra Lübeck og andre østersøbyer, har i 1517—18 været dyr, da et skippund kunne koste 40 mk. Det skyldtes uden tvivl den stærke efterspørgsel, der foranledigedes af den store ølbrygning i krigsårene. I 1521 købtes en drømt humle i detailhandelen almindeligst for 4 mk.,

men i 1522—23 — vel som følge af varens knaphed under krigen med hanseaterne — er prisen igen høj. Ditlev fik således 7½ mk. for en drømt humle. Efter denne tid falder prisen igen. I 1526 var f. e. en gros prisen i Malmø 24 mk. pr. skippund. Prisen synes i de følgende år ikke at være steget. I 1532 købte Ditlev således humle af Melker Kerkhoff til 20 mk. pr. skippd., og i 1534 købte han et skippd. humle af brygger Marten Persen i Malmø til samme pris. Når Ditlev så i 1532 solgte humle pr. td. til en pris af 2 mk., ses han ingen fortjeneste at have haft, hvis det da har været af samme humle, han solgte ud tøndevis. Humlepriserne svingede iøvrigt efter høstens udfald.

Af klæde omhandles i Ditlev Enbecks bog forskellige sorter: Hollandsk-nederlandsk, nemlig klæde, tilvirket i Leiden, Haag, Naarden, Hoorn og Dewenter, tysk: nemlig klæde, tilvirket i Lübeck, Göttingen, Mölln og Görlitz. Desuden forhandlede Ditlev »westerlindes klæde«, det kan måske betyde engelsk klæde[4], dog er betydningen heraf snarere, at det drejer sig om klæde fra Vesteuropa, nøjere bestemt Vesttyskland. Undertiden skriver Ditlev kun: want, altså ikke det navn, klædet havde efter det sted, hvor det tilvirkedes, bestemmende for varesorten bliver da alene prisen. I 1528 betalte Ditlev lübeckeren P. Snyder 3—4 mk. for en alen saje (saye). Det var fint, tyndt tøj, der på retsiden var blankt og glinsende, før 1479 tilvirkedes det især i Arras, efter den tid i Hondschoote i Flandern. Af de nævnte klædesorter var, bortset fra saje, leidisk det dyreste, da dette klæde var tilvirket af det fine, men dyre engelske og spanske uld[5]. Ditlevs en gros priser i 1525 var 40 mk., i 1526 41½ mk. pr. stk. Klædet i 1525 var forsynet med to små lodder (plomber). I 1526 betalte Ditlev Matthies Johanssen 2 mk. for 1 alen sort leidisk. Da et stk. leidisk

klæde skulle indeholde 20 alen, har det vel været en god forretning at sælge dette klæde stykkevis. Ret dyrt var også klædet fra Hoorn og Haag, hertil brugtes skotsk og indenlandsk uld. Billigere var derimod naardesk og dewentersk klæde, der omtrent var lige dyre, 12—15 mk. pr. stk., 1 alen 12—14 sk.; 1 stk. naardesk indeholdt 16 alen. Det var da også disse stoffer, der brugtes mest. Hertil anvendtes westfalsk uld[6]. Priserne på klæde fra Göttingen og Lübeck, hvortil der naturligvis også anvendtes tysk uld, var omtrentlig lig med priserne på naardesk og dewentersk klæde. Priserne på klædet fra Mölln viser, at dette stof har været en billig, dagligdags vare. Det østtyske klæde fra Görlitz var heller ikke dyrt stof, idet 1 alen kostede 7—8 sk. Denne klædesort[7], der var en udbredt handelsvare i Østeuropa, også på Balkan og i det tyrkiske rige, er altså tillige blevet forhandlet i Skåne på Ditlevs tid. Klæde var en vareart, der ikke var underkastet store prissvingninger, materialet i Ditlevs regnskabsbog er dertil ikke tilstrækkeligt til at kunne forfølge en prisudvikling. Af lærred forhandlede Ditlev münstersk lærred og blårlærred. Münstersk lærred, der var en fin kvalitet westfalsk linned, var i 1522 dyrt i Malmø, da Ditlev fik 38 mk. pr. 100 alen. Fra midten af 1520erne var hans salgspris i Malmø pr. 100 alen 18 mk. Blårlærred fandt god afsætning i Malmø. I begyndelsen af 1520erne kostede 100 alen 14½ mk., i slutningen af dette årti 13 mk. I et tilfælde kendes Ditlevs indkøbspris på münstersk lærred, nemlig da han i 1529 købte 900 alen af Henning Berendes til en pris af 10 mk. 4 sk. lybsk pr. 100 alen. Godt halvdelen heraf ses Ditlev at sælge pr. 100 alen til forskellige i Malmø. Arup har udregnet, at han ved denne forretning tjente ca. 5⅜ %, hvilket ikke er meget.

I mange tilfælde kan det ikke ses, af hvem Ditlev købte

sine varer, hans indkøbspriser kommer ikke frem, hvorfor hans fortjeneste ikke kan udregnes. Det gælder ikke alene klæde og lærred, men mange andre varer, f. e. voks, glas, korduan, hør, hamp, beg, tjære, sæbe, bly, stål, blik, søm samt krydderier. Antagelig har han købt mange varer på skånemarkedet. Selvom beg og tjære, voks, hør og hamp fortrinsvis var af preussisk og livlandsk oprindelse, mens glas, blik, korduan, sæbe m. m. var lybske udførselsartikler, gælder det for alle disse varer, at størsteparten heraf er kommet til Skåne fra Lübeck. Safran, ɔ: de tørrede støvfang af safranplanten, var af sydeuropæisk oprindelse[8]. Den brugtes til bagværk og var meget dyr. Ditlevs søster Elsebe gav 1525—26 17 mk. for et pund, det ses imidlertid ikke, hvad Ditlev selv har betalt pr. pund. Papiret, der er benyttet til regnskabsbogen, er iøvrigt også en indført vare. Vandmærket, en kronet kande eller potte med 2 ører, har sin oprindelse fra den franske provins Champagne[9]. Det er altså et fransk papir, der formentlig er kommet til Skåne via Antwerpen og Lübeck.

Da det var stettinske købmænd, der indførte det kobber, som Ditlev tog imod og solgte en del af til Anders kedelsmed, kan der næppe herske tvivl om, at der er tale om ungarsk kobber[10]. Bly var tillige af ungarsk oprindelse, men denne vare er sikkert mest over Danzig ført til Lübeck og derfra til Skåne. Af stettinere købte Ditlev dertil tinfade[11].

Hvor stor en procentdel, der indførtes af det tømmer, som brugtes i Malmø på Ditlev Enbecks tid, kan ikke ses, men Ditlevs regnskabsbog viser, at tykke, stærke planker, der egnede sig til skibsbyggeri, er blevet indført og dertil vel også skibsmaster. På forhandlingen i 1528 af de 10 skok planker, som Henning Berendes lod blive liggende hos Dit-

lev, tjente denne dog kun 2½ %. Med hensyn til tønder fremgår det af Ditlevs bog dels, at der blev indført tønder dels, at materialet til tønder indførtes og forarbejdedes af bødkere i Malmø. Som ovenfor nævnt sørgede Ditlev i 1527 for 14 læster td. til Gerd Lefferding, i 1528—32 for 18 læster til Willim fan Kollen og 34 læster til Henrik Borgher. Alle disse tønder er utvivlsomt fremstillet af bødkere i Malmø. Prisen svingede omkring 3½ mk. pr. læst[12].

De vigtigste udførselsvarer fra Malmø på den omhandlede tid var sild, heste og kød. Det er til de to store lybske købmænd, Reimer Sandow og Gerd Lefferding, at Ditlev solgte sild i større partier. I 1520erne og vel navnlig i de år, 1524—26, hvor Ditlevs leverancer fandt sted, var sildefangsten god. Et parti betalte Gerd Lefferding med 100 mk. pr. læst, hvilket var en høj pris.

Ditlev Enbeck var selv eksportør af heste. Af det antal heste, han har solgt ifølge sin regnskabsbog, har han dog formentlig solgt størsteparten til de fremmede opkøbere, der kom til Skåne. Hestepriser bestemtes af mange faktorer, f. e. art, alder, køn og farve (en sort hest var dyrere end en rød). Posterne i regnskabsbogen yder ikke megen vejledning til forståelse af, hvorfor den ene hest er dyrere end den anden. Prissvingningerne for heste for den tid, regnskabsbogen omfatter, er næppe stor, undtagen dog krigsårene 1522—23. Når udvalgt ærkebisp, mester Aage, i 1523 skulle have 40 mk. for en hest, har denne dog sikkert været et elitedyr, da der holdtes stutterier på de ærkebiskoppelige gårde[13]. Prisen for en god hest har senere været ca. 20 mk. Ditlev solgte således i 1527 6 heste til Hans Bracht for 120 mk., han købte selv i 1530 3 heste for 60 mk. af Hans Erlendsen i Malmø. Da men ikke kender Ditlevs indkøbspriser for de heste, han solgte, heller ikke til hvem

han f. e. solgte de heste, han købte af H. Erlendsen, er det vanskeligt at sige, hvor meget han tjente ved salget af en hest. Efter posterne om køb af heste af H. Erlendsen er der indført poster om salg af heste til Jacob f. d. Lanke, bl. a. til en pris af 9 gylden 1 ort pr. stk. Forudsætter man, at de af H. Erlendsen købte heste er solgt til J. f. d. Lanke, har Ditlev tjent ca. 3 mk. 2 sk. på en hest.

Selvom kød på Ditlev Enbecks tid endnu var en vigtig udførselsvare fra Malmø, så var udførslen heraf dog næppe så stor som i tidligere tid. I 1518 klagede hanseaterne således over den øksnetold, som de måtte erlægge, men de fik til svar, at det først for kort tid siden var blevet skik at uddrive levende øksne fra Skåne, Sjælland og andre »små lande«. Følgen heraf var da blevet, at tolden på salt kød, huder og talg ikke indbragte så meget[14]. Ifølge regnskabsbogen solgte Ditlev ikke øksne til udenlandske købmænd, men kun kød. Den omfattende slagtning af kvæg skyldtes det da, at huder og skind samt talg var vigtige handelsvarer i Malmø. De varer, der brugtes til belysning, var foruden voks talg og tran. Voks måtte man indføre til landet, mens talg havdes i så store kvanta, at det var en vigtig udførselsartikel. Lys, der fremstilledes af talg, udførtes ligeledes.

Der er til Malmø blevet indført mel fra hansestæderne, formentlig både hvede- og rugmel. Hvad angår det foderkorn, navnlig havre, som Ditlev forbrugte, har han ganske sikkert selv avlet en del deraf. Hvad han har fået på anden måde, giver regnskabsbogen næppe fuldstændig oplysning om. En enkelt gang er det indført, at bygget var 85 traver og havren 50 traver, men mere står der ikke. Byg og malt har der vel været så god brug for i Ditlevs store husholdning, at det ikke er mærkeligt, at der ikke ses meget om

handel hermed, i hvert fald ikke efter 1521. De priser, handelsgæsterne betalte for havre, var forskellige, i flere tilfælde i 1520erne er 1 td. havre betalt med 10 sk. Foder (hø ell. hakkelse) er beregnet til 1 sk. pr. nat (d: døgn) for en hest. Kosten for en person beregnedes almindeligt pr. uge eller, hvis opholdet ikke havde varet så længe, for det antal dage, det drejede sig om.

Smør var ikke en vare, hvoraf der var rigeligt på Ditlevs tid. Det skyldtes, at koholdet på gårdene ikke var synderligt stort. At Ditlev i 1532 skal købe smør for 80 mk. til den stettinske rådmand Michel Drancks handelsknægt, er derfor en ikke helt ringe bestilling. Det smør, som Ditlev købte, har utvivlsomt været landgildesmør, der er blevet ført til Malmø for at blive solgt, da Ditlev ikke havde megen forbindelse med herregårde[15].

Ditlev Enbecks regnskabsbog viser, at priserne for alle varer gennemgående har været høje i krigsårene 1522—23. Det skyldes uden tvivl i første række vareknapheden og ikke møntforringelsen. Ved en betragtning af priserne må det iøvrigt for den hele periode, bogen omfatter, ikke glemmes, at kreditgivningen uden tvivl har forårsaget, at priserne er beregnet høje, men direkte bliver der ikke i bogen udtalt noget herom. Fragtpriserne synes at have været temmelig faste. Fragten for 1 læst, salt eller øl, fra Lübeck til Malmø, har gennemgående været 2 mk., for et fad mumme 8 sk. Til skipperen betaltes primpenge samtidig med fragten, almindeligst har det været 1 sk. pr. læst, øl eller salt, for sidstnævnte vare dog undertiden kun 2 hvide.

7

PENGEVÆSEN. MÅL OG VÆGT

Som borger i Malmø har Ditlev Enbeck ført sin regnskabsbog i dansk mønt. Hans mange forretninger med hanseatiske købmænd medfører dog, at han ofte får med udenlandsk mønt at gøre og da først og fremmest lybsk mønt. Fra hans regnskaber i 1527 og 1532 kan udregnes kursen på lybsk mønt, der gik således $1^2/_3$ mk. dansk på 1 mk. lybsk. Som tidens andre større købmænd anvendte Ditlev også udenlandske sølv- og guldmønter. Datidens handelsmønt i international forstand var nemlig gylden og daler. I 1517 betalte Ditlev således Hans Mikkelsen med schreckenberger (sachsiske groschen). I 1522 lånte han rådmand Hans Jensen 29 rhinske gylden (guldgylden). Jacob fan Kollen fra Stade skyldte i s. å. Ditlev et restbeløb på 3 guldgylden for 10 heste. Ditlevs priser for heste var iøvrigt gentagne gange beregnet i gylden, ligesom Ditlev selv betalte sine lybske kreditorer med gylden. I 1526 modtog Clavs bartskær af Ditlev 24 ungarske gylden til en kurs af 4 mk. 10 sk. dansk, det blev ialt 111 mk. Ditlev fik 112 mk., det skyldtes vel, at Clavs bartskær betalte beløbet afdragsvis. Da Ditlev i 1527 sendte en af sine knægte, formentlig Lutke, ud på en handelsrejse, fik denne med på rejsen 7 hornsgylden og en »joseppes« daler (= joachimsdaler) så god som en guldgylden, hvad enten han nu skulle omveksle dem eller bruge dem til indkøb. Omtrent samtidig hermed er det, at Peter Dene fik 1 »josep«daler, 2 guldgylden og 4 hornsgylden til brug ved indkøb af salt og kød, og at Willim fan Kollen overgaves 5 hornsgylden, hvorfor han skulle indkøbe dynevår. I 1529 er Lutke atter på rejse, der medgaves ham schreckenberger

og lybske penge, og Ditlev modtog igen af ham bl. a. 2 »josep«daler. Kort tid efter solgte Ditlev en »joseppes«-daler til Peder guldsmed i Malmø for 3 mk., der vel svarer til kursen. I 1535, da Ditlev skyldte Willim fan Kollen 3 joachimsdaler, opgives kursen til 5½ mk. dansk. Det fremgår heraf, at krigsmønten i Malmø i grevefejdens tid har været stærkt forringet[1].

Den danske møntprægning eller møntlovgivning afspejler sig til en vis grad i regnskabsbogen. I 1523 fik Ditlev således 14 mk. af Peter skinder i Væ for 30 mk. klippinge. Disse er nogle af Christiern 2.s kendte klippinge. Regnskabsbogen tyder iøvrigt ikke på, at klippingemønten har tynget handelslivet i Malmø. I begyndelsen af 1524 — det må være efter rigsrådets brev af 25. febr. om ommøntningen af klippingene — overlod Ditlev til Clavs bartskær 270 mk. klippinge, som denne skulle få omvekslet på mønten, samtidig gav han ham en forseglet lærredspung, indeholdende Ditlevs sølv, antagelig til opbevaring. For en mand som Ditlev Enbeck kan en beholdning af 270 mk. klippinge ikke siges at være nogen stor sum. Fra 1524 er den i regnskabsbogen forekommende indenlandske mønt bestemt ved møntordningen fra samme år. Ifølge denne ordning skulle der af større mønter udmøntes noble og rhinske gylden. Sidstnævnte skulle svare til 2½ mk. Ditlev gør iøvrigt hyppigt brug af hvide, skillinger og også fire hvide skillinger, hvilket ikke er så mærkeligt, da der overvejende blev udmøntet skillinger og småmønt.

Med hensyn til regnskabsbogens mål og vægt er det danske (skånske) forhold, der gør sig gældende, dog er det således, at indflydelse fra Ditlevs mange handeler med lybske købmænd kan spores. Man skal i korthed anstille nogle betragtninger. Salt blev indført i læster à 12 td.

Det var en vare, der skulle vejes på stadens vægt. Det ses, at en tønde salt ofte er overvægtig eller undervægtig. Da prisen på et pund (ɔ: lispd.) salt af den grund undertiden er anført eller kan udregnes, ses det, at 1 td. salt = 20 lispund. Forkortelsen af lispund til pund kunne ikke misforstås, da et almindeligt pund skreves markpund. Det er kun undtagelsesvis, nemlig under grevefejden, at Ditlev solgte salt skæppevis. Valmueolie indførtes i fade, der vejedes, og køberen betalte pr. centner og lispund. Vægten af et og samme fad opgives i regnskabsbogen s. 68 til 3 centner og 3½ lispd. s. 76 til 3 centner og 42 pund, der kan næppe være tvivl om, at 42 pd. = 3 lybske lispd., og at ½ er glemt. Prisen på det sidste sted er også indført på en afvigende måde fra første gang. Vin indførtes i fade, der ikke var helt lige store, da de udgjorde et forskelligt antal ammer og støveken. Mumme indførtes også i fade, mens de tyske ølsorter ellers indførtes i læster à 12 td. Hverken vin eller øl vejedes. Humle indførtes drømtvis eller i sække, der vejedes. 1 skippund humle = 20 lispd. Ditlev solgte i Malmø for en stor del humlen i drømt[2]. Købte eller solgte Ditlev derimod humle i Malmøs opland, er det mest pr. td. eller pr. skæppe. Kobber modtog Ditlev af de stettinske købmænd som plade kobber eller som »boddem« (klump) kobber. Det vejedes og solgtes pr. skippd. og lispd. 1 skippd. kobber = 20 lispd. Bly vejedes ligeledes og solgtes pr. skippd. og lispd. Glas indførtes i kister, det solgtes efter vægt, nemlig pr. centner. I kisterne har glasset ligget i »schoue«[3], der vel har været en slags beholder. Hør og hamp, der bl. a. anvendtes til sejl og fiskenet samt hyssing og mærling (hampegarn, line), forekommer kun i små partier i Ditlevs bog. Hamp solgtes pr. sten = 21 skålpund. Hør opgives i borse = bundt. Tønde-

træet indførtes dels i læster, dels i bundter, mens de færdige tønder regnedes i læster.

Klæde forhandlede Ditlev pr. stk. (laken). Antallet af alen i de forskellige stk. opgives ikke i bogen. Når Ditlev udmålte klæde alenvis, opgiver han kun en enkelt gang, at det drejede sig om sjællandske alen, nemlig da Hans Bøse fik 12 alen af Jacob f. d. Lankens klæde. Den alen, Ditlev ellers anvendte til klæde, er derfor formentlig den lybske eller måske en anden af de i tiden anvendte klædealen. Lærred forhandledes pr. 100 alen og i reb = 10 alen, desuden i ruller (bolte). Om lærredsalenen oplyses ikke noget. Sild udførtes i læster à 12 td. En enkelt gang i 1522, da Ditlev gjorde indkøb for den københavnske rådmand Kort Finke, købte han den ferske sild pr. ol, og prisen beregnedes pr. læs. Smør solgte Ditlev til udlændinge i tønder og løb. Smørret vejedes. 1 td. smør vejede netto 14 lispd., der svarede til 16 lispd. med træet. Hvede, byg og malt forhandledes i læster, pund og skæpper, havre i tønder og skæpper, mel i læster, de fleste gange dog i tønder. Huder og skind forekommer kun i små partier; der tælles i deger (= 10 stk.) og stk. Både talg og lys udførtes i tønder, men disse varer solgtes også efter vægt, det samme var tilfældet med lysegarn.

Når Ditlev udlånte penge, fik han guldsager i pant. Vægten af sådanne sager er undertiden angivet i gylden[4], således da han i 1522—23 lånte Peter Enbeck 14 mk. mod, at han fik en guldring, der vejede 4½ gylden, i pant. I 1523 lånte han Bartolomæus snedker 30 mk., hvorfor han fik i pant et guldkors med en kæde, der vejede 9 gylden.

8

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER TIL UDGAVEN AF REGNSKABSBOGEN

Formatet på Ditlev Enbecks regnskabsbog er stort oktav (28×22 cm). Bogen udgør 13 læg, hvoraf 9. og sidste læg kun er på 12 sider. Bindet har pergamentsomslag. Bladenes forsnit er beskyttet derved, at pergamentsomslaget på forsiden går over med en klap, der fastholdes ved et metalspænde. Håndskriftet er i nyere tid restaureret, det ses bl. a. af, at nogle af hæftebændlerne, der er læderstrimler, er nye. Det er desuden i nyere tid forsynet med blækpaginering. Først på s. 3 begynder den egentlige regnskabsbog, der fortsætter til s. 179. Henrik Brantun begynder sine optegnelser på den følgende side. Fra s. 189 er siderne blanke. I den trykte udgave er sidetallene anført i marginen, hvor der desuden er opført en nummerering af posterne på de enkelte sider. Denne nummerering findes altså ikke i håndskriftet. De forskellige hænder, der forekommer i bogen, er betegnet som 2., 3., 4. og 5. hånd, idet ejerens hånd er anset som 1. hånd.

Håndskriftet er aftrykt bogstavret. Forkortelserne er for største delen opløst. Opløsningen er foretaget i overensstemmelse med den måde, hvorpå ordene findes skrevet helt ud. Nogle ord findes dog kun i forkortet form, f. e. Lub., der betyder Lübeck og lybsk, i første tilfælde er det opløst og gengivet som Lubeke. Hinrick findes kun skrevet helt ud af 3. hånd. Ved opløsningen i den øvrige del af regnskabsbogen har man da anvendt 3. hånds stavemåde. Unde findes ligeledes kun skrevet helt ud af 3. hånd. De latinske ord: Item og tenetur, er overalt forkortet. En kursivering af de opløste forkortelser er ikke anset for

at være absolut ønskelig, da disse ikke er af så stor betydning, næppe heller i filologisk henseende. Iøjnefaldende er især, at skriveren anvender suspension eller udelader det sidste bogstav i ord, der ender på r (Peter, vor). Ikke opløst er: t. = tønde, lub. = lybsk, g. = gylden, på et enkelt sted er g. = grot, for mr med sløjfe er sat mr. = mark. Som tegn for skilling bruges i regnskabet den til tysk overførte latinske forkortelse for solidus, nemlig et langt s med en tværstreg, der foroven er buet, i tryk: ß. ℔ = penning. V, w som vokal er gengivet som u undtagen i egennavne. Ligeledes er det forlængede i som vokal gengivet som i. Romertallene er i udgavens tekst ombyttet med arabertal. Ved flercifrede tal er der foretaget en sammentrækning, når f. e. hs. har i^{c} unde xx, er dette i udgaven gengivet som 120. I betydning af hundrede er c dog bibeholdt i forbindelsen dat^{c}, it^{c}. Store bogstaver er anvendt i egennavne og efter punktum. Skilletegn er sat i overensstemmelse med nutidens brug, adskilte ord er skrevet sammen, når teksten afgiver grundlag derfor, og glemte ord eller bogstaver er tilføjet i skarp klamme. Åbenlyse skrivefejl er rettet, f. e. Fanten = Santen. Undertiden er ord — mest småord — skrevet to gange efter hinanden. Da der ikke kan herske tvivl om, at der foreligger simple skrivefejl, er der ikke taget hensyn hertil. Det hænder også, at småord er tilført over linjen. Er det ikke gjort med andet blæk, er der ligeledes ikke taget hensyn hertil. Det sker desuden, at skriveren begynder forkert, men straks retter det ved at slå en streg over de fejlskrevne ord, f. e.: is he my, i stedet for: hebbe ik. En del penneprøver, der findes mellem de forskellige indførsler, er uden betydning. Er en hel post fejlagtigt indført, er den gennemstreget med en vandret streg eller udvisket. Den er da ikke medtaget,

men gengivet bogstavret i fodnoter til teksten. Til trods for fejlagtighederne er Ditlev Enbecks skrift præget af gammeldags kraft og pænhed. — Størrelsen af mellemrummene mellem posterne er opmålt i cm og angivet i skarp klamme. Den ubeskrevne plads foroven og forneden på en side er ligeledes opmålt og angivet, hvis den foroven er 2½ cm eller derover og forneden 2 cm eller derover. I fodnoterne til teksten er tillige anført, når posterne ikke er slettet, ligesom det er søgt at anskueliggøre anvendelsen af forskelligt slags blæk, endvidere er der givet oplysning om de steder, hvor der forekommer andre hænder end ejerens. Endelig skal der gøres opmærksom på, at de sidetal, der er henvist til eller opført i fodnoterne til teksten, alene tager sigte på pagineringen af håndskriftet, nemlig de sidetal, der er angivet i marginen i den trykte udgave.

Det skal ikke skjules, at en almindelig trykt gengivelse af regnskabsbogen kun dårligt erstatter det originale håndskrift. Det ideelle ville være en farvefotografering, for så vidt da blækkets nuancer herved kunne tydeliggøres.

Da årstal i regnskabsbogen så ofte mangler, kan datoer ikke altid opløses med sikkerhed. En opløsning er dog forsøgt. Fra teksten er henvisningen hertil foretaget med tal.

1) $^{31}/_{8}$. 2) $^{29}/_{7}$. 3) $^{5}/_{3}$ 1521. 4) $^{22}/_{10}$ 1521. 5) $^{14}/_{5}$. 6) $^{22}/_{9}$ 1521. 7) $^{25}/_{7}$ 1522. 8) $^{29}/_{9}$ 1522. 9) $^{11}/_{7}$. 10) $^{28}/_{8}$. 11) $^{10}/_{10}$. 12) $^{12}/_{11}$. 13) $^{26}/_{1}$. 14) $^{3}/_{10}$. 15) $^{3}/_{4}$ 1522. 16) $^{28}/_{3}$ 1522. 17) $^{21}/_{9}$. 18) $^{25}/_{10}$ 19) $^{15}/_{6}$. 20) $^{25}/_{7}$. 21) $^{23}/_{10}$ 1524. 22) $^{10}/_{8}$ 1525. 23) $^{26}/_{5}$. 24) $^{24}/_{6}$ 1525. 25) $^{3}/_{8}$ 1525. 26) $^{10}/_{2}$ 1526. 27) $^{20}/_{6}$ 1526. 28) $^{13}/_{8}$ 1526. 29) $^{7}/_{9}$ 1526. 30) $^{18}/_{9}$ 1526. 31) $^{29}/_{4}$. 32) $^{11}/_{11}$. 33) $^{17}/_{8}$. 34) $^{25}/_{10}$. 35) $^{24}/_{8}$ 1527. 36) $^{27}/_{12}$. 37) $^{2}/_{4}$ 1528. 38) $^{4}/_{5}$ 1528. 39) $^{23}/_{6}$ 1528. 40) $^{25}/_{7}$ 1529. 41) Jul 1529.

42) $^{11}/_{11}$ 1529. 43) $^{22}/_{1}$ 1530. 44) Påske 1530. 45) $^{7}/_{6}$ 1530. 46) $^{14}/_{7}$ 1530. 47) $^{12}/_{4}$. 48) $^{19}/_{2}$ 1531. 49) $^{28}/_{5}$ 1531. 50) $^{1}/_{5}$. 51) $^{10}/_{8}$. 52) $^{28}/_{3}$. 53) $^{17}/_{5}$. 54) $^{18}/_{3}$ 1534. 55) $^{29}/_{1}$. 56) $^{21}/_{4}$. 57) $^{1}/_{5}$.

Nedenstående forsøg på en inddeling af regnskabsbogen efter år er kun omtrentlig. De anførte sidetal er de tal, der er opført i marginen i den trykte udgave.

	Side		Side
1521		1527.....	70— 86
1522.....	16—34	1528.....	86—106
1523.....	35—39	1529.....	106—119
1524.....	40—48	1530.....	119—138
1525.....	44, 48—54	1531.....	139—144
1526.....	55—69	1532.....	144—170
		1533—35...	171—179

9

REGNSKABSBOGEN

1 1 Item....[a]

2 Item s.. he my.... koffte ik aff.. vi swine vor v.. mr. to leten up agen.(?)

3 Item der delen is 10 schok.

[2 cm mellemrum].

4 Item Ghert Lefferdinck.

[5 cm mellemrum].

5 Item fan deme wine, en weynych blye unde ghut dar.. unde en qvarter bornwater.

[ca. 2½ cm mellemrum].

Anders schroder.

[2½ cm mellemrum].

6 De ghnade unde frede in Krisstum unssen fader for enen fruntliken ghrot.

2 [Er ubeskrevet].

3 Item int jar unsses heren, do men schreff 1521 des sonnawendes na sunte Bartelmewes[1], do schreff ik erssten in dit bok.

[Resten af siden er ubeskrevet].

4 [Er ubeskrevet].

---

[a] Første side indeholder kun nogle ikke altid tydelige notitser, der er blevet skrevet til forskellig tid, efterhånden som regnskabsbogen videreførtes. Siden, der både foroven og forneden er defekt, er i nyere tid restaureret, idet den på bagsiden er foret over det hele med et nyt stykke papir. Kun de 3 første linjer, hvoraf der kun med sikkerhed kan læses enkelte ord, er slettet.

5 1 Item[a] so is my tenetur Rissert, en pokke arsste, 3 mr. ghelent ghelt.

[3 cm mellemrum].

2 Item so is my tenetur Jens kremer to Lunden 2 t. bers, de t. 2 mr.

3 Item hirup betalt 1 deker felle for 15 ß.

[3½ cm mellemrum].

4 Item so is my tenetur Michel Pek 4½ ele want for 2½ ghulden.

5 Item hir hefft he my up ghemaket 3 lot sulwer, dar behelt he aff 1½ qwintin.

6 Item noch hebbe ik fan em entfanghen 8 rore, dat stukke 4 witte.

[2½ cm mellemrum].

7 Item so hefft my lawet Mattes Jepsen for 1 t. solt for 2 mr. unde 6 ß, to betalende up sunte Oleff dach[2], de bure het Per Mvnk unde want to Kattorp.

8 Item hir hebbe ik up entfanghen 2 foder hoy, dat foder 4 ß.

9 Item noch 1 foder entfanghen for 4 ß.

10 Item noch 2 foder entfanghen for 10 ß.

11 Item noch lende ik dem buren 1 ß.

[Rest: ca. 3½ cm].

6 1 Item so is my tenetur Marghrete, de mit der moder dende, 1 drompt hoppen for 4 mr., de nu Lasse Binck hefft.

2 Item hirup betalt 1½ mr., noch betalt ½ mr.

3 Item noch betalt 4 ß, noch betalt 4 ß, noch betalt 4 ß.

4 Item[b] noch hebbe ik em affghelent 14 10 elen sparen.

[2 cm mellemrum].

5 Item so hebbe ik Berent Schunen affghelent 20 latten.

---

[a] S. 5 er ikke slettet. S. 5—7 er skrevet med ensartet blæk og ser ud som renskrift.

[b] Herfra og siden ned er ikke slettet.

6 Item noch bin ik em schuldich ½ t. dorsk for 22 ß.
[2 cm mellemrum].
7 Item des is my Berent Schune wedder schuldich 100 latten for 4 mr.
8 Item noch 12 sparen, dat stukke 1 ß.
[Rest: 13 cm].

7 1 Item so bin ik Jachop Ghrawtop schuldich 50 borse flasses, de borse for 8 ß unde 1 witten.
2 Item noch bin ik em tenetur 8 t. mels, de t. 20 ß.
3 Item noch bin ik em 7 bunt flakfysk, dat bunt 4 ß.
[2 cm mellemrum].
4 Item hir hebbe ik em upbetalt 21 mr.
5 Item noch heff[t] he entfanghen 7½ mr.
6 Item noch hefft he entfanghen 4 ele want for 4 mr.
7 Item noch hurde he my en pert aff wente to Ahusen for 2½ mr.
8 Item noch is he my 8 weken ruchfoder, de nacht 1 ß for en pert.
9 Item noch 23 schepel haweren, den schepel 1 ß.
10 Item noch 8 weken kosst, de weken 10 ß.
11 Item hir hebbe ik up entfanghen 3 mr. klene peninghe.
12 Item so let ik Jachop en gharney foderen, dar gaff ik for 2 mr. unde 4 ß.
13 Item so gaff ik ut for Jachop Ghrawtop for 2 last mels unde 1 fat prussinck 5 ß to pramghelt[a].
14 Item so wart in den prussinck ghefullet for 20 witten ber.
[Rest: ca. 5½ cm].

---

[a] Hs. har tilsyneladende: pran ghelt, det skyldes, at der efter a undertiden anvendes ligatur, især dog i forbindelsen aw.

8 1 Item[a] so is my de prawest fan Dalbu tenetur 33 potte ryens win, den pot 4 witte.
2 Item noch is he my 9 ber t., de t. 4 ß.
3 Item noch ½ last t., de t. 4 ß.
[ca. 1½ cm mellemrum].
4 Item des hebbe ik fan em entfanghen 19 t. haweren, de t. 4 ß.
5 Item so resst my fan deme prawest 28 ß.
[3½ cm mellemrum].
6 Item so is my Oghe Holghersen 3 mr. fan enem perde, noch ½ mr.
7 Item hirup betalt 2½ mr.
[Rest: 14½ cm].
9 1 Item[b] so is my Tomas Enbe[ke] tenetur ½ t. arweten for 7 ß.
2 Item noch ghaff ik enem waghenman to Koke 12 ß fan Tomas weghen.
3 Item noch is he my 1 lispunt barger fysk.
4 Item noch is he my 6 sparen, de he my afflende, do he sine schute let affbringhen, dat stukke 1 ß.
5 Item noch is my Tomas frowe 1 lispunt lichtgharn for 14 ß.
6 Item noch lende myn[c] Anen Tomas frowen 1 mr., do was Tomas nycht to hus.
7 Item so hebbe ik Tomas ghedan 4 mr. unde 4 ß up 1 t. hoppen, dar hebbe ik up entfanghen 10 schepel hopen.
8 Item noch hebbe ik Tomas ghelent 3 ber t.
[2½ cm mellemrum].
9 Item noch is my Tomas Enbeke 1 schippunt hoppen for 22 mr., 2½ lis𝔗 awer.

[a] På s. 8 er 1.—5. post ikke slettet, 5. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—4. post.

[b] S. 9 er ikke slettet.

[c] Utvivlsomt en fejlskrift for: ik.

10 Item disse hoppe kumpt Hinrick fan Santen to.
[2 cm mellemrum].
11 Item des hebbe ik wedder entfanghen fan Tomas Enbeken 2 ℔ moltes int jar [15]17.
12 Item noch hebbe ik entfanghen fan Tomas Enbeken 1 t. solt dorsk for 4 mr. myn 4 ß.
13 Item noch entfanghen en farendel kese for 28 ß.
[Rest: ca. 3½ cm].

10 1 Item so is my Jens Tughesen smit 10 mr. for 1 fat stall, to betalende upinxsten.
2 Item hirup betalt 2½ mr.
[4 cm mellemrum].
3 Item so is my tenetur Bartelmewes sniddeker en drompt hoppen for 4 mr. unde 2 ß.
[4 cm mellemrum].
4 Item so is my tenetur Bente Anders Persen 4 drompt hoppen, dat drompt 2½ mr.
5 Item noch is se my 2 t. soltes, de t. 4 mr. myn 4 ß, 2 ℔ myn.
6 Item hirup betalt 7½ mr.
7 Item noch betalt 5 mr. up den hoppen.
[Rest: 8½ cm].

11 1 Item[a] so is my tenetur Neghels Tare 2 t. pekes, de t. 3 mr.
2 Item hirup betalt ½ t. herinck for 2 mr.
3 Item noch forde he my fan Lubeke 2 kissten myt ghlas, darinnen weren 20 sinttener.
[3 cm mellemrum].
4 Item so hebbe ik entfanghen fan Harken 18 mr. fan Hans Bracht weghen.

---

[a] På s. 11 er 1.—3. post ikke slettet, 3. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—2. post.

5 Item fan dissem ghelde hebbe ik Johan fan Vmen ghewen 17½ mr., de em Hans Bracht schuldich was.
6 Item so gaff ik Hans Bracht knecht Peter 2 mr.
7 Item noch gaff ik enem pramman for 22 perde, dat stukke 4 witte.
[2½ cm mellemrum].
8 Item so hebbe ik her Neghels Folden susster kofft 6 elen dewenters, de ele for 12 ß, is 4½ mr.
9 Item noch de[de] ik er 8 ß to en par hassen.
10 Item noch gaff ik for er ut 8 ß for den rok unde mowen to makeloen, noch dede ik er 5 ß, noch 6 ß.
11 Item noch hefft myn husfrowe er ghedan 2 mr.
[Rest: 6 cm].

12 1 Item so is my Neghels to Lunden tenetur 4 mr.
2 Item hirup betalt 3 mr. myn 4 ß.
[ca. 2½ cm mellemrum].
3 Item[a] so is my tenetur Kattrine Jep Binck 1 t. solt for 4 mr. unde 4 ß.
4 Item hirup betalt 2 mr.
[ca. 4 cm mellemrum].
5 Item so is my schuldich Hinrick Budelmaker fan Lubeke 9 ghulden for en brun pert, dat he my affkoffte int jar [15]19.
[2 cm mellemrum].
6 Item so bin ik schuldich Hans Sillmer, Mychel Dranck dener, 6 fate wins, dat fat 20 mr.
7 Item hir hefft he up entfanghen 20 mr.
8 Item noch ghaff ik for em ut 7 mr. for 7 fate wins to sise.

---

[a] På s. 12 er 3.—5. post ikke slettet, i marginen ud for 5. post står: ×; 11. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 6.—10. post.

9 Item noch ghaff ik for em ut 10 ß for den win, den ik em sande to Kopenhaghen.

10 Item noch sande ik em 2 lop botteren to Falsterboden by Hans Lefferdinck, stunden 25 ß.

11 Item noch sande ik em 50 mr. by sinem knechte.

[Rest: 2½ cm].

13 1 Item so bin ik schuldych Hinrick fan Santen 5 last soltes unde 3 t. Luneborgher solt, to betalende int forjar, de last for 19½ mr. lub.

2 Item noch bin ik em 300 mr. fan older schult.

3 Item[a] fan dessem solte hefft Mattyes entfanghen 2 last in den sulwen kop.

[1½ cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik utegehewen for Hinrick fan Santen for 1 last soltes 2 mr. to fracht unde 4 ß to pramghelt unde 2 witte to primghelt.

5 Item noch hebbe ik uteghewen for 6 last t. to fracht 6 mr., to pramghelt 12 ß, to forghelt 6 ß, 2 ß to primghelt.

6 Item noch ghaff ik ut for botter to weghen 18 ℔.

7 Item noch 10 witte for dat want to tollen.

8 Item noch sande ik Hinrick fan Santen[b] 1 t. lichtes, stunt to hope 13 mr.

9 Item noch 1 achtendel tunghen, stunt 2 mr. unde 4 ß.

10 Item noch hefft Hinrick fan Santen entfanghen 14 ghulden fan Hennynck Berendes.

11 Item noch hefft Hinrick entfanghen 60 g. fan Oleff Jenssen in witten.

---

[a] På s. 13 er 3. post antagelig indført efter, at 13. post er skrevet; iøvrigt ser s. 8—13 ud som renskrift og er utvivlsomt skrevet på en gang, når undtages forannævnte 5. post på s. 8, 3. post på s. 11 og 11. post på s. 12.

[b] Hs.: Fanten, således også i 10. post.

12 Item noch hebbe ik Peter fan der Hoye ghewen 60 ghulden.
13 Item noch hefft Hinrick fan Santen entfanghen 16 ghulden fan Peter Denen.
[Rest: 6 cm].
14-15 [Er ubeskrevet].
16 1 Item so bin ik dem bormesster Jeppe Neghelsen schuldich 30 mr. for hoey.
2 Item hir hebbe ik em up betalt 20 mr. des dinxstedaghes for mitfassten[3], dit ghelt ghaff ik em up dem rathuse.
3 Item[a] noch ghaff ik siner machet 10 mr. des dinxstedaghes na der 11 dusent junckfrowen dach[4].
[ca. 2 cm mellemrum].
4 Item so lende ik Clawes Norman 2 mr., do he hir was in dem wintere.
[2½ cm mellemrum].
5 Item so lende ik Anders Olsen to Gessy 5 ß.
[2½ cm mellemrum].
6 Item so is my tenetur Ewerd boddekers frowe 2 t. solt, de t. 4 mr. unde 4 ß.
7 Item noch is se my 2 t., de t. 4 mr. myn 4 ß.
8 Item noch is se my 1 t., de t. 4 mr. myn 4 ß.
9 Item hirup entfanghen 10 mr. myn 4 ß.
10 Item noch entfanghen 3 mr.
11 Item noch hebbe ik fan er entfanghen 3 mr.
12 Item noch betalt 1 mr.
[Rest: ca. 5½ cm].

---

[a] På s. 16 er 3. post vistnok indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—2. post; 5. post er ikke slettet; 12. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 6.—11. post; iøvrigt er 1.—2. og 4.—11. post skrevet med en renskrift og antagelig samtidig med s. 8—13, bortset fra de nævnte undtagelser (se anm. a til s. 13). Det samme gør sig gældende med hensyn til 1.—2. og 4.—10. post på s. 17, jfr. den følgende anm.

17 1 Item so is my Oleff Persen bormesster 2 balken, dat stukke fan 14 elen lanck, de lende ik em, do he sin schip affbrachte.

[ca. 3½ cm mellemrum].

2 Item so is my tenetur Neghels Jepsen frowe to Lunden 1 t. soltes 3½ mr., dar hefft my Peter Harke forlawet.

3 [Item][a] hir hebbe ik up entfangen 1 t. densk ber fan Peter Harken.

[2 cm mellemrum].

4 Item so bin ik schuldich Bartelt Fos 50 mr. fan enens lofftes halwen fan Clawes Proff weghen.

[ca. 1½ cm mellemrum].

5 Item up disse 50 mr. hefft Bartelt Fos entfanghen 26 mr. fan Hans Brakenhowet for en pert, dat he my affkoffte int jar [15]20.

6 Item noch ghaff ik Bartelt Fos knecht Hans Hoppen 14 mr. des dinxstedaghes for pinxsten[5] int jar [15]21.

7 Item noch ghaff ik Hans Hoppen 10 mr. 8 daghe for Mychely[6]. Dit is betalt.

[2½ cm mellemrum].

8 Item so is my schuldich Clawes Proff 50 mr., dar ik Bartelt Fos forlawede.

9 Item hir hebbe ik up entfanghen 8 mr., de he my korttede an en pert.

10 Item noch hebbe ik entfanghen 25 mr. fan Jachop Bullen.

11 Item noch hebbe ik entfanghen fan Tomas Spvnt fan Wee 17 mr. fan Clawes Proff weghen, dar he my forlawet hedde.

18 [Øverst på siden: ca. 4 cm ubeskrevet].

---

[a] På s. 17 er 3. post ikke indført samtidig med 2. post; kvitteringsbemærkningen i 7. post: »Dit is betalt«, er tilføjet senere med andet blæk, og 11. post kan tidligst være indført i 1527, jfr. s. 39 3. post og s. 70 1. post.

1 Item[a] so is my schuldich Marghrete Jep Matsen to Wee 1 schippunt hoppen unde 1 lispunt, dat schippunt for 18 mr.
2 Item hirup betalt 12 mr.
[ca. 4½ cm mellemrum].
3 Item so is my schuldich Ingher boddekers 28 ß.
4 Item hirup betalt 1 mr.
[5 cm mellemrum].
5 Item so is my schuldich Jurghen Mangmesster 10 mr., dar hefft Neghels Clawesen forlawet, de my plach to denen.
[Rest: 7 cm].
19 1 Item so is my tenetur Willim Schotte, de by Berent Schunen want, 10 molnesche laken for 44 mr., to betalende de helffte up Jachokoby[7] unde de ander helffte up Mychely[8].
2 Item[b] noch is he my 1 t. herinck for 3½ mr.
3 Item hir hebbe ik up entfangen 10 mr.
4 Item noch hebbe ik entfanghen 8½ mr.
5 Item noch hebbe ik entfanghen 11½ mr.
6 Item noch hefft myn knecht Lutteke[c] entfanghen 6 mr., noch en par hasen for 2 mr.
[3½ cm mellemrum].
7 Item so is my schuldich Clawes barscher 7 mr. for en stuve want, noch 1 farendel dorsk for 1 mr., hirup betalt 7 mr.
[3 cm mellemrum].
8 Item so is my Marten Hollander[d] tenetur 1 t. soltes for 3 mr. myn 4 ß.
[Rest: 9 cm].

---

[a] 1. og 2. post på s. 18 er skrevet med forskelligt blæk.

[b] På s. 19 står 2. post tilhøjre på siden, og 6. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—5. post; afdraget tilsidst i 7. post er tilføjet med andet blæk; 8. post er ikke slettet.

[c] Hs.: Butteke, forbogstavet b er dog svagt udformet.

[d] Står over linjen og er tilføjet med andet blæk.

20 1 Item so is my tenetur Mattes Persen to Hully 1 drompt hoppen for 4 mr.

[ca. 6½ cm mellemrum].

2 Item so is my Hans Damerowe tenetur 37 sten hennep unde 7 mr. punt, den sten 20 ß.

3 Item hirup betalt 30 mr.

[4 cm mellemrum].

4 Item so is my schuldich Byryte Tuse Svyrt 4 mr. for 1 t. bers, dar licht ene barde for to pande, de hefft myn maghet Marina in forwaringhe.

[2 cm mellemrum].

5 Item so is my tenetur Byrghette Wesels 100 munssters lowent for 23 mr.

[Rest: ca. 6 cm].

21 [Øverst på siden: ca. 3 cm ubeskrevet].

1 Item so is my tenetur Lisebet schroder 2 drompt hoppen, dat drompt 4 mr.

[6 cm mellemrum].

2 Item so is my tenetur de pryer fan deme hillighen ghesste 1 t. soltes unde 1 drompt hoppen, dat drompt 4 mr. unde de t. soltes 4 mr.

[ca. 6 cm mellemrum].

3 Item[a] so is my Hans Damerowe tenetur 30[b] mr. ghelent ghelt. Hirup betalt 15 mr.

4 Item so hebbe ik hirup entfanghen 15 mr. Dit is betalt.

---

[a] På s. 21 er 3. post undtagen afdraget og 5. post skrevet med ensartet blæk, afdragene i 3. post og 4. post er skrevet med andet, indbyrdes forskelligt blæk, til kvitteringsbemærkningen i 4. post er anvendt samme slags blæk som til afdraget i 3. post, hvilket viser, at dette afdrag er tilført regnskabsbogen senere end afdraget i 4. post.

[b] Står over linjen, i linjen: xl, der er overstreget, rettelsen er vistnok foretaget samtidig med indførslen af 4. post.

Item noch is my Hans Damerowe tenetur 100 munssters lowent for 22 mr.

[ca. 1½ cm mellemrum].

Item so is my Mette kremers to Lunden 2 mr. for sippollen.

[Rest: 4 cm].

22 1 Item so hebbe ik entfanghen fan Hans Michelsen ½ dusent daksten.

2 Item noch hebbe ik entfanghen 600 daksten.

3 Item noch entfanghen 7 styghe daksten, den myn knecht halde by deme nyen huse.

4 Item noch hebbe ik entfanghen 2100 sten.

5 Item noch entfanghen 500 sten.

6 Item noch hebbe ik entfanghen 2 styghe sten.

7 Item de summe fan dissen stene lopt sick to hope 3½ dusen unde 350.

8 Item so hefft Hans Mychels fan my entfangen 3 last gharssten myn 2½ punt, de last for 22½ mr.

9 Item noch hefft Hans Mychelsen entfanghen 4 dossin matten, dat dossin 12 ß.

10 Item noch hefft he entfanghen 400 latten negel, dat c 8 ß.

11 Item up dissen gherssten hebbe ik entfanghen fan Hans Mychelsen dochter Marghreten 50 mr. des sonnawendes for sunte Marghreten daghe[9] int jar [15]17.

12 Item so rekende ik mit Hans Mychelsen int jar [15]17 des frydaghes na sunte Bartolomey[10] alle dinck klar aff, so dat ik em schuldich bleff 65 mr.

13 Item hir hebbe ik em upbetalt up den sulwen dach 35 mr., so resst em noch 30 mr.

14 Item noch hefft Hans Mychelsen fan my entfanghen for 3 ghulden schrikkenbargher des sonnawendes na sunte Dinnys[11] int jar [15]17.

[Rest: ca. 4 cm].

23 1 Item int jar [15]17 des dunredaghes na sunte Marten[12] do koffte ik aff Hans Leydekker 4 sak hoppen, de wogen 5 schippunt unde 7 lispunt, dat schippunt for 28 mr., to betalende up den Rotschilder market.

2 Item dissen hoppen hefft Hans Michelsen forkofft to unsser beyder besste, disse hoppe[n] lach to Kopenhaghen.

3 Item so hebbe ik hir forkofft fan Hans Mychelsen hoppen 1 schippunt unde 1½ lispunt, dat schippunt for 40 mr.

4 Item noch hebbe ik forkofft 1 schippunt unde 2 lispunt, dat schippunt 1 mr. myn alse 40, des dinxstedaghes na Pawle[13] int jar [15]18.

5 Item noch hebbe ik entfanghen fan Jachop Bullen 50 mr.

6 Item noch hebbe ik entfanghen fan Jachop Bullen 1 trawen t. hoppen des dinxstedaghes na Pawle int jar [15]18.

7 Item noch hebbe ik entfanghen 12 schepel hoppen ut Hans Mychelsen hus.

8 Item noch hebbe ik entfanghen fan Hans Mychelsen 15 foder how, dat fan dem Lintholm kam. Hans Michelsen krech 21 foder unde Hinrick Soweneke krech 20 foder.

9 Item so hebbe ik Hans Michelsen lent 11[a] stolpen, dat stukke 8 elen lanck.

10 Item noch hebbe ik em lent 1½ tult 10 elen sparen, de kemen to Buringhe.

11 Item noch hefft Bartelmewes sniddeker entfanghen 2 balken, dat stukke fan 12 elen.

12 Item noch hefft Hans Mychelsen fan my entfanghen 4 tinnen potkannen, de stunden 2 rinssche ghulden.

13 Item[b] so rekende ik mit Hans Michelsen up sunte Fransi-

[a] Foran står: viij, der er udvisket.

[b] 13. eller sidste post på s. 23 er ikke slettet, og den er skrevet med andet blæk end det, der er anvendt på s. 22—23, hvilke sider ellers er ensartet med hensyn til blæk og skrift. Disse 2 sider er — med ovennævnte undtagelse — slettet på en gang med lange streger, der rækker over hele siden (se Arup:

chusses awent[14] alle disse forschrewen rekenschup klar aff, so dat he my bleff 4½ mr., de ghaff my sin husfrowe up de sulwen tyd, so dat ik em danke, int jar 1522.

24 1 Item so hebbe ik by my fan des hillighen kruses ghelde 14 mr.

[4 cm mellemrum].

2 Item so hebbe ik uteghewen for Jachim Lutken 26 mr. for en pert, dat koffte ik fan Willim schinder, dat pert entfenck sin knecht Mychel des dunredaghes na mitfassten[15].

[ca. 2 cm mellemrum].

3 Item so is my tenetur myn susster Elsebe 3 ferendel sepe, dat farendel for 4½ mr. Dit is betalt[a].

4 Item noch 700 stych holt, dat c 6 ß.

5 Item noch 800 neghel, dat c for 4 ß.

6 Item noch 700 latten neghel, dat c 8 ß.

[4½ cm mellemrum].

7 Item noch is my myn susster Elsebe tenetur 8 ferendel sepe, dat ferendel for 6 mr.

8 Item hirup betalt 12 mr. Dit is betalt[a].

[Rest: 4½ cm].

25 [Øverst på siden: ca. 2½ cm ubeskrevet].

1 Item[b] so is my schuldich Jens Tughesen smyt 1 drompt hoppen for 4 mr., to betalende up fasstelawent.

2 Item hirup betalt 1 mr.

[ca. 6 cm mellemrum].

Danmarks Historie II s. 358, hvor s. 23 er gengivet i facsimile). Til stregerne, hvormed de 2 sider er slettet, er anvendt samme slags blæk som til den sidste ikke slettede post på s. 23.

[a] På s. 24 er kvitteringsbemærkningerne i 3. og 8. post tilføjet med andet blæk, samme farve har blækket, der er brugt til den vandrette bølgestreg, hvormed 3. post er slettet, og til de streger, hvormed 7.—8. post er slettet.

[b] På s. 25 er 1. og 2. post skrevet med forskelligt blæk; 3.—4. post er ikke slettet.

3 Item so sande ik to dem Holme ½ last herinck unde ½ last mels, 4 t. hol herinck unde 2 t. ful umentrent Martiny int jar [15]21.

4 Item hir hebbe ik up entfangen 20[c] mr.

[3½ cm mellemrum].

5 Item so is my schuldich de bormesster Jachop Nyckkelsen 3 ℔ moltes, de ik em lende des frydaghes for mitfassten[16], dat molt kam in Oleff Mvnck unde solde to dem Holme, dar sal he my 3 ℔ molt weddere for ghewen.

6 Item noch is he my 5 mr. for enen sadel, den Clawes Fyckke krech.

[Rest: 3½ cm].

26 [Øverst på siden: ca. 3 cm ubeskrevet].

1 Item so bin ik Hinrick Enbeken schuldich 11 mr.

2 Item noch bin ik em 8 mr. fan Mattyes Johanssen weghen.

3 Item hir hefft Hinrick Enbeke up entfanghen 3 mr.

4 Item noch hefft he entfanghen 2 mr.

5 Item noch hefft Hinrick entfanghen 3 mr.

6 Item[a] noch hefft he entfanghen 1 mr.

[5½ cm mellemrum].

7 Item so is my schuldich Sisse Hinrick Stens en ferendel sepe for 4 mr. unde 4 ß.

[2½ cm mellemrum].

8 Item so is my schuldich Mychel kremere 4 mr. for sepe, to betalende in Lunder market, dar hefft my forlawet Krisstern Jute. [b]Hirup betalt 2 mr., betalt[b].

[Rest: ca. 4 cm].

---

[c] Hs. har: x x med et mellemrum, det første x er ikke særlig tydeligt, måske skal det udgå.

[a] På s. 26 er 6. post indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—5. post.

[b–b] Tilføjet med andet blæk, det er ikke helt tydeligt, om de 2 kvitterings-

27 [Øverst på siden: 3 cm ubeskrevet].

1 Item[a] int jar [15]21 up sunte Mawrys awent[17] do koffte my aff Ghert Lefferdinck, burgher to Lubeke, 5 last herinck, de last for 24 gholtghulden, for dit ghelt solde he my senden munssters lowent.

[6 cm mellemrum].

2 Item so sande my Ghert Lefferdinck by schipper Oleff Mvnck 7 droghe t., dar weren innen 2100 munssters lowent.

3 Item noch hebbe ik entfanghen ut Oleff Mvnck 1 t. rotscher, wecht 2 t[b]. unde 7 ℔.

[ca. 2 cm mellemrum].

4 Item noch hebbe ik entfanghen fan Ghert Lefferdinck en fat rins win, holt 4 amen unde 12 stoweken, de ame[c] steyt 14 mr. lub.

5 Item dissen win sall ik em betalen up passchen.

[Rest: ca. 5½ cm].

28 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

1 Item[d] so hefft Anders Jute unde Per Lalandesfar lawet for 6 ghulden up Mychelighy ut to ghewende for Jens Falsster for en pert, dat dar fordranck up sunte Micheles awent int jar [15]21.

2 Item so hebbe ik entfanghen fan Ander Juten 7½ mr. up en rekenschup. Dit is betalt.

[ca. 2½ cm mellemrum].

---

bemærkninger er med ensartet blæk. Til stregerne, hvormed posten er slettet, er anvendt samme slags blæk som til kvitteringen.

[a] S. 27 er skrevet med ensartet blæk.

[b] I hs. står her den samme forkortelse som for tønde, det er dog nok en fejl for sintener (centner).

[c] Hs.: amen, hvis den fejlagtige forkortelse opløses.

[d] På s. 28 er 1. og 2. post skrevet med forskelligt blæk, kvitteringsbemærkningen i 2. post er dog tilføjet senere, blækket, der er brugt hertil og til stregerne, hvormed 1.—2. post er slettet, har samme farve.

3 Item so is my tenetur Willim Schotte 1 ferendel sepe vor 6 mr.
[2½ cm mellemrum].
4 Item so is my tenetur Elne Mawerys 1 ferendel sepe for 6 mr.
[3½ cm mellemrum].
5 Item so is my tenetur Anders Jenssen[a] en harns for 5 mr.
[Rest: ca. 8½ cm].
29 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].
1 Item so is my tenetur Johan fan Kalken 75 mr. myn 4 ß, de sin knecht hir forterde, Andrewes Witrok.
[4½ cm mellemrum].
2 Item so is my tenetur Bartelmewes sniddeker 25 mr. for enen roden foderden rok.
3 Item hirup betalt ene schiwe for 4 mr.
[ca. 5 cm mellemrum].
4 Item noch is my Bartelmewes sniddeker tenetur en harns for 5 mr.
5 Item[b] noch is my Bartelmewes 1 drompt hoppen for 7 mr.
[2 cm mellemrum].
6 Item so is my Clawes barscher tenetur en harns for 5 mr.
[2½ cm mellemrum].
7 Item so is my Mattys Johanssen tenetur en harns for 5 mr.
[Rest: ca. 4½ cm].
30 1 Item[c] so lende ik Peter Enbeken 14 mr. up enen gholtrinck, de wicht 4½ g.
2 Item noch hebbe ik Metten ghelent 5 mr., dar hebbe ik

---

[a] Navnet er indsat senere med andet blæk, hvorefter posten er slettet med samme slags blæk.

[b] På s. 29 er 5. post indført med andet blæk, sammenlignet med 2.—4. post.

[c] 1. og 2. post på s. 30 er ikke slettet, de 2 poster er indført med forskelligt blæk, 4½ g. i 1. post er skrevet med samme blæk som 2. post.

enen ghrapen for to pande, de hort Peter Enbeken to.

[3½ cm mellemrum].

3 Item so lende ik Johanen, de my plach to denen, 6 mr., dar hebbe ik for to pande en krallensnor mit 2 klene gholtringhe.

[2½ cm mellemrum].

4 Item[a] so lende ick Hanß Jenssen 20 rynssech gulde des sunnafendes vor sunte Symen unde Juden[18] int jar [15]22.

[4 cm mellemrum].

5 Item so is my schuldich Hans Jenssen ratman, de dar osswert want, 9 gholtghulden, de ik em lende int jar [15]22, do wy to hope na Flensborch toghen.

[Rest: 6 cm].

31 1 Item so is my schuldich Jachop fan Kollen, borgher to Stade, 3 gholtghulden fan den 10 perden, de he my affkoffte int forjar, alse me schreff [15]22.

[ca. 4 cm mellemrum].

2 Item so is my tenetur Peter[b] Ghra, bormesster to We, 1 t. baye solt for 3½ mr.

3 Item hirup hebbe ik entfanghen 1 punt botter for 8 ß.

[2 cm mellemrum].

4 Item[c] so is my schuldich Peter Andersen, de unsse rattemesster was, 8 mr. fan enes perdes halwen.

[4 cm mellemrum].

5 Item so is my schuldych Mattes Persen to Huldy[d] 1 t. baye for 4 mr., hirup betalt 1 mr.

[Rest: ca. 8½ cm].

32 1 Item so is my tenetur Bente weghers 4 bolten lowent for 20 mr.

---

[a] 4. post på s. 30 er skrevet med 2. hånd.

[b] Hs.: Petere, hvis forkortelsen opløses.

[c] Herfra og siden ned er ikke slettet.

[d] I dette ord er bogstavet l tilføjet senere med andet blæk.

2 Item noch ½ dossin scho for 2½ mr.
3 Item noch 250 munssters lowent, dat c 38 mr.
[6 cm mellemrum].
4 Item so is my tenetur Mette Tidemans 1 stukke wandes for 33 mr.
5 Item noch 2 sten hennepes, den sten 3 mr. unde 4 ß.
6 Item noch ene borse flasses for 24 ß.
[4 cm mellemrum].
7 Item so is my tenetur messter Stoffen 1 farendel abbelaten for 5 mr.
[Rest: 7½ cm].

33 1 Item so is my tenetur Kirsstine swertfeghers 2 drompt hoppen, dat drompt 7½ mr.
[8 cm mellemrum].
2 Item so is my de susster Elsebe tenetur 1 dossin scho for 5 mr.
3 Item noch 50 munssters lowent for 18 mr.
4 Item noch 2 achtendel abbelaten for 5 mr.
[4½ cm mellemrum].
5 Item so is my tenetur Andrewes Witrok 9 mr. unde 4 ß unde 2 witte for hawer unde how.
[Rest: 8 cm].

34 [Øverst på siden: ca. 2½ cm ubeskrevet].
1 Item[a] so is my schuldich Peter Dene 10 mr. for tollen unde how unde haweren.
2 Item hir hebbe ik up entfanghen 7½ mr.
[5 cm mellemrum].
3 Item so is my tenetur Jens Loghe 4 drompt hoppen, dat drompt 7 mr.
[5 cm mellemrum].

---

[a] 1. og 2. post på s. 34 er skrevet med forskelligt blæk.

4 Item so is my tenetur her Knut, unsse karkhere, 5 mr. for en drompt hoppen.

[Rest: 10½ cm[a]].

35 [Øverst på siden: 3 cm ubeskrevet].

1 Item[b] so is my schuldich Tuge Hanssen brwer 1 drompt hoppen for 7 mr. myn 4 ß.

[2 cm mellemrum].

2 Item hirup betalt 1 t. bers for 24 ß.

3 Item noch betalt 2 t. bers.

4 Item noch betalt 2 t. bers. Dit is betalt.

[4½ cm mellemrum].

5 Item so is my schuldich Lisebet Neghels schroders frowe 2 drompt hoppen, dat drompt 7 mr.

6 Item noch 1 drompt for 7 mr.

7 Item noch 2 drompt for 14 mr.

8 Item noch 2 drompt, dat drompt 6 mr.

9 Item noch is my Lisebet 3 drompt hoppen, dat drompt 7 mr.

10 Item so hebbe ik entfanghen fan Lisebet 7 mr.

11 Item noch hebbe ik entfanghen 14 mr.

12 Item noch hebbe ik entfanghen 24 mr.

13 Item noch hebbe ik entfanghen ½ t. dorsk for 4 mr.

14 Item noch hebbe ik entfanghen 17 mr.

---

[a] I det ubeskrevne stykke er begyndt: »Item so is my Yachop Bulle«, men dette er udvisket.

[b] På s. 35 er 4. post indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—3. post; til kvitteringsbemærkningen i 4. post, der er tilføjet senere, og til stregerne, hvormed 1.—4. post er slettet, er anvendt ensartet blæk; af posterne vedr. Lisebet er 5.—7. og 10. post indført med ensartet blæk, 11. post, indeholdende det andet afdrag, er derimod indført med andet blæk, 8.—9. og 12.—14. post udgør 2 særlige grupper med hensyn til blækfarve, forskellen er dog ikke synderlig stor. Til de lange streger, hvormed 5.—14. post er slettet, er anvendt blæk som til 12.—14. post. — iiij i 1. post er trukket op med kraftigere blæk, ß er gentaget med samme blæk.

36 1 Item[a] so is my Jachop Bulle schuldich 80 mr., to betalende up passchen, de 40 mr. kamen messter Aghen to for sin pert. Dit is betalt.

[5 cm mellemrum].

2 Item so lende ik Bartelmewes snyddekere 30 mr., dar hebbe ik for to pande en ghulden kruse mit ener keden, wicht 9 ghulden, unde enen gholtrinck.

3 Item dit is betalt.

[4 cm mellemrum].

4 Item so is my schuldich Per Hartych 30 mr. for en par ossen, to betalende up passchen.

[Rest: 9 cm].

37 [Øverst på siden: 3½ cm ubeskrevet].

1 Item so is my tenetur Clawes barscher 1 drompt hoppen for 6 mr.

2 Item noch is my Clawes en drompt for 6 mr.

[1½ cm mellemrum].

3 Item noch hefft my Clawes for en drompt ghelawet for 6½ mr. Dit is betalt[b].

4 Item so is my tenetur Hinrick boddeker en dromp[t] hoppen for 6 mr.

[ca. 4 cm mellemrum].

5 Item so is my schuldich Kattrine Fransmans 3 drompt hop-

---

[a] På s. 36 er 1. og 2. post eller i hvert fald noget deraf formentlig skrevet i fortsættelse af hinanden, men blækket har været blegt og dårligt, det meste af 2. post er derfor trukket op med blæk, der har en lignende mørk farve som det blæk, der er anvendt på den modstående side; til 3. og 4. post og til stregerne, hvormed 2.—3. post er slettet, er anvendt ensartet, en gulligfarvet, blæk.

[b] På s. 37 er kvitteringsbemærkningen i 3. post tilføjet senere, hertil og til stregerne, hvormed 3. post er slettet, er brugt ensartet, en gulligfarvet, blæk.

pen for 18 mr. myn 4 ß.

[ca. 2½ cm mellemrum].

6 Item so is my schuldich Karsstine swertfeghers 2 drompt hoppen, dat dromp[t] 7 mr.

7 Item en drompt hebbe ik weddere entfanghen.

[Rest: 5½ cm].

38 1 Item so is my tenetur Lisebet Neghels schroders 6 mr. for en drompt hoppen.

[ca. 3½ cm mellemrum].

2 Item so ghaff ik ut for Kort Finken 6½ mr. unde 5 ß for 26 wal herinck, dat foder to 14 ß g.

[ca. 3 cm mellemrum].

3 Item so hefft Oleff fan my entfanghen, Kort Finken knecht, 11 nye t., de last to 5 mr.

[3½ cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik forkofft fan Kort Finken solte 2 t. for 14 mr.

[2½ cm mellemrum].

5 Item so is my schuldich Peter schinder to We 14 mr., dar ghaff ik em for 30 mr. klippinghe.

[Rest: ca. 6 cm].

39 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

1 Item so is my schuldich Per Ghra, de bormesster to We, 200 mr., de he my schuldich bleff des mandaghes na sunte Barnaba[19] int jar [15]23.

[4 cm mellemrum].

2 Item so is my schuldich Peter schinder to We 30 mr., de he entfenck for en pert, dat he my to ghude forkoffte.

[4 cm mellemrum].

3 Item so is my schuldich Tomas Spvnt to We 17 mr. [a]fan

[a–a] Tilføjet med andet blæk, måske er denne tilføjelse foretaget samtidig med tilførslen af 1. post på s. 70.

Clawes Proff weghen, dar he my forlawet helft[a].

[4½ cm mellemrum].

4 Item so ghaff ik ut for Jachop fan Kollen 26 ß for 2 last t. to fracht.

[Rest: 5 cm].

40 1 Item[b] so is my Mette Tidemans 12 mr. for en wessterlindes[c] laken.

2 Item noch is my Mette 28 bunt husinck, dat bunt 10 witte.

3 Item noch 20 bunt marlinck, dat bunt 4 witte.

4 Item noch ene dupe line for 6 ß.

[ca. 2 cm mellemrum].

5 Item noch is my myn susster Elsebe schuldich 31 mr. unde 16 witte.

[6 cm mellemrum].

6 Item[d] so is my Willim Schotte, de schroder, 15 mr. for en ghraw lub. laken.

7 Item hir hebbe ik up entfanghen 10 mr.

[3½ cm mellemrum].

8 Item so is my tenetur Jeppe Neghelsen bormesster 4 mr. for 2 masste, to betalende up den herwest.

[Rest: ca. 6 cm].

41 1 Item so is my schuldich Clawes barscher 32 mr. for 4 bedde mit howetpolen unde mit deken.

[5 cm mellemrum].

2 Item so is my Mette Tidemans schuldich 12 mr. for en wessterlindes.

---

[b] Til de streger, hvormed 1.—5. post på s. 40 er slettet, og til 2.—4. og 6.—7. post på s. 41 er anvendt samme slags blæk, jfr. anm. til s. 41.

[c] Hs.: wessterlimdes.

[d] 6. og 7. post på s. 40 er indført med forskelligt blæk.

3 Item noch is sie my 5 lispunt wasses myn 2 mr. ℔, dat lispunt 10 mr.

[5½ cm mellemrum].

4 Item[a] so is my myn susster Elsebe tenetur 31 mr. unde 16 witte. Hirup betalt 30 mr.

5 Item noch is my de susster schuldich 100 heytlowent unde 4½ rep, dat c 14½ mr. Hirup betalt 14½ mr.

[1½ cm mellemrum].

6 Item noch hefft se fan my 5 lispunt wasses.

7 Item dar hebbe ik up entfanghen 12 mr.

8 Item noch hebbe ik entfanghen 7 mr.

9 Item noch hebbe ik entfanghen 10 mr.

10 Item noch hebbe ick entfangen 10 mr.

[Rest: ca. 3 cm].

42 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

1 Item so hebbe ik Clawes barscher dan 270 mr. klippinghe, de sall he my forwesselen up der munte.

2 Item noch hebbe ik em ghedan linnenbudel, den hebbe ik beseghelt, dar is myn sulwer inne.

[4 cm mellemrum],

3 Item noch is my de susster Elsebe 25 mr. up dat nye.

[ca. 4 cm mellemrum].

4 Item so is my Maties Johanssen schuldich 6 dewentersche laken, dat stukke 15 mr.

5 Item hirup betalt 50 mr.

6 Item noch betalt 30 mr.

---

[a] Af posterne vedr. Elsebe på s. 41 danner med hensyn til blækfarve 4. og 6.—7. post en gruppe, 5. og 8. post danner en anden, til afdraget tilsidst i 4. post og til 9. post er formentlig anvendt ensartet blæk, afdraget tilsidst i 5. post er en senere tilføjelse, og 10. post er skrevet med 3. hånd. Blækfarven synes at vise, at afdraget i 4. post s. 41, 3. post s. 42 og det første afdrag i 2. post og 4. post s. 43 er tilført på en tid.

7 Item noch hebbe ik entfanghen 5 elen [a]nerdes, de[a] ele 14 ß.
[1½ cm mellemrum].
8 Item noch is my Matties Johanssen ½ t. spurden for 2½ mr.
[Rest: ca. 5 cm].

43 [Øverst på siden: ca. 3½ cm ubeskrevet[b]].
1 Item[c] so is my Mette Tydemans schuldich 450 heytlowent unde 2 rep unde 5½ elen, dat c 14½ mr., to betalende up Jachoppy[20] int jar [15]24.
[ca. 1½ cm mellemrum].
2 Item hirup betalt 30 mr., [d]noch betalt 20 mr., noch entfangen 20 mr., noch betalt 20 mr. 39 mr. 2 ß[d].
[5 cm mellemrum].
3 Item so is my schuldich Maddele Peter owerschers 450 heytlowent unde 1½ rep myn 5½ ele, dat c 14½ mr., to betalende up Jachoppy int jar [15]24.
4 Item hirup betalt 30 mr.
5 Item[d] noch betalt 10 mr., noch betalt 10 mr[d].
6 Item noch hefft myn susster Elsebe fan er entfanghen 12 mr.
[Rest: ca. 9 cm].

44 1 Item[a] so rekende ick myt der suster Elsebe des sundages for

---

[a–a] Skrevet over linjen, i linjen: dewenters de, der er overstreget.

[b] Her er begyndt: »Item so is my myn susster«, men dette er igen udvisket.

[c] På s. 43 er 1. og 3. post indført med samme blæk, det første afdrag i 2. post og 4. post udgør en anden ensartet gruppe med hensyn til blækfarve,

[d–d] er skrevet med 3. hånd, og 6. post er indført med blæk, der er helt forskelligt fra det øvrige på siden, men denne post er formentlig indført omkring samme tid som 4.—6. post på s. 44.

[a–a] I 1. og 2. post og i 3. post på s. 44 er skrevet med 3. hånd. Disse tilførsler er antagelig skrevet i okt. 1524, dette stemmer bedst med de foregående sider og den omstændighed, at de er skrevet med 3. hånd, endvidere er 5.—7. post længere nede på siden ifig. indholdet fra sommeren 1525, 1. post på s. 61 tager da kun sigte på tilføjelserne til 1. post s. 44 om afdragene fra jul 1525.

sunte Simon unde Judas dage[21], ßo blift se mi fan alße unser rekenscop 50 mr.[a], hirup betalt 20 mr. int jar [15]25 up des hilligen Kersstes awent, noch betalt 10 mr.[b]

2 Item[a] noch ys mi de suster up dat nie 200 heitlouwent unde 2 rep 7 elen, dat hundert[a] 14 mr.[c]

[2½ cm mellemrum].

3 Item[a] ßo hebbe ick Hinrick, mineme denre, dan 42 mr. ret gelt[a].

[ca. 2½ cm mellemrum].

4 Item noch is my de susster 21½ mr.

5 Item noch is my myn susster Elsebe 13 mr. fan Peter gholttsmedes weghen for 1 fat mumme.

[ca. 3 cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik entfanghen fan der susster Elseben up en rekenschup 19 mr. up sunte Lawrens dach[22].

7 Item noch hebbe ik entfanghen fan der susster 6 mr. fan Peter gholtsmedes weghen.

8 Item[d] noch entfanghen 10 mr.

[Rest: 6½ mr.]

45 1 Item[e] ßo byn yck schuldich Reimer Sandou 4 last soltes unde de last tho 33[f] mr. Item dar hebbe ick em upsent by Hans Jonssen Crumdick 15 t. heringhes.

2 Item noch gesant by Matthes Pawelsen 1 last heringhes.

---

[b] De 2 afdrag er tilføjet med forskelligt blæk.

[c] Foran xiiij mr. er prisen først skrevet med 3. hånd, men er overstreget, der synes at have stået: xij mr., i xiiij har det lange i fået en lille skrå tværstreg, der skal dog næppe læses j.

[d] 8. post på s. 44 er indført med andet blæk, sammenlignet med 4.—7. post.

[e] 1.—6. post på s. 45 er skrevet med 3. hånd, samme hånd har utvivlsomt slettet disse poster.

[f] Der er gjort tilløb til at skrive: xxxiiij, men tallet er med samme blæk rettet til: xxxij.

Item noch gesant in scipper Jacob Lalandesfader 6 t. heringes.
Item noch gesant in scipper Clawes Groten 6 t. heringes.
Item noch gesant in scypper Olf Har 12 halue t. heringes.
Item noch in Hinrick boddeker 7 t. heringes, 1 t. flesck.
[ca. 2 cm mellemrum].
Item so rest my fan Hinrick, myneme knechte, 47 mr. 5 ß 2 ß.
[1½ cm mellemrum].
Item hir hebbe ik up entfanghen 18 mr.
Item noch entfanghen 10 mr., noch 10½[a] mr.
Item noch entfanghen 8½ mr. unde 5 ß 2 ß.
[ca. 4 cm mellemrum].
Item so is my schuldich Mette, myner sussterdochter, 7 elen brun haghens unde 1 qvarter, de ele for 24 ß.
Item hirup entfanghen 3 mr. unde 6 ß.
[1½ cm mellemrum].
Item noch is my Mette schuldich 1 t. etek for 2 mr.
[Rest: 4½ cm].
46 1 Item[b] so is my Anders Ywersen 1 t. solt for 7 mr.
[1½ cm mellemrum].
2 Item noch is he my 2 t. soltes, de t. 7½ mr. 2 ℔ myn.
3 Item hirup betalt 12[c] mr.
[ca. 3½ cm mellemrum].
4 Item so is my ene frowe 1 t. solt for 8 mr. myn 4 ß, se want by Marten, de bufaghet was.
[3 cm mellemrum].
5 Item noch forkofft 4 t. soltes, betalt.
[ca. 2 cm mellemrum].

[a] Læst således, men står utydeligt.
[b] Posterne på s. 46—47 er alle indført med samme blæk.
[c] Står over linjen, i linjen xiiij, der er overstreget og udvisket.

6 Item noch forkofft 4 t., betalt.
[2 cm mellemrum].
7 Item so is my Jens Torkelsen frowe 1 t. for 7½ mr., betalt.
[3 cm mellemrum].
8 Item so is my Mattes Ficksen frowe 2 t. solt, de t. 8 mr. 4 ß myn[a].
[1½ cm mellemrum].
9 Item so is my Lisebe Per schroders 1 t. solt for 7½ mr. 2 ℔ myn.
[Rest: ca. 2½ cm].
47 1 Item so is my Hans Jenssen dochter 5 t. solt, de 3 t. to 7½ mr. 1 ℔ awer, unde de 2 t. de t. to 8 mr.
2 Item betalt for de 3 t. to 7½ mr.
3 Item noch betalt 8 mr.
[3 cm mellemrum].
4 Item so is my Markqart[b] remensniders 1 t. solt for 7½ mr. ½ ℔ awer.
[1½ cm mellemrum].
5 Item so is my Hans Jenssen ratman ½ last solt, de t. 7 mr. 1 ℔ myn.
[2 cm mellemrum].
6 Item so is my Oleff Fadeswen 1 t. solt for 7½ mr. ½ ℔ myn.
[2 cm mellemrum].
7 Item Oleff schinders frowe 1 t. solt for 8 mr., betalt.
[2 cm mellemrum].
8 Item noch forkofft 3 t., de t. 7½ mr. 2½[c] ℔ myn.
[ca. 3 cm mellemrum].

---

[a] Herefter, men overstreget: ij ℔ myn.

[b] Rettet fra: Markmart.

[c] Rettet fra: ij, idet der med andet blæk er skrevet et i foran, så at der kommer til at stå: iij.

9 Item so is my Oleff schinders frowe 1 t. solt for 7½ mr. ½ ℔ awer.

[Rest: 4 cm].

48 1 Item[a] so is my Anders Jute schipper 4 t. solt, de t. 7½ mr. ½ ℔ myn.

2 Item 3 t. sint betalt, noch betalt 1 t.

[2 cm mellemrum].

3 Item noch forkofft 1 t. solt for 8 mr., betalt.

[ca. 2½ cm mellemrum].

4 Item so is my Jens Torkelsen frowe 1 t. solt for 8 mr.[b].

5 Item hirup betalt 4[c] mr.

[ca. 2½ cm mellemrum].

6 Item so is my Bartelmewes buntmakers frowe 2 t. solt, de t. 8 mr. ½ ℔ awer.

[ca. 3 cm mellemrum].

7 Item noch hebbe ik forkoft 1 t. soltes Mette Bartelmewes for 7 mr. ½ ℔ awer, betalt.

[1½ cm mellemrum].

8 Item so is my Trokloch 4 t. hawer, de t. 8 ß.

[Rest: 6½ cm].

49 1 Item[d] so is my Mattes waghenman schuldich 2½ mr. fo[r] enen wagen unde 8 rade unde etlike schakel.

2 Item hirup betalt 8 ß.

[3 cm mellemrum].

---

[a] På s. 48 er 1. og 3.—7. post indført med samme blæk som anvendt på s. 46—47, de 2 afdrag i 2. post er skrevet med andet, indbyrdes forskelligt, blæk.

[b] Herefter: iiij myn iiij ß, der er overstreget og udvisket.

[c] Står over linjen, i linjen: mr., der er overstreget.

[d] På s. 49 er 1.—2. post ikke slettet, 3. og 6.—7. post er skrevet samtidig med s. 46—47 og 1., 3.—7. post på s. 48. Afdragene i 4.—5. og 8.—9. post er indført med andet, indbyrdes forskelligt, blæk.

Item so is my Peter gholtsmit schuldich 2 fate mumme, dat fat 13 mr.
Item hirup betalt 13 mr.
Item dat ander fat sall my myn susster Else betalen.
[3 cm mellemrum].
Item so is my Jachop Nychelsen schuldich 2 fate mumme, dat fat 12 mr. 4 ß myn up beyde fate.
[3 cm mellemrum].
Item so is my Hinrick Enbeke 1 fat mumme for 12 mr.
Item hirup betalt 8 mr.
Item noch betalt 2 mr.
[1½ cm mellemrum].
Item so is ene frowe, de want by Ghert maler, 1 t. solt for 8½ mr. 1 ℔ my[n].
[Rest: ca. 5 cm].

Item so lende ik Metten, myner sussterdochter, 10 mr., dar hebbe ik for to pande 4 ghulden.
[5 cm mellemrum].
Item so lende ik Johanen schinners 4 mr., dar hebbe ik for to pande enen krallensnor.
[ca. 4½ cm mellemrum].
Item[a] so is my schuldich Peter Andersen ratman 6 leydesche laken, 2 rode, 2 brune, 2 swartte, dat stukke for 40 mr., dar weren 2 klen lot mede.
Item hirup betalt 100 mr. unde 20 mr.
Item noch betalt 35 mr.
Item noch betalt 30 mr.
Item noch betal[t] 55 mr.
[ca. 3 cm mellemrum].

---

[a] 3.—7. post på s. 50 er alle skrevet med forskelligt blæk, til stregerne, hvormed disse poster er slettet, er anvendt samme blæk som til 7. post.

8 Item so is my schuldich Tale Tysken 60 mr. ghelent ghelt, dit is betalt.

[Rest: 3½ cm].

51 1 Item so is my schuldich en bure, de want to Ghrote Hamere, 1 t. solt vor 10 mr., het Broder.

[2½ cm mellemrum].

2 Item so is my schuldich ene frowe 1 t. solt for 10 mr. ½ ℔ myn, se want jeghen Peter Harken awer.

3 Item hirup betalt 5 mr.

[ca. 4 cm mellemrum].

4 Item[a] so is my Jens Torkelsen frowe 1 t. solt for 9 mr. 1 ℔ myn, noch 1 t. for 9 mr. 1 ℔ awer.

5 Item noch 2 t., de t. 9 mr., 1½ ℔ myn. Betalt.

[ca. 2½ cm mellemrum].

6 Item so is my Marghrete, de mit der moder dende, 1 t. solt for 9 mr. 1[b] ℔ myn.

[ca. 1½ cm mellemrum].

7 Item noch sall en bure 1 t. solt fan my hebben, de hefft he betalt, he het Willim Andersen.

[2½ cm mellemrum].

8 Item so is my Oleff schinders frowe 1 t. solt for 9 mr. ½ ℔ myn.

[Rest: ca. 4 cm].

52 1 Item[c] dit hir na folghet, dat is de rekenschup, de ik hebbe myt Reymer Sandowen.

[4 cm mellemrum].

---

[a] 4. og 5. post på s. 51 er indført med forskelligt blæk, dog er: »noch i t. for ix mr. i ℔ awer«, i 4. post skrevet med samme blæk som 5. post, kvitteringsbemærkningen tilsidst i 5. post er tilføjet med andet blæk.

[b] Rettet fra: j. Det efterfølgende myn er antagelig skrevet samtidig med 5. post.

[c] 1.—2. post på s. 52 og 1.—3. post på s. 53 er indført med samme blæk,

2 Item so rekende ik mit Reymer Sandowen [a]to Lubeke[a] des freydaghes na der hemmelfart[23], do bleff he my fan aller rekenschup 14 mr. lub. 15 ß unde 5 ℔ int jar [15]25, dar hebbe ik sine eghen hantschrifft up.

[4 cm mellemrum].

3 Item so is my schuldich Hans Brabanders frowe 1 last soltes, de t. 7 mr., de last wichte myn 6 ℔, to betalende up paschen, dit solt hort Reymer Sandowen to.

4 Item hirup hebbe ik entfanghen 40½ mr. unde 5[b] ß.

5 Item noch hebbe ik entfanghen 41 mr. unde 1 ß.

[2½ cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik entfanghen fan der last soltes, de ik forkoffte Reymers weghen[c] 41½ mr. unde 5 ß, ik gaff de last for.

[Rest: 3 cm].

53 1 Item des hebbe ik wedder fan em entfanghen 6 fate mumme, it fat 6 mr. lub., int jar [15]25.

[ca. 1½ cm mellemrum].

2 Item noch hebbe ik fan em entfanghen 2 last soltes samergaten[d], de entfenck ik for pinxsten unde solde em dat solt

---

de første ord i 2. post på s. 52 er dog skrevet med en bredere pen, 3. post på samme side er måske indført samtidig med de første poster på s. 54, afdragene i 4.—5. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 3. post, formentlig er snart efter indførslen af 5. post tillige indført 6. post på samme side og 4. post på s. 53, der indeholder en sammentælling af afdragene i 4.—5. post; på s. 53 udgør 5.—6. og 7.—9. post 2 andre grupper med hensyn til blækfarve.

[a–a] Står over linjen.

[b] Rettet fra: iiij, idet et i er skrevet foran.

[c] Herfra er det sidste af posten tildels udvisket, hvilket skyldes, at den med samme blæk gentages på en rigtig måde på s. 53 4. post.

[d] Står over linjen.

betalen, alse it ghulde up sunte Johannes dach[24].

[2½ cm mellemrum].

Item noch hebbe ik fan em entfanghen 2 last soltes samergaten 8 daghe for Lawrenty[25].

Item so hebbe ik entfanghen fan Reymers weghenen for 1 last solt, de ik forkofte, 81½ mr. 5 ß, de[a] t. to 7 mr. 6 ℔ myn.

[5 cm mellemrum].

Item so sande ik Reymer Sandowen in Jens Pawelsen 14 t. heringhes int jar [15]25.

Item so sande ik em 1 last heringes in Oleff Har.

Item so sande ik Reymere 1 last heringes in Jachim Brant.

Item so sande ik Reymer 9 t. flesches in Hans Jenssen.

Item so sande ik Reymer ½ last flesk in Oleff Mvnk.

[Rest: ca. 3½ cm].

54 1 Item so is my schuldich Lasse Bins forwe Marghrete 1 t. soltes for 7 mr. 2½ ℔ awer.

2 Item noch is se my 1 t. solt for 6[b] mr. 1½[c] ℔ myn.

3 Item noch is se my 1 t. solt for 7½ mr. 1 ℔ myn.

4 Item noch is my Marghrete 1 t. solt for 7 mr.

[ca. 3 cm mellemrum].

5 Item so is my Kattrine Fransmans 1 t. solt for 7 mr. ½ ℔ myn.

[ca. 3 cm mellemrum].

6 Item so is my ene frowe, de want by Marghreten Lasse Binck, 1 t. solt for 7 mr. 2½ ℔ myn.

[ca. 2½ cm mellemrum].

7 Item so is my Oleff schinders frowe 1 t. solt for 7 mr. ½ ℔ myn.

[ca. 1½ cm mellemrum].

---

[a] Herefter, men udviskęt: last for xl.

[b] Rettet fra: vij, idet det lange i er udvisket.

[c] Oprindeligt: ij.

8 Item so is my Jens Torkelsen frowe 1 t. solt for 7 mr. ½ ℔ myn.

[Rest: ca. 5½ cm].

55 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

1 Item so lende ik Peter Denen 12 mr., dar hebbe ik en sulwer ghordel for to pande.

[4 cm mellemrum].

2 Item[a] so is my schuldich Jens Pilt 7 elen want, de ele 2 mr. unde 4 ß.

3 Item hirup entfanghen 9 mr.

4 Item noch betalt 5 mr.

5 Item noch betalt 24 ℔ lichtes, it ℔ 4[b] witte.

[ca. 5½ cm mellemrum].

6 Item so is my schuldich Neghels bekker, de want jeghen Oleff boddeker awer, 4 ℔ weyten unde 2 schepel, den schepel 5 ß, to betalende up fasstelawent.

7 Item hirup betalt 7 mr.

8 Item noch betalt 7 mr.

9 Item noch betalt 7 mr.

10 Item noch hebbe ik entfanghen 4½ mr. unde 2 ß.

[Rest: ca. 2½ cm].

---

[a] På s. 55 er 4.—5. post indført med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, sammenlignet med 2.—3. post, til stregerne, hvormed 2.—5. post er slettet, er brugt samme blæk som til 5. post; af 6.—10. post udgør med hensyn til blækfarve 6.—7. post en gruppe, 9.—10. post tilligemed stregerne, hvormed 6.—10. post er slettet, danner en anden gruppe, mens blækket i 8. post er forskelligt herfra.

[b] I iiij er første og andet i noget udvisket, det betyder dog næppe, at der skal stå ij, da de 4 prikker er tydelige nok. Koster de 24 ℔ lys 96 hvide, får Ditlev 4 sk. for meget, koster de kun 48 hvide, får han 12 sk. for lidt.

56 1 Item so is my Mattes Fycksen frowe 1[a] t. soltes, de t. 7 mr. 1[a] ℔ awer.

[5½ cm mellemrum].

2 Item so is my en bure 1 t. soltes for 7 mr. ½ ℔ awer, he want to Hoey, dar hebbe ik enen sulwer lepel for to pande, 1 mr. hebbe ik entfanghen.

[ca. 2 cm mellemrum].

3 Item noch forkofft 1 t. solt for 7 mr. ½ ℔ awer. Betalt.

[1½ cm mellemrum].

4 Item[b] so hefft Matteyes ene t. solt entfanghen, wecht 1 ℔ awer, de t. 7 mr.

5 Item noch hefft he entfanghen 5 t., de t. 6 mr. 9 ℔ myn.

[ca. 2 cm mellemrum].

6 Item so is my junghe Oleff schinders frowe schuldich 1 t. soltes for 7 mr. ½ ℔ awer.

[Rest: ca. 3½ cm].

57 1 Item[c] so is my de susster Elsebe schuldich 8½ ℔ peper, dat ℔ 2 mr. 2 lot myn.

2 Item noch 3 ℔ wirok unde 10 lot, it ℔ 30 ß.

3 Item noch 1 ℔ saffran 4½ lot myn, dat ℔ 17 mr.

[1½ cm mellemrum].

4 Item hir hebbe ik up entfanghen 4 mr. fan Metten.

[ca. 2 cm mellemrum].

5 Item so is my schuldich Jens Torkelsen frowe 1 t. solt vor 6 mr. 1 ℔ myn.

---

[a] Rettet fra: ij, idet det forreste i er udraderet.

[b] 4. og 5. post på s. 56 er indført med forskelligt blæk.

[c] På s. 57 er 1.—3. og 5. post indført til en tid med samme slags blæk, mens 4. post er indført med andet blæk; 6.—7. post er indført med forskelligt blæk, til stregerne, hvormed disse 2 poster er slettet, er anvendt samme slags blæk som til 7. post, 5.—7. post, der vedrører samme person, er da alle med forskelligt blæk.

[3 cm mellemrum].

6 Item so is my schuldich Jens Torkelsens frowe 1½ schippunt hoppen, dat schippunt 24 mr., to betalende up fasstelawent.

7 Item hirup betalt 24 mr.

[3½ cm mellemrum].

8 Item so is my schuldich junghe Oleff schinders frowe 1 t. soltes for 7 mr. 1½ ℔ myn.

[Rest: ca. 6 cm].

58 1 Item so is my Hans Brabanders frowe schuldich 1½ schippunt hoppen 1 ℔ myn, dat schippunt for 23 mr.

[ca. 2 cm mellemrum].

2 Item so is my schuldich Hans Brabanders frowe 1½ schippunt hoppen unde 1 liss℔, dat schippunt 24 mr.

[4 cm mellemrum].

3 Item[a] so is my schuldich Hans Jepsen 1½ schippunt hoppen unde ½ l[i]spunt, dat schippunt 24 mr.

[ca. 1½ cm mellemrum].

4 Item hirup entfanghen 20 mr.

5 Item noch hebbe ik entfanghen 4 mr.

6 Item noch betalt 12½ mr. unde 10 ß.

[3½ cm mellemrum].

7 Item so is my schuldich Krysstern Jute 100 munssters lowent for 18 mr., to betalen up it Rotschilder market.

[Rest: ca. 5½ cm].

59 [Øverst på siden: ca. 2½ cm ubeskrevet].

1 Item[b] so is my schuldich Per Mansen enen sak hoppen for

---

[a] På s. 58 er 4.—6. post indført med andet blæk, sammenlignet med 3. post, hvorefter 3.—6. post er slettet med samme slags blæk som anvendt til 4.—6. post.

[b] På s. 59 er 1. post ikke slettet; 5. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 2.—4. post, hvorefter 2.—5. post er slettet med samme slags blæk

6 mr., disse hoppe hort Kasper Kowar to, he want to Svrkopinghe.

[8½ cm mellemrum].

2 Item so hefft Clawes barscher fan my entfanghen 24 unghersche ghulden, dar sall he my for dat stukke ghewen 5 mr. myn 6 ß.

3 Item hir hebbe ik entfanghen 40 mr.

4 Item noch hebbe ik entfanghen 20 mr. des sonnawendes for fasstelawent[26].

5 Item noch entfanghen 52 mr. Betalt.

[Rest: ca. 7½ cm].

60 1 Item so is my schuldich Hans Haweman 1 t. pyk for 4 mr. 4 ß myn.

[5½ cm mellemrum].

2 Item so is my schuldich Mette Tydemans 13 mr. unde 2 ß for 4 dossin husinck unde 6 bunt dupe linen unde ½ dossin marlinck.

[1½ cm mellemrum].

3 Item[a] so is my de susster Elsebe 2300 neghel, dat c for 13 witte.

4 Item noch 400 latten neghel, it c 9 ß.

5 Item hirup betalt 6 mr.

6 Item noch hebbe ik entfanghen 5 mr.

[ca. 3 cm mellemrum].

7 Item so hebbe ik entfanghen fan der susster Elseben 18 mr.

8 Item noch betalt 3 mr.

9 Item noch entfanghen 10½ ß.

[Rest: 3½ cm].

---

som anvendt til 5. post.

[a] På s. 60 er 3.—5. post indført med ensartet blæk, mens der til 6. post og til stregerne, hvormed 3.—6. post er slettet, er anvendt et andet slags blæk.

61 1 Item[a] so rekende ik mit der susster Elseben des sondaghes for suntte Simon Juden dach, do bleff se my schuldich 50 mr. int jar [15]25.

2 Item noch is se my up dat neye 200 unde 2 rep 7 elen heytlowent, dat c 14 mr.

[2 cm mellemrum].

3 Item hir hebbe ik up entfanghen 20 mr.

4 Item noch hebbe ik entfanghen 10 mr.

5 Item noch betalt 10 mr.

[ca. 2 cm mellemrum].

6 Item noch entfanghen 10 mr., do wy to hope brwen int jar [15]26.

[3 cm mellemrum].

7 Item noch is se my schuldich 8½ ℔ peper 2 lot my[n], dat ℔ 2 mr.

8 Item noch 3 ℔ unde 10 lot wyrok, dat ℔ 30 ß.

9 Item noch 1 ℔ saffran 4½ lot myn, dat ℔ 17 mr.

[1½ cm mellemrum].

10 Item hir hebbe ik up entfanghen 4 mr. fan Metten.

11 Item noch entfanghen 9 mr. fan Metten.

---

[a] I regnskabsopgørelsen vedr. Elsebe er blæk og skrift i 1.—4., 7.—10. og vist også hele 12. post på s. 61 så ensartet, at disse poster må anses for at være ført ind på en gang. De på en anden tid tilførte poster om Elsebes afdrag er på s. 61 5.—6. og 11. post, og hertil må utvivlsomt føjes 7.—9. post på s. 60. Af disse er 6. og 11. post på s. 61 og 9. eller sidste post på s. 60 indført med samme gulligfarvede blæk. Samme slags blæk er også anvendt til stregerne, hvormed alle posterne er slettet, dog er 12. post på s. 61 først slettet med andet blæk, og det er endvidere anvendt, da Ditlev sidst på året i 1526 gjorde regnskabet med Elsebe helt op, se s. 71 1.—2. post. På den tid har Ditlev da indføjet de sidste afdrag på s. 60—61, men han har derpå slettet det hele, selvom ikke alt var betalt, og begyndt på ny på s. 71 med at indføre det restbeløb, Elsebe endnu skyldte.

12 Item noch is my de susster schuldich 8 bolten lowent, den bolten 2 mr., hirup betalt 8 mr., noch betal[t] 8 mr.

[Rest: 2 cm].

62 [Øverst på siden: 4½ cm ubeskrevet[a]].

1 Item[b] so lende ik dem bormesster Jeppe Neghelsen 5 balken fan 12 elen.

[4 cm mellemrum].

2 Item so lende ik Mattyes Johanssen 2 balken fan 12 elen.

[2 cm mellemrum].

3 Item do ik latest rekende myt Mattyes Johanssen, do bleff he my schuldich 5½ mr.

4 Item hirup entfanghen 5 qvarter swart leydes, de ele 2 mr., noch ene dele for 1 mr.

5 Item so is my schuldich Wilim schinder 3 mr. for 1 farendel abbelaten.

[ca. 4½ cm mellemrum].

6 Item soo is my schuldich Marghre Binkes 1 t. solt for 5½ mr.

7 Item noch 2 drompt hoppen for 6 mr.

[Rest: 3 cm].

63 1 Item so is my schuldich Eryck Knutsen 1 t. solt for 6 mr. myn 4 ß 1½ ℔ myn.

2 Item hirup betalt 4 mr.

[6 cm mellemrum].

---

[a] I dette ubeskrevne stykke er begyndt: »Item so lende ik Jeppe«, men er igen udvisket og overstreget.

[b] På s. 62 er 1.—2. post skrevet med samme blæk, 3. post om afregningen med Mattyes Johanssen er skrevet med andet blæk, 4. post er måske skrevet samtidig med 3. post, dog ikke: »noch ene dele for i mr.«, der er tilføjet senere med andet blæk, formentlig med samme blæk som anvendt til 5. post, denne post er dog begyndt med samme afblegede blæk som anvendt til 3.—4. post, men er bagefter trukket op med blæk af mere farve. — Det første af 7. post er ligeledes trukket op med blæk af kraftigere farve.

3 Item[a] so is my schuldich Peter Schriwer ratman 8 leydesche laken, 3 swartte, 3 brune, 2 rode, dat stukke 41½ mr.
[ca. 2 cm mellemrum].
4 Item hir hebbe ik up entfanghen 34 mr.
5 Item noch hebbe ik entfanghen 98 mr. des mydwekens for suntte Johannes dach[27].
6 Item noch hebbe ik entfanghen 50 mr. des mandaghes na sunte Lawrens[28].
7 Item noch hebbe ik entfanghen 33 mr. up Maryen awent erer ghebort[29].
8 Item noch hebbe ik entfanghen 34 mr. des dinxstedaghes for sunte Mattewes daghe[30].
9 Item noch entfanghen 68 mr., noch entfanghen 9 mr. 6 ß.
10 Item noch hebbe ik entfanghen 5½ mr. unde 2 ß.
11 Item dit is betalt.

64 1 Item[b] so rekende ik mit Reymer Sandowen 4 weken na paschen[31] alle dinck klar aff int jar [15]26.
[2½ cm mellemrum].
2 Item so bleff ik em schuldich 89 mr. 9 ß.
[1½ cm mellemrum].
3 Item betalde ik em up 70 mr.

---

[a] På s. 63 er 3. og 4. post skrevet med ensartet blæk, det er ikke tydeligt, om de følgende poster vedr. klædehandelen med Peter Skriver er skrevet til forskellig tid, blækkets farve i 9.—11. post og i slettestregerne synes at være ganske ensartet.

[b] 1.—6. post på s. 64 og 1. post på s. 65 er indført med samme blæk, 7.—8. post på s. 64 og 2. post på s. 65 og også 4.—8. post på denne side synes at være skrevet til en tid med ensartet blæk og udgør således en anden gruppe på de 2 sider med hensyn til blækfarve, til stregerne, hvormed s. 64 er slettet, er anvendt samme slags blæk som til 7.—8. post; til 3. post på s. 65, der er indført senere, og til stregerne, hvormed 1.—3. post på denne side er slettet, er brugt ensartet blæk.

Item noch ghaff ik em 6 mr.
[4½ cm mellemrum].
Item noch byn ik Reymer 10 t. flessches, de t. 2½ mr. lub.
[2½ cm mellemrum].
Item alle dinck klar affgherekent, dat ik fan em entfanghen hebbe fan to jar, so resst em fan my 38 mr. lub 9 ß.
Item dit is betalt.
[ca. 2 cm mellemrum].
Item so is my schuldich Mattyes Johanssen 26 mr. for en swart horns laken.
[Rest: 4½ cm].

65 [Øverst på siden: ca. 2½ cm ubeskrevet].
I[tem] so byn ik Reymer Sandowen schuldich up dat nye 2 last soltes, de last for 26 mr. lub., dat wycht 2 ℔ myn.
[ca. 2 cm mellemrum].
Item hir hebbe ik up betalt 26 mr.
Item noch hefft he entfanghen 26 mr. lub., de ghaff em Peter Dene int jar [15]26 umentrent sunte Marten[32].
[5 cm mellemrum].
Item so lende ik Hans Bracht ½ last soltes 8 daghe for sunte Bartelmewes[33] int jar [15]26.
Item noch hebbe ik em en pert mede ghedan.
I[tem] dat gaff he umme 7 ghulden.
Item noch forlos ik ene mr. up den nabele[a].
Item hir hefft he my upghesant en swart foder to enem rokke.
[Rest: 6½ mr.].

66 Item so is my schuldich Neghels Monbo schipper[b] 6 mr. lent ghelt.
[ca. 5 cm mellemrum].

---

[a] Læst således, men hs. har: nabeb.

[b] Står over linjen.

2 Item[a] so is my schuldich Marghrete Binsk 5 mr. for 1 t. soltes ½ ℔ awer.

3 Item so is my tenetur Marghre Binsk 2 t. baye, de t. 30 ß.
[3½ cm mellemrum].

4 Item so is my Marghre Binsk 2 t. baye, de t. 30 ß.

5 Item hirup betalt 30 ß.

6 Item noch is se my 2 t., de t. 2 mr.
[2 cm mellemrum].

7 Item so is my Krysster Jute tenetur 1 t. baye for 30 ß.

8 Item noch 1 t. solt for 4 mr.
[Rest: ca. 5 cm].

67 1 Item so lende ik myner sussterdochter Metten 5 mr., dar hebbe ik enen ghrapen for to pande.
[4 cm mellemrum].

2 Item so lende ik Johannen, myner olden maghet, de den muremesster hefft, 5 mr., dar hebbe ik enen gholtrinck for to pande.
[5 cm mellemrum].

3 Item so lende ik Peter Denen 20 mr. ret ghelt des dunredaghes for sunte Simon Juden[34] int jar [15]26.
[4½ cm mellemrum].

4 Item so is my Hans[b] schinder, de in deme stenhuse want, 2 t. baye, de t. 30 ß. Betalt[c].
[ca. 1½ cm mellemrum].

5 Item noch is se[d] my 1 t. baye for 30 ß.

---

[a] Af 2.—6. post på s. 66 vedr. Marghrete Binsk (Bink) synes 3. og 4. post at være indført på en gang med samme blæk, bortset herfra er de nævnte poster alle indført med forskelligt blæk.

[b] Står over linjen, i linjen: Oleff, der er overstreget.

[c] Tilføjet med andet blæk, hvorefter ikke alene 4. post, men også 2.—3. post på s. 67 og 4.—5., 7.—8. post på s. 66 er slettet med blæk af samme farve.

[d] Måske en fejlskrift for: he.

[Rest: 3½ cm].

68 1 Item[a] so is my schuldich Engher boddekers 3 sinttener manoly unde 3½ lispunt, den sinttener for 14[b] mr. myn 4 ß.

2 Item hirup betalt 22 mr., noch 5 borse flas, de borse 10 ß.

3 Item noch betalt 8½ mr.

[ca. 1½ cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik entfanghen fan Ghert Lefferdinghes weghen 3 fate olis, holden 9½ sinttener[c] unde 5 ℔ mit deme holte.

5 Item en fat wicht 4 lispunt unde 6 mr. ℔, dat krech Ingert boddekers.

[3 cm mellemrum].

6 Item so is my schuldich Clawes ghlasemaker 10 mr., dar hebbe ik 3 sulwer lepel for to pande.

[4 cm mellemrum].

7 Item so stovnt Berent Mollers pert hir 25 nacht to how, de nacht 1 ß.

8 Item so hede it 8 schepel hawer, den schepel 5 witte, is to hope 2 mr. 6 ß 1 witte.

9 Item noch hefft he entfanghen 3 t. kalen, de t. 3 ß.

[Rest: ca. 2½ cm].

---

[a] På s. 68 synes skriveren at være standset efter at have skrevet: »Item so is my schuldich«, og formentlig derefter at have skrevet 4. post. Grunden hertil kan have været, at der er begyndt forkert, hvilken omstændighed kan tjene til forklaring af den mærkelige orden, de første poster på s. 68 har. Derefter har han antagelig skrevet 1.—3. post på s. 69, idet blækket synes at være ensartet i de nævnte poster. Efter at olien er blevet vejet, kan han fuldføre 1. post på s. 68, det er sket med blæk af en anden farve. 2.—3. post om Ingers afdrag, heraf står: »noch v borse flas, de borse x ß«, delvis i marginen tilhøjre og er indskudt senere, er indført med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, sammenlignet med 1. post, måske er 2. og 5. post og ordene »mit deme holte« i 4. post skrevet på en gang.

[b] Rettet fra: xiiij.

[c] Hs.: simttener.

69 [Øverst på siden ca. 3½ cm ubeskrevet].

1 Item so is my schuldich Ghert Lefferdinck 1½ last herinck, de last fo[r] 100 mr.

2 Item noch is he my 1½ last herinck, de t. 8 mr., noch 1 lop botter for 13 ß.

[ca. 2 cm mellemrum].

3 Item hir hebbe ik up entfanghen 50 mr. fan Berent Schunen.

[2 cm mellemrum].

4 Item[a] noch hebbe ik entfanghen fan messter Jens 97 mr.

[ca. 2 cm mellemrum].

5 Item noch hebbe ik entfanghen fan Clawes barscher 20 mr., noch hebbe ik entfanghen fan messter Clawes 20 mr.

6 Item noch hebbe ik entfanghen fan messter Clawes 5 mr. fan Ghert Lefferdinghes weghen.

7 Item noch hebbe ik entfanghen fan Gherdes weghen 22 mr. for oly, noch 8½ mr.

8 Item noch hebbe ik entfanghen 29 mr. fan Metten. Item noch hebbe ik entfanghen fan Metten 8 mr. up dat nye ut enem fullen fatte, noch entfanghen 5 mr.

70 [Øverst på siden: 6 cm ubeskrevet].

1 Item int jar [15]27 up nyars dach do lawede my Peter Harke for 17 mr. fan Tomas Spvnt weghen, de my Tomas schuldich was fan Clawes Proch weghen, dit ghelt hefft my Peter Harke lawet to ghewende up sunte Bartelmewes dach[35] nu neghest kamen.

[ca. 8 cm mellemrum].

---

[a] På s. 69 danner iøvrigt med hensyn til blækfarve 4.—6. post en gruppe, det sidste afdrag i 5. post er dog tilføjet senere, og 7.—8. post danner en anden, dog således at i 8. post er stykket fra det sidste Item og posten ud en senere tilføjelse, der ifølge blækfarven kan være skrevet samtidig med de 2 sidste poster på s. 75, ifølge indholdet må det være skrevet senere end s. 76.

2 Item[a] disse 36½ last splet koffte my aff Clawes Werdeman unde Hinrick boddekere, de last for 8 ß.
3 Item Hinrick boddeker krech 14 last.
4 Item Clawes Werdeman krech 22½ last.
5 Item hir hebbe ik up entfanghen fan Clawes Werdeman 2 last t., de last 3 mr. 4 ß.
6 Item noch hebbe ik entfanghen [fan] Hinrick boddeker 2 last t., de last 3 mr. 4 ß.
[Rest: 2½ cm].

71 Jhesus.

1 Item[b] so rekende ik mit der susster Elseben up sunten Johannes dach in den winachten[36] int yar [15]26, do bleff se my schuldich 34 mr. fan aller rekenschup.
[ca. 2 cm mellemrum].
2 Item hirup betalt 4 mr.
3 Item noch betalt 5 mr.
4 Item noch betalt 5 mr.
5 Item betalt 10 mr. fan bedden.
6 Item noch betalt 5 mr.
7 Item noch betalt 5 mr.
8 Item so hebbe ik entfanghen fan Ghert Lefferdinghes weghen 1 last iserhels ber.
9 Item noch hebbe ik entfanghen 36½ last splete.
10 Item so gaff ik dem schipper to fracht 24 ß for de splete.

---

[a] 2.—5. post på s. 70 er skrevet i fortsættelse af 8.—15. post på s. 71, der kan næppe være tvivl om, at det er pladsmangel på s. 71, der har forårsaget, at disse poster er blevet indført på s. 70. 6. post på s. 70 er skrevet med andet blæk, til stregerne, hvormed 2.—6. post på s. 70 og 8.—15. post på s. 71 er slettet, er brugt blæk af samme farve som til 6. post på s. 70.

[b] Om 1.—2. post på s. 71, se s. 60—61 med anm. 3.—7. post på s. 71 er alle indført med forskelligt blæk, til stregerne, hvormed 1.—7. post er slettet, er brugt samme blæk som til 7. post.

11 Item so ghaff ik for dat ber to fracht 2 mr.
12 Item to pramghelt for ber unde splete 6 ß, to primghelt for ber unde splete 2 ß.
13 Item to forghelt for dat ber 4 ß.
14 Item noch hebbe ik uteghewen 2 mr. for 4 t. iserhels ber to sise.
15 Item noch ghaff ik ut 1 mr. for 3 fate olis to fracht, 4 witte to forlon, 1 ß to pramghelt.

72 1 Item so hebbe ik mynem knech[t] mededan 3 perde, de sall he my to ghude forkopen.
2 Item noch hebbe ik em ghedan 7 horne ghulden.
3 Item noch dede ik em enen joseppes dalre, so ghut alse en gholtghu[l]den.
[2½ cm mellemrum].
4 Item de t. rotscher, de ik fan Mattyes lende, woch 12½ lispunt lutter fysk.
5 Item[a] so is my schuldich Ingher boddekers 3 sintteners manoly unde 3½ lispunt, den sinttener for 14 mr. myn 4 ß.
6 Item hirup entfanghen 22 mr.
7 Item noch hebbe ik entfanghen 8½ mr.
8 Item noch hebbe ik entfanghen 5 borsse flas, de borse 10 ß.
9 Item noch entfanghen 9 ℔ selspek, it ℔ 2 ß.
10 Item noch 9 ℔, it ℔ 1½ ß, dat was las.
11 Item noch entfanghen 11 ℔ selspek, it ℔ 2 ß.
12 Item noch entfanghen 2 mr. unde enen las for 9 ß.
13 Item dat fat, dar de oley inne was, woch 4 lispunt unde 6 mr. ℔.
14 Item so hebbe ik Willim fan Kollen dan 5 horne g., dar solde he my forkopen 5 beddes buren.

---

[a] 5.—13. post på s. 72 er skrevet på en gang med ensartet blæk.

15 Item hir hebbe ik up entfanghen 6 buren.
[Rest: 5½ cm].

73 1 Item[a] so is my schuldich her Albert Jepsen 1 t. yserhels ber 5 mr.
[ca. 2 cm mellemrum].
2 Item so hebbe ik entfanghen fan her Albert Jepsen 4½ mr. for 1 t. iserhels ber.
3 Item noch hebbe ik entfanghen fan Clawes barscher 12½ mr. for 3 fate bers.
4 Item so is my schuldich Clawes barscher 3 t. ysserhels ber, de t. 5 mr.
[2 cm mellemrum].
5 Item so hebbe ik Peter Denen mededan 30 mr. witte unde enen josepdal unde 4 horne ghulden unde 2 gholtghulden, is to hope 17 ghulden, dar sal he my forkopen 1 last solt unde 1 t. flesk.
6 Item so is my tenetur Hans.
[ca. 2½ cm mellemrum].
7 Item so hebbe ik entfanghen fan Metten 7½ mr. for oley.
8 Item noch hebbe ik entfanghen 7 mr. 2 ß myn.
9 Item noch hebbe ik entfanghen 11½ mr.
10 Item noch hebbe ik entfanghen 28 ß.
11 Item noch 1 mr.
[Rest: ca. 2½ cm].

74 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].
1 Item so lende ik Metten, myner sussterdochter, 8 mr., dar

---

[a] På s. 73 er 1. og 4. post indført med samme blæk, mens 2.—3. post er skrevet med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, af posterne vedr. Mette er 8.—11. post indført med blæk af samme farve som anvendt til 7. post og det første punkt af 8. post på s. 69.

hebbe ik 5 ghulden for to pande.

[6½ cm mellemrum].

Item so lende ik Hans Bracht 2 mr.

Item noch lende ik em 25 mr.

[3 cm mellemrum].

Item hirup betalt 21½ mr. unde 7 ß.

[ca. 3 cm mellemrum].

Item do ik rekende mit Hans Bracht, do bleff he my schuldich 25 mr.

[ca. 1½ cm mellemrum].

Item[a] dit ghelt hefft my tosecht en kremer, de het Hans Hoppe.

Item so hebbe ik uteghewen 9 ß for 12 last t. to forloen, noch 1½ ß for 2 last to forloen.

[Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

Item[b] so hebbe ik entfanghen fan Hinrick boddeker 2 last t. for 13 last splete, de last 3 mr. unde 4 ß.

[ca. 1½ cm mellemrum].

Item noch hebbe ik Gherde kofft 2 last t. fan Hinrick boddeker, de last for 3 mr. unde 6 ß.

Item noch hebbe ik ghekofft 2 last t., de last 3 mr. unde 6 ß.

---

[a] På s. 74 er 6. post indført med andet blæk, sammenlignet med 2.—5. post.

[b] På s. 75 er som en begyndelse skrevet 1.—2. og 7.—8. post med ensartet blæk, det meste heraf var jo allerede indført på s. 70; da tiden kom, at tønderegnskabet skulle gøres op, er de mellemliggende og efterfølgende poster skrevet, 3.—5. post synes at være skrevet på en gang og vel snart derefter 6. post; af 9.—12. post, der vedrører opgørelsen med Claws Werdeman, er 10. post antagelig skrevet først og derefter 9. og 11.—12. post samt sidste post på s. 74, der hører med til stykket, men samtidig med, at der på s. 75 gøres tilførsler vedr. afviklingen af tøndehandelen, er antagelig også posterne på s. 80 om denne handel affattet, herom vidner det ensartede blæk samt skrift og slettestreger.

4 Item noch hebbe ik ghekofft 2 last t., de last 3 mr. 6 ß.
5 Item so ghaff ik for de 2 last to forlon 2 ß.
6 Item noch hebbe ik ghekofft 1[a] last t. for 3 mr. unde 6 ß.
7 Item noch hebbe ik entfanghen fan Clawes Werdeman 2 last t. fan Gherdes weghen, de last for 3 mr. 4 ß.
8 Item dar hefft he up entfanghen 22½ last splete.
[ca. 2 cm mellemrum].
9 Item so ghaff ik for de t. to forloen 2 ß.
[ca. 1½ cm mellemrum].
10 Item noch hebbe ik [b]entfanghen fan Clawes Werderman 1 last t., de last 3 mr. unde 4 ß.
11 Item noch hebbe ik entfanghen fan Clawes Werdeman 2 last t., de last 3 mr. 6 ß.
12 Item so hebbe ik Clawes Werdeman ghewen 5½ mr. fan myen ghelde.
76 1 Item[c] so hebbe ik entfanghen fan Ghert Lefferdinghes weghen 3 fate manoly, holden mit deme holte 9½ sintener unde 5 mr. ℔ mit deme holte.
[4½ cm mellemrum].
2 Item so hebbe ik en fat forkofft, holt 3 sinttener unde 42 ℔, den sinttener for 14[d] mr.
3 Item dat fat wycht 4 lispunt unde 6 mr. ℔.
[ca. 3½ cm mellemrum].
4 Item noch hebbe ik en fat forkofft, dat hebbe ik sulwen utghehaket, dat helt 2½ sinttener unde 40 ℔, dar is aff geworden 29 mr.

---

[a] Rettet fra: ij, idet det forreste i er udvisket.

[b] Foran er skrevet: gheko, men dette er straks udvisket.

[c] s. 76 er skrevet på en tid.

[d] Der er foretaget en ikke tydelig rettelse i dette tal, en blækklat tilsidst øger utydeligheden, læses det som: xiiij, må bemærkes, at blækket i det sidste i er meget afbleget, derimod ses tydeligt 4 prikker.

5 Item dat fat woch 56 ℔.
[ca. 2½ cm mellemrum].
6 Item noch hebbe ik en fat weghen laten, wicht 3 sinttener unde 2 lispunt mit deme holte.
[Rest: ca. 6 cm].

77 1 Item[a] so is my Hans Bracht tenetur 56½ mr. fan aller rekenschup.
2 Item noch 5 t. haweren, de t. 14 ß.
3 Item hirup betalt 20 mr.
4 Item noch hebbe ik entfanghen 27½ mr.
5 Item noch 6½ mr. unde 4 ß for kost unde ber, do Hans Runghe hir vas mit enem knechte.
6 Item so is my schuldich Clawes ghlasemaker 10 sinttener ghlas, den sinttener for 2½ mr. unde 5 ß.
7 Item hirup betalt 5½ mr. unde 2 ß.
8 Item noch betalt 5½ mr. unde 2 ß.
9 Item noch betalt 5½ mr. unde 2 ß.
10 Item noch betalt 8 mr., noch betalt 8 mr. unde 14 ß.
11 Item so is my schuldich Hinrick Borgher 13 mr. unde 4 ß.
[ca. 2 cm mellemrum].
12 Item so is my Hans Bracht 120 mr. for 6 perde, noch lende ik em 2 g.
13 Item hirup entfanghen 20 mr.
14 Item noch hebbe ik entfanghen 45 mr.

---

[a] Af posterne på s. 77 vedr. Hans Bracht danner 1.—5. post en gruppe med hensyn til blækfarve, 5. post er dog måske tilføjet senere, mens 12.—16. post danner en anden gruppe; ang. posterne på samme side vedr. Clavs glarmester er ingen af afdragene i 7.—10. post indført samtidig med 6. post, 7.—8. post er skrevet med ensartet blæk, 8. post må imidlertid anses for en fejlagtig gentagelse, da en sammentælling af afdragene viser, at der betales 5½ mk. 2 ß for meget for glasset; de 3 afdrag i 9.—10. post er alle indført med forskelligt blæk.

15 Item noch is he my 11 mr. for foder.
16 Item noch hebbe ik entfanghen 30 mr.
[Rest: 3 cm].
78 [Øverst på siden: ca. 3 cm ubeskrevet].
1 Item noch hebbe ik utteghewen for Ghert Lefferdinch 31 ß for 2 ghrapen, de sin sone Ghert hedde utesettet.
[ca. 1½ cm mellemrum].
2 Item noch ghaff ik ut 15 ß myn 1 witten for 11 t. bers to syse.
3 Item 7 mr. 1 ß.
4 Item gaff ik Per Lawenfar 28 ß to fracht for 1 last solt, 1 ß to primghelt, 3 ß to pramghelt, 4 ß to forghelt.
5 Item noch gaff ik ut fan Bruns weghen to fracht 2 mr. for 1 last soltes, 1 ß to primghelt, 3 ß to pramghelt, 4 ß to forlon.
6 Item noch 13 ß unde 1 witte for 5 droghe t. to fracht, 1 ß to forlon, 1 ß to pramghelt, 1 witten to primghelt, noch 8 ß for 3 t. to fracht, 2 witte to forlon, 2 witte to pramgelt, noch 12 ß for 6 t. appel to fracht.
7 Item noch gaff ik Oleff Mvnck 12 ß for 1 fat.
8 Item noch 8 witte for 1 t.
9 Item 2 ß to forgelt unde to pramghelt.
10 Item so ghaff ik ut for Peter Snyder[a] for 2 fate unde 1 kisste 8 witte to pramghelt, 8 witte to forlon.
11 Item noch for 1 fat to forlon 4 wytte, noch for 2 t. to forlon 6 ß.
12 Item noch for en fat unde 2 t. to pramghelt 4 witte.
79 [Øverst på siden: 3½ cm ubeskrevet].
1 Item[b] so hebbe ik entfanghen ut Oleff Mvnck 7 fate mumme, de horen Reymer Sandowen to.

---

[a] Herefter: to forlon, der må være en fejlskrivning, da det også står tilsidst i posten.

[b] På s. 79 er 1.—5., 7. og 9.—11. post indført med ensartet blæk, »iiij witte fant fat« i 4. post er en rettelse, foretaget med andet blæk, foran står:

Item so ghaff ik Oleff Mvnck to fracht for dat fat 8 ß.

Item to primghelt 2 ß.

Item to pramghelt 4 witte fant fat.

Item to forghelde 2 ß fan dat fat.

Item so hebbe ik uteghewen 4 mr. for 4 fate mumme to syse, noch ghaff ik ut 28 ß for de s[ulwen] 7 fate mumme to sise up der tolbode.

Item so hefft Anders Jute en fat entfanghen.

Item hirup entfanghen 12 mr.
[1½ cm mellemrum].

Item so is my Harmen wegher 1 fat for 12 mr. Betalt.
[1½ cm mellemrum].

Item so is my Rassmvs owerscher to Lunden 1 fat mumme for 14 mr.
[2 cm mellemrum].

Item so is my Maryen Rewes to Lunden 1 fat mumme for 13½ mr.

Item hirup betalt 8 mr. myn 2 ß.
[Rest: ca. 2½ cm].

80 1 Item[a] so hebbe ik entfanghen fan Hinrick bodeker 2 last t., de last 3 mr. unde 4 ß, for 13 last splete, de last 8 ß.

---

v ß, der er udvisket, 6. og 8. post er formentlig indført med samme slags blæk, som denne rettelse er foretaget med, 12. post er indført senere med andet blæk.

[a] S. 80 og 1.—8. post på s. 81 er indført til en tid med ensartet blæk, mens 9. og 12. post danner en anden gruppe af indførsler; at disse 2 poster er blevet indført med en fri plads imellem, skyldes uden tvivl, at denne plads har skullet bruges til indførsler af flere poster om betalingsafdrag for olien, 10. post ses da også at være indført senere med andet blæk. Da der så ikke har været flere afdrag, er pladsen blevet fyldt ud med 11. post, der er skrevet med blæk af en anden farve end det, der ellers er anvendt på s. 80—81.

[2 cm mellemrum].

Item so hebbe ik entfanghen fan Clawes Werdeman 3 last t. for 22½ last splete, dar ghaff ik em up to 1½ mr.

[3 cm mellemrum].

Item noch hebbe ik Gherde kofft 9 last t., de last for 3 mr. 6 ß.

[1½ cm mellemrum].

Item so ghaff ik for disse 14 last t. to forlon ghelt 10½ ß.

[2 cm mellemrum].

Item so hebbe ik entfanghen fan Gherdes weghen 1 last ber.

Item noch hebbe ik entfanghen fan Gherdes weghen 36 last splete.

[ca. 1½ cm mellemrum].

Item noch hebbe ik entfanghen fan Ghert Lefferdinck 2 kissten mit ghlas, dar solden inne wesen 20 sintener, 4 schowe sint noch by Gherde.

Item noch hefft Ghert uteghewen 2 mr. lub. unde 1 witten to unghelde for dat glass[a], is densk ghelt 3 mr. unde 5 ß unde 1 witte.

81 Item so gaff ik dem schipper to fracht for de splete 20 ß.

Item for dat ber to fracht 2 mr.

Item to pramghelt for ber unde splete 6 ß, to primghelt for ber unde splete 2 ß.

Item to forghelt for dat ber 4 ß.

Item noch hebbe ik uteghewen 2 mr. for 4 t. ber to sise.

Item noch ghaff ik ut 1 mr. for 3 fate olis to fracht, 1 ß [to] pramghelt, 4 witte to forloen.

[1½ cm mellemrum].

Item noch hebbe ik uteghewen 15 ß myn 1 witten for 11 t. ber to sise.

---

[a] Hs.: glaff.

8 Item noch ghaff ik ut 31 ß for 2 ghrapen, de Gherde sone hedde forkofft.

[ca. 2 cm mellemrum].

9 Item noch hebbe ik entfanghen fan Gherdes weghen 11½ mr. for oley.

10 Item noch entfanghen 3 mr. for oley.

[2 cm mellemrum].

11 Item noch hebbe ik entfanghen fan Gher Lefferdinck 2 eken delen, stan 2 mr. lub. unde 18 ß lub., is densk ghelt 3½ mr.

[ca. 2 cm mellemrum].

12 Item de 3 fate, dar de manoley inne was, de woghen 12 lispunt unde 2 mr. ℔.

82 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

1 Item so is my schuldich Jachop Schonynck 350 lowent, dat c 18 mr.

2 Item hirup betalt 35 mr.

3 Item noch betalt 21 mr.

4 Item noch betalt 7 mr.

[ca. 3 cm mellemrum].

5 Item[a] so is my schuldich Jep Krafft 2 t. solt vor 9 mr. ½ ℔ awer.

6 Item hir hebbe ik up entfanghen 2 t. mel for 6 mr.

7 Item noch hebbe ik entfanghen 2 tult raffter, den tult for 14 ß.

[3 cm mellemrum].

8 Item so is my schuldich Jens Orm 2 t. soltes for 8½ mr.

9 Item hirup betalt 4 mr. unde 4 ß.

[Rest: 6 cm].

---

[a] På s. 82 er 5.—7. post ikke slettet, 7. post er ikke indført med samme slags blæk som 5.—6. post.

83 1 Item noch hebbe ik forkofft 300 lowent, dat c for 13 mr., dit is betalt.

[3½ cm mellemrum].

2 Item so is my Jens Torkelsen frowe 1 t. baye for 2 mr.

[3½ cm mellemrum].

3 Item so is my Andrewes schroder schuldich en ghron dewenters laken for 14 mr.

[3½ cm mellemrum].

4 Item so is my schuldich ene pelsersche jeghen Sander Wentun awer 1 t. baye for 2 mr.

[ca. 3 cm mellemrum].

5 Item so is my tenetur Sassers frowe to Sarsslewe 1 t. solt for 3½ mr. ½ ℔ myn.

[2 cm mellemrum].

6 Item so is my schuldich Krisstern Jute 1 t. solt for 3½ mr. ½ ℔ myn.

[Rest: 4 cm].

84 [Øverst på siden: ca. 3 cm ubeskrevet].

1 Item[a] so is my schuldich Clawes ghlasemaker 8 schoff ghlases, den synttener 2½ [mr.] unde 5 ß.

2 Item noch hefft he entfanghen 2 schoue.

3 Item noch is he my schuldich 7 lispunt bley, dat schippunt 26 mr.

[8½ cm mellemrum].

4 Item so is my tenetur Hans Bracht 20 mr.

5 Item hirup betalt 10 mr.

6 Item noch betalt 4 mr., noch betalt 1 mr.

[ca. 3 cm mellemrum].

7 Item so is my schuldich Jens Gotkesen 1 t. soltes for 3½ mr.

---

[a] På s. 84 er 3. post indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—2. post; 4. post og de 3. afdrag i 5.—6. post er alle indført med forskelligt blæk.

$1\frac{1}{2}$ ℔ myn, dar licht en lepel for to pande.
[Rest: ca. $4\frac{1}{2}$ cm].

85 1 Item so let Brun Tomas hir ligghen 2 last soltes unde 5 t.
[ca. $1\frac{1}{2}$ cm mellemrum].
2 Item so hebbe ik 1 last soltes forkofft, de t. for $3\frac{1}{2}$ mr.
3 Item dit solt woch myn $13\frac{1}{2}$ ℔.
4 Item so hefft Brun fan my entfanghen 20 mr.
5 Item noch hefft he entfanghen 5 mr.
6 Item noch hefft he entfanghen 15 mr.
[$2\frac{1}{2}$ cm mellemrum].
7 Item so hebbe ik entfanghen fan Peter Snyders weghen 1 last bers.
8 Item so ghaff ik for dat ber to fracht 2 mr., 1 ß to primghelt, 3 ß to pramghelt, 3 ß to forlon, 1 mr. to syse, noch 3 mr. to syse, dat is de t. 4 ß.
[Rest: $9\frac{1}{2}$ cm].

86 [Øverst på siden: $2\frac{1}{2}$ cm ubeskrevet].
1 Item so is my Hans Bracht tenetur 32 ghulden.
2 Item noch is he my schuldich 19[a] mr.
3 Item hir hebbe ik up entfanghen 10 mr. fan Elseben, myner susster.
4 Item noch hebbe ik entfanghen 25 mr. fan Peter Stal.
5 Item noch hebbe ik entfanghen 25 mr. fan Peter Stall.
6 Item noch is he my 10 weken[b] ruchfoder.
7 Item noch 11 witte to pramghelt.
[ca. $1\frac{1}{2}$ cm mellemrum].
8 Item so is my schuldych Rasmvs Simensen 2 mr. unde 6 ß

---

[a] Rettet fra: xviiij, idet tværstregen over det forlængede i er søgt udraderet.

[b] Står over linjen, i linjen: nacht, der er overstreget, det er iøvrigt ikke tydeligt, om der foran skal læses: ix, eller: x, da siden er lidt beskadiget, måske er dette sket ved udradering af i foran x.

for 1 t. walnote.

[2 cm mellemrum].

9 Item so is my Mette Jachoppes dochter 6½ mr. for manoly.

[ca. 1½ cm mellemrum].

10 Item[a] so is my schuldich Hans Bracht fan Lubeke 3½ mr. unde 4 ß fan aller rekenschup. Item so hebbe ik Frans ghewen 50 mr. fan Hans Bracht weghen, de ik entfanghen hebbe fan sypollen sat.

87 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

1 Item so is my Simon fan Gherken unde langhe Ghert Hollander[b] 31 ghulden for sipollen sat unde 2 ℔, to betalende de helffte up fasstelawent unde de ander helffte up paschen.

[2 cm mellemrum].

2 Item hir hebbe ik up entfanghen 38 mr. unde 12 ß.

3 Item noch hebbe ik entfanghen fan Simen 20 mr.

4 Item noch hebbe ik entfanghen fan langhe Ghert Hollander 18 mr. unde 12 ß[c].

Hans Engelke[d].

---

[a] På s. 86 er af posterne vedr. Hans Bracht 1.—7. formentlig indført på en tid med samme blæk, den første del af 10. post om regnskabsafslutningen er skrevet med blæk af en anden farve, og med dette slags blæk er 1.—7. post derpå slettet, til 10. post er med andet blæk foretaget en senere tilføjelse, der også begynder med: Item. Denne tilføjelse er formentlig foretaget samtidig med indførslen af 2. post på s. 87 og rettelsen fra xvii ß til xii ß i 4. post på samme side, hvorefter hele 10. post er slettet med samme slags blæk som anvendt til tilføjelsen.

[b] Står over linjen. Navnet: langhe Ghert Hollander, er formentlig indsat senere med andet blæk.

[c] Med andet blæk rettet fra: xvij ß, der står foran og er overstreget, samtidig hermed er 2. post på siden indført.

[d] Dette navn står i marginen tilhøjre og forekommer ellers ikke i regnskabet.

5 Item so is my schuldich Hinrick Lefferdinck 2½ mr. lent ghelt.
6 Item noch is he my 22 ß for ber.
7 Item noch 17 weken kost.
8 Item noch is he my 2 mr., de ik deme rekenmesster ghaff.
9 Item noch is he my 1 mr.
10 Item noch is he my 2 mr., de ik Marghrete Enbeken ghaff for de 2 fate wins to kelrehure.
11 Item so hebbe ik entfanghen fan Ghert Lefferdinck ene saghe, dar ghaff he 20 ß lub. for.
88 1 Item so is my schuldich myn susster Elsebe 4½ dossin pattinen, it dossin 20 ß.
2 Item noch 4 farendel sepe, it farendel 4½ mr.
3 Item noch 2 dossin pattinen for 2 mr. lub.
4 Item noch 4 ghrotken, blaw unde ghron, for 4[a] mr.
5 Item noch 2 schok warvel for 12 ß.
6 Item noch 1 dusent neghel for 1[b] mr.
7 Item noch 1 dusent for 12 ß.
8 Item noch 1 dusent neghel for 12 ß.
9 Item noch 700 spillen, dat c 2 ß. lub. unde 4 ₰.
10 Item so sall ik entfanghen fan Peter Stal 14 mr. fan Hans Vnbehowen weghen.
[2½ cm mellemrum].
11 Item so sall ik entfanghen fan Hans Hoppen 14 mr. fan Hans Vnbehowen weghen.
[ca. 1½ cm mellemrum].
12 Item[c] de summe, dat my de susster schuldich is, dat is to hope 36½ mr. unde 2 ß.

---

[a] I hs. er her skrevet noget, der ser ud som et tilløb til at skrive: mr., der kan således læses m med endnu en nedstreg, læsemåden er altså usikker, læses det som: iiij, kan regnskabet stemme nogenlunde.

[b] Rettet fra: viij, der står foran og er udvisket.

[c] Af posterne på s. 88 vedr. Elsebe synes 1.—2. post at være indført på

[1½ cm mellemrum].

13 Item hir hebbe ik up entfanghen 12 mr. des dunredaghes for palmen[37].

14 Item noch hebbe ik entfanghen 3 mr.

15 Item noch hebbe ik entfanghen 8 mr. des mandaghes na des hilliighen cruses dach[38].

16 Item noch hebbe ik entfanghen 6 mr.

17 Item noch hebbe ik entfanghen 3 mr. up suntte Johannes awent[39], noch betalt 2½ mr.

89 1 Item so bin ik Jachop gholtsmit schuldich 9 mr. unde 6 ß.

2 Item des is he my 36 latten for 2 mr. unde 4 ß.

[ca. 4 cm mellemrum].

3 Item so is my schuldich Rassmvs Simesen frowe 1 t. walnote for 2½ mr.

[8 cm mellemrum].

4 Item[a] so is my Jachop Nychelsen schuldich 300 owersten.

5 Item noch is he my schuldich 25 mr. for 2 perde.

[1½ cm mellemrum].

6 Item noch is my Jachop Mychelsen 8 elen har for 1 mr.

7 Item noch hebbe ik entfanghen fan Jachop Nychelsen 100 mursten, halleff braken unde halleff hel.

[Rest: ca. 3½ cm].

90 1 Item noch is my Clawes glasemaker schuldich 7 lispunt bley, dat schippunt 26 mr.

---

engang med samme farve blæk, derefter er med andet blæk indført 3.—9. og 12.—14. post, med samme slags blæk som anvendt til disse poster er 1.—9. post derefter slettet, de 4 afdrag i 15—17. post er alle indført med forskelligt blæk, til stregerne, hvormed 12.—17. post er slettet, er anvendt samme blæk som til sidste afdrag.

[a] 4.—7. post på s. 89 er antagelig alle indført til forskellig tid, 4. post er ikke slettet.

2 Item noch is my Clawes ghlasemaker 7½ lispunt bly, dat schippunt 26 mr.

[8½ cm mellemrum].

3 Item[a] so hebbe ik affghelent Hans Jenssen rotman ½ tult 10 elen sparen.

[2 cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik affghelent Matteyes Johanssen 6 klene balken fan 12 elen.

5 Item noch hebbe ik em affghelent 9 klene stolpen fan 6 elen.

6 Item hir hefft he up entfanghen 8 ghrote stolppen fan 6 elen.

7 Item noch hefft he entfanghen 1 balken fan 9 elen.

[Rest: ca. 4 cm].

91 1 Item[b] so hebbe ik uteghewen for Mychel Dranck [c]30 stukke[c] kopper.

2 Item to forlon 14 ℔ unde 1 ß to pramghelt.

3 Item deme schipper to fracht 12 ß.

[ca. 7½ cm mellemrum].

4 Item so ghaff ik for Hans Lubeke[d] 39 stukke kopper 1½ ß to pramghelt, 4 witte to forghelt.

5 Item dem schipper to fracht 15 ß.

[ca. 2½ cm mellemrum].

6 Item so is my Anders Jute 1 fat mumme for 12 mr., betalt.

[ca. 2 cm mellemrum].

7 Item so is my Harmen wegher 1 fat mumme for 12 mr., dit is betalt.

---

[a] På s. 90 er 3.—5. post indført med samme blæk, mens 6.—7. post er skrevet med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, 4.—7. post er ikke slettet, i 3. post er elen rettet fra enen ved at skrive l i det første n.

[b] 1.—5. post på s. 91 er skrevet med samme slags blæk.

[c–c] Står over linjen.

[d] Står over linjen, i linjen: Brwers, der er udvisket.

8 Item[a] so is my Rasmvs owerscher to Lunden en fat mumme for 13 mr., ik gaff den sise ut, dar hefft Hans Bracht forghelawet.

9 Item so is my Maryne Rewes to Lunden en fat mumme for 13 mr., ik ghaff den sise ut.

10 Item hirup betalt 8 mr. myn 2 ß.

[Rest: 2 cm].

92 1 Item so hebbe ik entfanghen ut Ghert Lefferdinghes schur 5 10 elen sparen.

2 Item noch hebbe ik entfanghen 12 stolpen fan 6 elen.

[9 cm mellemrum].

3 Item[b] so is my schuldich her Hinrick Wesstet, domher, 11 ℔ bley, dat schippunt 25 mr.

[5 cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik Peter Harken lent 6 sparen fan 10 elen.

[Rest: 6½ cm].

93 [Øverst på siden: 2½ cm ubeskrevet].

1 Item[c] so hebbe ik entfanghen ut Oleff Mvnck 7 fate mumme, de Reymer Sandowen tohoren.

2 Item for dusse mumme hebbe ik uteghewen Oleff Mvnck to fracht for dat fat 8 ß, is 3½ mr.

3 Item to primghelt 2 ß.

4 Item to pramghelt 4 witte fan dat fat, is 9 ß 1 witte.

5 Item for dat fat to forloen 2 ß, is 14 ß.

---

[a] Herfra og siden ned er ikke slettet.

[b] 3. post på s. 92 er ikke slettet, xi er skrevet 2 gange, men det forreste er udvisket, og x i 4. post er også skrevet 2 gange, men første gang udvisket.

[c] S. 93 er ikke slettet, på denne side er 1.—12. post, der alle, i hvert fald tilsyneladende, omhandler udlæg for Reimer Sandow, skrevet umiddelbart efter hinanden, derefter er med et mellemrum skrevet 14. post, også omhandlende Reimer Sandow, alle med ensartet blæk, 13. post, der senere er indført i dette mellemrum, omhandler da uden tvivl også afregningen med Reimer Sandow.

6 Item so ghaff ik up der tolboden 28 ß to syse for 7 fate.
7 Item so ghaff ik for 4 fate 4 mr. up der syseboden.
8 Item noch ghaff ik Per Lalandesfar 10 ß to fracht for 1 pakke want.
9 Item 1 ß to pramghelt, 1 ß to forghelt.
10 Item noch ghaff ik ut for de 3 fate mumme to forlon 4½ ß.
11 Item to pramghelt 1 ß for dat fat, is 3 ß.
12 Item de summe, dat ik for Reymer hebbe utghel[e]cht, lopt sick 8 mr. unde 10 ß.
[ca. 1½ cm mellemrum].
13 Item noch hefft Arent Fredeleff my affghekofft en pert for 18½ mr[a].
[ca. 1½ cm mellemrum].
14 Item noch hebbe ik[b] Reymer ghesant by Berent Moller 5 mr. unde 5 ß unde 2 ß, dat em to lep, dat ik entfanghen hebbe fan der mumme.
[Rest: 3½ cm].

94 1 Item so is my schuldich Clawes glasemaker 15 mr. for bley.
2 Item noch 4 sinttener ghlas for 10½ mr.
3 Item hirup betalt 5½ mr.
[ca. 1½ cm mellemrum].
4 Item so is my Neghels Fonbo bormesster 6 tulte delen, den tult 4 mr., noch 4 elen har for 8 ß.
5 Item hyr hebbe ik up entfanghen for 20 mr. howe.
6 Item noch hebbe ik entfanghen 2[c] foder stro.
[8 cm mellemrum].

---

[a] Rettet fra: xviij mr., der står foran og er overstreget.

[b] Herefter: en, der er overstreget.

[c] Læsemåden er utydelig, der står således: en foder, men foran en er skrevet ij, således at det lange i og det første af bogstav e går over i hinanden. At der skal læses: ij, fremgår af s. 95 10. post.

7 Item[a] so bin ik schuldich Willim fan Kollen 1 last soltes, de t. 5 mr. myn 3 ß, it wicht 7 ℔ myn.
[ca. 1½ cm mellemrum].
8 Item hirup betalt 5 mr.
9 Item noch hefft he entfanghen 3 last t., de last 4 mr. myn 4 ß.
[Rest: 5 cm].

95 1 Item so is my Oleff schinder frowe schuldich, den se Oleff Brabander heten, 1 t. soltes for 3½ mr. unde 4 ß, se woch 1 ℔ myn.
2 Item hirup betalt 3 mr.
3 Item[b] so resst my noch 9 ß fan der t. soltes.
[3½ cm mellemrum].
4 Item disse last mels fan Otte Remyns weghen de hefft forkofft Tewes, Hans Lubbeken gheselle.
[2½ cm mellemrum].
5 Item so hebbe ik entfanghen fan Otte fan Remin fan Stettin 1 last mels, de sall ik em forkopen to sinen bessten int jar [15]28.
[ca. 2 cm mellemrum].
6 Item so is my Neghels Funbo bormesster schuldich 6 tult delen, den tult 4 mr.
7 Item noch 4 elen har for 8 ß.
8 Item noch 6 elen har for 12 ß.
9 Item hir hebbe ik up entfanghen for 20 mr. howe.

---

[a] I mellemrummet mellem 6. og 7. post på s. 94 står :»Item so byn ik schuldich Willem fan Kollen i last soltes for lx mr., it wicht«, men dette er udvisket.

[b] På s. 95 er 1.—3. post ikke slettet, de 3 poster er alle med forskelligt blæk; 4. post er utvivlsomt skrevet umiddelbart efter 10. post, da blækket er ensartet, dens naturlige plads ville have været mellem 5. og 6. post, men der har ikke været plads nok; 6.—10. post, der ikke er slettet, synes at være skrevet samtidig med 4.—6. post på s. 94.

10 Item noch hebbe ik entfanghen 2 foder stro.
[Rest: ca. 6 cm].

96 1 Item so is my schuldich Dawit bekker 3[a] t. mels, de t. for 3 mr.

2 Item[b] hirup betalt 6 mr.
[6 cm mellemrum].

3 Item so is my schuldich Jeppe Neghelsen by Schalle ½ last soltes, de t. 3½ mr.
[1½ cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik entfanghen fan dem wine 12 mr.

5 Item noch hebbe ik entfanghen 5 mr.
[ca. 3 cm mellemrum].

6 Item so bin ik schuldich Hinrick Borgher 16 mr. klene ℌ.

7 Item noch 1 t. hol herinck.
[1½ cm mellemrum].

8 Item so hebbe ik Hinrick sant to Drelleborch 8 dossin korwe, de solde he my forkopen.

9 Item noch hefft Hinrick entfanghen 2 t. solt for 7 mr.
[Rest: ca. 3½ cm].

97 1 Item so is my schuldich Broder to Ghrote Hamer 5 mr. ghelent ghelt, dit ghaff ik Willim Rawens frowen Marghreten.
[6 cm mellemrum].

2 Item so sal ik Marghrete Binkes[c] manen umme 7 mr. unde 4 ß fan Hinrick Borghers weghen.

3 Item hirup entfanghen 2 mr., de ghaff ik Clawes barscher fan Hinricks weghen.
[2 cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik gheschepet Hans Ghulyssen fan Hinrick

---

[a] Rettet fra: ij, idet der er sat et i foran ij.

[b] 1. og 2. post på s. 96 er indført med forskelligt blæk.

[c] Rettet fra: Binsk, der står foran og er udvisket.

Borghers weghen 14 t. flesk unde 1 t. tallich unde 25 kipp hude unde 2 farendel.

[ca. 4 cm mellemrum].

5 Item so hebbe ik entfanghen fan Jachop fan der Lanken enen lepel, wicht 2½ lot unde 1 qvintin.

6 Item noch bin ik em 10 mr.

[Rest 4½ cm].

98 1 Item so kofft ik aff Ghert fan Santen en fat rins win, de ame for 9[a] ghulden myn enen ort, dat fat helt 4½ ame.

[2 cm mellemrum].

2 Item hir hefft Ghert fan Santten up entfanghen 40 mr.

3 Item noch hefft he entfanghe[n] 20 mr.

4 Item noch hefft he entfanghen 20 mr.

5 Item noch hefft he entfanghen 10 mr.

6 Item[b] noch hefft sin gheselle entfanghen 8 mr. unde 7 ß.

[5½ cm mellemrum].

7 Item so is my Hennynck Berndes tenetur 22 mr.

8 Item hirup betalt 13 mr.

[ca. 2½ cm mellemrum].

9 Item so is my Krisstern Jute tenetur 6 mr. fan enens lepels halwen, de stunt Hinrick Borgher in pant for brun nerdes, den sette em in pant Neghels Morttensen.

[Rest: 5½ cm].

99 1 Item[c] so let Hennynck Berendes hir ligghen 10 schok delen, de solde ik em to ghude forkopen, dat twelffte for 4 mr.

2 Item fan den delen hefft Hans Haweman entfanghen 5 schok.

3 Item so hebbe ik dar aff entfanghen 2 twelffte.

---

[a] Rettet fra: x, idet et i er sat foran x.

[b] På s. 98 er 6. post indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—5. post.

[c] På s. 99 er 2.—4. post indført med andet blæk, sammenlignet med 1. post, den sidste sætning i 4. post: »de krech — Fwnbo«, er vistnok tilføjet senere.

Item noch forkofft 6 tult, it tult 4 mr., de krech de bormesster Yens[a] Fwnbo.

[6 cm mellemrum].

Item[b] do ik lasstest rekende mit Matteyes Johanssen, do bleff he my schuldich 5½ mr.

[1½ cm mellemrum].

Item hir hebbe ik up entfanghen 5 qwartter swart leydes, de ele for 2 mr.

Item noch hebbe ik entfanghen ene dele for 1 mr.

Item noch hebbe ik em affghelent 400 daksten, noch 20 daksten.

Item noch hefft Mattyes entfanghen 20 t. for 2 mr.

Item noch is my schuldich Mattyes ½ farendel flesk for 20 ß, noch 2 ß for en tome.

Item noch hefft Mattyes entfanghen 9½ mr. fan Clawes ghlasemaker.

Item noch bin ik Mattyes Johanssen 6 elen want, de ele 2 mr. unde 4 ß.

100 Item[c] so hebbe ik mynem knecht Mattes ghedan 1 mr. up sin lon, de ghaff ik Krisstoffer dem sisemesster.

Item noch hefft he entfanghen 3 mr., noch hefft he entfanghen 3 mr., noch 1 mr.

Item noch hefft he entfanghen 1 ele ghron nerdes for 12 ß.

[2 cm mellemrum].

---

[a] Oprindeligt er skrevet: »Neghels Yens«, men Neghels er senere overstreget.

[b] 5.—12. post på s. 99 er ikke slettet, heraf danner med hensyn til blækfarve 5.—7. post en gruppe, mens 8.—9. og 11.—12. post formentlig danner en anden, 10. post synes at være en senere tilførsel.

[c] På s. 100 er afdragene i 2.—3. post formentlig ikke indført samtidig med 1. post; 9. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 5.—8. post, til stregerne, hvormed 5.—9. post er slettet, er anvendt samme slags blæk som til 9. post.

4 Item so is my schuldich Jon schomaker 2 ossenhude for 5 mr., noch 8 lispunt tallich myn 4 mr. ℔, dat lispunt 1 mr.
[3 cm mellemrum].
5 Item so is my schuldich Jens Pilt 18 mr. for enen ossen.
6 Item hir hebbe ik up entfanghen 1 farendel flesk for 3 mr.
7 Item noch hebbe ik entfanghen 4½ mr.
8 Item noch hebbe ik entfanghen 4½ mr.
9 Item noch entfanghen 6 mr.
[3 cm mellemrum].
10 Item noch hebbe ik fan den delen entfanghen 9 stukke.
[Rest: 6½ cm].
101 1 Item[a] so bin ik schuldich Jachop fan der Lanken 2 perde for 16 mr.
2 Item noch hebbe ik entfanghen fan Jachop weghen fan Gherde 4 mr. for 2 ossenhude.
3 Item noch entfanghen 3 mr. unde 6 ß for 4 lispunt tallich.
[5½ cm mellemrum].
4 Item so is my Jachop fan der Lanke for 17 perde 3 nacht ruchfoder, noch is he my 29 schepel haweren, noch for 3 perde 2 nacht ruchfoder.
5 Item noch sulleff dorde[b] 5 daghe kosst.
6 Item noch ghaff ik Lasse smit 7 ß, de 4 dede my Jachop.
7 Item noch koffte my Jachop en pert aff for 15 mr.
[1½ cm mellemrum].
8 Item so ghaff ik ut for Michel Dranck 10 ß deme ferman for kopper, noch 2 ß to forlon.
9 Item noch 3 ß for de kachelen to dregheghelt.
10 Item noch ene halter for 8 ß.
[Rest 4½ cm].

[a] På s. 101 er 1.—5. post indført til en tid med samme blæk, mens 6.—7. post er skrevet med blæk af en lidt anden farve.

[b] Rettet fra: iij, der står foran og er udvisket.

102 1 Item so is my Peter Harke schuldich 6 delen for 2 mr. unde 2 ß.

[5 cm mellemrum].

2 Item so lende ik Oleff Jenssen frowe 2 mr., dar licht en sulwer lepel for to pande.

[2 cm mellemrum].

3 Item so is my Hans Jenssen ratman schuldich 8 delen, dat stukke for 17 witte.

[3½ cm mellemrum].

4 Item noch hebbe ik forkofft 6 tult delen, den tult 4 mr.

[2½ cm mellemrum].

5 Item noch hebbe ik forkofft 2 tult delen for 8 mr.

[ca. 3 cm mellemrum].

6 Item so is my de ratemesster, de dar wesstwart want, 5 delen, 3 it stukke 6½ ß unde 2 for 15 ß, betalt.

[Rest: ca. 5½ cm].

103 1 Item so is my schuldich Jachop Mychelsen 25 mr. for 2 perde.

2 Item noch is he my 4 elen har, de ele 2 ß.

[4 cm mellemrum].

3 Item so is my schuldich en man, want wesstwart, he krech Per Tughesen froowe, 2 delen for 12 ß.

[4½ cm mellemrum].

4 Item[a] so is my Hans Loffaghel 20 mr. for en pert, noch 12 ß.

5 Item noch is my Hans Loffaghel 16 mr. for foder unde kost.

6 Item noch is he my 40 schepel haweren unde 54 nacht how.

7 Item ene weken kost, noch 6 ele har for 12 ß.

8 Item hirup betalt 24 mr.

[ca. 2 cm mellemrum].

---

[a] På s. 103 er 4.—8. post alle indført til forskellig tid, dog er begyndelsen af 7. post: »Item ene weken kost«, skrevet med samme blæk som 6. post.

9 Item so is my Jeppe Neghelsen by Schalde 1 t. soltes for 4 mr. 1½ ℔ awer.

10 Item hir hebbe ik up entfanghen 1½ tult sparen, den tult 20 ß.
[Rest: 6 cm].

104 1 Item[a] so is my Peter Lalandesfar 2[b] delen for 12[c] ß.
[3½ cm mellemrum].

2 Item so is Berent Aghestin 4 tult delen, den tult 4½ mr.
[ca. 4 cm mellemrum].

3 Item so hebben se fan den delen entfanghen 1 schot[d] unde 10 delen by deme strande, dar se de jacht bwen, de hebben se my affghekoft.
[3½ cm mellemrum].

4 Item noch hebbe ik entfanghen 4[e] delen.
[1½ cm mellemrum].

5 Item noch hebbe ik deme rade forkofft 6 tult delen, den tult for 4 mr.

6 Item noch hebbe ik entfanghen 1 tult delen.

7 Item so is my her Clawes Prybbersen 2 tult delen, den tult 4½ mr.
[1½ cm mellemrum].

8 Item up sunnte Jurghens dach Otte fan Remyn.
[Rest: 3 cm].

105 1 Item so is my schuldich Vne Lasses 4½ lispunt tallich 1 mr. ℔ myn, it lispunt 14 ß.
[ca. 4½ cm mellemrum].

---

[a] 1. post på s. 104 er ikke slettet.

[b] Står over linjen, i linjen: de, der er overstreget.

[c] Hs. har romertallet x efterfulgt af 3 streger, men kun 2 prikker.

[d] I Bonaventura Richters afregning fra 1533 med mester Torben Bille er stavemåden af dette ord den samme som her.

[e] Rettet fra iii til iiii, idet et i er sat foran iii.

2 Item so is my de schotte, de under deme rathuse want, in deme neyen huse want, 1 tult delen for 4½ mr.
[3½ cm mellemrum].
3 Item so is my Mette Tydemans 8 delen, it stukke 6 ß.
[6½ cm mellemrum].
4 Item so is my Jachop fan der Lanke 34 mr. fan aller rekenschup.
[Rest: ca. 7 cm].
106 1 Item so bin ik schuldich Peter Snyder 2½ ele saye for 8 mr. 5 ß 1 witte.
[3½ cm mellemrum].
2 Item[a] den kopper, den Andrewes Ketelsmit entfenck, de woch 2½ schippunt unde 3½ lispunt.
[3 cm mellemrum].
3 Item so hebbe ik entfanghen fan Hans Lubbeken weghen 36 stukke kopper.
4 Item so ghaff ik to forlon 4 witte.
5 Item to pramghelt 1 ß.
6 Item deme schipper to fracht 8 ß.
[2 cm mellemrum].
7 Item noch hebbe ik entfanghen fan Hans Lubeken weghen 14 t. mels.
8 Item so ghaff ik to fracht for dat mel 2½ mr., 2 witte to primghelt, 3 ß to pramghelt, 8 witte to forlon.
9 Item noch hebbe ik entfanghen 1 last soltes, dar ghaff ik for to fracht 2 mr. unde 2 witte [to] primghelt, 4 ß to forlon, 3 ß to pramghelt.
10 Item noch 2 mr. for kosst fan sines knechtes weghen Tewes.
107 1 Item[b] so hebbe ik entfanghen fan Jachop fan der Lanke

[a] På s. 106 er 2.—10. post skrevet med samme blæk.

[b] S. 107 er skrevet med ensartet blæk, iøvrigt samme blæk som er anvendt på s. 106 og til 1. post på s. 108.

enen lepel, de wicht 2½ lot unde 1[a] qvintin, den sal ik em to gude forkopen.

2 Item noch hebbe ik entfanghen 10 mr.

3 Item do Jachop fan hir toch, do hedden sine perde 250 nacht howe unde 1 nacht.

4 Item so hedde he hir sulleff ferde in kosst[b] west 12 daghe.
[ca. 3½ cm mellemrum].

5 Item so hebbe ik fan Jachop fan der Lanke entfanghen 5 t. haweren, de t. 10 ß.

6 Item noch hebbe ik fan em entfanghen 22 mr. unde 6 ß.
[3 cm mellemrum].

7 Item noch ghaff ik enem man 5 witte, de eme sine kisste unde dat water utforde.
[1½ cm mellemrum].

8 Item ghaff ik dem bormesster Jeppe Neghelsen fan Jachoppes weghen 8[c] mr. unde 12 ß for 14 t. haweren, de t. 10 ß.
[Rest: 4½ cm].

108 1 Item den kopper, den de ketelsmit entfenck, de woch 2 schippunt myn 1 lispunt fan Mychel Dranck weghen.
[1½ cm mellemrum].

2 Item so hebbe ik gheschеppet Jachim Lutke 3 t. lowent unde 1 t., dar sint 2 nerdesche laken.
[4½ cm mellemrum].

3 Item[d] so hebbe ik enem man ghedan, de het Anders, 20 ß to ener seysen.

---

[a] Hs. har først et romertal: i, der er misdannet og udvisket, derefter en streg, der berøres af J i Jachop, endelig et tydeligt romertal i, jfr. s. 97 og s. 109, hvor vægten utvivlsomt af den samme ske også er anført.

[b] Herefter: ghesstw, der er overstreget.

[c] Rettet fra: viij, der står foran og er udvisket.

[d] På s. 108 er 3. post ikke slettet, og af posterne vedr. Mette er 8.—9. post indført med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, sammenlignet med 4.—7. post; de første ord i 2. post er delvis trukket op med mørkere blæk.

[ca. 5 cm mellemrum].

4 Item so is my schuldich Mette, myner sussterdochter, 2 mr. for 1 t. etyk.

5 Item noch 6½ mr. for manoly.

6 Item noch 7 mr. for 1 dromp[t] hoppen.

7 Item hirup entfanghen 5 mr. unde 6 ß[a].

8 Item noch hebbe ik entfanghen 2 mr.

9 Item noch hebbe ik entfanghen 3½ mr.

[Rest: 5 cm].

109 1 Item so hebbe ik entfanghen fan Jachop fan der Lanken enen sulwer lepel, wicht 2½ lot unde 1 qwintin.

2 Item noch hebbe ik fan em 2 lepel, weghen 6 lot, dusse 3 lepel sall ik em forkopen.

[6 cm mellemrum].

3 Item so is my schuldich Elsebe, myn susster, 1100 neghel, it c 14 witte.

[5 cm mellemrum].

4 Item so sal ik boren fan Peter Snyders knecht 10 mr. fan Jach fan der Lanken weghen.

[2 cm mellemrum].

5 Item[b] so is my schuldich Berent Aghestein 4 tult delen, den tult 4½ mr.

6 [Item] hirup betalt 9 mr.

7 Item noch hebbe ik entfanghen 6 mr.

[Rest: 3 cm].

110 1 Item so hebbe ik Lutken mededan tor teringhe 1½ g.

2 Item noch dede ik em for 2 g. schrikkenbargher.

---

[a] I marginen herudfor til højre står: iiij mr., der delvis er udvisket.

[b] 5.—7. post på s. 109 er alle indført med forskelligt blæk, derimod er 1.—4. post indført med ensartet blæk.

3 Item noch for 4 g. lub. ghelt.
4 Item so hebbe ik entfanghen fan Lutke 2 josep dal.
5 Item noch 26 ß unde 2 witte soslinghe.
6 Item noch 19 lub. ß unde 6 ₰.
[4 cm mellemrum].
7 Item so hebbe ik enem ghesellen forkofft, de het Johan fan Kollen, 4 perde for 47 ghulden, unde he licht to hus mit Marten Rawen to Lubeke. Dusse perde sall ik em to Lubeke qwit unde frey leferen unde dar myn ghelt entfanghen.
[5 cm mellemrum].
8 Item[a] so is my schuldich swartte Peter gholtsmit 3 mr. for 1 josep dall.
9 Item hirup betalt 2 mr.
10 Item noch hebbe ik entfanghen 1 farendel fan enem re for 8 ß.
[Rest: ca. 4 cm].

111 1 Item so hebbe ik entfanghen fan Mychel Dranckes weghen 28 stukke kopper.
2 Item noch 18 stukke boddem kopper.
[ca. 6 cm mellemrum].
3 Item for den kopper ghaff ik to forlon 4 witte.
[5 cm mellemrum].
4 Item[b] so is my schuldich Clawes ghlasemaker 25½ mr. fan aller rekenschup.
5 Item hir hebbe ik up entfanghen 5½ mr.
6 Item noch hebbe ik entfanghen 9½ mr. fan Myttyes Johanssen.

---

[a] Herfra og siden ned er ikke slettet.

[b] På s. 111 er 4.—7. post ikke slettet, ordene: »fan Myttyes Johanssen« i 6. post og 7. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 4.—6. post.

7 Item noch hebbe ik entfanghen en ghlase finsster for 8 ß.
[Rest: 7 cm].

112 1 Item des ghersten was 85 trawe.

2 Item des haweren was 50 trawe.
[ca. 9 cm mellemrum].

3 Item[a] so hebbe ik Lutken ghewen 3 mr. up sin loen.

4 Item so hefft my Lutke affghekofft enen rok for 10 mr.

5 Item hir hebbe ik up entfanghen 8 mr. unde 7 ß.
[3½ cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik Peter Denen lent 15 mr., dar hebbe ik en sulwer ghordel for to pande.
[Rest: ca. 8½ cm].

113 1 Item[b] so let Hennynck Berendes by my ligghen 10 schok delen, de solde ik em to ghude forkopen.

2 Item hir hefft Hans up entfanghen 36 mr. fan my.

3 Item noch hefft he entfanghen 14 mr. fan my.

4 Item noch betalt 50 mr. fan my.
[ca. 1½ cm mellemrum].

5 Item fan dussen delen hefft Hans Haweman entfanghen 5 schok, dat schok for 20 mr., to betalende up suntte Jachoppes dach[40].
[1½ cm mellemrum].

---

[a] På s. 112 er 4.—5. post indført med andet blæk, sammenlignet med 3. post.

[b] 1.—2. og 5.—6. post på s. 113 og 1.—2. post på s. 114 er indført til en tid med samme blæk — mærkeligt nok er de 4 første ord i 6. post skrevet med blegt blæk, nogle bogstaver er bagefter trukket op med det mørke blæk, som ellers er anvendt til disse poster — mens 3.—4. og 7. post på s. 113 er indført med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, ordene: fan my, i 2. og 3. post er dog formentlig skrevet samtidig med 4. post. Til stregerne, hvormed 1.—7. post er slettet, er anvendt samme slags blæk som til 4. post. 8. post på s. 113 synes både at være skrevet og slettet med blæk af en anden farve end det, der er anvendt til de ovennævnte poster.

6 Item hir hefft Hennynck Berendes knecht up entfanghen 85 mr. unde 5 ß fan Hans Haweman.

7 Item noch hefft Hans entfanghen fan Hans Haweman 15 mr. myn 5 ß.

[6 cm mellemrum].

8 Item noch hefft de stat entfanghen 6 tult delen, den tult 4 mr., is 24 mr.

[Rest: 6 cm].

114 1 Item so hebbe ik entfanghen fan Hennynck Berendes 3 last soltes, de last steyt 24 mr. lub., to betalende up winachten[41].

[4 cm mellemrum].

2 Item noch hebbe ik entfanghen fan Hennynck Berendes 900 munssters lowent, dat c steyt 10 mr. lub. unde 4 ß, to betalende up Marttiny[42].

[6½ cm mellemrum].

3 Item so hebbe ik entfanghen fan Peter Denen weghen fan ener frowen fan Kopenhaghen vor 5 t. solt 19 mr. unde 10 ß, dat solt woch myn 2 ℔.

4 Item fan dissem ghelde was my Peter schuldich 15 mr.

[2 cm mellemrum].

5 Item so is my schuldich Henneke pramman [a]6½ repp[a] lowent, den rep 21 ß 3 elen myn, dit is betalt.

[Rest: 4 cm].

115 1 Item fan dissem solte hebbe ik forkofft 13 t., de t. 5 mr. unde 4 ß.

[1½ cm mellemrum].

[a–a] Står over linjen, i linjen står: xi rep, hvoraf xi er overstreget, over linjen er xi øjensynligt først rettet til vj, men dette har været forkert og er udvisket, ved siden af er så skrevet: vij repp, rep står derfor både i linjen og over linjen.

2 Item noch forkofft ½ last for 31½ mr.
[2 cm mellemrum].
3 Item noch forkofft ½ last for 33[a] mr., [b]disse ½ last is my Jachop fan der Lanke schuldych[b].
4 Item noch forkofft 4 t., de t. 5½ mr.
[ca. 1½ cm mellemrum].
5 Item noch forkofft 1 t. for 5½ mr.
[ca. 1½ cm mellemrum].
6 Item noch forkofft 2 t. for 11 mr.
[1½ cm mellemrum].
7 Item noch forkofft 1 t. for 7 mr.
[ca. 2½ cm mellemrum].
8 Item so is my schuldych Krysstern Jute 1 t. solt for 5 mr.
[2 cm mellemrum].
9 Item so is my schuldich Johanne, de myne maghet was, 1 t. solt for 6 mr.
[1½ cm mellemrum].
10 Item so is my schuldich ene frowe fan Kopenhaghen 1 t. soltes for 5 mr. 1 ℔ myn, dar hebbe ik en sulwer ghordel for to pande.
[Rest: 3½ cm].

116 1 Item[c] des lowendes sall wessen 126 elen.
[ca. 2½ cm mellemrum].

---

[a] Rettet fra: xxxviii, idet v er udvisket.

[b–b] Tilføjet med andet blæk, formentlig samtidig med, at de første poster på s. 117 er skrevet.

[c] På s. 116 er 1.—4. post indført med ensartet blæk, undtagen dog afdraget, hvormed 4. post slutter, 5.—7. post er skrevet med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, til stregerne, hvormed 6.—7. post særskilt er slettet, er brugt samme blæk som til 7. post, senere er 4.—7. post slettet med streger, der rækker over alle 4 poster, og hvortil der er anvendt samme slags blæk som til 5. post. Det ses heraf, at det münsterske lærred er betalt først.

2 Item des lowendes sall wesen 1026 elen.
[5 cm mellemrum].
3 Item so is my de susster Elsebe unde Mette 150 lowent unde 4 elen, dat c for 12 mr.
[ca. 6½ cm mellemrum].
4 Item so is my schuldich Maryne Andrewes schroders 200 unde 2½ rep unde 1 ele heytlowent, dat hundert for 13 mr., hirup betalt 10 mr.
5 Item noch entfanghen 13 mr., noch be[t]alt 6 mr. unde 5 ß.
6 Item noch is my Maryne schuldich 100 munssters lowent for 18 mr., to betalende up winachten.
7 Item dit is betalt.
[Rest: ca. 5 cm].
1 Item[a] so is my Jachop fan der Lanke schuldich 10 mr.
2 Item noch 22 nacht ruchfoder.
3 Item des byn ik em 5 schepel haweren.
[2 cm mellemrum].
4 Item so is my Jachop fan der Lanke 20 ß.
5 Item des bin ik em 4 mr. unde 2 ß, de ik entfenck fan Jachop Schonynck for klene ℌ unde for qwat ghelt.
[ca. 2 cm mellemrum].
6 Item so sall ik manen fan Frans 10½ mr. unde 1 ß.
[ca. 2 cm mellemrum].
7 Item so sall ik manen fan Hinrick Stegheman 13½ mr., dit is betalt.
[ca. 2 cm mellemrum].
8 Item so gaff ik Jens Pilt fan Jachop weghen for 27 ℔ lichtes, dat ℔ 5 witte, is[b] 2½ mr. unde 5 ß.
[ca. 3 cm mellemrum].

[a] Posterne på s. 117 er antagelig indført på en tid, dog er 4.—5. post måske indskudt senere.

[b] Oprindeligt: it, der er søgt rettet til: is.

9 Item so is my Albert Peter Dnydes[a] dener 2½ mr.
[Rest: ca. 6 cm].

118 1 Item so bin ik schuldich Marten Smit fan Danke 15 mr. fan aller rekenschup.
[ca. 3½ cm mellemrum].

2 Item so hebbe ik forkofft 119 elen heytlowent, dat c 13 mr.
[ca. 3½ cm mellemrum].

3 Item so is my schuldich Anders[b] Jute schipper 200 lowent myn 2 rep, ene ele awer, den rep for 13½[c] mr.

4 Item noch halde Anders Jute 2 rep unde 2 elen.

5 Item hir hebbe ik up entfanghen 14 mr.

6 Item noch hebbe ik entfanghen 6 mr.

7 Item[d] noch entfanghen 7 mr.
[2½ cm mellemrum].

8 Item so is my schuldich Andrewes hattemaker 50 munssters lowent for 9 mr.

9 Item hirup betalt 6 mr.

10 Item noch betalt 3 mr.
[Rest: ca. 5 cm].

119 1 Item so bin ik schuldich Peter Snyder 20 mr., to betalende up dat forjar.
[2 cm mellemrum].

2 Item bin ik schuldich Peter Snyder 50[e] mr., to betalende up

---

[a] Jfr. s. 122, hvor der står: Snyders.

[b] Står over linjen og er skrevet med samme blæk som 7. post på siden, i linjen: Jens, der er overstreget.

[c] Rettet fra: xxi, der står foran og er udvisket, følgelig skulle »den rep« da være rettet til »dat hundert«, men dette er ikke sket.

[d] På s. 118 er 7. post indført med andet blæk, sammenlignet med 3.—6. post, til stregerne, hvormed 3.—7. post er slettet, er anvendt samme slags blæk som til 7. post; 8.—10. post er alle indført med forskelligt blæk.

[e] Foran romertallet: l, har oprindeligt stået v ell. vi, men det er igen udvisket.

dat forjar.

[4 cm mellemrum].

Item so hefft Hennynck Berendes entfanghen fan myner weghen 59½ mr. lub. fan 6 perden, de to Lubeke forkofft worden, de myn knecht Mattes dar brachte.

Item noch sall Peter Dene em ghewen fan myner weghen 24 mr. lub.

[2 cm mellemrum].

Item noch hebbe ik Hennynck Berendes ghesant by Yachop fan der Lanken 60 ghulden des sonnawendes for sunte Pawel[43].

Item noch hefft Hennynck entfanghen 15 mr. lub. fan Peter Denen.

[Rest: 7 cm].

120 Item so stunden Peter Denen 2 perde hir 3 weken to how.

Item se hedden 30 schepel haweren.

[8½ cm mellemrum].

Item[a] so is my schuldich Mette Peter Harken frowe 300 munssters lowent, dat c 18 mr.

[1½ cm mellemrum].

Item hir hebbe ik up entfanghen 20 mr.

Item noch betalt 20 mr.

Item noch entfanghen 10 mr.

[ca. 4 cm mellemrum].

Item so is my Hans Bracht schuldich 7½ mr. fan aller rekenschup fan int jar [15]27.

[Rest: ca. 5½ cm].

121 Item so is my schuldich Hinrick Borgher 6 elen lowent.

[ca. 2 cm mellemrum].

---

[a] På s. 120 er 3.—6. post alle med forskelligt blæk; 7. post er ikke slettet, i marginen ovenfor denne post er sat: +.

Item noch 8 elen forkoft.
Item noch vorkofft 8 elen.
Item noch forkofft 16 elen.
[ca. 7 cm mellemrum].
Item so let Hennynck Berendes gheselle Hans by my stan 1026 elen heytlowent, dat sall ik em to ghude forkopen.
[ca. 3 cm mellemrum].
Item[a] so is my schuldich Mette Peter Harken 13 mr. fan aller rekenschup.
Item hirup betalt 5 mr.
Item noch betalt 3 mr.
Item noch betalt 2 mr. unde 4 ß.
Item noch 1 ℔ botter for 20 ß, noch for 1 mr. hekede.
[Rest: 2 cm].
122 Item[b] so bin ik Willim fan Kollen schuldich 1 last soltes, de t. for 5 mr. myn 4 ß, to betalende up passchen[44], it wicht 3½ ℔ myn.
[ca. 1½ cm mellemrum].
Item de summe is 56 mr. unde 2½ ß.
Item so sall ik Mawerisk boddeker manen umme 5 last t.
[3 cm mellemrum].
Item des is my Willim schuldich for kost 9 mr. fan to jar.

---

[a] Blækket, der er anvendt til 6. post på s. 121 og til stregerne, hvormed 3.—6. post på s. 120 er slettet, er ensartet, 6. og 7. post på s. 121 er indført med forskelligt blæk, efter 7. post følger en overstreget post, nemlig: »Item noch betalt viij ß«, denne og 8. post danner en ensartet gruppe med hensyn til blækfarve, mens 9.—10. post danner en anden. — Da nævnte post er overstreget med en vandret streg, må det antages, at posten er fejlagtigt indført. En sammentælling af de i posterne nævnte summer viser imidlertid, at Mettes gæld på de 13 mk. ville være helt betalt, hvis de 8 sk. kunne medregnes som et afdrag.

[b] Til 1.—8. post på s. 122 og til stregerne, hvormed disse poster er slettet, er anvendt ensartet blæk.

Item noch is he my 12 ß for ruchfoder.
Item noch 4½ schepel haweren, den schepel 5 witte.
Item 15 schepel haweren unde 14 nacht how.
Item 9 weken kost, en pert for 18 mr.
[3 cm mellemrum].
Item so lende ik Peter Snyders knechtte Albert 2½ mr., de[a] haff he Oleff Mvnck to fracht[a].
[ca. 3 cm mellemrum].
Item so is my Tule spannemaker tenetur 1 t. solt, de t. 5½ mr.
Item dar hebbe ik up entfanghen 15 schepel hoppen, den schepel 4 ß, noch entfanghen 13 schepel hoppen.
Item noch is he my 1 t. soltes for 5½ mr.
[Rest: 2½ cm].

123 1 Item so hebbe ik Hinrick Borgher mededan 3 mr. lub.
2 Item noch hebbe ik em ghedan 4 mr. densk unde 10 ß 2 witte.
3 Item dar sall he my forkopen want to enem gharney unde 5 qvartter wessterlendes to en par hasen unde to 12 tallar, 6 hefft he to hulpe.
4 Item hir hebbe ik up entfanghen 3 elen want, noch en ele wessterlendes.
5 Item noch 12 tallar.
[4 cm mellemrum].
6 Item so is my schuldich Kattrine Lafrens Olsen 2 t. soltes, de t. 5½ mr. 1 ℔ awer.
[4 cm mellemrum].
7 Item[b] so is my tenetur Tule spannemaker 2 t. soltes, de t. 6

[a-a] Tilføjet med andet blæk.

[b] 7. og 8. post på s. 123 er indført med forskelligt blæk, afdraget i 7. post er dog skrevet med samme blæk som 8. post, med indførslen af 8. post er det oprindelige mellemrum mellem 7. og 9. post opbrugt, idet disse 2 poster

mr. ½ ℳ myn. Hirup betalt 6 mr.

8 Item noch hebb[e] ik entfanghen 15 schepel hoppen, den schepel 4 ß, noch 13 schepel.

9 Item so is my tenetur Johanne, de my dende, 1 t. soltes for 6 mr. ½ ℳ myn.

[1½ cm mellemrum].

10 Item so is my tenetur Marghre Jens Binck 1 t. solt for 6 mr. ½ ℳ awer.

[Rest: 2½ cm].

124 1 Item[a] so hebbe ik Hinrick boddeker ghewen 9[b] mr. unde 12 ß, dar sall ik for hebben 3 last t.

2 Item hirup entfanghen 2 last t.

3 Item so steyt my na 1 last t.

[3 cm mellemrum].

4 Item so is my schuldich Jep Hanssen 4 t. solttes for 23[c] mr. 4½ ℔ myn.

[6½ cm mellemrum].

5 Item[d] so bin ik schuldich Hans Erlesen 3 perde for 60 mr.

6 Item noch en pert for 16 mr.

7 Item hir hefft he up entfanghen 31 mr.

8 Item noch hefft he entfanghen 30 mr.

9 Item noch hefft he entfanghen 6 mr.

10 Item noch hefft he entfanghen 9 mr.

[Rest: ca. 5½ cm].

---

utvivlsomt er skrevet på en gang, indførslerne vedr. Tule Spandemager er så fortsat s. 122 10.—12. post, i 10. post er 1 t. antagelig rettet fra 2 t.

[a] På s. 124 er 1.—3. post måske indført med forskelligt blæk.

[b] Rettet fra: x, idet et i senere er sat foran x.

[c] Der er gjort tilløb til at skrive: xxxiij, men det første x er udvisket.

[d] 5.—7. post på s. 124 danner formentlig en gruppe med hensyn til blækfarve, mens 8.—10. post danner en anden, alle 6 poster er derpå slettet med blæk af samme farve som anvendt til sidste gruppe.

125 1 Item[a] int jar [15]29 do starff hir en fan des konynghes denren, en hoffsmit, de hedde in sinem budel 8 ß unde 6 ₰.

2 Item enen rok unde enen kortten mantel unde en par hassen.

3 Item ene jope unde en swert unde en par stewelen unde 1 par sparen.

4 Item enen ledder budel mit beslachtuch.

5 Item so ghaff ik ener frowen, de ene warde, 5 ß unde 1 witten.

6 Item so ghaff ik enem man, de sine kule ghroff, 4 ß.

7 Item deme manne, de de baren halde, 2 witte.
[ca. 1½ cm mellemrum].

8 Item dit forschrewen ghut hefft de bufaghet Per Hanssen entfanghen.
[ca. 8 cm mellemrum].

9 Item so is my schuldich Hans luchtemaker 1 mr. unde 2 witte for 5 stukke blickkes.
[1½ cm mellemrum].

10 Item so bin ik mynem knecht Mattes schuldich 20 mr.
[Rest: ca. 5 cm].

126 1 Item so is my Katterine Jens Piltes 2 t. soltes, de t. 6 mr. 2½ ℔ awer.
[1½ cm mellemrum].

2 Item so is my Kattrine Jens Pylttes 1 t. solt for 6 mr. 1½ ℔ awer.
[5 cm mellemrum].

3 Item[b] so is my Rasmus Simensen frowe schuldich 1 t. appel for 10 ß.
[4 cm mellemrum].

---

[a] 1.—8. post på s. 125 er ikke slettet.

[b] 3. post på s. 126 er ikke slettet.

4 Item so hebbe ik mynem knechte Mattes ghewen 1 mr. up sin loen, de ghaff ik Krisstoffer dem sisemesster.
5 Item noch hefft he entfanghen 3 mr.
6 Item noch hefft he entfanghen 3 mr.
7 Item noch hefft he entfanghen 1 mr.
8 Item noch hefft he entfanghen 2 mr. fan des rokkes weghen.
[Rest: 6 cm].

127 [Øverst på siden: ca. 2½ cm ubeskrevet].
1 Item so hefft my affghekofft Jachop fan der Lanke 4 perde, dat stukke for 9 g. unde enen ort.
2 Item noch en pert for 7 g.
[2½ cm mellemrum].
3 Item[a] so is my schuldich Willim Jachopsen Schotte 100 unde 4 rep myn 3½ ele heytlowent, dat c for 13 mr., to betalende up Rotschilder market.
4 Item hirup betalt 6 mr.
5 Item noch betalt 3 mr.
6 Item noch betalt 3 mr.
7 Item noch entfangen 2 mr.
8 Item noch betalt 3 mr.
9 Item so is my schuldich Johanne, de my dende, de den muremesster heft, 1 t. soltes for 5½ mr. 1 ß myn.
[4 cm mellemrum].
10 Item so hebbe ik Mattyes Johanssen ghelent 48 schepel moltes.
[Rest: ca. 6 cm].

128 1 Item[b] so hebbe ik mynem knecht Sewrin ghedan 1 mr.

---

[a] 3.—8. post på s. 127 er alle indført med forskelligt blæk.

[b] På s. 128 danner måske 1.—3. post en gruppe med ensartet blæk, mens 4.—6. post er indført med andet, indbyrdes forskelligt, blæk, til stregerne, hvormed disse poster er slettet, er brugt samme slags blæk som til 6. post;

2 Item noch 12 ß, item noch 12 ß.
3 Item noch hefft he entfanghen 2½ mr. int jar [15]30.
4 Item noch hefft he entfanghen 1 mr.
5 Item noch hefft he entfanghen 2 mr.
6 Item noch hefft he entfanghen 2 mr.
[ca. 5 cm mellemrum].
7 Item so is my schuldych Oleff Jenssen schipper 2 rep lowent, den rep 22 ß.
[5½ cm mellemrum].
8 Item so is my schuldich Hans Erlensen 24 mr., to betalende up Jakopy.
9 Item hirup betalt 12 mr.
10 Item noch betalt 6 mr.
11 Item noch betalt 6 mr.
[Rest: 4 cm].

129 1 Item so is my schuldich de boddekersche, de by Elseben want, 1 t. soltes for 5½ mr.
[5½ cm mellemrum].
2 Item[a] so is my Madelene owersschers schuldich 6 rep lowent, dat c 13 mr. ene ele myn.
3 Item hirup betalt 2 mr.
4 Item noch betalt 5½ mr.
[ca. 4½ cm mellemrum].
5 Item fan Peter Denen war for 16 mr.
[2 cm mellemrum].

8.—11. post er alle indført med forskelligt blæk, og de er slettet med blæk af samme farve som anvendt til 11. post.

[a] På s. 129 er 3.—4. post indført med andet blæk, sammenlignet med 2. post, til stregerne, hvormed de 3 poster er slettet, er brugt blæk som til 3.—4. post; 7.—9. post er ikke slettet, blækket i 9. post er afbleget, og denne post er uden tvivl senere tilført.

6 Item so hebbe ik Peter Snidere 2 halter lent unde 2 ghortsinghel.

[ca. 2 cm mellemrum].

7 Item so hebbe ik Jachop fan der Lanken lent 2 halter.

8 Item noch hebbe ik em ghelent ene halter.

9 Item noch hebbe ik em ghelent 2 ghortsinghel.

[Rest: 2½ cm].

130 1 Item[a] so ghaff ik ut for Mychel Dranck kopper 8 ß to fracht.

2 Item 2 ß to forlon unde 1 ß to pramghelt.

3 Item 6 ß to primghelt.

4 Item des koppers was 83 stukke.

5 Item noch ghaff ik ut 2 ß fo[r] kopper to forlon.

6 Item noch ghaff ik ut for kopper to fracht 1 mr.

7 Item 1 ß to primghelt.

8 Item 2 ß to pramghelt unde 2 ß to forloen.

9 Item 14½[b] ß to fracht for de pakke unde fat.

10 Item des koppers was 80 stukke boddem unde 23 stukke platen kopper.

11 Item ghaff ik ut for en fat 6 ß to forlon.

12 Item 5 ß to pramghelt.

[1½ cm mellemrum].

13 Item so is my schuldich Hans luchtemakere 2 mr. unde 4 ß for 1 dossin swart blick.

14 Item hirup betalt 2 mr., noch betalt 4 ß.

[ca. 1½ cm mellemrum].

---

[a] På s. 130 danner med hensyn til blækfarve 1.—4. post en gruppe og 5.—12. post en anden, 9. og 11.—12. post er gennemstreget med vandrette bølgelinjer, det betyder dog sikkert kun, at posterne er slettet; 13. og 14. post er indført med forskelligt blæk, det sidste afdrag i 14. post er tilføjet senere, blækket, der er brugt hertil og til stregerne, hvormed de 2 poster er slettet, er ensartet.

[b] Læsemåden er ikke tydelig, måske: xv.

15 Item so is my schuldich Tule spannemaker 2 t. soltes, de t. for 6 mr. ½ ℳ myn.
16 Item hir hebbe ik up entfanghen 6 mr.
17 Item noch hebbe ik entfanghen 15 schepel hoppen, den schepel 4 ß.
18 Item noch entfanghen 13 schepel, den schepel 4 ß.
19 Item noch 9 schepel, den schepel [c]10 witte[c].
20 Item noch is he my 1 t. soltes for 5½ mr.
21 Item noch hebbe ik entfanghen 8 schepel hoppen, de sche-
[p]el 5 ß.
131 1 Item[a] so bin ik schildich Willim fan Kollen 16 mr.
[4½ cm mellemrum].
2 Item so stunt Villim fan Kollen pert hir 8 nacht unde hedde 5 schepel haweren.
3 Item so hebbe ik Willim fan Kollen ghekoft 400 stych holt for 28 ß mit deme forghelde.
[4 cm mellemrum].
4 Item so is my Hans Bracht tenctur 100 schepel haweren, den schepel 2 ß.
5 Item noch is he my 18 mr. for how unde kost unde ber, dit

[c–c] Med andet blæk rettet fra: iiij ß, der står foran og er udvisket, samme slags blæk er brugt til den 21. eller sidste post på s. 130 og til stregerne, hvormed 15.—21. post er slettet, 15—20. post er med ensartet blæk, hele stykket, 15.—21. post, er en regnskabsopgørelse med Tule Spandemager (jfr. s. 122—23).

[a] På s. 131 er 3. post indført med andet blæk, sammenlignet med 1.—2. post; af posterne vedr. Hans Bracht danner med hensyn til blækfarve 4.—5. post en gruppe, dog undtagen: »summe is xxx mr. unde viij ß«, tilsidst i 5. post, der sammen med 6.—9. post danner en anden gruppe, 10. post er først indført i 1532 samtidig med 4. post på s. 148, det sidste ord: lub., er dog senere tilføjet. Da posten er slettet sammen med de øvrige poster på siden vedr. Hans Bracht, har udsletteIsen af disse poster altså først fundet sted på et sent tidspunkt.

is affgherekent des dinxstedaghes in den pinxssten[45], summe is 30 mr. unde 8 ß.

[ca. 1½ cm mellemrum].

Item noch stunden hir 2 perde 6 weken 2 daghe myn to howe, lopt sick 5 mr.

Item 45 schepel hawren, den schepel 7 witte, is 6½ mr. 1 ß.

Item de kosst unde ber 7½ mr. for 6 weken.

Item de summe is 19 mr. unde 1 ß.

Item hir hefft Peter Dene up entfanghen 7½ mr. lub.

[Rest: 3 cm].

132 Item so ghaff ik ut Peter Snyder unde for Hinrick Borgher 3 ß to pramghelt.

Item noch 2 ß to forlon.

Item noch hebbe ik uteghewen for Hinrick Borgher for ½ last mels[a] 12 ß to fracht, 3 ß to ferlon, 3 witte to pramghelt, 1 ß to forlon, 6 ß to primghelt.

[ca. 2 cm mellemrum].

Item so hebbe ik fan Hinrick Borghers ghelde namen 10 mr.

Item noch hebbe ik daraff ghenamen 10 mr.

Item noch hebbe ik daraff ghenamen 30 mr.

[2½ cm mellemrum].

Item dat kopper woch 2 schippunt unde 1½ lis ℔.

Item hir hebbe ik up entfanghen 100 mr. unde 6[b] mr.

Item dat kopper, dat de ketelsmit entfenck, woch 2 schippunt unde 6 lis ℔.

[2½ cm mellemrum].

Item[c] so bin ik tenetur Hinrick Borgher 60 mr.

---

[a] Herefter: to fracht, der altså er skrevet to gange.

[b] Rettet fra: xxv, der står foran og er udvisket.

[c] På s. 132 er formentlig 4.—6. post slettet samtidig med, at 10. post er indført, af 11.—16. post synes i hvert fald den sidste at være indført senere med andet blæk og med anden pen, hvorefter 10.—16. er slettet med samme

11 Item hirup betalt 30 mr.
12 Item noch betalt 10 mr.
13 Item noch hefft he entfanghen 8 mr. klene ℌ unde 5 ß.
14 Item noch hefft he entfanghen 3 t. soltes, de t. 5 mr.
15 Item noch 1 ossenhut.
16 Item no[ch] 1 kohut.
133 1 Item[a] so ghaff ik ut for 2 t., horen Hennynck Berende to, 2 ß to fracht unde 2 witte to forlon.
[ca. 1½ cm mellemrum].
2 Item noch hebbe ik uteghewen for Hans Ghroten 7 ß to tollen for 2 last soltes, de ik to Falsterboden sande.
3 Item noch hebbe ik uteghewen 4 mr. for 2 last solt to fracht unde 2 ß to primghelt unde 6 ß to pramghelt unde 8 ß to forlon.
4 Item up dit lowent hebbe ik Hans Ghroten sant 50 mr. by Hinrick Borgher.
[ca. 1½ cm mellemrum].
5 Item so is my schuldich Andrewes hattemaker 9 mr. for 50 munssters lowent, dit kumpt Hennynck Berendes to.
6 Item hirup entfanghen 4 mr., noch betalt 5 mr.
[ca. 1½ cm mellemrum].
7 Item noch is my Jachop Schonynck schuldich 300 lowent, dat c 16 mr.
8 Item noch is he my 1½ deker ruske felle, den deker 2½ mr.
9 Item hirup betalt 45 mr.
10 Item noch betalt 6½ mr. unde 3 ß.

---

blæk som anvendt til 16. post; 9. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 7.—8. post.

[a] På s. 133 er 1.—5. og 7.—9. post utvivlsomt indført på en tid med ensartet blæk, hvilket forklares ved, at alle disse poster vedrører Henning Berendes, afdragene i 6. og 10. post er indført til en anden tid med andet slags blæk.

[ca. 1½ cm mellemrum].

11 Item so kam de bunte henxst hir des dunredaghes na sunte Knvtes dach[46].

12 Item dat bunte pert stunt hir 14 daghe to how unde foder.

[Rest: ca. 6½ cm].

134 1 Item[a] so is my schuldich Krisstoffer fan Hikkebarch 1½ schok beker, dat schok 24 ß.

[6 cm mellemrum].

2 Item so bin ik schuldich Peter Snyder 30 mr.

3 Item hir hebbe ik Peter Snyder upghesant 15 mr. by Hans Brun den fereman.

[2 cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik affghelent Berent Schunen 14 sparen fan 10 elen.

[1½ cm mellemrum].

5 Item[b] so hebbe ik affghelent Hinrick Brantvn 5 stolpen fan 6 elen.

[ca. 2 cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik affghelent Hermen wegher 2 balken fan 12 elen.

[Rest: ca. 5 cm].

135 1 Item[c] so is my tenetur Johanne schinders 1 t. solt for 6 mr.

2 Item noch is se my 1 t. for 6½ mr. ½ ℔ myn.

[2 cm mellemrum].

3 Item so is my Johanne schinders 1 t. solt for 6 mr.

[1½ cm mellemrum].

---

[a] Øverst på s. 134 står følgende med en vandret streg overstreget post: »Item so is my schuldich Krisster fan Hikkebarch 1½ schock beke barch«.

[b] 5.—6. post på s. 134 er ikke slettet.

[c] På s. 135 er 1.—6., 8. og 10.—11. post indført med ensartet blæk, mens 7., 9. og det sidste afdrag i 11. post samt 12. post er skrevet til en anden tid med anden pen.

Item noch is se my 1 t. for 6 mr. 1 ℔[a].
Item noch is se my 1 t. for 6 mr. unde 2 ß.
[ca. 1½ cm mellemrum].
Item so is my Kattrine Lawrens Olse 2 t. soltes, de t.[b] 6 mr. 1½ ℔ myn.
Item hir hebbe ik up entfanghen 11 mr. unde 14 witte.
[2 cm mellemrum].
Item so is my Marghrete Binkes schuldich 1 t. soltes for 6 mr. 1½ ℔ myn.
Item so[c] hebbe [ik up] entfanghen 3 mr.
[ca. 2½ cm mellemrum].
Item so is my de remensnider schuldich, de jeghen Mattyes Johanssen want, 1 t. soltes for 6 mr. ½ ℔ awer.
[ca. 1½ cm mellemrum].
Item hir hebbe ik up entfanghen en ferendel flesk for 26 ß, noch betalt 2 mr.
Item noch hebbe ik entfanghen 2 mr. unde 4 ß.
[Rest: ca. 4 cm].
136 1 Item[d] so hebbe ik entfanghen fan Hennynck Berendes 3 last soltes, de last for 24 mr. lub., to betalende up winachten, dit solt entfenck ik int jar [15]29.
[3½ cm mellemrum].
2 Item noch hebbe ik fan Hennynck entfanghen int sulwe jar

---

[a] Her må være glemt: myn, eller: awer.

[b] Herefter, men overstreget: vij mr. i ℔ awer.

[c] Der er først skrevet: h, der er vel tænkt på: hir.

[d] S. 136 og 1.—5. post på s. 137 er skrevet på en gang med samme slags blæk, 7.—8. post på s. 137 danner en anden gruppe med hensyn til blækfarve, om 6. post hører med hertil er usikkert, det sidste ord i denne post: lub., synes at være tilføjet senere, ligeledes er uden tvivl de sidste ord i 8. post: fan Stettin, først tilføjet i 1532, da Ditlev Enbeck foretog en gennemgang af posterne i anledning af den endelige regnskabsopgørelse med Henning Berendes.

900 munssters lowent, dat c for 10 mr. lub. unde 4 ß, to betalende up Martiny.

[3 cm mellemrum].

3 Item so let Hennynck Berendes gheselle Hans Ghrote by my stan int jar [15]29 1026 elen heytlowent.

[5½ cm mellemrum].

4 Item noch hebbe ik entfanghen fan Hennynck 2 last soltes unde 4 t. int jar [15]30 umentrent Lawrenty.

[Rest: 5½ cm].

137 1 Item so hefft Hennynck hirup entfanghen fan myneme knechte Mattes 59½ mr. lub. fan 6 perden, de Hennynck my to ghude forkoffte.

[2 cm mellemrum].

2 Item noch hefft Hennynck entfanghen 60 ghulden fan Jachop fan der Lanken des sonnawendes for sunte Pawel int jar [15]30.

[2 cm mellemrum].

3 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Peter Denen 15 mr. lub.

[2 cm mellemrum].

4 Item up dit heytlowent hefft Hennynck Berendes entfanghen 30 mr. lub. fan Jachop fan der Lanken.

[ca. 1½ cm mellemrum].

5 Item noch sall Hennynck entfanghen fan Hans Bracht 30 mr. lub., de ik em hir fornoghet hebbe.

[1½ cm mellemrum].

6 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Peter Denen 24 mr. lub.

7 Item so hebbe ik Hans Ghroten sant by Hinrick Borghe 50 mr. densk[a].

[a] Dette ord står både i 7. og 8. post over linjen, på det sidste sted er det tildels udvisket.

8 Item noch hebbe ik Hans Ghroten sant 50 mr. dens k[a] by Tewes, Hans Lubbeken gheselle fan Stettin.

[Rest: 4 cm].

138 1 Item[b] int iar [15]30 leth ick stan by Detleff Enbeken, dat Henynck thokumpt, 300 myn 1 bolte ossenbruges lowent.

2 Noch 2 leydesche laken.

3 Noch 6 nerdesche.

4 Noch 933 elen heist lowendes[b] klene hundert.

[ca. 2 cm mellemrum].

5 Item dit is de farwe fan den leydeschen en rot unde 1 swart.

6 Item de farwe fan den ghotinschen[c] 4 ghrone, en ghel unde en blaw.

[1½ cm mellemrum].

7 Item so hebbe ik entfanghen fan Hinrick Borgher 25 elen heytlowent, dat kumt Hans Ghroten to.

8 Item des lowendes, dat Hans Ghrote hir stan let, des was 400 unde 2 rep.

[2½ cm mellemrum].

9 Item so is my schuldich Jens Piltes frowe 1 stukke nerdes for 15 mr.

10 Item hirup betalt 7½ mr.

[3 cm mellemrum].

11 Item so hebbe ik Sewerin dan 11 ß.

[Rest: 5 cm].

139 [Øverst på siden: 3 cm ubeskrevet].

1 Item so is my Johanne schinders schuldich 2 t. soltes, de t. 6 mr. 3 ℔ myn, hirup betalt 6 mr.[a]

[b–b] Med 4. hand, ɔ: Hans Ghrotes hånd.

[c] Er skrevet under linjen med andet blæk, i linjen står: nerdeschen, der er overstreget, denne rettelse er ikke rigtig, jfr. s. 146 11. post.

[a] På s. 139 er 1.—3. post indført med forskelligt blæk, afdraget i 1. post er senere tilføjet, dette afdrag er formentlig fejlagtigt indført, da 2 td. salt à

2 Item hir hebbe ik up entfanghen 6 mr.

3 Item noch betalt 5 mr.

[ca. 2 cm mellemrum].

4 Item noch hefft Hennynck Berendes entfangh[en] fan Peter Denen 12 mr. lub. umentrent der hillighen 3 konynghe int jar [15]31.

[7 cm mellemrum].

5 Item so hebbe ik entfanghen fan Ghert Lefferdinghes timmere 11 stolpen unde 8 sparen unde 2 balken.

6 Item noch 4 furen raffter, dat stukke fan 9 elen.

7 Item noch 4 klene raffter fan 6 elen.

[2½ cm mellemrum].

8 Item so blifft my Hinrick Borgher tenetur 14 mr. 5 ß, hir[b] hebbe ik up entfanghen 2 t. mels[b].

[Rest: 4½ cm].

140 1 Item[c] so is my Jachop fan der Lanke tenetur 28 mr.

[ca. 4 cm mellemrum].

2 Item so hebbe ik entfanghen fan Flor, Hinrick Karsstens gheselle, 40 mr. fan Jachop fan der Lanken weghen, dar was my Jachop aff schuldich 28 mr., de sulwe Flor entfenck 18 elen fan dem wande, dat my Jachop fan Kopenhaghen sande.

3 Item dit want brach[te] Flor wedder fan Kopenhaghen.

[3 cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik Hans Bosen sant 12 selandsche elen fan Jachop fan der Lanken sinem wande by Arent fan Reten knechte.

[4 cm mellemrum].

---

6 mk. ÷ 3 ℔ ialt koster ca. 11 mk.; 5.—7. post er ikke slettet, heraf er 6.—7. post indført med andet blæk, sammenlignet med 5. post.

[b–b] Tilføjet med andet blæk.

[c] S. 140—41 er skrevet med ensartet blæk.

5 Item so hefft Johan fan Dulmen entfanghen fan deme wande 12 elen unde 1½ qvarter.

6 Item so hefft Johan fan Dulmen entfanghen 15 elen.

7 Item noch hefft Johan entfanghen 17½ ele[n], dar was Oleff Holgherssen by.

141 1 Item so hebbe ik Willim fan Kollen dan 5 mr., dar sall he my forkopen en bindeken unde neghel.

[5½ cm mellemrum].

2 Item[a] so sande ik Hennynck Berendes by schipper Anders Mychelsen 1 t. lowent, dar was 300 myn 1 bolte, dit was klen lowent unde kam ut Sweden.

[Rest: 17 cm].

142 1 Item so hebbe ik deme rade lent 10 mr. to des konynghes behoff, dit ghelt le[n]de ik ut des midwekens in den paschen[47] int jar [15]31.

[8 cm mellemrum[b]].

2 Item so hebbe ik Palnen ghelevert 5 blawe ghotinsche unde 2 leydesche laken, 1 rot unde 1 swart, dat stukke 35 mr. unde de ghotinschen for 14 mr.

3 Item disse laken horen Hinrick Borgher to.

[ca. 2½ cm mellemrum].

4 Item up disse laken hebbe ik entfanghen fan Palnen froowe 70 mr.

[ca. 1½ cm mellemrum].

5 Item noch hebbe ik en swart leydes forkofft for 34 mr., en klen lot.

[Rest: 7 cm].

143 [Øverst på siden: 3½ cm ubeskrevet[c]].

---

[a] 2. post på s. 141 er ikke slettet.

[b] I dette mellemrum er begyndt: »Item so ik Palnen Jenssen gheleffert v blawe«, men dette er igen udvisket.

[c] Her står dog, men udvisket: »Item so is my Anders«.

1 Item[a] so is my schuldich Anders schinder 1 deker rotlusk for 3½ mr., to betalende up fasstelawent[48].

[6 cm mellemrum].

2 Item so is my schuldich Hans luchtemaker mit dem bosen bene 2 mr. unde 4 ß for en dossin swart blik, to betalende up pinxsten[49].

[4 cm mellemrum].

3 Item so hebbe ik eneme boddeker dan, de want in Anders ketelsmedes hus, 13½ mr., dar sal ik 4 last t. for hebben.

4 Item hirup entfanghen 1 last t., noch entfanghen 1½ last.

5 Item noch entfanghen 1 last, noch entfanghen ½ last.

6 Item noch hebbe ik enem man dan 2 mr. up 2 last t., de want up deme orde ok in Anders ketelsmedes hus.

[Rest: 6 cm].

144 1 Item so is my tenetur Hans schinder 1 deker rotlusk for 3 mr. unde 4 ß.

[1½ cm mellemrum].

2 Item so hebbe ik mynem ratemesster dan 24 ß.

[1½ cm mellemrum].

3 Item so hebbe ik mynem rattemesster Peter Stall ghedan 2 mr. to unssen reyseners.

4 Item noch hebbe ik em ghedan 20 ß.

5 Item noch hebbe ik mynem rattemesster dan 10 ß.

[ca. 4½ cm mellemrum].

6 Item[b] bin ik schuldich Hinrick Brantun en rot pert for 12 mr.

---

[a] På s. 143 er 1. post ikke slettet, 3. og 6. post er indført med ensartet blæk, mens afdragene i 4. og 5. post alle er skrevet med andet, indbyrdes forskelligt, blæk.

[b] 6.—11. post på s. 144, 1.—2. og 4.—7. post på s. 145 ser ud som renskrift, skrevet på en tid, 12. post på s. 144 og 3. post på s. 145 er indført med andet blæk, men disse 2 poster er øjensynligt skrevet på en gang, og med undtagelse af dem er de nævnte poster på s. 144—45 vedr. Henrik Brantun

7 Item noch bin ik em en ghraw pert for 15 mr.
8 Item noch bin ik em schuldich 2 ℔ botteren, de he my to Lunden koffte, it ℔ 1 mr.
9 Item noch bin ik em en achtendel solten las for 24 ß.
[2 cm mellemrum].
10 Item so is my Hinrick Brantun schuldich 3 t. soltes, de t. 5 mr. en punt awer, is 4 ß.
11 Item noch is my Hinrick Brantun schuldich 3 t. soltes, de t. 5 mr. 1½ ℔ awer, is 6 ß.
12 Item so resst my fan Hinrick Brantun 5 mr. unde 10 ß fan aller rekenschup.
145 1 Item so dede ik Hinrick Brantun mede to Wartbarch en stukke wandes, dat solde he my to ghude forkopen for 25 mr.
2 Item noch is he my 1 t. solttes for 6 mr. ½ ℔ myn.
3 Item noch hebbe ik Hans Runghen fornoghet 6 mr. fan Hinrick Branttuns weghen.
[8½ cm mellemrum].
4 Item so hebbe ik entfanghen fan Hinrick Brantun enen ossen unde enc t. herinck, halleff hol unde ful, for 12½ mr. to hope.
5 Item noch hebbe ik entfanghen ½ t. herinck for 3½ mr.
6 Item noch hebbe ik entfanghen en achtende las for 24 ß.
7 Item noch hebbe ik entfanghen 1 t. flessches for 8½[a] mr.

---

også indført s. 163 og s. 168, dog med lidt variation. At de er blevet indført 2 gange, skyldes formentlig, at der ikke har været mere plads hverken på s. 163 eller s. 168, da regnskabet med Henrik Brantun skulle gøres op, posterne er så blevet overført til s. 144—45. Ser man bort fra 3. post på s. 145, der først er kommet til efter opgørelsen, får man, at regnskabet udviser en saldo i Ditlevs favør. Posterne vedr. H. Brantun s. 168 og s. 144—45 er uden tvivl slettet til samme tid.

[a] Rettet fra: ix, da der s. 168 11. post står: ix, er rettelsen formentlig foretaget ved regnskabsopgørelsen, det efterfølgende mr. er meget udvisket.

[Rest: 9½ cm].

146 1 Item[a] so bin ik schuldich Henynck Berendes 3 last soltes, de last for 24 mr. lub., int jar [15]29.

2 Item de summe is 72 mr.

3 Item noch bin ik em 900 lowent, dat c 10 mr. lub. unde 4 ß, int jar [15]29.

4 Item de summe is 92 mr. unde 4 ß lub.

5 Item noch 1000 heytlowent unde 26 elen, dat c for 13 mr., int jar [15]29.

6 Item de summe is 79 mr. lub.

7 Item noch 350 lowent unde 1 bolten, dat c for 16 mr., int jar [15]30.

8 Item de summe is 34½ mr. unde 2 ß lub.

9 Item 1½ deker ruske felle, den deker 2½ mr., int jar [15]30.

10 Item de summe is 2 mr. unde 4 ß lub.

[2½ cm mellemrum].

11 Item noch hebbe ik forkofft 4 nerdesche laken ghrone, dat stukke for 12 mr., is 28½ mr. lub. unde 5 ß de summe.

---

[a] S. 146—149, der helt igennem vedrører regnskabsopgørelsen med Henning Berendes, er ikke slettet. 1., 3., 5., 7. og 9. post på s. 146, 1.—8. post på s. 147, 1.—3. og vist også 6. post på s. 148 og det første stykke af 1. post på s. 149 indtil: de last for, er uden tvivl skrevet i fortsættelse af hinanden med ensartet blæk. Herefter har Ditlev Enbeck foretaget en omregning af priserne fra dansk til lybsk mønt. Dette har medført, at 2., 4., 6., 8. og 10. post og dertil også 11.—13. post på s. 146 og 9. post på s. 147 er blevet skrevet med andet blæk, og med samme blæk som anvendt til disse poster er utvivlsomt også skrevet de 3 poster ang. betalinger ved Peter Dene, nemlig 4.—5. post på s. 148 og 3. post på s. 149. Derimod er 2. post på s. 149 og ordene: »de last for xxiiii mr. lub.« i 1. post på samme side ikke skrevet samtidig med alle de sidstnævnte poster, da blækkets farve er anderledes. 7. post på s. 148 er en senere tilført post. 4.—5. post på s. 149, der først har kunnet indføres efter, at en sammentælling har fundet sted, danner en selvstændig gruppe med hensyn til blækfarve. 6. post på s. 149 er også tilført senere, det ses ikke på hvilken tid.

[2 cm mellemrum].

12 Item noch hebbe ik entfanghen fan Hans Ghroten 400 unde 2 rep heytlowent, dat c for 13 mr. densk.

13 Item de summe is 32½ mr. lub. unde 3 ß.

[Rest: 4½ cm].

147 1 Item hir hefft Hennynck up entfanghen 59½ mr. lub. fan mynen knecht Mattes int jar [15]29.

[1½ cm mellemrum].

2 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Jachop fan der Lanken 60 ghulden.

[ca. 2 cm mellemrum].

3 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Peter Denen 15 mr. lub.

[1½ cm mellemrum].

4 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Jachop fan der Lanken 30 mr. lub.

[4½ cm mellemrum[a]].

5 Item noch sande ik Hans Ghroten to Falsterboden 50 mr. densk by Hinrick Borgher int jar [15]30.

[ca. 1½ cm mellemrum].

6 Item noch sande ik Hans Ghroten 50 mr. densk[b] by Tewewes, Hans Lubbeken gheselle fan Stettin.

[1½ cm mellemrum].

7 Item noch hefft Hennynck entfanghen 12 mr. lub. fan Peter Denen int jar [15]31.

[ca. 1½ cm mellemrum].

8 Item noch hebbe ik for Hennynck uteghewen to unghelt 5½ mr. densk unde 5 witte.

---

[a] Midt i dette mellemrum er anført: »Item noch sall Hennynck entfanghen fan Hans Bracht xxx mr. lub.«, men denne post er overstreget med en vandret streg.

[b] Tilføjet over linjen.

9 Item de summe is 3 mr. unde 5 ß lub.
[Rest: 2½ cm].

148 1 Item noch hefft Henynck entfanghen fan Peter Denen 11 mr. lub. umentrent Flippy Jachop[50] int jar [15]31.
[2 cm mellemrum].
2 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Jachop fan der Lanken 20 ghulden int jar [15]31.
[ca. 2 cm mellemrum].
3 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Peter Denen 15 ghulden int jar [15]31.
[3 cm mellemrum].
4 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Peter Denen 7½ mr. lub. int jar [15]32.
[2 cm mellemrum].
5 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Peter Denen 24 mr. lub.
[3½ cm mellemrum].
6 Item so hebbe ik enem ghesellen ghelewert, de het Hermen Rode, 2 leydesche laken, en rot unde en swart, unde 2 nerdesche, en blaw unde en ghel.
7 Item disse 4 laken hebbe ik em ghelewert fan Hennynck Berendes weghen, dar ik Hennynghes befel fan hebbe.
[Rest: ca. 4 cm].
149 1 Item noch hebbe ik entfanghen fan Hennynck Berendes 2 last soltes unde 4 t. int jar [15]30 ummentrent Lawrenty[51], de last for 24 mr. lub.
2 Item de summe is 56 mr. lub.
[ca. 1½ cm mellemrum].
3 Item noch hefft Hennynck entfanghen fan Peter Denen 11 mr. lub. int jar [15]32.
[2 cm mellemrum].

4 Item de[a] summe, den ik Hennynck bin, lopt sick 350 mr. unde 47½ mr. unde 2 ß.

[4 cm mellemrum].

5 Item de[a] summe, den Hennynck entfanghen hefft, lopt syck 350 unde 25½ mr. unde 5 ß.

[2 cm mellemrum].

6 Item noch hefft Jasper Frese entfanghen fan Hennynghes weghen 38 mr. densk.

[Rest: 9 cm].

150 1 Item[b] so hebbe ik Willim fan Kollen lent 1 mr., noch 8 ß.

2 Item noch is he my 3 mr. unde 4 ß for howe unde hawer unde kost.

3 Item so hebbe ik Willim kofft 10 last t., de last 3½ mr.

4 Item de sume is 35 mr. unde 10 ß to forloen.

[1½ cm mellemrum].

---

[a] Hs.: den, hvis forkortelsen opløses.

[b] På s. 150 ser 1.—6. og 11.—14. post ud som renskrift, skrevet med ensartet blæk. Disse poster, der alle vedrører Willim fan Kollen, er også indført på s. 166—67, dog på en lidt afvigende måde. De 3 første poster på s. 166 er således på s. 150 trukket sammen, så at de kun udgør 2 poster, nemlig de 2 første, og der er også flere sammentrækninger. På s. 166 vedrører 1.—11. post Willim fan Kollen. Da 1.—3. og 12. post på s. 166 er skrevet med ensartet blæk og derfor uden tvivl på en gang, mens 4.—11. post er skrevet med andet blæk, må det antages, at sidstnævnte poster er indført senere end 12. post. Med indførslen af 11. post har pladsen da på dette sted været opbrugt, og en enkelt post vedr. Willim fan Kollen er så blevet indført som 9. post på s. 167. Det har da sikkert været pladsmangelen på s. 166—67, der har forårsaget, at de nævnte poster vedr. Willim fan Kollen er blevet ført over på s. 150, hvor der i forvejen sikkert kun har stået 7.—10. post. Her var der plads til en regnskabsopgørelse, som omhandles i 15. post, og som er skrevet med blæk, der er forskelligt fra det, der er anvendt til 1.—6. og 11.—14. post. Disse poster er derefter slettet med samme slags blæk, som 15. post er skrevet med. Af 16.—18. post er 17. post måske indført straks efter 15. post, mens de 2 andre først er indført senere.

Item noch hebbe ik Willim kofft for 4 mr. unde 6 ß holt.
Item so hebbe ik Oleff Kampt ghewen to fracht 2 mr. for 10 t. fisk unde for 18 bunt splete, 2 witte to primghelt unde 3 ß to pramghelt unde 8 witte to forlon.
[ca. 1½ cm mellemrum].
Item so hebbe ik affghelent Hans fan Dolmen 4[a] mr.
Item noch hebbe ik fan em entfanghen 13 mr.
Item so is he my 2½ mr. for densk ber.
Item noch hebbe ik entfanghen 7 mr.
[3 cm mellemrum].
Item so hebbe ik entfanghen fan Berent Aghestins frowe 14 mr.
Item so hebbe ik entfanghen fan Timme Kosster 28 mr.
Item noch bin ik Willim ½ schok delen for 26 mr.
Item noch 5 lispunt bargher fisk, dat lis// for 22 ß.
[ca. 3 cm mellemrum].
Item so bin ik Willin fan Kollen schuldich 25 mr. fan aller rekenschup unde 6 ß.
Item hirup betalt 21 mr. unde 2 ß.
Item so ghaff ik ut for Willim fan Kollen 5 ß to forlon for 2 kissten unde 1 t. unde 8 witte to pramghelt.
Item noch was Hansken hir 5 weken.
[Rest: 2½ cm].

151 1 Item so hebbe ik entfanghen fan Berent Aghestins frowen 10 mr. fan Hinrick Borghers weghen.
2 Item noch hebbe ik entfanghen 5 mr.
3 Item so hebbe ik entfanghen fan Palnen 70 mr.
[3½ cm mellemrum].
4 Item so hebbe ik Hinrick Borgher kofft 12 last t., de last for 3 mr. unde 6 ß.

---

[a] Rettet fra: iiiij, idet det forreste i er udraderet.

[ca. 1½ cm mellemrum].

Item noch hebbe ik em ghekofft 4 last t., de last 3 mr. unde 6 ß.

[4 cm mellemrum].

Item[a] so is my Mattyes Johanssen 7 t. kalk.

[4 cm mellemrum].

Item des bin ik Mattyes 50 neghel, 2 for 1 ß.

[Rest: ca. 6½ cm].

152 Item[b] so ghaff ik ut for Mychel Dranck 3 ß for 1 t. drat to fracht, 1 witten to forlon unde 1 witten to pramghelt.

Item noch ghaff ik ut for 3 t., kemen fan Kopenhaghen, 3 ß to ferlon unde 2 witte to forlon.

Item noch entfenck ik 1 t. fan Kopenhaghen, dar ghaff ik for 4 witte to ferlon unde 1 witten to pramghelt unde 1 witten to forlon.

Item so ghaff ik ut for Michel Dranck 4 ß for en klen fat, kam fan Stettin, mit allen unghelde.

Item so hebbe ik entfanghen fan Michel Dranck dener Jurghen 3 tinnen fate, weghen 9½ ℔.

Item de fate sint betallt.

[3½ cm mellemrum].

Item so hebbe ik entfanghen fan Michel Drankes dener Juryen 80 mr., dar sall ik em botter forkopen.

Item so hebbe ik em ghekofft 3 t. botter, de t. for 22 mr., de 3 t. weghen awer 5 ℔, dat is 7½ mr. unde 5 ß.

Item so ghaff ik 1 ß to we[ghe]ghelde unde 1 ß to binden.

Item 1 ß to forloen.

[Rest: 3½ cm].

---

[a] Herfra og siden ned er ikke slettet.

[b] På s. 152 er 1.—4. og 7.—10. post ikke slettet, i 4. post er det sidste stykke: »iiij ß — unghelde«, tilføjet med andet blæk.

153 1 Item[a] so bleff my Hinrick Borgher schuldich 14 mr. unde 5 ß int jar [15]30.

2 Item hir hebbe ik up entfanghen 2 t. mels fan Lubeke.
[1½ cm mellemrum].

3 Item so hebbe ik uteghewen for Hinrick Borgher for 4 t. twebak, de t. 8 witte, 2 witte to forlon unde 2 witte to pramghelt.

4 Item noch ghaff ik ut for 4 t., kemen fan Lubeke, de t. 2 ß, 2 witte to forlon unde 2 witte to pramghelt.

5 Item noch ghaff ik ut 13 ß for 13 last t. to forlon.

6 Item so hebbe ik Hinrick Borgher kofft 16 last t., de last 3 mr. unde 6 ß.
[1½ cm mellemrum].

7 Item so hebbe ik entfanghen fan Lutken 8 mr. unde 7 ß up enen hoyken, my steyt na 25 ß.
[1½ cm mellemrum].

8 Item so bin ik schuldich Hinrick Borgher 15 mr.

9 Item hir hefft Hinrick up entfanghen 5 mr.
[Rest: 7 cm].

154 [Øverst på siden: ca. 2½ cm ubeskrevet].

1 Item so hebbe ik entfanghen fan enem buren, de want to Schaberse unde het Jens Matsen[b], 6 schepel molt, den schepel 6 ß.

2 Item noch hebbe ik fan em entfanghen en swin for 4 mr.
[5 cm mellemrum].

3 Item des hefft he fan my entfanghen 1 t. baye solt for 30 ß.
[ca. 2 cm mellemrum].

4 Item noch hefft he entfanghen 1 t. baye solt for 3 mr.

5 Item noch entfanghen 5 schepel hoppen for 20 ß.

---

[a] S. 153 er antagelig skrevet til en tid.

[b] Navnet er tilført senere med andet blæk.

[Rest: 11½ cm].

155 [Øverst på siden: ca. 2½ cm ubeskrevet].

1 Item so hebbe ik entfanghen ut Anders Mvnck 8 drompt hoppen unde 1 last bers unde 2 t. mels, 1 t. weytenmel.

[5 cm mellemrum].

2 Item so hebbe ik uteghewen to fracht 3 mr. for 2 last, 1 last ber unde 1 last hoppen.

3 Item noch 4 ß for 2 t. unde 5 ß to pramghelt unde 4 ß to forlon for ber unde hoppen.

[ca. 1½ cm mellemrum].

4 Item noch hebbe ik deme ratemesstere ghewen 1 mr. fan Peters weghen.

[ca. 5½ cm mellemrum].

5 Item so bin ik Peter Denen schuldich 8 mr. fan aller rekenschup.

[Rest: ca. 7 cm].

156 1 Item so is my tenetur de man, de my ploghet, 1 sten hennep for 24 ß 4 ℔ awer, is to hope 28 ß unde 2 witte.

2 Item noch hefft he entfanghen 1 mr.

[3 cm mellemrum].

3 Item so is my Karle schuldich 6 mr. unde 4 ß.

[ca. 3 cm mellemrum].

4 Item so is my tenetur Karle 2 mr. unde 6 ß for kost.

[ca. 5 cm mellemrum].

5 Item des moltes sal wesen 15 ℔ unde 10 schepel.

6 Item dar hebbe ik aff ghenamen 2½ ℔.

7 Item noch 2½ ℔ daraff ghenamen.

8 Item noch 2½ ℔ daraff ghenamen.

9 Item noch hebbe ik entfanghen 34 schepel molt.

[2½ cm mellemrum].

10 Item de bure, dar ik dat latesste swin affkoffte, de het Jens Neghelsen unde want to Qvernbu, 20 ß.

11 Item de bure, dar ik dat latesste swin affkoffte, de het Lase Mattesen unde want to Osster Kattorp, for 28 ß.
[Rest: 3 cm].

157 1 Item[a] so was in der t., de Hans Bracht hir stan let, 2 bunt ghrot snor unde 2 bunt husinck unde 3 klene tome unde 2 schrapen unde ene witte dekke unde 1 swartte dekke unde 4 nye halter unde 1 dossin gorsinghel.
[5 cm mellemrum].

2 Item so resst my fan Harmen wegher 2½ mr. unde 4 ß.

3 Item so hebbe ik entfanghen 1 ele ghel goklles for 7 ß[b].

4 Item noch hebbe ik entfanghen 3 qvarter ghottinch for 12 ß.
[2 cm mellemrum].

5 Item noch is my Harmen 10 ß for 1 foder elren holt, dat ik em koffte to Lunden.
[2 cm mellemrum].

6 Item so is my tenetur Harmen wegher 5½ mr. unde 4 ß fan enes loftes hallwen for hawer unde how unde kost unde ber.

7 Item so hebbe ik entfanghen fan Harmen wegher 2½ ele sardok, de ele 6 ß.

8 Item noch hebbe ik entfanghen 3 ele kemerlin, de ele 10 ß.

9 Item noch ene ele blaw dewenters, de ele for 14 ß.

10 Item noch bin ik Harmen 25 ß for 7 qvarter ghotinck.
[Rest: ca. 4 cm].

158 1 Item so is my de ratemesster tenetur 2 mr., de ik em lende.

2 Item so hefft he fan my entfanghen 1 t. bers for 2 mr. unde 4 ß.

---

[a] 1.—4. post på s. 157 er ikke slettet.

[b] Herefter følger en med en vandret streg overstreget post: »Item noch hebbe ik entfanghen i schoff ghlas«, denne og 4. post er indført med ensartet blæk.

3 Item so sall he fan my hebben twe mal 30 ß to twen schatten, is to hope 4 mr. myn 4 ß.
4 Item so resst my fan em 8 ß.
[4 cm mellemrum].
5 Item is my schuldich Karlle fan Halverstat 4 mr.
[6 cm mellemrum].
6 Item so is my schuldich Karlle 4 mr.
7 Item hirup betal[t] 3½ mr.
[3½ cm mellemrum].
8 Item so hefft my ghelawet Mattes Fadeswen, de dar wesstwart want, for 2½ mr. for ene masst.
[Rest: 5 cm].

159 [Øverst på siden: ca. 3 cm ubeskrevet].
1 Item[a] so bin ik schuldich Hans Runghen 25 hemede, it stukke 1 mr.
2 Item noch 46 hemede, it stukke 9 ß.
3 Item de summe is 50 mr. unde 14 ß.
4 Item hir hefft Hans Runghe up entfanghen 45 mr.
[1½ cm mellemrum].
5 Item so is my Hans Runghe tenetur 7 mr. for howe.
6 Item noch 3 mr. for 3 weken kosst sulleff dorde.
7 Item noch 18 ß for densk ber.
8 Item noch ghaff ik ut 1 mr. for 1 t. haweren.
9 Item noch dede ik Hans Runghen 23 4 witte ß, de solde he my forwesselen.
[ca. 3 cm mellemrum].

---

[a] Af posterne vedr. Hans Runghe på s. 159 er 1.—2. post skrevet med ensartet blæk, om 3. post er skrevet samtidig hermed, ses ikke tydeligt, 5.—12. post danner derimod en anden gruppe med ensartet blæk. Blækkets farve i 4. post viser, at denne post er skrevet samtidig med 4. post på. s. 164, der også vedrører Hans Runghe.

10 Item des gheldes, dat Hans Runghe hir stan let, des was 54½ mr. unde 3 ß unde 2 ₰.

11 Item dar ghaff ik aff ut for 1 swart pert 30 mr.

12 Item so hebbe ik by my 23½ mr. unde 3 ß unde 1 witte.

[ca. 2 cm mellemrum].

13 Item so bin ik schuldich Nylle Prop to We 6 mr. fan aller rekenschup.

[Rest: ca. 4 cm].

160 1 Item so ghaff ik ut for Mattes, de my dende, 1 mr. for ½ last soltes to fracht Ander Juten.

2 Item 2 ß to forlon unde 1½ ß to pramghelt unde 1 witten to primghelt.

[5 cm mellemrum].

3 Item so hebbe ik mynem knecht Jens ghekofft 2[a] ele ghel ghorles for 1[b] mr.

4 Item so hebbe ik mynem knecht Jens Juten kofft 3 elen nerdes for 30 ß.

5 Item 4 felle to ener jopen for 20 ß.

6 Item to makelon 8 ß for dat ledder wambos.

7 Item 1 mr. for en par hasen, 8 ß for en garney to maklon[c].

8 Item en par scho unde en hemede.

9 Item en par blawer knehasen unde en ghesete[d].

[ca. 3 cm mellemrum].

10 Item so hebbe ik Sewerin dan 1½ mr.

[Rest: 5½ cm].

---

[a] Rettet fra: en, der står foran og er udvisket.

[b] Rettet fra: viij ß, der står foran og er overstreget. Hs. har iøvrigt i i med et mellemrum, men det skal næppe læses som ij, i er blot fejlagtigt gentaget.

[c] Herefter en post, der er overstreget med en vandret streg: »Item viij ß for dat ghrone garney to makelon«.

[d] Herefter, men udvisket: »Item noch xxx ß for vij qvarter«.

161 Jhesus.

1 Item[a] so byn ik Hinrick Borgher schuldich 1 t. soltes for 5 mr. 4 ß.

2 Item noch hebbe ik entfanghen fan Hinrick 7 mr.

3 Item noch sall ik entfanghen fan Marghrete Binckes 6 mr.

4 Item so hebbe ik entfanghen fan Marghrete Binkes 3 mr.

Summe 15 mr. unde 4 ß.

[1½ cm mellemrum].

5 Item so bin ik Hinrick Borgher schuldich 1 last soltes for 37½ mr. lub.

6 Item dat is densk ghelt 62½ mr. denß[b].

[6 cm mellemrum].

7 Item so hebbe ik entfanghen fan Willim fan Kollen fans Hans fan Kollen weghen 350 mr. unde 7 ß unde 1 witte.

[3 cm mellemrum].

8 Item[c] so hebbe ick entffanghen fan Wjllem van Collen fans Hans van Collens veghen 350 mr. unde 40 mr. 7 ß unde 1 vjtten dens.

[Rest: ca. 6½ cm].

162 1 Item so hebbe ik utelecht for Peter Denen for 4 t. hawere, de t. 11 ß.

[5½ cm mellemrum].

2 Item so bin ik schuldich Dyderik fan Haren 1 last soltes for 60 mr., wicht awer 10 %, is 2½ mr.

3 Item hirup betalt 32½ mr.

---

[a] Af posterne vedr. Henrik Borgher på s. 161 danner 1.—3. post en gruppe med ensartet blæk, en anden gruppe udgør 5.—6. post tilligemed: »summe xv mr. unde iiij ß«, der står midt på siden efter 4. post, med hensyn til blækfarve hører 4. post ikke med til nogen af de 2 grupper.

[b] Her er anvendt samme latinske forkortelse, som der bruges for solidus, det er derfor gengivet ved skillingstegnet.

[c] 8. post på s. 161 er skrevet med 5. hånd.

[1½ cm mellemrum].

4 Item noch hebbe ik entfanghen fan Diderick fan Haren 6 t. soltes for 30 mr., wicht 5½ ℔ awer.

5 Item hirup betalt 22 ß.

6 Item[a] so hebbe ik Mychel Wessel ghewen 60 mr. densk fan Dyderych fan Haren weghen, dar ik sinen breff up hebbe.

[3 cm mellemrum].

7 Item so bin ik schuldich Hartman Tork 20 mr. for 1 [s]tukke wandes, to betalende up den herwest.

8 Item noch bin ik em 100 par hanschen for 10 mr.

[Rest: 6 cm].

163 1 Item[b] so bin ik schuldich Melker Kerkhoff 2 schippunt hoppen, dat schippunt 20 mr., to betalende up Jakoby.

2 Item disse 40 mr. hebbe ik fornochet Hans Leydekker.

[1½ cm mellemrum].

3 Item de bure, dar ik dat swin affkoffte, de het Born Persen unde want to Gharstang, for 21 ß.

4 Item Anders Andersen to Osster Ghrewinghe en swin for 26 ß.

5 Item noch koffte ik 2 swine for 3 mr. fan Jens Persen in sunder to in Lubu saghen.

[ca. 1½ cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik entfanghen fan Berent kremers frowe to Lunden 5½ mr. to 2 t. bers.

7 Item noch 2½ mr. to ener t. bers.

8 Item hir hebbe ik up betalt 5½ mr.

[3½ cm mellemrum].

---

[a] På s. 162 er 6. post indført med andet blæk og anden pen, sammenlignet med 2.—5. post, til stregerne, hvormed 2.—6. post er slettet, er anvendt samme slags blæk som til 6. post; 7.—8. post er indført med forskelligt blæk.

[b] På s. 163 er 1. og 2. post skrevet med forskelligt blæk; 14. post er indført med andet blæk, sammenlignet med 9.—13. post, jfr. s. 168.

9 Item so bin ik schuldich Hinrick Brantun en rot pert for 12 mr.

10 Item noch hebbe ik Hinrick affghekofft en ghraw pert for 15 mr.

11 Item noch bin ik em 1 achtendel lass.

12 Item so is my Hinrick Brantun schuldich 3 t. soltes, de t. for 5 mr. 1 ℔ awer, is 4 ß.

13 Item noch is my Hinrick Brantun 3 t. soltes, de t. 5 mr. 1½ ℔ awer.

14 Item noch bin ik 2 ℔ botteren, de he my to Lunden koffte.
[Rest: ca. 3 cm].

164 1 Item de bure, de myne ossen hefft, de want to Tulse unde het Hans Jepsen, he sall my ghewen 14 schepel gherssten.
[3 cm mellemrum].

2 Item so is my Jachop gholtsmit schuldich 33½ mr. unde 4 ß.

3 Item hirup entfanghen 20 mr.
[4 cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik entfanghen fan Hans Runghen 33½ mr. for kosst[a], he hede 100 schepel haweren unde 10 schepel unde 150 nacht how unde 32 nacht, 6 weken kost.
[2 cm mellemrum].

5 Item so hefft my ghelawet en bure fan Fosy, de Broders susster hefft fan Hamer, for 4 mr. for 2 t. hoppen, betalt.
[ca. 2½ cm mellemrum].

6 Item so hefft my ghelawet Jeppe Jute for 1 t. hoppen for 2 mr.

7 Item so is my en bure fan Bunkeflo, de Broders susster hefft, 1 t. hoppen for 2 mr., hirup betalt 1 mr.

165 1 Item so is my schuldich Jens Neghelsen to Osbu, [b]in broghar[b], 2 t. hoppen for 4 mr., to betalende up Lawrenty.

---

[a] Hs.: kofft.

[b–b] Tilføjet over linjen.

[2½ cm mellemrum].

Item so is my schuldich Jeppe Klemesen 1 t. mel for 2½ mr., to betalende up Lawrenty.

[1½ cm mellemrum].

Item so bin ik Tale Tisken schuldich 2 t. solt for 4 mr.

Item noch hebbe ik er ghelawet for 1 t. solt for 2 mr. unde 4 ß, de krech Sewerin Jute, myn olde dener.

[3 cm mellemrum].

Item so hefft Hinrick Borgher entfanghe[n] fan Peter Denen 11 ghulden.

Item[a] so hebbe ik Hinrick Borgher kofft 16 last t., de last 3½[b] mr.

Item de summe is 63 mr.

Item to forlon 1 mr.

Item noch hebbe ik Hinrick ghekofft 2 lasst t. for 7 mr.

Item noch 1 ß to forlon.

[2½ cm mellemrum].

Item so hebbe ik entfanghen fan Jens Matsen to Schaberse 2 t. haweren, de t. 10 ß.

Item hir hefft he up entfanghen 1 t. hoppen for 2 mr.

Item noch hefft he entfanghen 1 t. hoppen.

Item noch hebbe ik entfanghen 5 t. haweren.

166 Item so hebbe ik Willim fan Kollen ghelent 1 mr.

Item noch hefft myn frowe em dan 8 ß.

Item noch is he my 3 mr. unde 4 ß for how unde hawer.

[ca. 2 cm mellemrum].

---

[a] Selvom også 6.—10. post på s. 165 synes at være skrevet i et træk med ensartet blæk, står posterne dog i en forkert orden, da det er 18 læster tønder, der ialt koster 63 mk., ikke 16 læster, 5. post på siden er ikke skrevet med samme blæk som 6.—10. post.

[b] Står over linjen, i linjen: mr., der er overstreget.

Item so hebbe ik Willin fan Kollen kofft 10 last t., de last for 3½ mr.
Item de summe is 35 mr.
Item 10[a] ß to forlon.
Item so hebbe ik entfangh[en] fan Berent Aghestins frowen 14 mr.
Item so hebbe ik entfanghen fan Timme Kosster 28 mr.
Item noch hebbe ik Willim kofft for 4 mr. holt unde 6 ß.
Item noch bin ik Willim 26 mr. for ½ schok delen.
Item[b] noch 5 lispunt bargher fisk, dat lispunt 22 ß.
Item so is my schuldich Mychel Esbersen to Mvsheddinghe 2 t. mels for 5 mr. myn 4 ß, to betalende up sunte Oleff dach.
Item[c] noch hefft Hinrick entfanghen 1 t. mayenport solt for 4½ mr.
Item so rest my fan Hinrick 17 mr. unde 6 ß.
Item so hebbe ik Hinrick Borgher kofft 18 last t., de last 3½ mr.
Item de summe is 63 mr., 4 mr. de lende my de schipper.
Item 18 ß to forlon[d]; item noch 2 hude for 5 mr.
Item noch hebbe ik em ghekofft 1 foder holt for 10 ß.
Item noch hefft Hinrick entfanghen 3[e] delen, dat stukke for 14 ß[f].

---

[a] Rettet fra: viij, der står foran og er udvisket.

[b] Posterne vedr. Willim f. Kollen på s. 166—67 er gentaget s. 150, se der.

[c] På s. 166 er 15.—17. og 20.—21. post antagelig skrevet til en tid, senere er skrevet 18.—19. og 13.—14. post. De 2 sidstnævnte poster er da på grund af pladsmangel skrevet foran 15. post.

[d] Hs.: forkon.

[e] Rettet fra: iiij, idet det forreste i er udraderet.

[f] Herefter en med en vandret streg overstreget post: »Item noch hefft Hinrick entfanghen en kunttor for iiij mr.«.

20 Item so hebbe ik entfanghen fan Hinrick Borgher 20 mr.
21 Item so hebbe ik entfanghen fan Hinrick Borgher 27½ mr. up 4[a] t. solt, de t. 7 mr. unde 4 ß.

167 1 Item so hefft Hans Brun entfanghen 3 t. ters.
[2 cm mellemrum].
2 Item so is my schuldich Anders Mvnck 1 t. ters for 3 mr. 4 ß.
[ca. 1½ cm mellemrum].
3 Item so is my schuldich Per schroder 1 t. ter for 3 mr. 4 ß.
[ca. 1½ cm mellemrum].
4 Item[b] noch hebbe ik forkofft 1 t. for 3 mr. unde 2 ß.
[ca. 1½ cm mellemrum].
5 Item so is my Marten brugher 1 t. ters for 3 mr. 4 ß up Lawre[nti].
[6 cm mellemrum].
6 Item so hefft my[n] knecht Jon entfanghen up sin lon enen ledder kraghen for 18 ß.
7 Item noch 1 par hasen for 10½ ß.
8 Item noch 1 par halver hasen.
[1½ cm mellemrum].
9 Item so ghaff ik Oleff Kampt to fracht 2 mr. for 10 t. fysk unde for 18 bunt splete, 2 witte to primghelt, 3 ß to pramghelt, 2 ß unde 2 ℔ to forlon.
[1½ cm mellemrum].
10 Item so hebbe ik Sewerin dan 24 ß, mynem plochman.
11 Item noch dede ik em 1 mr.
12 Item noch hefft he entfanghen 1 t. bers.
13 Item so hebbe ik Sewerin dan 24 ß.

168 1 Item so sal ik entfanghen fan Ghert Lefferdinghes weghen

---

[a] Står under linjen, i linjen er fejlagtigt skrevet: mr., der er overstreget.
[b] 4. post på s. 167 er ikke slettet.

29 mr. unde 2 ß for ½ last soltes fan enem man to Lunden, de het Jens Hennynsen schroder, up fasstelawent[a].

2 Item disses soltes was 1 last, dar hefft Berent kremer ½ last aff entfanghen, dat woch 1[b] ℔ myn, de summe is 30 mr. myn 4 ß, dit sal ik entfanghen up fasstelawent.

[ca. 1½ cm mellemrum].

3 Item noch is Jens Hemmynsen Gherde schuldich ½ last soltes, de t. 6 mr. unde wycht 1½ ℔ myn, to betalende for paschen.

[3 cm mellemrum].

4 Item[c] so sal ik entfanghen fan Berent kremer to Lunden 30 mr. myn 4 ß for ½ last soltes fan Gherdes weghen, wicht 1 ℔ myn.

[1½ cm mellemrum].

5 Item noch hebbe ik fan Hinrick entfanghen enen ossen.

[2½ cm mellemrum].

6 Item so dede ik Hinrick Brantun mede to Wartbarghe en stukke wandes, dat solde he my to ghude forkopen, dat stunt 25 mr.

7 Item hir hebbe ik up entfanghen 12½ mr.

8 Item noch is he my 1 t. soltes for 6 mr. ½ ℔ myn.

9 Item noch hebbe ik entfanghen ½ t. herinck.

10 Item noch hebbe ik entfanghen en achtendel las.

11 Item noch bin ik Hinrick 1 t. flesk for 9 mr.

---

[a] Rettet fra: passchen, der står foran og er overstreget.

[b] Rettet fra: j, der står foran og er udvisket.

[c] På s. 168 er 4. post en gentagelse af indholdet af 2. post, skrevet med andet blæk; 5.—11. post omhandler alle Henrik Brantun, heraf danner med hensyn til blækfarve 6.—8. post en gruppe, 9.—10. en anden, mens 11. og 5. post er skrevet til en anden tid, 5. post, der har skullet skrives tilsidst, er skrevet foran 6. post, da der her var mere plads, jfr. s. 163, s. 144—45.

169 1 Item so hebbe ik entfanghen fan Lutken 16 mr. fan Hinrick Borghers weghen.

[2½ cm mellemrum].

2 Item so let Jachop hir by Kattrinen 4 g. unde 3 josep daller unde en sulwer lepel.

[3 cm mellemrum].

3 Item is my Hans fan Dolmen 2½ mr. for densk ber.

4 Item noch 30 ß for ber.

5 Item 10 witte for koppe setten, noch 4 ß, de ik em lende.

[5 cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik entfanghen fan Hans fan Dolmen 24 mr.

7 Item noch entfanghen 6 mr.

8 Item noch hebbe ik entfanghen 10 mr.

9 Item noch entfanghen 20 mr.

[1½ cm mellemrum].

10 Item so resst my fan Johan 35 mr.

11 Item hir hebbe ik up entfanghen 30 mr., dit is is betalt.

[Rest: 4½ cm].

170 1 Item[a] de man, de mynen ghroten [b]kolhoff heft, de het Hans fan der Fer unde ghifft 8 mr. des jars, dit is betalt.

[4½ cm mellemrum].

2 Item so is my Hans Brach[t] schuldich 50½ mr. unde 1 ß densk for hawer unde howe unde kost unde ber.

[2 cm mellemrum].

3 Item hir hefft Peter Dene up entfanghen 7½ mr. lub., de ghaff he Hennynck Berende.

4 Item noch hefft Hans Hoppe entfanghen fan Hans[c] Bracht 15 mr. lub.

[5 cm mellemrum].

---

[a] 1.—4. post på s. 170 er ikke slettet.

[b] Stavelsen: kol, er tilføjet over linjen.

[c] Tilføjet over linjen.

5 Item so hebbe ik Seferin Juten lent 1 mr., mynem olden dener.

[3½ cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik mynem dorskeman dan Jens 8 ß.

[Rest: 5½ cm].

171 [Øverst på siden 2½ cm ubeskrevet].

1 Item int jar alse me schreff [15]23, do let Brun Tomas hir ligghen 20 t. baye solt, dar forkoffte ik aff 19 t., de t. for 2 mr., de ene t. fulde ik in int jar [15]33[a].

[ca. 2½ cm mellemrum].

2 Item int jar alse me schreff [15]33, do let Brun Tomas hir ligghen 20 t. baye solt, dar forkoffte ik aff 19 t., de t. for 2 mr., de 1 t. fulde ik in.

[ca. 4 cm mellemrum].

3 Item so hebbe ik by my 26 mr. fan Hennynghes Berendes weghen, de my sin gheselle leferde Jasper Frese int jar [15]34.

4 Item disse 26 mr. hebbe ik Jasper Fressen ghewen int jar [15]35 umentrent passchen[52].

[4 cm mellemrum].

5 Item[b] so hebbe ik entfanghen fan Marten Perssen enen sak hoppen, de wycht 1 schippunt unde 9 lispunt, dat schippunt for 20 mr., den hebbe ik ghedelt mit Sewerin Severinssen, ik krech dar fan 16 lispunt unde Severin krech 13 lispunt.

---

[a] Tallet xxxiij er skrevet så langt ud i kanten af bladet, at noget af det sidste, nemlig det midterste i og det forlængede j, er kommet over på det følgende blad, 2. post på s. 171 skal da sikkert være en berigtiget gentagelse af 1. post, det ses også, at 1. post er slettet med samme slags blæk, som 2. post er skrevet med, og at 2. post ikke er slettet.

[b] 5. post på s. 171 er ikke slettet, det 3. ord: hebbe, og navnet Perssen er tilføjet over linjen.

[Rest: 4½ cm].

172 1 Item so bin ik myner olden maghet Kersstinen schuldich 5 mr.

[4½ cm mellemrum].

2 Item so bin ik myner maghet Benten schuldich 5 mr.

3 Item hir hefft se up entfanghen 26 ß.

[2 cm mellemrum].

4 Item so bin ik myner maghet Kersstinen schuldich 5 mr.

[4½ cm mellemrum].

5 Item so bin ik schuldich Hartman Tork 10 mr. [for] ruske hansschen.

[5 cm mellemrum].

6 Item so bin ik schuldich Nylle Prop to Wee 6 mr. fan aller rekenschup.

[2 cm mellemrum].

7 Item so is my schuldich Torkel 20 mr. for en brun pert.

8 Item noch is he my 4 mr. for kost.

9 Item dar hebbe ik for in pant enen sulwer lepel 2½ l[ot][a] unde enen hot unde en knewelspet.

[Rest: 3 cm].

173 1 Item[b] int jar [15]34 8 daghe for pinxssten[53], do ghaff ik ut 100 mr., de ik deme kappittel to Lunden schuldich was for 4 jar lantghilde des jars 25 mr., dit ghelt entfenck de muntemesster Yurghen Kok unde Hermen wegher.

[ca. 1½ cm mellemrum].

2 Item noch ghaff ik Harmen weghers frowen 25 mr. lantghilde, dat deme kappittel tokam.

3 Item noch bin ik deme kappittel schu[l]dich 25 mr. for 1 jar.

[2 cm mellemrum].

---

[a] Over dette ord er slået en blækklat, formentlig skal der stå: lot.

[b] 1.—3. post på s. 173 er ikke slettet.

4 Item int jar [15]35 do ghaff ik Harmen wegher 25 mr. lantghilde, dat deme kappittel fan Lunden tokam.

5 Item so hebbe ik weder entfanghen fan Hermens frowe 20 mr.[a].

[Rest: ca. 10 cm].

174 1 Item[b] so hefft myn knecht Jurghen entfanghen ene korde for 1 mr.

2 Item noch hefft he entfanghen 1 mr.

3 Item noch hefft Jurghen entfanghen 8 mr.

4 Item noch hefft he entfanghen 1½ mr. fan siner frenken.

[ca. 3 cm mellemrum].

5 Item so hefft Per Hanssen bufaghet entfanghen fan Gherdes t. 6½ last unde 3 t.

[4 cm mellemrum].

6 Item so hebbe ik uteghewen for Ghert Lefferdinck unde Dyderich Schulten 2 mr. unde 4 ß for 26 last t. unde 8 t., de ik let foren fan Gherdes rum in Willim fan Kollen bode.

[Rest: ca. 11 cm].

175 1 Item des dackstens was 250.

2 Item des murstens was 400 unde en styghe.

[ca. 3½ cm mellemrum].

3 Item so hebbe ik entfanghen fan Bonen 30 mr. fan der teringhe, de her Detleff Brocktorp hir fortert[c] hedde, 11 mr. unde 4 ß stan na.

[3½ cm mellemrum].

4 Item so bleff my Hans fan Essen schuldich 38 mr. for kost unde ber.

---

[a] Herefter er gentaget med andet blæk 4. post på siden, men denne er igen overstreget med en vandret streg.

[b] S. 174—176 er ikke slettet.

[c] Hs.: forters.

[1½ cm mellemrum].

Item so bleff my Clawes fan deme Kyle schuldich 36 mr. for kost unde ber.

[ca. 1½ cm mellemrum].

Item hir hefft my Bone Richter up betalt 16 mr.

[Rest: 10 cm].

176 Item so rekende ik mit Hans fan Essen unde mit Klawes fan deme Kile des midwekens for judyko[54].

[1½ cm mellemrum].

Item so bleff my Hans fan Essen schuldich 15 mr. for 9 weken kosst unde ber.

[ca. 3 cm mellemrum].

Item so bleff my Clawes Holsste schuldich 17½ mr. for 9 weken kost unde ber.

[6½ cm mellemrum].

Item so is my Per Smit schuldich 3 mr. for 3 t. kalen.

Item noch is he my 12 ß for olt isseren.

[ca. 2½ cm mellemrum].

Item so hefft he my enem perde 4 isseren forlecht.

Item noch hefft he my 2 byle forstalt.

Item noch hefft he my ene howforke forbetert.

Item noch hefft he my 1[a] issern ghemaket fan mynen[b] iseren unde 2 forlecht fan mynen unde en nye fan sinen eghenen isseren.

[Rest: ca. 3½ cm].

177 Jhesus.

Item so bin ik Peter Denen schuldich 2½ ℔ molt unde 1½ schepel, den schepel 6 ß.

Item dit molt entfenck ik fan Mattes Willatessen to Klasstorp.

[3 cm mellemrum].

---

[a] Rettet fra: ij, idet det forreste i er udraderet.

[b] Rettet fra: synen, der står foran og er overstreget.

3 Item noch hebb[e] ik entfanghen 4 t. haweren[a] fan Mattes Willatessen.

[1½ cm mellemrum].

4 Item so bin ik Broder to Hamer schuldich en ⅈ molt, den schepel 6 ß.

5 Item noch bin ik em 8 mr.

[1½ cm mellemrum].

6 Item noch hebbe ik entfanghen fan Troles Mvre to Ghlostorp 5 t. haweren fan Peter Denen weghen.

[ca. 2½ cm mellemrum].

7 Item so hebbe ik entfanghen fan Jens Matsen to Schabers en ⅈ gharssten.

8 Item noch hebbe ik entfanghen 1 t. haweren.

[ca. 3½ cm mellemrum].

9 Item so hefft Jens Matsen fan my entfanghen enen schepel solt.

10 Item noch 2 schepel hoppen.

[Rest: ca. 4½ cm].

178 1 Item so bin ik schulddich Willim fan Kollen 3 jachimmesdaler, dat stukke for 5½ mr.

[Resten af siden er ubeskrevet].

179 1 Item so hebbe ik fan des ghrewen bosmans in kosst ghehat 5, etlikem 5 maltyt, de maltyd 4 witte, is 2 mr. unde 4 witte.

2 Item se hedden for 3½ mr. ber, summe 5½ mr. 4 witte.

3 Item disse boslude brachten her Oleff Neghelsen to Kopenhaghen.

[ca. 4½ cm mellemrum].

4 Item so hebbe ik 2 borgher fan Koke in kosst ghehat 4 veken, de ene het Per Jenssen, de ander Krisstern Perssen.

---

[a] Herefter, men udvisket: fan Peter.

Item se hedden for 2½ mr. ber unde 4 ß.
[Rest: ca. 15½ cm].

180 Anno domini 1537 des mandages na sunte Pawels bekerynghe[55] stoerff selighe Detleff Enbeckenn tom Sunde, wes szele gott gnedich sey, unde wort tom Sunde in wnszer levenn vrouwen kerckenn begrawenn.

Anno domini 1538 poskenn[56] nest ephter fløtte jeg Henrick Brantun oc Gesze Detleffsdotther, myn kerre hustru, in y de hellige trefoldighedz naffnn utj hennes faders gardt, hwess siæll gud nadhe.

Item thette er then geld, som megh Henrick Brantun tyllstaer.

Item først Jens Andersß utj Warbiergh fyck aff megh noggen syll for feydhen, som war 10 t.r, oc t.n tyll 8 ß utj søsslinge oc danske hwide, som then tydh gyck, her paa haffver jeg opborrett 20 ß.

Item[a] Anders Esbernsß, som boer utj Byllebiergh, eyr meg 14 ß for 1 t.e syll.

Item lonthe jeg Matz[b] Suenß utj Magleby 3 loed sylff.

181 Item haffver jeg lonth byen 6 lesther kalck, som byes mur bleff met forhøeged utj feydhen, thet er meg byen end skulligh.

182 Anno domini 1538.

Item kappyttels suend lae her utj 8 daege tyll mad oc øll.

Item sydhen en andhen aff kappittels suend utj 10 uger, som hedh Suend Olsß, tyll mad oc øøll, beregnendis madt oc øll uge koest 3½ ß.

Item mester Aages suend her utj 3 uger tyll madt ooc øøl.

Item sydhen laa Anders her, som tyente mester Aage.

---

[a] Først herfra er s. 180 slettet.

[b] Står over linjen, i linjen: Benth, der er overstreget.

183 Anno domini 1548[a].

Thette er thet, som jagh haffuer udhlagt for Malmøs bøy, syden jag gyourde bøyen regenskaf.

Item Jørgen Kock 7 dallyr, som bøyen hanum skildigh var.

Item Laurys Bughe y Køghe 20 ß for bly, som bøyen hanum skildigh war.

Item gaf jag abedysen y Maryboe 4½ ß paa bøys vegne.

Item gaf jag Bonna Wentur 5 ß paa bøys wegne.

Item en gaf jag Tomis Møllyr 1½ ß for ½ læst øll, som kom y stadzkeller.

Item gaff jag 8 ß for nogle windu, som bleff fløth paa rodhusit, och 6 ß for søm til samme windu.

Item en then bekostning, som borgemester och rod fortæryt then dagh, som yag giourde regenskaf.

184 [Er ubeskrevet].

185 Anno domini 1540.

Item jag Hyndryck Brantun gaff kapitil y Lund nogre peninghe paa thet efterstonde landgille, som war ett hundret marck, 22 marck them gaf yag mester Per Bagher och mester Per Dryngelbergh y Lund y Niels Knudsis och Laurys guldsmidz nerværylße.

Item beregnede yag the peninghe, som kapytil y Lund meg skildig war for therys wogensuend her laa tyl kost y 11 ugher, huer ughe kost och øll tyll 3½ smo ß, løber segh 13 ß danske.

Item gaf jag mester Per Lauryß y Lund 10 dallyr sancty Walburghe dagh[57] y mester Per Dryngenberg neruærylße.

Item mester Per Dryngenberg fornøgedhe kapitil y Lund

[a] Årsangivelserne er på s. 183 og s. 185 skrevet med arabertal, s. 183 er ikke slettet.

16 dalyr paa mine wegne, som hand meg skildigh var paa Jakop Maurysens wegne.

Anno domini 1548.

Item hafuer jag Hyndryck Brantun fornøgit mester Henningh y Lund 20 dallyr paa kapitils wegne.

Item en fornøgede yag mester Henningh 40 ℔ paa kapitels vegne.

186-187 [Er ubeskrevne].

188 Anno etc. 1540. Thette effther ^{ne} er thet, som jeg Henrick Branthonn haffuer kiøpt aff thet gotz, som Regnold skeper tiillhørde, som døde her utj byen, then tredie partt aff 2 stocker lediske, regnendis thennem tiill hobe offuer alt for 230 ℔, ett stoche gøttingis, regnendis tiill 40 ℔, ther fick ieg och then tredie partt aff.

Item endt halffdelen aff 2 støcker haßels clede, regnendis thennem tiill hobe for 240 ℔, som thenn tiidt giick effther tiill gamle tall.

Item 1 leder køller for 2 ℔

Item 6 alne 1 korter camelot for 9 ℔ 6 ß.

Item ½ lose tønne for 1 ℔

189-200 [Er ubeskrevne].

En i regnskabsbogen indlagt notitsseddel.

Item myn naber de hefft ghekreget 1250.

Item 350 mr. 47½ mr. unde 2 ß.

Item so resst my fan Hennynck 8 mr. unde 6 ß.

Item ik hebbe ghekreghen 24 t[a].

Item de summe, dat Henynck fan my entfanghen hefft, lopt sick 350 unde 48[b] mr. unde 5 ß.

[1½ cm mellemrum].

Item Hinrick Dorsse 2 t. bers, de t. 2 mr.

[2 cm mellemrum].

Item Tewes Moller 2 t.

Item de summe, den ik Hennynck bin, lopt sick 350 mr. unde 47½ mr. unde 2[c] ß.

Item disse summe den ik[d].

På den anden side af seddelen:

Item so hebbe ik uteghewen for Mychel Dranck 10 witte for 5 foder kopper.

Item noch ghaff ik dem schipper 2 mr. unde 2 witte to primgelt.

Item noch gaff ik 2[e] ß to.

Item pramghelt.

Item noch gaff ik for den kopper wedder ut to forende 10 witte.

Item noch gaff ik for den kopper wedder ut to forende mit deme prame 3 ß.

---

[a] Vistnok mest rimeligt at opfatte forkortelsen som t.

[b] Vistnok først fejlagtigt skrevet: xlviijvj, det sidste af tallet er derpå overstreget, således at der kommer til at stå xlviij.

[c] Der er først skrevet ij vij ij, men det er igen udvisket på nær det sidste ij.

[d] Standser her.

[e] Foran: iij, der er udvisket, sætningen standser med: to. Antagelig hører: Item pramghelt, sammen hermed.

Forkortelser:

HGbl = Hansische Geschichtsblätter. HR = Hanserecesse. HUB = Hansisches Urkundenbuch. LA = Lübecks arkiv. LAL = Landsarkivet i Lund. LAK = Landsarkivet i København. LAV = Landsarkivet i Viborg. MSA = Stadsarkivet i Malmø. MSU = Malmö Stads Urkundsbok I. Utgifven af Lauritz Weibull (1901). PRF = Privilegier, resolutioner och förordningar för Sveriges städer, I, utg. av N. Herlitz, II, utg. av E. Nygren (1917, 1932). RA = Rigsarkivet, København.

NOTER OG HENVISNINGER

Kap. 1

DITLEV HENRIKSEN ENBECK

1. MSA Malmø stadsbog 1543—48, 62, 71.
2. MSA. L. Weibull har i: Bibliotek och Arkiv i Skåne under Medeltiden s. 94 (1901), fremhævet disse regnskabers værdi som kilde til tidens historie. Senere har L. Ljungberg behandlet dem i afhandlingen: Lyder van Vredens Kämnärsräkenskaper 1517—1520, (Donum Boëthianum. Arkivvetenskapliga Bidrag tillägnade Bertil Boëthius s. 271 (1950). — Ditlev Enbeck omtales adskillige steder i disse regnsk., således fol. 24 a—b, 25 b, 26 a, 73 b, 92 a, 100 a, 101 a—b, 102 b, 113 b.
3. RA DKanc. Koncepter og optegn. til breve 1519 11/8-1520 april 1, fol. 11.
4. Sammesteds 3, fol. 7.
5. HR 3 VIII n. 6 § 46. MSA Dronning Elisabets orig. skr. (perg.) om udførsel, dat. 30/6 1521.
6. L. Sjödin: Kalmarunionens Slutskede, Gustav Vasas Befrielsekrig II s. 350, 412 (1947), jfr. C. F. Allen: De tre nordiske Rigers Historie 3 II s. 281 (1867).
7. LAL Vidisse, dat. 11/4 1529. RA DKanc. Afskr. af vidissen i Kopibog for Lunde Kapitels Privilegier 1186—1649. Jfr. Sjödin auf. st. s. 458 og G. Johannesson: Den skånska kyrkan s. 132.
8. HR 3 VIII n. 49, 95 § 51, 73 f., n. 125, 140 a, 158.
9. RA DKanc. Indlæg til reg. Jfr. Behrmann: Kong Christiern den Andens Historie II s. 188. Sjödin anf. st. s. 413, 458.
10. Det orig. regnskab vedr. de summer, Henrik Gjøe 20/5 1522 i Stockholm lånte af danske og tyske købmænd, findes i RA Henrik Gjøes privatarkiv. Trykt: Københavns Diplomatarium IV n. 380, HR 3 VIII n. 115.
11. Det ses, at de vendiske stæder har ført forhandlinger vedr. affattelsen af en krigserklæring imod Danmark, det vides ikke, når den er udgået, og der er næppe bevaret nogen. HR 3 VIII n. 140 a.
12. RA Münchenersml. (papir), pk. 1513—24.
13. HR 3 VIII n. 534, 545, 600 § 75 b.

14. MSA Orig. (på perg.).
15. MSA Malmø stadsbog 1543—48, 100, her dat. 1/2 1524, idet dokumentet er indført i stadsbogen på grundlag af koncepten. I RA synes der kun at bero en afskr. Denne, der er registreret i D. K. H. reg. I, 383, er i nyere tid henlagt i Anders Billes privatark. uden, at der er givet nogen motivering for denne henlæggelse.
16. HR 3 IX n. 29 § 11—12.
17. MSA Orig. (på perg.).
18. L. Weibull: Diplomatarium dioecesis Lundensis III s. 158. — Om beliggenheden af hr. Axels gård, se Einar Bager: Tiggarmunkarnas Kloster i Malmö (Malmö Fornminnesförenings Årsskrift 1934 s. 15). Jfr. s. 34.
19. MSA Sct. Peders kirkes regnsk. 1532—39 s. 11, 13, 47. Da Ditlev Henriksen Enbecks navn ikke nævnes i dok. af 21/7 1522, har han antagelig fået gård n. 621 i tiden 1522—32, mens han må have fået gården n. 622 i tiden 1532—36. — De kirkelige regnsk. er bevaret fra 1532, men der er lakune 1533—35.
20. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 71, 145, 161. G. Johannesson anf. st. s. 141.
21. Erslev og Mollerup: Frederik 1.s da. Reg. s. 135, 181.
22. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 153. G. Johannesson anf. st. s. 139.
23. Facsimile af kongebrevet af 5/6 1529 i Malmö Fornminnesförenings Årsskrift 1934 (L. Ljungberg: Stadsarkivet i Malmö). Jfr. PRF II s. 435.
24. Ditlev Enbecks regnskabsbog synes at bære vidnesbyrd om, at striden mellem Malmø og domkapitlet i Lund har været noget mere tilspidset, end det måske tidligere er antaget.
25. MSU I s. 85.
26. MSA Orig. af dok. af 7/12 1534 (perg.). G. Johannesson anf. st. s. 214.
27. MSU I s. 79.
28. RA Hyldinger n. 23. Trykt i Nyrop: Danmarks Gilder og Lavsskraaer fra Middelalderen II s. 409. MSA Malmø stadsbog 1543—48, 224.
29. RA B 4 Bispernes afsættelse. Facsimile i: Fra Rigsarkivets Samlinger I n. 11 ved Bjørn Kornerup. MSA Malmø stadsbog 1543

—48, 226. Kirkehist. Sml. II s. 391.

30. MSA Sct. Peders kirkes regnskaber 1532—39 s. 85.
31. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 239.
32. MSA Skifteakt vedr. hende, bestående af et stykke brækket folio, hvis overskrift indeholder, at Carrine Dittløffs gods blev opskrevet fredagen før pinsedag (15/5) 1551 i fogedens »S. S. H. b:« overværelse. — Forkortelsen H. b. skal sikkert opløses som Henrik Brantun, der har været den ene af de to veddemestre, som ved skiftehandlinger optrådte sammen med byfogden. — Af skiftet efter Henrik Brantun ses, at denne skyldte skriveren 4 mk. for at beskrive Karine Ditlevs gods. I Sct. Peders kirkes regnskab 1551—17/8 1552 findes en restanceliste vedr. betaling for klokker og lejersteder (s. 87). Carine Ditlevs, for hvem der skulle betales 1 mk., er opført tilsidst i denne liste. Årsopgivelserne i listen er utvivlsomt mangelfulde. Der er næppe noget til hinder for, at de sidste restancer kan hidrøre fra 1551.
33. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 168.
34. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 140. A. U. Isberg: Malmö stads krönikebok I s. 35.
35. MSA Malmø stadsbog 1514—24, 3 a, 9.
36. Erslev og Mollerup: Fr. 1.s Reg. s. 328. — Iflg. sct. Peders kirkes regnsk. 1556—63, 104, betalte Anne Tommes Enbecks i København 3 mk. for stolestade i kirken. — Anne Ennebecks navn forekommer også i Københavns jordebog for 1581 (Kbhvn.s Dipl. I, 510). Dog er det ikke rigtigt, når H. U. Ramsing, Københavns Ejendomme 1377—1728 Øster Kvarter s. 38, med jordebogen som kilde angiver, at matr. nr. 50 i 1581 var beboet af Anne Ennebech. Hun var dengang sikkert forlængst død.

Kap. 2

HENRIK BRANTUN

1. Er i noterne til regnskabsbogens tekst kaldet 3. hånd. At der med denne hånd også er skrevet indførsler, der vedrører andre personer, tyder på, at der har været nær tilknytning mellem denne skriver og regnskabsbogens ejer.
2. MSA Sct. Peders kirkes regnsk. 1532—39, 9, 21.

3. G. Waitz: Lübeck unter Jürgen Wullenwever und die europäische Politik II s. 259 (1855).
4. HR 4 I n. 302. HGbl. 1931 s. 97. Jfr. C. Paludan-Müller: Aktstykker til Nordens Historie i Grevefeidens Tid I s. 285. Paludan-Müllers udgiverteknik er imidlertid forældet, det samme gælder hans fremstilling i »Grevens Feide« I s. 378 (1853—54) vedr. øresundsslottene. — Det skyldes uden tvivl hans værk, når Henrik Brantun i senere historiske arbejder (Kr. Erslev: Danmarks Len og Lensmænd i det sekstende Aarh. s. 18, Laur. Pedersen: Helsingør i Sundtoldtiden II s. 46 ff.) bliver anset for lybsk foged på Krogen slot og dette for at være i Lübecks besiddelse 1535—36.
5. R. Häpke: Niederländische Akten u. Urkunden I s. 254. Jfr. Waitz anf. st. s. 366.
6. Paludan-Müller: Aktstykker s. 329.
7. Waitz anf. st. s. 382. Paludan-Müller: Aktstykker s. 326.
8. F. v. Alten: Graf Christof von Oldenburg u. die Grafenfehde, Anlage XII. Danske Magazin 5 IV s. 97.
9. Waitz anf. st. s. 200 anm. 3. F. v. Alten anf. st. Anlage XIII.
10. Waitz anf. st. s. 410.
11. Waitz anf. st. s. 203, 385. Jfr. HR 4 I s. 380 anm. 1.
12. Borgmestre og råds i Malmø sagefald 1527—45 s. 20 (onsd. e. sønd. invocavit 1535).

12a. Paludan-Müller: Aktstykker s. 419.

13. MSA Malmø stadsbog 1549—59, 299. — En moderne kritisk udgave af kilderne til grevefejdens historie vil antagelig kunne stille begivenhederne i et klarere lys, det her givne billede af Jørgen Kocks øresundspolitik vil næppe ændres herved. — Der er ydet flere bidrag til en Jørgen Kock biografi. Foruden artiklerne i de forskellige biografiske lexika kan nævnes: Kerstin Ljungfors: Jørgen Kock, Malmö och Grevefejden (Malmö Fornminnesförenings Årsskrift 1941 s. 31), men en udtømmende biografi foreligger ikke.
14. RA DKanc. Indlæg til reg. Paludan-Müller: Aktstykker I s. 508. Overdragelsesakten er overskåret midt igennem det hebraiske navn: Emmanuel (med os Gud).
15. RA Rigsrådets ark. B 5 (orig. på perg.). MSA Malmø stadsbog

1503—48, 311. G. Johannesson anf. st. s. 286. Da. Magazin 5 IV s. 98.

16. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 318. MSU I s. 85. G. Johannesson anf. st. s. 288.
17. Skånebrevsfortegnelsen, Lunde Domkirke n. 946. (Efter afskr. af fortegnelsen, beroende i det kgl. bibliotek i København).
18. MSA Malmø stadsbog 1560—75, 145. Borgmester Jakob Møller beboede den Enbeckske gård til sin død 1598, hvorefter den beboedes af hans enke til 1608, da kronen overtog den på grund af gældsfordringer (A. U. Isberg: Bidrag til Malmö Stads Historia II a s. 80).
19. LLA B II 9 Arrendekontrakt och genbrev å gårdar och formler utarr. av kapitlet i Lund 1532—81. Skånebrevsfortegnelsen, Lunde domkirke n. 1078. Her er datoen fejlagtigt opløst som 10. marts. — Det originale genbrev er iøvrigt bagpå påtegnet: d. 10. marts. Jfr. L. Weibull: Bibliotek och Arkiv i Skåne s. 82, hvor det anføres, at månedsdagene i Skånebrevsfortegnelsen ofte er fejlagtigt angivet.
20. MSA Sct. Peders kirkes regnskaber 1532—39. Altergodsets regnskaber 1543—60. — Den hånd, der har skrevet den omhandlede randbemærkning i de kirkelige regnskaber for 1538, har sikkert skrevet mere af regnskabet og måske også hospitalets regnskab for 1538. Hvis hånd det er, vides vist ikke. Jeg har ikke forfulgt sagen videre.
21. Sammesteds. Jfr. Registrum ville Malmøyghe fol. 39.
22. Registrum ville Malmøyghe fol. 38. Jfr.: Sct. Peders kirkes regnskaber 1542. 1549 fol. 220. Henrik Brantuns notitser under 1548 bagi Ditlev Enbecks regnskabsbog.

22a. MSA Malmø stadsbog 1549—59, 120. — Der er bevaret magistratsregnskaber (borgmestre og råds rettighed) i Malmø fra 1550. Henrik Brantun aflagde regnskabet helligtrekongersaften 1551, altså regnskabet for 1550.

23. MSA Malmø stadsbog 1549—59, 220. — Om Lave Ulfstands virksomhed som reder m. m. (han solgte også fartøjer til Holland) får man især oplysninger fra: Breve til og fra Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre, udg. af selskabet for udg. af kilder til dansk historie ved E. Marquard. Disse breve er benyttet i værket: Holland og Danmark I, 156 (Albert Olsen). — Ved en

synsforretning over de udredede skibe, afholdt 25. aug. s. å., var det af Malmø stillede skib, en kravel på 60 læster, det eneste skib, der erklæredes for at være et godt skib. (RA DKanc. Indlæg til reg. 1555, Diverse D II n. 125). H. G. Garde: Efterretn. om den danske og norske Sømagt I s. 35 anfører, at Malmøs skib var på 100 læster med 60 mand.

24. RA DKanc. Mønstringsruller og Rostjeneste-Taxeringer 1535—55.
25. MSA Malmø stadsbog 1549—59, 85 ff.
26. MSA Malmø stadsbog 1549—59, 345—46.
27. MSA Skifte n. 51. Hans Siunesen var sognepræst ved Sct. Petri kirke, se om ham L. Weibull: Presten Hans Siunesens boksamling (1564) (Skånska Sml. IV 2, 16).

Kap. 3

DITLEV ENBECKS BOGFØRING

Købmandsregnskabsbøger

1. F. Rörig: Hansische Beiträge zur Deutschen Wirtschaftsgeschichte s. 192. W. Stieda: Über die Quellen der Handelsstatistik im Mittelalter s. 24.
2. Da Ditlev Enbecks udenlandske forretningsforbindelser var hanseatiske købmænd, er det naturligt at jævnføre hans bog med hanseatiske handelsbøger. Om disse findes der efterhånden en hel litteratur. Der kan især henvises til de tre forlængst udgivne handelsbøger, nemlig: Johann Tölners Handlungsbuch 1345—1350 ed. K. Koppmann (1885), Das Handlungsbuch Vicko von Geldersen 1367—1392 ed. Hans Nirrnheim (1895) og Das Handlungsbuch von Hermann und Johann Wittenborg ca. 1329—1360 ed. Carl Mollwo (1901), alle tre med en længere historisk indledning. Herefter har F. Rörig leveret to fremragende bidrag, nemlig to udgaver: Das älteste erhaltene Deutsche Kaufmannsbüchlein 1330—1336 (H. Beiträge zur deutschen Wirtschaftsgesch. 1928. — Rörig har selv i sit forord til: »Die Hans. Pfundzollisten 1368«, gjort opmærksom på, at ældre endnu er: »Das Handlungsbuch der Holzschuher in Nürnberg 1304—1307«, udg. i 1934 i Veröffentl. d. Gesellsch. f. fränk. Gesch. X 1. — Her findes iøv-

rigt en oversigt over de ældste sydtyske handelsbøger) og Das Einkaufsbüchlein der Nürnberg-Lübecker Mulich's auf der Frankfurter Fastenmesse des Jahres 1495 (Veröffentl. der Schlesw.-Holst. Universitätsgesellschaft n. 36, 1931), begge ledsaget af en historisk kritisk indledning. Hertil kan føjes Georg Finks afhandling i Zeitschr. d. Vereins für Lüb. Gesch. 31 bd. (1944) om Paul Hartwichs regnskabsbøger (1528—1537). — B. Penndorf: Geschichte der Buchhaltung in Deutschland (1913), behandler lærebøgerne, men giver tillige en skildring af de tyske regnskabsbøger til det 16. årh. — H. Bechtel: Wirtschaftsstil des deutschen Spätmittelalters (1930) benytter de tyske handelsbøger og handelsbreve fra middelalderen til sin skildring af en gros handleren som personlighed i handelsmæssig eller økonomisk henseende. — Gunnar Mickwitz's afhandling: Aus Revaler Handelsbüchern (Societas Scientiarum Fennica, Commentationes Humanarum Litterarum IX, 1938) er meget lærerig, den er dog ikke ledsaget af editioner, kun facsimiler. — Raymond de Roovers afhandling: Aux origines d'une technique intellectuelle: La formation et l'expansion de la comptabilité à partie double(Annales D'Histoire Économique et Sociale IX 1937) oplyser ikke alene om det dobbelte bogholderis historiske udvikling, men omhandler også handelsbøger og udgaver heraf i forskellige lande, iflg. denne afhdl. synes engelsk middelalderligt regnskabsvæsen at være mindst kendt. — M. Postans afhandling: Credit in Medieval Trade (The Economic History Review 1928) giver dog gode oplysninger om middelalderligt engelsk handelsregnskab. To danske historikere har leveret bidrag til regnskabsvæsenets udvikling i det 16. årh. Erik Arup har således til sine Studier i eng. og tysk Handels Historie foruden Ditlev Enbecks bog tillige benyttet de Hoepske handelsbøger i Hamborg. Aksel E. Christensen har i sit værk: Dutch Trade to the Baltic about 1600 (1941), behandlet hollandske købmandsarkivalier. Begge har i de nævnte værker trykt uddrag af regnskaber o. l. — Mange også ældre købmandsregnskaber er ikke udgivet, således ikke det materiale, der beroede i det gamle Danzigs Staatsarchiv. Uddrag af Johan Pires regnskabsbog (1421—1454) er dog trykt som bilag til Schmidt-Rimpler: Gesch. des Kommissionsgeschäfts in Deutschland I. — F. Rörig har i: Propyläenweltgesch. IV, 354, offentlig-

gjort en fotografisk gengivelse af en notitsseddel, tilh. Matthias Mulich.

3. Da Ditlev Enbecks handel ikke var selskabshandel — societetet med Hans Mikkelsen synes at have været et lejlighedsselskab — er der i nærværende arbejde ikke nogen egentlig anledning til at komme ind på handelsselskabernes historie. Kun skal det fremhæves, at i middelalderens slutning, da handelslivet udfoldede sig rigere, var de indenfor den hanseatiske handelsverden hidtil meget brugte selskabsformer, når det drejede sig om fjernhandelen, navnlig »vulle wedderlegginge« med lige indskud af de to parter med ligedeling af gevinsten og med fuld hæftelse, ikke længere fyldestgørende, der blev mere og mere plads i udviklingen for de frie selskaber, således betegner, kort sagt, hanseaterne ofte selv de selskaber, som G. Mickwitz med et konstrueret udtryk kalder: Ferngesellschaften auf Gegenseitigkeit (Neues z. Funktion d. hans. Handelsgesellsch., HGbl. 1937, 24).
4. F. Rörig, der især har fastslået, at hanseaterne førte specialbøger, kritiserer C. Mollwo og B. Penndorf, hvis fremstilling går ud på, at Johan Wittenborg kun førte én regnskabsbog (Beiträge s. 193).
5. RA Lunde ærkebisp's regnskaber 1519—35. — Efter at jeg i sin tid havde gjort mig bekendt med nævnte afregning, er den blevet benyttet af G. Johannesson anf. skr. s. 122. Når denne forf. anfører, at Torben Bille købte ammunitionseffekter af B. Richter, står dette dog ikke i brevet. — Det bemærkes, at danske arkivalier fra den middelalderlige periode ikke er systematisk gennemgået for at finde privat regnskabsstof. Antagelig kan der findes mere. — Det har utvivlsomt fra en tidlig tid været tilfældet, at den regnskabsteknik, der anvendtes af en større handlende, har været mere udviklet end, hvis der er tale om regnskab, ført af en købmand med en lille omsætning. Hvis f. e. borgmester Jakob Nickelsens regnskabsbøger havde været bevaret, ville de måske have udvist en højere teknik end Ditlev Enbecks bog. At Jakob Nickelsen førte regnskabsbog, fremgår af Malmø stadsbog 1514—24, 6.
6. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborgs årbog 1948 s. 133.
7. LAV Aalborg byfoged: Konceptskifter 1584—1627.
8. I de omgivende lande vandt dobbelt bogholderi i virkeligheden

kun langsomt frem. Det kan nævnes, at de Hoepske handelsbøger i Hamborg (1563—1593) er usystematisk ført, undertiden er anvendt den tids enkelte bogholderi (Arup: Studier s. 423. Penndorf anf. skr. s. 100). I de belgiske Nederlande er først fra 1560erne bevaret købmandsregnskaber, hvor dobbelt bogholderi er anvendt (Antwerpsch Archivenblad 1927—28). For Hollands vedkommende er der bevaret en købmandsbog fra anden halvdel af det 15. årh., ført af en købmand i Hoorn. (Udg. af E. C. G. Brünner i Economisch-Historisch jaarboek X, 1924). Denne indeholder kun formløse optegnelser. På grund af den hollandske handels og skibsfarts mægtige opsving i det 16. årh. har regnskabsførelsen i dette land uden tvivl været genstand for en stor udvikling i samme årh. Det fremgår da også af Aksel E. Christensens ovennævnte værk.

9. Kgl. Bibliotek, Gl. kgl. saml. n. 992. Jfr. Hist. Tidsskr. 9 I s. 255, (Alb. Olsen: Steffen Rodes Regnskabsbog). Her er dog ikke ydet noget bidrag til handelsbogføringens historiske udvikling). — Fra Chr. 4.s tid foreligger dertil regnskaber vedr. handelskompagnier. I regnskabssager omh. det ostindiske kompagni findes således både journal og hovedbog.

10. MSA Malmø stadsbog 1549—59, 131. Af en herredagsdom i en gældssag fra Roskilde 12/10 1537 fremgår det, at regnskabsbøger er blevet anset som gyldigt bevismiddel (Herredagsdombog 1537—41 n. 1, 156).

11. Desværre får man ikke gennem hanseatiske kilder meget oplyst om danske købmandsregnskaber. Der er derimod mange kildesteder for, at hanseatiske købmænds regnskabsbøger, der fra en tidlig tid var nummererede, havde beviskraft også med hensyn til danske forhold. — Da Jakob Kjær af Aarhus i 1503 havde et tilgodehavende på 110 mk. lybsk i boet efter Herman Stalbroder af Lübeck, udtaltes det af formynderne for dennes børn, at der kun var fundet en løs seddel herom i H. Stalbroders regnskabsbog (LA Niederstadtbuch 1503 Jhs. baptiste). Man hører ved denne lejlighed ikke noget om, at Jakob Kjær havde en regnskabsbog. — Det var bestemmelserne vedr. arven efter de her i landet afdøde fremmede købmænd, der forårsagede, at de danske myndigheder var interesserede i disses regnskabsbøger. Her skal blot anføres, at kong Hans i 1509 af Niels Hacks børns

formyndere forlangte at få udbetalt, hvad Niels Hack og hans hustru skyldte afdøde Arnt Assgott ifølge dennes regnskabsbøger. Arven efter Arnt Assgott tilfaldt nemlig kongen, da han var udlænding, og ingen arvinger havde meldt sig inden år og dag (Missiver fra Kongerne Chr. 1.s og Hans's Tid I s. 204). — Købstadsøvrighederne forlangte i henhold til deres privilegier den tiende penning i afgift af arv efter de fremmede, der døde i byen.

12. V. A. Secher: Corpus const. Daniæ IV s. 89, V s. 307. Jfr. H. Matzen: Offentlig Ret. Proces s. 109.
13. RA Rigsrådets ark.: Forskelligt vedr. rigsråd og stænder 1641—48.
14. Secher anf. st. V. s. 594.
15. RA DKanc. Sjæll. åbne breve 1/10 1660 (n. 256), jfr. afskr. af brev af 25-26/9 1660, underskrevet af købstædernes befuldmægtigede (RA MS Mikkel Skovs sml. vedr. stændermødet 1660). Riegels: Femte Christians Histore s. 77.
16. RA Rentek. Eksp. pr. 1664 27/2 n. 1191, Rentek. Delib. pr. 1 b. bl. 19. Jfr. C. Christiansen: Dansk Statshusholdnings Historie 1661—75 I s. 429.
17. Fogtman: Kgl. Reskripter 1730—39 s. 542.
18. LAK Sjællands Stiftamt: Kopibog 1765—67 s. 566. Helsingør til stiftamtmanden 17/8, 6/12, 27/12 1766, Køge til samme 27/11 1766, Hillerød til samme 15/9 1766 og Roskilde til samme 16/11 1766.

Kap. 4

Handelens udvikling i Malmø i slutningen af det 15. og begyndelsen af det 16. århundrede

1. Otto Blümcke: Stettins hansische Stellung u. Heringshandel in Schonen, Baltische Studien 37. Jahrg. s. 123.
2. HR 2 V n. 243 § 5, 42, n. 244.
3. MSU I s. 31. PRF I s. 333.
4. HR 2 V n. 371. Jfr. W. Christensen: Unionskongerne og Hansestæderne s. 382. I pantsættelsestiden 1370—85 tillodes det heller ikke de fremmede købmænd at blive længere end til Mortens-

dag (Gustaf Clemensson: Malmö Stads Historia, i: Malmö 1914 I s. 10).

5. HR 2 VI n. 62, n. 249 § 15—19, n. 250. HUB IX n. 636. Jfr. Malmö 1914 I s. 18. — Det var et gammelt stridsspørgsmål i Malmø, hvorvidt efterårsmarkedet skulle ophøre mikkelsdag eller vare 9 dage længere, nemlig til Dionysii. Omkring 1417 klagede de tyske købmænd således over, at de ikke måtte handle på markedet længere end til mikkelsdag. Ved de store privilegier af 1360 og 1415 var Malmø blevet sat i stand til selv at regulere markedets varighed (HR 1 VI n. 387 § 5, 8. MSU I s. 6, 19). Jhs. Hansen: Beiträge zur Gesch. des Getreidehandels u. der Getreidepolitik Lübecks s. 25 er ikke korrekt, da striden om de 9 markedsdage mellem mikkelsdag og Dionysii ikke først begynder 1468.
6. Registrum ville Malmoyghe fol. 18, 33. Will. Christensen: Fortegn. o. Danmarks Breve fra Middelalderen 2 II n. 3151.
7. HR 3 I n. 55 § 17—18, 21. Årsberetninger fra Gehejmeark. V s. 71, 73.
8. HR 2 VI n. 356. E. Daenell: Die Blütezeit der Deutschen Hanse II s. 419.
9. HR 3 I n. 501 § 101, n. 549, 553. MSU I s. 44. PRF I s. 382.
10. HR 3 II n. 281, 284, 355.
11. HR 3 IV n. 425. De tyske oldermænds brev af 18/6 1503 kan næppe siges at være klart formuleret, navnlig ikke med hensyn til hvad fremmede købmænd opnåede ved at erlægge vinter- og sommerskat. — Heller ikke senere, nemlig i 1508, vil Lübeck lade fogederne forevise privilegierne (HR 3 V n. 393).
12. PRF I s. 415. M. Mackeprang: Danske Købstadmøder fra Kristian I til Kristian IV, Hist. Tidsskr. 8 IV Tillægsh. s. 162.
13. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 16. G. Johannesson anf. skr. s. 111 lader i kraft af denne reces urigtigt de ugelange markeder ved Malmø og Landskrone forsvinde.
14. MSU I s. 61. PRF I s. 417, 422, II s. 455.
15. HR 3 V n. 420 § 45.
16. HR 3 VI n. 506, 507. Jfr. HUB II n. 448, 453—54, 474.
17. Hvad Malmø eller København krævede i skat af en vinterligger på den tid, vides der ganske vist ikke noget bestemt om. I 1469 klagede hansestæderne over, at en ligger i Malmø skulle give

skat af sit gods i lighed med andre borgere (HR 2 VI n. 249 § 19, n. 250 § 1). Da kong Hans i 1485 stadfæstede Københavns privilegier, udtaltes det, at en ligger skulle gøre i kongens tjeneste og i byes tynge som andre borgere efter hans håndtering (Københavns Dipl. I s. 221). I 1489 klagede de tyske købmænd i Landskrona over, at de skulle give 12 sk. sommerskat og 12 sk. vinterskat (HR 3 II n. 282). Jfr. den ovenfor nævnte klage i Køln 1509.

18. HR 3 VI n. 716, 723 § 66.
19. Under 4/3 1516 udgået til Malmø. PRF I s. 446.
20. MSU I s. 63. PRF I s. 454.
21. MSA Kæmnerregnsk. 1517—20, 63. L. Ljungberg anf. skr. s. 275.
22. HR 3 VII n. 148 § 2, 8.
23. HR 3 VIII n. 811 § 107—08, 112—114, 131, 135, 141, 143, n. 812 § 163, 199—201, 216—17, 292—99. n. 830. RA Hansestæderne A III Diverse Privilegier for flere Hansestæder 1250—1530 (heri udkastet til priv. af 11/9 1524). Udgiveren af HR har ikke forstået art. 5 i udkastet. — Når det i Arups Danmarks Historie II s. 426 udtales, at de seks vendiske stæder og Danzig i h. t. privilegiet af 11/9 1524 måtte handle en detail med borgere og bønder, er jeg ikke enig med ham heri.
24. Erslev og Mollerup: Frederik 1.s Reg. s. 108, 127.
25. HR 3 IX n. 588 § 55—57, n. 601, 658—660. — Om øltoldens eller ølsisens historie indtil 1513, se Will. Christensen: Dansk Statsforvaltning i det 15. Aarh. s. 648. H. Albrecht: Das Lübecker Braugewerbe bis zur Aufhebung der Brauerzunft 1865 (Zeitschr. d. Vereins f. Lübeckische Gesch. XVII), lader først ølsisen begynde i 1512.
26. HR 4 I s. 69, 75—76, 116.
27. Det bør sikkert fremhæves — stærkere end Arup har gjort det — at det var hestehandlere, der især tog ind hos Ditlev. — At en fremmed købmand hos Ditlev lod ligge usolgte varer, som denne derpå solgte, behøver ikke at forudsætte, at den fremmede købmand har boet hos Ditlev under efterårsmarkedet.
28. RA Hansestæderne A II 1559—71.
29. RA Hansestæderne A II 1545—52. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater I s. 659. Hansische Geschichtsquellen IV N. V. s. 366.
30. MSA Malmø stadsbog 1549—59, 35.

31. MSU I s. 33, 43. PRF I s. 342, 380.
32. Årsberetninger fra Geheimeark. V s. 71—76. Will. Christensen: Fortegn. o. Danmarks Breve fra Middelalderen 2 IV n. 6935.
33. Københavns Dipl. I s. 33. MSA Vedtægterne eller overenskomsterne af 23/11 1520 og 2/4 1545 er overleveret som dokumenter, udstedt på pergament, mens vedtægten af 15/1 1534 er indført i Malmø stadsbog 1503—48, 211. De mange vedhængende segl er for begge pergamentsbreves vedkommende velbevaret. Vedtægten af 1545 består af to stykker, idet der på et mindre stk. pergament er gjort en tilføjelse bl. a. om handel med fremmede penge, begge stykker er gjort sammenhængende ved hjælp af seglene. — Borgmestre og råds i Malmø sagefald 1527—45 s. 34. Jfr. Chr. 2.s privilegium til Svendborg, hvorefter en borger, der købte med en gæst's penge, havde forbrudt 3 mk. til kongen og 3 mk. til byen (Suhms Sml. II 2 s. 20). Det er altså en bødestraf af samme størrelse som i Malmø.
34. Københavns Dipl. I s. 297.
35. Suhms Sml. II s. 144. Suhms Ny Sml. II s. 155. Herlitz I s. 446. — Forordn. af 23/10 1515 til Nørrejylland har en mere fyldig bestemmelse, nemlig at ingen »vore godemænd, abbeder, priorer, provster, præster, foged eller bønder skulle herefter tage nogen vore købstedmænds eller udlendtz købstedmænds pendinge at købe forskrevne varer med«. I forordningen er af varer nævnt: øksne, ål, sild, korn, smør, heste, huder, skind og talg (Suhms Ny Sml. I s. 95). Malmøs vedtægt af 1545 har en tilføjelse om, at ingen må købe øksne til nogen andens behov uden til sin medborger.
36. Secher anf. sted II s. 485, 663.

Kap. 5

DITLEV ENBECKS HANDEL

1. LA De lybske pundtoldbøger 1492—96. Er bearbejdet af Fr. Bruns i HGbl 1904—05, 1907—08.
2. RA Falsterbo toldregnskab 1494. Hansische Geschichtsquellen IV s. 105. — H. f. Santen havde forbindelse med hertug Frederik af Gottorp, denne lånte ham således år 1500 200 gylden i danske

drelinge (hvide) (Danske Middelalderlige Regnskaber, udg. af Selskabet for udg. af kilder til da. hist. ved G. Galster I s. 531. 1953).

3. D. Schäfer: Das Buch des Lübeckischen Vogts auf Schonen (Hans. Geschichtsquellen IV s. 152. 1887, 2. Auflage 1927). HR 3 V n. 515.

3a. Gert fan Santen handlede meget i Malmø. Da han er opført i Sct. Petri kirkes lejerstedsregister, er han vel blevet borger i byen.

4. Mickwitz: Aus Revaler Handelsbüchern s. 15 anm. 1, se videre s. 122, nl. at Reimer Sandow sendte sine handelsknægte årligt indtil 1525—26 varer for 15—16000 mk. lybsk.

5. Schäfer: Vogtsbuch s. 60.

6. Arup: Studier i Eng. og Tysk Handels Hist. s. 413.

7. Schäfer: Vogtsbuch s. 47, 60.

8. LA Niederstadtbuch 1522 visit. Mariæ. — Peter f. d. Hoye udtalte ved den lejlighed, at han hverken var borger eller bonde i Lübeck.

9. LA Niederstadtbuch 1530 9/7.

10. Schäfer: Vogtsbuch s. 60.

11. Hist. Handlingar. N. f. XXVI n. 2, s. 75.

12. HR 3 IX n. 193, 227, 272, VIII n. 676—678.

13. LA Niederstadtbuch Lucie virg. 1530. Schäfer: Vogtsbuch s. 62, 69.

14. I modsætning til Arup (Studier s. 416) forekommer det mig, at Ditlev Enbecks regnskabsbog ikke yder bevis for kommissionærens ståen del credere, jfr. Schmidt-Rimpler: Gesch. d. Kommissionsgeschäft s. 284, derimod er selvindtrædelsesretten tydeligt forekommende. Om selvindtrædelsesrettens historie, se tillige Schmidt-Rimpler anf. st. s. 298 og samme forfatter i Ehrenberg: Handbuch des ges. Handelsrechts V s. 979.

15. Arup: Studier s. 409. Der henvises til Arups opstilling af kontokurantopgørelsen fra 1532 mellem Ditlev Enbeck og Henning Berendes. — Når Arup læser regnskabsbogen således, at de 6 heste, som Henning Berendes efterår 1529 solgte i kommission for Ditlev, kostede 60 mk. lybsk, men at der i den endelige opgørelse kun er opført 59½ mk., er dette dog ikke rigtigt, da der står 59½ alle steder, hvor denne handel er omtalt. — I modsæt-

ning til Arup anser jeg det for en speditionsforretning, når Ditlev i 1531 sendte H. Berendes 1 td. med lærred fra Sverige.

16. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 203. RA Hansestæderne A II 1552—55. — En Hans Graatop nævnes 1562 som borger i Malmø og forstander for altergodset, 1571 som rådmand (A. U. Isberg: Bidrag till Malmö Stads Historia II a s. 166). Om en Hans Grotop, se Herredsdagsdombog 1545—49, 239 (14/5 1549).
17. Schäfer: Vogtsbuch s. 75. — Hans Leydekker havde boden til sin død 1537.
18. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 104.
19. H. Budelmaker omtales som lübecker HR 3 VII n. 328 § 2, han var frataget 54 mk. i Flensborg.
20. RA Rødby toldregnskab 1518—22.
21. I 1530 var gælden opgjort til 49½ mk. 1 sk.
22. LA Niederstadtbuch 1519 Andree.
23. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 193. Der levede også en anden mester Claws bartskær i Malmø på den omhandlede tid, han tilhørte den lybske bartskærerslægt Fluwergk, og han bliver da også i Malmøs byskatteliste 1517 kaldt mester Clawes Flywerck, LA Niederstadtbuch 1516 cantate (18/4).
24. Schäfer: Vogtsbuch s. 75. — 1538 nævnes Arnt von Rethen som borger i Lübeck (Sejdelin: Diplomatarium Flensborgense II s. 287).
25. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 139. — 1530 11/4 måtte Hans »Loffoget«, fordi han havde talt »ubekvemme« ord til »Ditløff«, vedgå at betale bøde, nemlig 20 mk. skånsk til Ditlev, 20 mk. til kongen og 20 mk. til byen. Han skulle straks betale pengene, forinden han drog af byen. De to personer, her nævnes, kan næppe være andre end rådmanden Ditlev Enbeck og Hans Loffaghel (MSA Borgmestre og råds i Malmø sagefald 1527—45, 10).
26. RA Rødby toldregnskab 1518—22.
27. LA Niederstadtbuch 1521 jubilate.
28. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 192.
29. Schäfer: Vogtsbuch s. 45.
30. Berta Koehler: Das Revalgeschäft des Lübecker Kaufmanns Laurens Isermann (1532—35) s. 85, 88—89. (Diss. Kiel 1936).
31. Til oplysning om kobberhandel på den omhandlede tid anføres:

I brev af 20/8 1534 meddelte slotshøvedsmand i København, Johan Urne, Anders Bille, høvedsmand på Stege, (RA Anders Billes ark.), at han havde købt til ham 83 stk. kobber, der vejede 3 skippd. 3 lispd. 2 skålpd. til en pris af 70 mk. pr. skippd. Pengene skulle indlægges hos Jørgen møntmester, som skulle give dem til den købmand, der havde leveret kobberet. — Med dette brev som kilde skriver G. Johannesson iøvrigt (Den skånska kyrkan s. 209), at Anders Bille, Johan Urne og Jørgen Kock havde dannet et handelsselskab om kobber. Dette fremgår dog ikke af brevet. Det har derimod været naturligt for Anders Bille, der sad nede på Stege, at overdrage til høvedsmanden i København at gøre indkøb af kobber, da denne vare fra Danzig eller Stettin pr. skib førtes gennem øresundet og videre til Nederlandene. Noget af kobberet er blevet solgt i de to øresundsbyer Malmø og København. At pengene i 1534 skulle indlægges hos Jørgen Kock, kan skyldes, at det er på grevefejdens tid.

32. HR 3 IV n. 388 § 37, n. 429 § 10 (1494—96), her nævnes Hinrick Sovenecke som lybsk borger, iflg. Niederstadtbuch 1494 Egidii har H. Sewenick af Lübeck beslaglagt talg, der tilhørte fogeden på Aalholm, Truid Andersen.
33. LA Pundtoldbøger 1492—96.
34. A. U. Isberg: Malmö 1319—1919 s. 358.
35. MSA Kæmnerregnsk. 1517—20.
36. HR 3 VI n. 513 § 26, n. 723 § 41, IX n. 658 § 16. — Om Palne Jensens våben og nedstamning fra en herredsfoged på Tåsinge, se Da. Hist. Tidsskr. 7 II, 306.

36a. Arvinger efter Peter Dene var fra Fyn (Malmø stadsbog 1503—48, 240).

37. HR 3 VI n. 506. MSA Malmø stadsbog 1503—48, 55. LA Trese Danica, gældsbrevet af 9/7 1513 på perg., medbeseglet af hr. Tomas Norge, kongen af Danmarks herold, og Mattis Mulich, borger i Lübeck. — Ditlev Enbeck kalder ham skiftevis Nickkelsen og Michelsen, skønt det er to forskellige navne. I HR synes han kun at blive kaldt Michelsen. I lybske akter kan man iøvrigt finde, at Hans Mikkelsen bliver kaldt Nyckelssen (HR 3 IX n. 57 § 16). Det er ikke usandsynligt, at de to mænd var brødre, da der var stærkt sammenhold imellem dem. Jfr. A. U.

Isberg: Bidrag til Malmö Stads Historia II a. 39. — Om stemninger og tilstande i Malmø i den første del af det 16. årh., se L. Weibulls afhandl. i Skånska Sml. 1894—95, 1—2. Weibull fremhæver her Malmøs rigdom.

38. HR 3 IX n. 403, 453, 501—03, 606, 666, 669, 4 I n. 113, 142. Danziger Inventar 1531—91 ed. Paul Simson. De kortfattede regester, der findes her af akter vedr. denne sag under 1531—32, giver ikke tilstrækkelig oplysning om sagens forløb i Danzig. — LA Niederstadtbuch 1529 Fab. et Seb. — I registret til HR 4 I kaldes Hans Haweman fejlagtigt borger og skibsreder i Danzig.
39. Danske Magazin 4 II s. 294. Schäfer: Vogtsbuch s. 39.
39a. Af Malmø stadsbog 1503—48, 196, fremgår det, at Villum skræder, borger i Malmø, skyldte Jacob Perde til »Soer« i Sjælland 30 pund 10 ß flamsk for klæde.
40. Nyrop: Danmarks Gilder og Lavsskraaer fra Middelalderen I s. 797.
41. LA Niederstadtbuch 1522 conv. Pauli. Sjödin anf. st. s. 221.
42. En strid om arven efter Steffen Dringenberg, kapitelnotar i Lund, blev afgjort ved herredagsdom af 11/7 1537. Arvingerne efter ham var hans søsterdatter Anne Clausdatter og hans søster Margrethe Dringelbergsdatter, der var i ægteskab med rådmand i Køln, Per Flomme. Anne Clausdatter, der var født i Malmø, var tidligt blevet forældreløs. Ved morbroderens død var hun i ægteskab med Ølandt Godssen. Dommen afgjorde sagen derhen, at Anne Clausdatter skulle arve alt, hvad Steffen D. efterlod sig i Danmark, mens søsteren Margrethe skulle arve alt, hvad han efterlod sig i Køln eller Tyskland (RA Herredagsdombog 1537—41, 99). — Erik Person nævner i: Några Anteckningar om Malmösläkten Dringenberg (Malmö Fornminnesförenings Årsskr. 1934 s. 99), at Steffen havde en broder ved navn Henrik. Denne må da antagelig være død før Steffen, som i henh. t. ovenstående er død 1537 eller måske før. Der må være sket en forveksling med Peder Dringenberg, når G. Johannesson: Den skånska kyrkan s. 310, nævner, at Steffen D. døde som kannik 1564.
43. L. Weibull: Dipl. dioec. Lundensis V s. 226, VI s. 29.
44. MSA Malmø kæmnerregnsk. 1517—20, 58 a. LA Niederstadtbuch 1515 mis. dni., 1518 pentecostes.

45. Niederstadtbuch 1512 mis. dni. Drade er formentlig bastreb.
46. MSA Malmö kæmnerregnsk. 1517—20, 74 a, 99, 101 b.
47. LA Niederstadtbuch 1526 22/8.
48. Arup: Danmarks Historie II s. 357. Dänische Wirtschaftsgeschichte von Axel Nielsen s. 76. G. Mickwitz har allerede gjort opmærksom på, at Arup urigtigt betragter kommissionshandel til limitopris som noget ejendommeligt for værtskommissionen (Aus Revaler Handelsbüchern s. 118 anm. 3).
49. Schmidt-Rimpler: Geschichte des Kommissionsgeschäft s. 267. Denne forf. mener iøvrigt — vel under påvirkning af det 17. og 18. årh.'s retshistorikere, at Arups »værtskommission« juridisk snarere må betegnes som en contractus aestimatorius (s. 251).
50. Arup: Studier i Eng. og Tysk Handels Hist. s. 423. — Om samme forhold indenfor handelshuset Cunertorf-Snel (1572—1594), se Aksel E. Christensen: Dutch Trade to the Baltic about 1600 s. 206.
51. Schmidt-Rimpler anf. st. s. 240. Når det her gøres gældende, at Arup ikke har haft øje for betydningen af forbindelsen mellem sendeveforretninger og wedderlegginge (societet), forekommer det mig ikke at være rigtigt, se Arup s. 49. Begge forfatteres fremstillinger kan nu suppleres og berigtiges ved F. Rörigs skildring af det gensidige kommissionsforhold fra det 14. årh. mellem de to lübeckere Warendorp—Clingenberg (Hans. Beiträge s. 91).
52. L. M. Bååth: Hälsingborgs Historia II[1] s. 101.
53. Nordisk Kultur XVI s. 120.
54. LA Niederstadtbuch 1520 scholastice virg. Af regnskabet vedr. Malmø hospital 1532 fremgår det, at Christoffer Formeyer havde skænket hospitalet en bod i Falsterbo. Malmøs borgmestre solgte den til to borgere i Næstved.
55. Der er navnlig i Lübecks niederstadtbücher og Malmø stadsbøger mange eksempler på kreditgivning både mellem danske og udenlandske købmænd og danske købmænd indbyrdes. F. e. er der i niederstadtbuch under 1516—19 flere tilførsler ang. malmøborgeren Hans Westeds gæld til Caterine Husinges af Rostock. Lybske købmænd er det næppe faldet besværligt at sælge salt på kredit, da de selv fik kredit ved indkøbet.
56. Economic History Review I s. 257.

57. A. U. Isberg: Bidrag til Malmö Stads Historia II a. Stadens Magistrat och Byfogdar, nævner hverken Ditlev Henriksen eller hans svigersøn Henrik Brantun som rådmænd.

Kap. 6

VARER OG PRISER

Med dette kapitel er det først og fremmest tilsigtet at finde dels en difference mellem indkøbs- og udsalgspriser, dels hvad en eventuel prisstigning skyldes. At lave prisstatistik eller prisdiagrammer med kun en kilde som grundlag giver ikke noget tilfredsstillende resultat. Der findes da også andre samtidige skånske kilder, hvori der forekommer priser f. e. Lunde ærkebiskops regnskaber, Anders Billes regnskab som forstander for Dalby kloster, Malmø stadsbog m. fl.

1. Om saltpriser i Lübeck, se A. Braun: Der Lübecker Salzhandel s. 36.
2. HR 4 I n. 54. Waitz: Lübeck u. J. Wullenwever I s. 311.
3. Hans. Gbl. IV s. 116.
4. Mickwitz: Aus Revaler Handelsbüchern s. 60. (»Westerlandsch« klæde indkøbt i London).
5. N. W. Posthumus: De Geschiedenis van de Leidsche Lakenindustrie I s. 77.
6. A. C. J. de Vrankrijker: De textielindustrie van Naarden (Tijdschrift voor Geschiedenis 1936 s. 155).
7. F. Rörig: Mittelalterliche Weltwirtschaft s. 11 og den her cit. litteratur, nemlig: H. Jecht: Beiträge z. Gesch. des Waidhandels u. Tuchmachergew., Görlitz 1923. H. Amman: Zur Gesch. d. wirtschaftl. Beziehungen z. Oberdeutschl. u. d. deutschen Nordosten im Mittelalter (Schlesische Geschichtsbl. 1927).
8. Aloys Schulte: Gesch. der grossen Ravensburger Handelsgesellschaft 1380—1530 II s. 150, her findes en udførlig fremstilling vedr. dyrkning af safranplanten og handelen med safran.
9. C. M. Briquet: Les filigranes IV n. 12861, 12862. — Samme vandmærke, dog vistnok n. 12866 hos Briquet, men kun med ubetydelige variationer med hensyn til streger og krone findes i

papir, der er anvendt til skr. af 2/3 1535 fra dronning Maria af Nederlandene til grev Christoffer af Oldenburg (RA Hansestæderne A II 1369—1538).

10. Om udførselsvejene for ungarsk kobber, se Max Jansen: Jacob Fugger der Reiche s. 63, 139 (Studien z. Fugger Gesch. III 1910).

11. Der må også være blevet fremstillet tinkander og tinfade i Malmø på Ditlev Enbecks tid, byens kandestøbere var i besiddelse af tin. Malmø stad købte således i 1518 tin af Niels Kandestøber til brug ved fremstilling af bøsser (Malmø kæmnerregnskaber 1517—20, 70). Jfr. Malmö Fornminnesförenings Årsskrift 1935 s. 7: Janne Agri: Malmö Tenngjutare. — Der er dog sikkert blevet indført både mange kander og fade, dertil også kedler, iflg. Lübecks niederstadtbuch 1509 voc. joc. sendte lübeckeren Lutke up der Heine til Malmø en skov kedler, der modtoges af Jeppe grydestøber sammesteds.

12. Da tønder blev brugt til emballage af næsten alle slags varer, var efterspørgslen stor. I Malmø var det især sildetønden, der var brug for. Om indførslen af tønder og forfærdigelsen heraf for Skånes og Dragørs vedk. i det 14. årh., se Schäfer: Vogtsbuch s. LXIV. Hans Gbll. 1886 s. 115 og C. Weibull: Lübeck och Skånemarknaden s. 36. Udviklingen har været den, at der efterhånden ikke er blevet indført så mange færdige tønder til Skåne, men derimod mere tøndetræ til forarbejdning af tønder. Iflg. Malmø bødkerlavs artikler fra 1499 indkøbte lavet råmaterialier til fordeling blandt medlemmerne (Nyrop: Dmks. Gilde- og Lavsskraaer fra Middelald. II s. 288). — I 1518 lavede Christiern 2.s bødker i vingården i København nye tønder til brug ved sildesaltning i Dragør (RA Forsk. stk. lensregnsk. 1513—33). — Lunde ærkebisp's bødker huggede tøndetømmer og tøndebunde i Gønge herreds skove (RA Ærkebispens udgiftsregnskab 1534—35). Antagelig er de tønder, der brugtes til smøreksporten, for en stor del blevet fremstillet af hjemligt materiale. Fra hanseatisk side klagedes der i det 16. årh. over smørtønden. Den omstændighed, at landgildesmørret, der ydedes i pundtal, stødtes i tønder, kunne iøvrigt foranledige, at smørret lå ujævnt i tønden, og at der blev forskel på vægten (RA Hansestæderne A II, Akter og Dok. vedr. det polit. forhold til hansestæderne 1568—90).

13. G. Johannesson: Den skånska kyrkan s. 122.
14. HR 3 VII n. 148 § 3.
15. I 1533 afregnedes mellem Bone Richter af Malmø og mester Torben Bille 1 læst smør til 240 mk., altså 20 mk. pr. td. (RA Lunde ærkebisp's regnsk. 1519—35).

Kap. 7

PENGEVÆSEN. MÅL OG VÆGT

1. Jfr. G. Galster: Reynold Junges Møntmesterregnsk. s. xxv.
2. Om vægten af en drømt humle herskede der strid mellem Malmø og hanseaterne. Malmø forlangte, at humlen, der indførtes i »drømtsække«, skulle vejes, før den måtte bringes i land (RA Hansestæderne A II 1568—90. Hans. Geschichtsquellen IV N. V. s. 366). 1571 31/3 erhvervede Malmø et kongebrev, der bl. a. bestemte, at en lybsk drømt humle skulle veje 3½ lispd. (Secher: Corp. Const. Daniæ I s. 478). 3½ lispd. svarer til 4 lybske lispd.
3. Iflg. toldforordningen af 22/3 1629 var toldsatsen for en »skoe« glas det halve af toldsatsen for en kiste eller kurv glas, Secher: Corp. Const. Daniæ IV s. 444. Jfr. Nordisk Kultur XXX s. 56 (Mått, Mål och Vikt i Sverige, af S. O. Jansson), hvor skov antages at være en »forpakningsenhet«, indeholdende 6 glasruder. — Samme emballage anvendtes ved forsendelsen af kedler, se f. e. Hans. Gbl. XIII s. 459.
4. Jfr. Nordisk Kultur XXX s. 17.
   Med hensyn til litteratur henvises iøvrigt til Svend Aakjærs og Georg Galsters klare fremstillinger i Nordisk Kultur XXIX og XXX, Svend Aakjær: Maal, Vægt og Taxter i Danmark XXX s. 175, Georg Galster: Danmarks Mønter XXIX s. 139.

REGISTRE TIL REGNSKABSBOGEN

De anførte sidetal er sidetallene i regnskabsbogen, der i den trykte udgave er opført i marginen.

STEDREGISTER

Åhus (Ahus) 7.

Billeberg (Byllebiergh), Rønneberg h., 180.
Bunkeflod, Oxie h., 164.
Børringe (Buringhe), kloster, Vemmenhøgs h., 23.

Dalby (Dalbu), kloster, Torne h., 8.
Danzig (Danke) 118.
Drelleborch se Trelleborg.

Falsterbo (Falsterbode) 12 133 147.
Flensborg (Flensborch) 30.
Fosie (Fosy), Oxie h., 164.

Gårdstange (Gharstang), Froste h., 163.
Gessie (Gessy), Oxie h., 16.
Ghrote Hamer se Hammer.
Glostorp (Ghlostorp), Oxie h., 177.
Grevie, Øster (Osster Ghrewinghe), Oxie h., 163.

Hammer, Store (Ghrote Hamer, Hamer), Skytts h., 51 97 164 177.
Heckeberg (Hikkebarch), Bare h., 134.
Holme se Stockholm.
Hyllie (Hully, Huldy), Oxie h., 20 31.
Høg (Hoey), Harjagers h., 56.

Kattorp, Oxie h., 5.
Kattorp, Øster, Oxie h., 156.
Klagstorp (Klasstorp), Oxie h., 177.
Kvarnby (Qvernbu), Oxie h., 156.
København (Kopenhaghen) 12 23 114-5 140 152 179.
Køge (Koke, Køghe) 9 179 183.

Lindholm slot (Lintholm), Bare h., 23.
Lund 5 12 17 21 79 91 144 157 163 168 173, »in Lunder market« 26. Kapitlet 173 185.
Lyby (Lubu), Froste h., 163.
Lübeck (Lubeke) 11 12 27 52 86 110 119 153.
Lüneburg (Luneburg) se sagregister, salt.

Magleby, S.-Åsbo h., 180.
Malmø, byen 113 181 183, borgmester og råd 183, rådet (deme rade) 104 142, rådhuset (up dem rathuse, rodhusit) 16 183, »byes mur« 180, »under dem rathuse in deme neyen huse« 105, »by deme nyen huse« 22, stadzkeller 183, »up der tolboden« 79 93, »up der sysseboden« 93, »by Schalle« 96 103, »up der munte« 42, »in deme stenhuse« 67, »by deme strande« 104. Helligkorskapel (des

hillighen kruses ghelde) 24. Helligåndsklostret (pryer fan deme hilligen ghesste) 21. Ditlev Enbecks gård (gardt) 180. G. Lefferdings skur (schur) 92, rum 174. W. f. Kollens bod 174.
Maribo (Maryboe) 183.
Musheddinge (Mvsheddinghe), Bare h., 166.

Osby (Osbu), Froste h., 165.

Port Marie se sagregister, salt.

Qvernbu se Kvarnby.

Roskilde, marked (Rotschilder market) 23 58 127.
Skabersjø (Schaberse, Schabers), Bare h., 154 165 177.
Stade 31.
Stettin 95 137 147 152.
Stockholm (Holme) 25.
Stralsund (Sunde) 180. Vor Frue kirke (in wnszer leven vrouwen kercken) 180.
Sverige (Sweden) 141.
Særsløv (Sarsslewe), Oxie h., 83.
Söderköpinge (Svrkopinghe) 59.

Trelleborg (Drelleborch) 96.
Tulse, Oxie eller Torne h., 164.

Varberg (Wartbarch, Warbiergh) 145 168 180.
Væ (Wee, We) 17-8 31 38-9 159 172.

PERSONREGISTER

Aage (Oghe) Holghersen 8.

Abbedisse (abedyse) i Maribo 183.
Aghe, mester, se Sparre.
Albert Jepsen, hr., se Ravensberg.
Albert, Peter Snyders knægt (knecht, dener) 117 122.
Anders (Andrewes) 108. — Mester Aages tjener 182. — Andersen, bd. i Ø. Grevie 163. — Esbernsen (Esbernß) i Billeberg 180. — hattemager 118 133. — Jenssen 28. — kedelsmed (ketelsmit) 106 143. — Mikkelsen (Mychelsen), skipper 141. — Olsen, bd. i Gessie 16. — Persen, g. m. Bente 10. — skinder (schinder) 143. — skræder (schroder) 1 83, g. m. Maryne 116. — Ywersen 46.
Ane, g. m. Tomas Enbeck 9.
Augustin (Aghestin, Aghestein), Berent, 104 109, ægtefælle (frowe) 150-1 166.

Bådsmænd (bosmans), i grevens (ɔ: Christoffer af Oldenborgs) tjeneste 179.
Bager (bekker) 55 96.
Bagher, Per, mester i Lund 185.
Barscher se bartskærer.
Bartolomæus (Bartelmewes) buntmagers (buntmakers) se Mette, Ditlev Enbecks søsterdatter. — snedker (sniddeker, snyddeker) 10 23 29 36.
Bartskærer (barscher) 19 29 37 41-2 59 69 73 97.
Bekker se bager.
Bente, Anders Persens 10. — vejers (weghers) 32. — pige (maghet) hos Ditlev Enbeck 172.
Berendes (Berndes) Henning (Hennynck), lyb. købmd., 13 98-9 113-4 119 121 133 136-9 141 146-9 170-1, notitssedd.
Berent kræmmer (kremer) i Lund 168. — kremers, ægtef. (frowe) 163.
Binck, Jens se Marghre Jens Binck.
Binck, Jep se Kattrine Jep Binck.
Binck, Lasse, g. m. Marghrete 6.
Bjørn (Born) Persen, bd. i Gårdstange 163.
Boddeker, boddekers se bødker, bødkers.
Bonde (bure) i Bunkeflod, g. m. Broders søster 164.
Bonde (bure) i Fosie, g. m. en søster til Broder i Hammer 164.
Bonde (bure) i Høg 56.
Bone (Bonna Wentur) se Richter.
Borgher, Henrik (Hinrick) 77 96-8 121 123 132-3 137-9 142 147 151 153 161 165-6 169.

Brabander, Hans, ægtef. (frowe) 52 58, jfr. Hans skinder.
Brabander, Oleff se Oluf skinder og Oluf skinders.
Bracht, Hans, af Lübeck 11 65 74 77 84 86 91 120 131 137 147 anm. 157 170.
Brakenhowet, Hans 17.
Brant, Jochim 53.
Brantun (Brantvn, Branthonn) Henrik (Hinrick, Hyndryck) 134 144-5 163 168 180 185 188, g. m. Gesze Detleffsdotther 180.
Brockdorff, Detlev (Detleff Brocktorp), hr., 175.
Broder, bd. i Hammer, Store 51 97 177, hans søster 164.
Brun, Hans, færgemand (fereman) 134 167.
Brun se Brun Tomas.
Brwer (brugher, broghar) se brygger.
Brygger (brwer, broghar, brugher) 35 91 165 167.
Budelmaker, Henrik (Hinrick) af Lübeck 12.
Bughe, Laurys i Køge 183.
Bulle, Jakob (Jachop) 17 23 36.
Buntmagers (buntmakers) 48.
Bure se bonde.
Byrghette Wesels 20.
Byryte Tuse Svyrt ? 20.
Bødker (boddeker) 18 37 45 55 70 75 80 122 124 143.
Bødkers (boddekers) 16 18 68 72, boddekersche 129.
Bøse (Bose), Hans, borgm. i København 140.

Clawes bartskær (barscher), mester, 19 29 37 41-2 59 69 73 97.
Clawes glarmester (ghlasemaker) 68 77 84 90 94 99 111.
Clawes »fan deme Kyle« (Klawes fan deme Kile) 175-6.
Clawes Prybbersen, hr., se Podebusk.
Crumdick, Hans Jonssen 45.

Damerowe, Hans 20 21.
David (Dawit) bager (bekker) 96.
Dene, Peter 13 34 55 65 67 73 112 114 119 120 129 131 137 139 147-9 155 162 165 170 177.
Dolmen, Hans se Johan fan Dulmen.
Dorsse, Henrik (Hinrick) se notitssedd.
Dranck, Michel (Mychel), rådm. i Stettin 12 91 101 108 111 130 152, notitssedd.
Dringenberg, Steffen, mester 32.
Dryngenberg (Dryngelbergh), Per, mester i Lund 185.
f. Dulmen, Johan = Hans fan Dolmen 140 150 169.

Elne Mawerys 28.
Elsebe (Else), Ditlev Enbecks søster 24 33 40-4 49 57 60-1 71 86 88 109 116 129.
Enbek (Enbeck), Detleff, rådm. 138 180, g. m. Katrine 169. — Henrik (Hinrick) 26 49. — Margrethe 87. — Peter 30. — Tomas 9, g. m. Ane 9.
Engelke, Hans 87.
Erik (Eryck) Knutsen 63.
f. Essen, Hans 175-6.
Ewerd bødkers (boddekers), ægtef. (frowe) 16.

Fadeswen, Mattes 158. — Oleff 47.
Falsster, Jens 28.
f. d. Fer, Hans 170.

Ferman (fereman) se færgemand.
Finke, Kort, rådm. i København 38.
Flor, Hinrick Karsstens knægt (gheselle) 140.
Fold, Niels (Neghels), hr., hans søster 11.
Fos, Bartelt 17
Frans 86 117.
Fransmans se Kattrine.
Fredeleff, Arent 93.
Frese (Fresse), Jasper, Henning Berendes »gheselle« 149 171.
Frowe (forwe), kvinde, »myn frowe« 166, — fra København 115, — bor hos Ghert maler 49, — bor hos Marten, der var byfoged 46, — bor i nærheden af Peter Harke 51 — en plejerske 125. Forekommer endnu mange steder. Bruges sikkert i de fleste tilfælde om kvinder, der er gift eller har været gift. Jfr. husfrowe.
Fyckke, Clawes 25.
Færgemand (ferman, fereman) 101 134.
Fønbo, Jens (Neghels Fonbo, Fwnbo, Funbo), borgm. 94-5 99.

Gesze Detleffsdotther, g. m. Henrik Brantun 180.
f. Gherken, Simon 87.
Ghert maler 49.
Ghlasemaker se glarmester.
Gholtsmit se guldsmed.
Ghra se Graa.
Ghrawtop, Jacob (Jachop) 7.
Ghrote, Hans, Henning Berendes handelsknægt (knecht, gheselle) 113 121 133 136-8 146-7.
Glarmester (ghlasemaker) 68 77 84 90 94 99 111.
Graa (Ghra), Peter, borgm. i Væ 31 39.
Greven (ɔ: grev Christoffer af Oldenborg) 179.
Grote, Clawes, skipper (scipper) 45.
Guldsmed (gholtsmit) 44 49 89 110 164 185.

f. Halverstat, Karle 156 158.
Hans 73. — Erlensen (Erlesen) 124 128. — Ghulyssen 97. — Jenssen 30 53. — Jenssens datter 47. — Jenssen, rådm. 30 47 90 102. — Jepsen 58. — Jepsen, bd. i Tulse 164. — lygtemager (luchtemaker) 125 130 143. — Mikkelsen (Michelsen, Mychelsen), borgm. 22 23. — skinder (schinder) 67 144.
Hansken 150.
Har, Olf (Oleff), skipper (scypper) 45 53.
f. Haren, Diderick (Dyderik, Dyderych) 162.
Harke, Peter, rådm. 11 17 51 70 92 102, g. m. Mette, Ditlev Enbecks søsterdatter 120-1.
Hartych, Per 36.
Hattemager 118 133.
Haweman, Hans 60 99 113.
Henneke prammand (pramman) 114.
Henningh, mester i Lund 185.
Henrik (Hinrick), Ditlev Enbecks knægt (knecht, dener) 44 45. — bødker (boddeker) 37 45 70 75 80 124.
Herman (Harmen, Hermen) vejer (wegher), rådm. 79 91 134 157 173. — vejers (weghers, Hermens frowe) 173.
Hoffsmit, beslagsmed i kongens tjeneste 125.
Hollander, langhe Ghert 87.
Hollander, Marten 19.
Hollste, Clawes 176.
Hoppe, Hans, kræmmer (kremer) 17 74 88 170.

f. d. Hoye, Peter 13.
Husfrowe, gift kvinde, hustru, »myn husfrowe« 11, borgm. Hans Mikkelsens h. 23. Jfr. frowe.

Ingher (Ingert, Engher) bødkers (boddekers) 18 68 72.

Jakob (Jachop, Jakop) guldsmed (gholtsmit) 89 164. — Maurysen 185. — Nickelsen, Mikkelsen (Nyckkelsen, Nychelsen, Mychelsen), borgm., rådm. 25 49 89 103.
Jens, mester 69. — Andersen (Anderß) i Varberg 180. — Gotkesen 84. — Hennynsen (Hemmynsen) skræder (schroder) i Lund 168. — kræmmer (kremer) i Lund 5. — Matsen, bd. i Skabersjø 154 165 177. — Nielsen (Neghelsen), bd. i Kvarnby 156. — Nielsen (Neghelsen), brygger (broghar) i Osby 165. — Pawelsen 53. — Persen, bd. i Lyby sogn 163. — Torkelsens ægtef. (frowe) 46 48 51 54 57 83. — Tughesen, smed (smit, smyt) 10 25.
Jeppe (Jep) Hanssen 124. — Klemesen 165. — Matsen i Væ, g. m. Marghrete 18. — Nielsen (Neghelsen), borgm. 16 40 62 107. — Nielsen (Neghelsen) 96 103.
Johanne, g. m. murermester, tidligere pige (maghet) hos Ditlev Enbeck, 30 67 115 123 127. — skinders (schinners, schinders) 50 135 139.
Jon, Ditlev Enbecks knægt (knecht) 167. — skomager (schomaker) 100.
Jurghen (Juryen), Ditlev Enbecks knægt (knecht) 174, hans frænke (frenke) 174. — Michel Drancks tjener 152.
Jyde (Jute), Jens, Ditlev Enbecks knægt, tærskemand (dorskeman) 160 170. — Sewerin (Sewrin, Seferin), Ditlev Enbecks knægt, gamle tjener, plovmand (knecht, olde dener, plochman) 128 138 160 165 167 170. — Anders, skipper (schipper) 28 48 79 91 118 160. — Jeppe 164. — Krisstern (Krysstern) 26 58 66 83 98 115.

f. Kalken, Johan 29.
Kampt, Oleff 150 167.
Kapitelssvend 182.
Karle se Karle f. Halverstat.
Karsstens, Hinrick 140.
Kattrine, g. m. Ditlev Enbeck 169, Jfr. frowe, husfrowe.
Kattrine Jep Bincks 12.
Kattrine Fransmans 37 54.
Kattrine Lafrens Olsens (Lawrens Olse) 123 135.
Kattrine (Katterine) Jens Pilttes 126 138.
Kedelsmed (ketelsmit) 106 108 132 143.
Kerkhoff, Melker 163.
Kersstine, pige (olde maghet, maghet) hos Ditlev Enbeck 172.
Ketelsmit se kedelsmed.
Kirsstine (Karsstine) sværdfegers (swertfeghers) 33 37.
Knud (Knut), hr., præst i Malmø 34.
Knægt (knecht, dener), i Ditlev Enbecks tjeneste 18-9 22 44-5 72 100 110 112 119 125-6 128 137-8 147 153 156 160 165 167 169 170 174.
Kock, Jørgen (Yurghen Kok), møntm., borgm. 173 183.
f. Kollen, Hans se Johan f. Kollen.
f. Kollen, Jachop, borger i Stade, 31 39.
f. Kollen, Johan = Hans f. Kollen 110 161.

f. Kollen, Willim 72 94 122 131 141 150 161 166 174 178.
Kongen (konyngh) 142.
Kosster, Timme 150 166.
Kowar, Kaspar i Söderköpinge 59.
Krafft, Jep 82.
Kremer, Kremers se kræmmer, kræmmers.
Krisstern Perssen i Køge 179.
Krisstoffer af Heckeberg 134.
Krisstoffer, sisemester i Malmø 100 126.
Kræmmer 5 26 74 168.
Kræmmers 21 163.

f. d. Lanke, Jacob (Jachop, Jac, Yachop) 97 101 105 107 109 115 117 119 127 129 137 140 147-8 169.
Lasse (Lase), smed (smit) 101. — Mattesen, bd. i Ø. Kattorp 156.
Lauris guldsmed (Laurys guldsmidz) i Lund 185.
Lavrens Olsen se Kattrine.
Lefferdinck (Lefferdinch), Ghert, borger i Lübeck, 1 27 68-9 71 75-6 78 80-1 87 92 101 139 168 174, »sin sone Ghert« 78 81. — Hans 12. — Henrik (Hinrick) 87.
Leydekker, Hans 23 163.
Lisebet, Niels skræders (Neghels schroders) 21 35 38.
Lisebe, Per skræders (schroders) 46.
Loffaghel, Hans 103.
Loghe, Jens 34.
Lollandsfar (Lalandesfader, Lawenfar), Jacob, skipper (scipper) 45. — Per (Peter) 28 78 93 104.
Lubbeke (Lubeke), Hans, af Stettin 91 95 106.
Luchtemaker se lygtemager.
Lutken, Jochim 24 108.
Lutteke (Lutke), Ditlev Enbecks knægt (knecht) 19 110 112 153 169.
Lygtemager (luchtemaker) 125 130 143.

Madelene (Maddele), Peter overskærers (owerschers) 43 129.
Maghet (maget, machet) se pige.
Maler 49.
Mand, g. m. (he krech) Per Tughesens »frowe« 103.
Mand, bor i Anders Kedelsmeds hus 143.
Mand (graver, ligbærer) 107.
Mangmesster, Jørgen (Jurghen) 18.
Marghre Jens Bincks 123.
Marghrete Binkes, g. m. Lasse Binck (= Lasse Bins forwe, Marghre Binkes, Binsk, Marghrete, »de mit der moder dende«) 6 51 54 62 66 97 135 161.
Marghrete, Hans Mikkelsens (Mychelsen) datter 22.
Marghrete, Jep Matsens i Væ 18.
Marghrete, g. m. Willim Rawen 97.
Marie (Marye, Maryne) Rewes i Lund 79 91.
Marina, pige (maghet) hos DitlevEnbeck 20.
Maryne, g. m. Anders skræder (schroder) 116.
Markqart Remmesnider (Remensniders) 47.
Marten, fh. byfoged, 46. — brygger (brugher) 167. — Perssen 171 (= Marten brygger?).
Mattes (Matthes), Ditlev Enbecks knægt (knecht) 100 119 125-6 137 147 160. — Ficksens (Fycksens) ægtef. (frowe) 46 56. — Jepsen 5. — Pawelsen 45. — Persen, bd. i Hyllie 20 31. — Willadsen (Willatessen), bd. i Klagstorp 177. — vognmand (waghenman) 49.

Matties (Mattyes, Maties, Mattys, Matteyes) Johanssen 13 26 29 42 56 62 64 72 90 99 111 127 135 151.
Matz Suensen (Suenß) i Magleby 180.
Mawerisk bødker (boddeker) 122.
Mette, Ditlev Enbecks søsterdatter 30 45 50 57 61 67 69 73-4 108 116, = Mette Jachoppes datter 86, = Mette Bartelmewes buntmagers 48, = Mette, g. m. Peter Harke 120-1.
Mette kræmmers (kremers) i Lund 21.
Mette Tidemans (Tydemans) 32 40-1 43 60 105.
Michel (Mychel), Jochim Lutkens knægt (knecht) 24. — kræmmer (kremere) 26. —Esbersen, bd. i Musheddinge 166.
Moller, Berent 68 93.
Moller, Tewes, notitssedd. Jfr. Tewes, Hans Lubbekes af Stettins knægt.
Mollyr, Tomis 183.
Munck (Mvnck), Anders 155 167. — Oluf (Oleff), skipper (schipper) 25 27 53 78-9 93 122. — Per, bd. i Kattorp 5.
Mure (Mvre), Troles, bd. i Glostorp 177.
Murermester (muremester) 67 127.
Mønbo (Monbo), Niels (Neghels), skipper (schipper) 66.

Niels (Neghels), i Lund 12. — Clawesen, i Ditlev Enbecks tjeneste 18. — bager (bekker) 55. — Jepsens ægtef. (frowe) i Lund 17. — Knudsen i Lund 185. — Morttensen 98. — skræder, g. m. Lisebet 35 38.
Norman, Clawes 16.

Oluf (Oleff), Kort Finkes knægt (knecht) 38. — bødker (boddeker) 55. —Holgherssen 140. — Jenssen, skipper (schipper) 128. — Jenssen 13. — Jenssens ægtef. (frowe) 102. — Nielsen (Neghelsen), hr., se Rosenkrantz. — Persen, borgm. 17. — skinder (schinder) 67. — skinders (schinders), ægtef. (frowe) 47 51 54 95, unge (junghe) — skinders (frowe) 56-7.
Orm, Jens 82.
Overskærer (owerscher) 79 91.
Overskærers (owerschers) 43 129.

Palne Jenssen 142 151. Palne Jenssens ægtef. (frowe) 142.
Pek, Michel 5.
Pelsersche 83.
Peter (Per), Hans Brachts knægt (knecht) 11. — Andersen, rådm. 50 = Peter Skriver. — Andersen, rodemester (rattemester) 31. — guldsmed (gholtsmit) 44 49, »swarte« 110. — Hanssen, byfoged 125 174. — Jenssen af Køge 179. — Laurisen (Lauryß), mester i Lund 185. — Mansen 59. — overskærer (owerscher), g. m. Madelene 43. — skinder (schinder) i Væ 38-9. — skræder (schroder) 167, g. m. Lisebe 46. — smed (smit) 176. — Tughesens (frowe) 103.
Pige (maghet, maget, machet), i Ditlev Enbecks tjeneste 20 30 172.
Pilt, Jens 55 100 117, g. m. Kattrine 126 138.
Pløjemand hos Ditlev Enbeck (de man, de my ploghet) 156, »plochman« 167.
Podebusk, Clawes Predbjørn (Prybbersen) 104.
Prammand (pramman) 11 114.
Prioren (pryer) i Helligåndsklostret 21.
Proff (Proch), Clawes 17 39 70.
Prop, Nille (Nylle) i Væ 159 172.
Provsten (de prawest) i Dalby kloster 8.

Rasmus (Rassmvs), overskærer (owerscher) i Lund 79 91. — Simensen (Simesen) 86. — Simensens ægtef. (frowe) 89 126.
Ratemesster se rodemester.
Ravensberg, Albert Jepsen 73.
Rawen, Marten, af Lübeck 110. — Willim 97, g. m. Marghrete 97.
Regnemester (rekenmesster) 87.
Regnold skipper (skeper) 188.
f. Remin (Remyn), Otte, af Stettin 95 104.
Remmesnider (remensnider) 47 135.
f. Reten, Arent, hans knægt (knecht) 140.
Rewes se Marie.
Richter, Bonaventura (Bone, Bonna Wentur) rådm. 175 183 104 anm.
Rissert, læge (pokke arsste) 5.
Rode, Hermen 148.
Rodemester (ratemesster) 31 102 144 155 158.
Rosenkrantz, Oluf Nielsen 179.
Runghe, Hans 77 145 159 164.
Ryttere (Krigsfolk) 144.

Sandow (Sandou), lybsk købmd., 45 52-3 64-5 79 93.
f. Santen, Ghert 98, hans knægt (gheselle) 98. — Henrik (Hinrick), lybsk foged i Skåne, 9 13.
Sassers »frowe« i Særsløv 83.
Schinder se skinder.
Schinders, schinners se skinders.
Schipper (scipper) se skipper.
Schomaker se skomager.
Schroder se skræder.
Schroders se skræders.
Schulte, Dyderich 174.
Schune, Berent 6 19 69 134.
Severinssen, Severin (Sewerin), rådm. 171.
Sillmer, Hans, Michel Drancks tjener 12, hans knægt (knecht) 12.
Sisse, Henrik (Hinrick) Stens 26.
Skinder (schinder) 24 38-9 62 67 143-4.
Skinders (schinders, schinners) 47 50-1 54 56-7 95 135 139.
Skipper (schipper, scipper, skeper) 27 45 48 66 71 81 91 118 128 141 166 188, notitssedd.
Skomager (schomaker) 100.
Skonning, Jakob (Schonynck, Jachop) 82 117 133.
En Skotte (schotte) 105.
Skotte (Schotte), Willim Jacobsen (Jachopsen), skræder (schroder) 19 28 40 127.
Skriver (Schriwer), Peter, rådm. 63 = Peter Andersen.
Skræder (schroder) 1 21 35 38 40 46 83 167-8.
Skræders (schroders) 35 38 46 116.
Smed (smit, smyt) 10 25 101 176.
Smit, Marten, af Danzig 118.
Snedker (sniddeker) 10 23 29 36.
Snyder (Snider), Peter 78 85 106 119 129 132 134, hans knægt (knecht) 109.
Soweneke, Henrik (Hinrick) 23.
Sparre, Aage (Aghe), mester 36 182, hans svend 182.
Spunt (Spvnt), Tomas, af Væ 17 39 70.
Stall (Stal), Peter, rodemester (rattemester) 86 88 144.
Steffen (Stoffen), mester se Dringenberg.
Stegheman, Henrik (Hinrick) 117.
Sten, Henrik (Hinrick), g. m. Sisse 26.
Suend Olssen (Olsß), kapitelssvend 182.
Sværdfegers (swertfeghers) 33 37.

Tare, Niels (Neghels) 11.
Tewes (Tewewes), Hans Lubbekes af Stet-

tins knægt (knecht, gheselle) 95 106 137 147. Jfr. Tewes Moller.
Tomas, Brun 78 85 171.
Tork, Hartman 162 172.
Torkel 172.
Trokloch 48.
Tuge Hanssen brygger (brwer) 35.
Tule spandemager (spannemaker) 122-3 130.
Tysk (Tisk), Tale 50 165.

f. Vmmen, Johan 11.
Vnbehowen, Hans 88.
Vne Lasses 105.
Vognmand 49. — i Køge 9.
Vognsvend hos kapitlet i Lund 185.

Waghenman se vognmand.
Wegher, weghers se Herman vejer.
Weghers se Bente vejers.
Wentun, Sander 83.
Werdeman (Werderman), Clawes 70 75 80.
Wesels se Byrghette.
Wessel, Michel (Mychel) 162.
Wesstet, Henrik (Hinrick), domherre 92.
Willim Andersen, bd. (bure) 51.
Willim skinder (schinder) 24 62.
Witrok, Andrewes, Johan fan Kalkens knægt (knecht) 29 33.

SAGREGISTER

Abbelaten se oblater.
Achtendel se otting.
Alen (ele), brugt mange steder for: klæde, lærred og tømmer. Sjællandske (selandsche) elen 140. — Når lærred opgives pr. hundrede alen, er alen underforstået.
Amme (ame) = 160 potter = 154,5 liter.
Appel se æbler.
Arbejdsløn (makeloen) 11 160.
Arweten se ærter.

Båre (bare) 125.
Baiesalt (baye solt), fransk salt, 31 66-7 83 154 171.
Balken se bjælker.
Barde se økse.
Bare se båre.
Baye solt se baiesalt.
Bedde se senge.
Beddesburen se dynevår.
Beg (pek, pyk) 11 60.
Beker se bæger.
Ber se øl.
Bergerfisk (barger fysk, bargherfisk) 9 150 166. Jfr. fisk.
Beslagsmedeværktøj (beschlachtuch) 125.
Bindeke 141.
Bjælker (balken) 17 23 62 90 134 139.
Blårlærred (heytlowent, heitlowent, heistlowent) 41 43—4 61 116 118 121 127 136-8 146.
Bley, blye se bly.
Blik (blick) 125, »swart« 130 143.
Bly (blye, bley) 1 84 90 92 94 183.
Bolt (rulle) lærred 32 61 138 141 146. Jfr. lærred.
Bord (schiwe) 29.
Borse, mål for hør 7 32 68 72.
Botter se smør.
Brøndvand, frisk vand (bornwater) 1.
Budel se pose, pung.
Buggjord (ghortsinghel, gorsinghel) 129 157.
Bundt (bunt), mål for »flakfysk« 7, hyssing 40 157, merling 40, dupeline 60, »ghrot« snor 157, »splete« 150 167.
Byg (gharssten, gherssten) 22 112 164 177.
Byle se økse.
Bæger (beker) 134.

Camelot se Kamelot.
Centner (sinttener, synttener) = 100 ℔, vægt for glas 11 77 80 84 94, valmueolie 68 72 76.

Daksten (dacksten) se tagsten.

Deger (deker), 10 stykker skind 5 133 143-4 146.
Deken (dekke) se dækken.
Delen se planker.
Dewenters, dewentersche laken, klæde fra Dewenter 11 42 83 157, blåt, grønt.
Dorsk se torsk.
Dragerpenge (dregheghelt) 101.
Drat se metaltråd.
Drømt (drompt), mål for humle 10 20-1 25 29 33-5 37-8 62 108 155.
Dupeline, en art line 40 60.
Dusin (dossin), 12 stykker, i dusin tælles: måtter 22, sko 32-3, hyssing 60, merling 60, træsko 88, kurve 96, sort blik 130 143, »ghortsinghel« 157.
Dynevår (beddesburen) 72.
Dækken (deken, dekke), sengetæppe 41, hestedækken, sort og hvid, 157.

Eddike (etek, etyk) 45 108.
Ele se alen.
Elletræ (elren holt) 157.
Etek (etyk) se eddike.

Fad (fat), stål 10, vin 12 27 87 98, prys-sing 7, mumme 44 49 53 79 91 93, øl 73, valmueolie 68-9 72 76 81, »en klen fat« 152, fl. st. uden angivelse af varens art.
Felle se skind.
Ferendel (farendel) se fjerding.
Ferlon se færgepenge.
Fisk (fysk) 72 150 167. Se bergerfisk, laks, sild, stokfisk, flakfisk, torsk, tunger.
Fjerding (ferendel, farendel), ost 9, torsk 19, sæbe 24 26 28 88, oblater 32 62, huder 97, kød (rådyr) 99 100 110 135.
Flakfysk, flækket, tørret fisk 7.
Flas se hør.
Flessch (flesk, flesck) se kød.
Foder, til klæder 65.
Foder, til heste 77 103 133.
Foder se læs.
Forghelt, forlon se kørepenge.
Fragt (fracht), salt 13 78 106 133 160, tønder 13 39, »droghe t.« 78, fl. st. td. samt fade som emballage for ikke benævnte varer, øl 71 81 85 155, olie 71 81, mumme 79 93, »splete« 71 81 150 167, kobber 91 106 130, mel 106 132, humle 155, klæde 93, æbler 78, »drat« 152, fisk 150 167.
Færgepenge (ferlon), kobber 101, mel 132, tønder 152.

Garneje (gharney) 7 123 160.
Gedde (hekede) 121.
Gharsten (gherssten) se byg.
Ghesete se stol.
Ghlasefinsster se vindue.
Ghorles (goklles), klæde fra Görlitz, gult, 157 160.
Ghortsinghel (gorsinghel) se buggjord.
Ghottinch (ghotinck, ghotinsche), klæde fra Göttingen, grønt, gult, blåt, 138 142 157, gøttingis 188.
Ghrapen se gryde.
Glas (ghlas) 11 77 80 84 94 157 anm.
Grav (kule) 125.
Grime (halter) 101 129 157.
Gros (ghrotken), 12 dusin, 88.
Grot, skilling 38.
Gryde (ghrapen) 30 67 78 81.
Guldkors med kæde (ghulden kruse mit ener keden) 36.
Guldring (gholtrinck) 30 36 67, »klene Gholtringe« 50.

Gylden (ghulden) 12-3 28 36 50 65 73-4 77 86-7 98 110 119 127 137 147-8 165 169, guldgylden (gholtghulden) 27 30-1 72-3.

Haar (har) 89 94-5 103.
Haghens, klæde fra Haag, brunt, 45.
Hakkelse (ruchfoder) 7 86 101 117 122.
Halm (stro) 94-5.
Halter se grime.
Hamp (hennep) 20 32 156.
Handsker (hanschen) 162, russiske (ruske) h. 172.
Harnisk (harns) 28-9.
Haßels klæde 188.
Hassen (hasen) se hoser.
Hat (hot) 172.
Havre (hawer) 7-8 33-4 48 68 77 101 103 107 112 117 120 122 131 150 157 159 162 164-6 170 177.
Hekede se gedde.
Hemede se skjorter.
Hennep se hamp.
Herinck se sild.
Hest (pert) 7-8 11 17 24 28 31 36 39 65 68 72 77 89 93 101 103 107 110 119 120 122 124 127 131 137 176, brun 12 172, rød og grå 144 163, sort 159.
Hestesko (isseren) 176.
Heytlowent (heitlowent, heistlowent) se blårlærred.
Hingst (de bunte henxst) 133.
Hjul (rad) 49.
Holt se træ.
Hoppen se humle.
Horns laken, klæde fra Hoorn, sort, 64.
Hornsk gylden (horne g.) 72-3.
Hoser (hassen, hasen) 11 19 123 125 160 167, »halver h.« 167.
Hot se hat.

Hovedpuder (howetpolen) 41.
How (hoy, hoey) se hø.
Howforke se høfork.
Hoyke, fodsid overklædning 153.
Huder (hude) 97 166. Jfr. okse- og kohuder.
Humle (hoppen) 6 9 10 18 20-1 23 25 29 33-5 37-8 57-9 62 108 122-3 130 154-5 163-5 171 177.
Husinck se hyssing.
Hvede (weyten) 55.
Hvedemel (weytenmel) 155.
Hyssing (husinck), treslået garn, 40 60 157.
Hø (how, hoy, hoey) 5 16 23 33-4 68 94-5 103 107 120 122 131 133 150 157 159 164 166 170.
Høfork (howforke) 176.
Hør (flas) 7 32 68 72.

Isseren se hestesko og jern.

Jagt (jacht), skib 104.
Jern (isseren), gammelt 176.
Joachimsdaler (Jachimmesdaler) 178.
Joppe (jope), overbeklædning til mænd (del af rustning) 125 160.
Josep daler (Joseppesdaler) 72-3 110 169.

Kålgård (kolhoff) 170.
Kårde (korde) 174.
Kakler (kachelen) 101.
Kalen se kul.
Kalk (kalck) 151 181.
Kamelot, vævet stof af angoragedens hår 188. — Senere vævet af uld og silke.
Kede se guldkors med kæde.
Kelrehure se kælderleje.
Kemerlin, kammerdug (fra Cambrai), fint lærred 157.

Kese se ost.
Kip (kipp), pakke huder 97.
Kister 78 107 150, emballage for glas 11 80.
Klippinge, mindreværdig krigsmønt 38 42.
Klæde (want) 5 7 13 55 99 123 140, pakke, stykke (stukke, stuve) w. 19 32 93 145 162 168. Jfr. Dewenters, Ghottinch, Ghorles, Haghens, Horns, Haßels, Leydes, Lub., Molnesche, Nerdesche, Westerlindes.
Knevelsspyd (knewelspet) 172.
Knæhoser (knehasen) 160.
Kobber (kopper) 91 101 106 108 111 132, notitssedd., »boddem« k. 111 130, plade k. 130.
Kohud 132.
Kolhoff se kålgård.
Kopper se kobber.
Koralkæde (krallensnor) 30 50.
Korde se kårde.
Korduan (rotlusk) 143—4.
Kost 7 77 87 101 103 106-7 122 131 150 156-7 159 164 170 172 175-6 179 182 185. Kost unde ber = mad og øl, forekommer ofte. Jfr. mad og øl.
Krallensnor se koralkæde.
Krave, af læder (ledder kraghen) 167.
Kul (kalen) d. e. trækul 68 176.
Kule se grav.
Kunttor, kontor ɔ: skrivebord 166 anm.
Kurve (korwe) 96.
Kælderleje (kelrehure) 87.
Kød (flessch, flesck, flesk) 45 53 64 73 97 99 100 135 145 168.
Køller, af læder 188.
Kørepenge (forghelt, forlon) 78 132, tønder 13 74-5 78 80 133 150 152-3 165-6, »droghe t.« 78, øl 71 81 85 155, olie 71 81, salt 78 106 133 160, fade 78, kiste 78 150, mumme 79 93, kobber 91 101 106 111 130, klæde 93, mel 106 132, fade 130, stikholt 131, fisk 150 167, »splete« 150 167, »drat« 152, smør 152, tvebakker 153, humle 155. Fl. steder.

Laken, stk. klæde af et bestemt mål.
Laks (las) 72 145, »solten« l. 144 163 168.
Landgilde 173 185.
Las se laks.
Latten se lægter.
Le (seyse) 108.
Lepel se ske.
Leydes (leydesche laken), klæde fra Leiden, sorte, brune, røde, 50 62-3 99 138 142 148, lediske 188.
Licht se lys.
Lichtgharn se lysegarn, væger.
Lispund = 16 ℔, vægt for bergerfisk 9 150 166, lysegarn 9, humle 18 23 58 171, voks 41, salt 46-9 51-4 56-7 63 o. fl. st., valmueolie 68 72 76, stokfisk 72, bly 84 90, talg 100-1 105, kobber 106 132. Jfr. skippund, centner.
Lod (lot), blyplomb til plombering af laken 50 142, jfr. leidesk klæde.
Lod sølv (lot sulwer) 5 97 109, loed sylff 180.
Lub. laken, klæde fra Lübeck, gråt, 40.
Lys (licht) 13 55 117.
Lysegarn (lichtgharn) 9.
Lægter (latten) 6 89.
Lærred (lowent) 32 61 82-3 108 114-5 118 121 128-9 133 138 146, »klen lowent« 141. Jfr. blårlærred, münstersk og osnabrücksk lærred.
Læs (foder), hø 5 23, sild 38, halm 94-5, elletræ 157, træ 166, kobber, notitssedd.

Læst = 12 tønder, mel 7 25 95 132, salt 13 45 52-3 65 o. fl. st., sild 25 27 45 53 69, tønder 38 70 74-5 80 94 122 124 143 150-1 153 165-6 174, kød 53, splete 70-1 75 80, øl 71 80 85 155, humle 155, kalk 181.
Løb (lop), mål for smør, 12 69.
Løg (læggeløg), sippollen 21, sipollensat 86-7.
Løn (lon, loen), til knægte 100 112 126 128 167.

Måltid (maltyd, maltyt) 179.
Måtter (matten) 22.
Mad og øl (mad oc øll, kost och øll) 182 185.
Makeloen se arbejdsløn.
Malt (molt) 9 25 127 154 156 177.
Manoly (manoley) se valmueolie.
Mantel, kappe, 125.
Marienport (Mayenport) salt 166. (Fra saltproduktionsstedet Port Marie i Bretagne).
Markpund = $^1/_{16}$ lispund, mange steder.
Marlynck se merling.
Master (masste) 40 158.
Matten se måtter.
Mayenport se Marienport.
Mel 7 25 82 95-6 106 132 139 153 155 165-6. Jfr. Hvedemel.
Merling (marlinck), toslået garn, 40 60.
Metaltråd (drat) 152.
Molnesche laken, klæde fra Mölln, 19.
Molt se malt.
Mowen se ærmer.
Mumme, krydret øl, 44 49 53 79 91 93.
Mursten 89 175.
Münstersk lærred (munssters lowent) 20-1 27 32-3 58 114 116 118 120 133 136.
Nål (neghel) 141.
Neghel (negel) se søm, nål.
Nerdesche (nerdes) laken, klæde fra Naarden, 42 98 100 108 138 146 148 160, blå, brune, gule og grønne.
Nobel (nabele) 65.

Oblater (abbelaten) 32-3 62.
Okse se øksne.
Oksehuder (ossenhude) 100-1 132.
Ol (wal), 80 stykker, sild 38.
Olie (oley, oly) 68-9 72-3 81. Jfr. valmueolie.
Ort, $^1/_4$ gylden 98 127.
Osnabrücksk lærred (ossenbruges lowent) 138.
Ossen se øksne.
Ossenhude se oksehuder.
Ost (kese) 9.
Otting (achtendel), oblater 33.
Oversten (owersten) 89.

Pattinen se træsko.
Pek (pyk) se beg.
Peper 57 61.
Planker (delen) 1 62 94-5 99 100 102-5 109 113 150 166, eken delen 81.
Pot = 0,966 l, vin 8.
Pot-kander, af tin 23. (Kande på 1 pot).
Pram, notitssedd.
Prampenge 78 86, salt 13 78 106 133 160, tønder 13 78 150 152-3, »droghe« t. 78, »splete« 71 81 150 167, øl 71 81 85 155, mumme 79 93, olie 71 81, fade 78 130, kiste 78 150, kobber 91 106 130, notitssedd., mel 106 132, fisk 150 167, klæde 93, »drat« 152, tvebakker 153, humle 155. Fl. steder.

Primpenge, salt 13 78 106 133 160, tønder 13, »droghe«t. 78, øl 71 81 85, »splete« 71 81 150 167, mumme 79 93, mel 106 132, kobber 130 132, notitssedd., fisk 150 167. Fl. steder.
Priser forekommer næsten overalt i regnskabsbogen og faktisk for alle varer. Ved hjælp af sagregistret fås overblik derover. Dansk og også lybsk mønt er derfor opført mange steder (1 mark = 16 ß = 192 ₰). Forholdet mellem danske og lybske penge er som 5 til 3.
Pryssing (prussinck), øl fra Danzig 7.
Pund korn, byg 22 177, hvede 55, malt 9 25 156 177.
Pund = lispund, salt 46-9 51-4 56-7 63 65-6 162-3 168, smør 152. Fl. steder.
Pund (℔) = 32 lod à 4 qvintin, flere steder.
Pung, pose (budel), af lærred (linnen) 42, af læder (ledder) 125.

Qvarter, 1/4 alen 62 123 140 157 188.
Qwat ghelt = ringholdig mønt 117.

Rådyr (re) 110.
Rad se hjul.
Rafter (raffter), af fyr 82 139.
Re se rådyr.
Rep, 10 alen lærred 41 43-4 61 114-5 118 127-9 138 146.
Rhinske gylden (rinssche ghulden) 23 30.
Rhinskvin (ryens (rins) win) 8 27 98.
Rok, overklædning 11 29 65 112 125-6.
Rore se rør.
Rotlusk se korduan.
Rotscher se stokfisk.
Ruchfoder se hakkelse.
Rør (rore) 5.
Sadel (sadel) 25.
Safran (saffran) 57 61.
Saghe se sav.
Saje (saye), fint uldstof, 106.
Sak se sæk.
Salt 5 10 12 16-7 19 21 38 45-9 51-2 54 56-7 62-3 65-6 73 78 82-5 94-6 103 106 114-5 122-4 126-7 129-130 132-3 135-6 139 144-6 149 160-3 165-8 177, »samergaten« 53, »Luneborgher« 13. Jfr. baiesalt, Marienport salt.
Sardug (sardok) 157.
Sav (saghe) 87.
Schakel se skagler.
Schip se skib.
Schiwe se bord.
Schock (schot) se skok.
Schowe (schoue, schoff), emballage til glas 80 84 157 anm.
Schrapen se strigler.
Schrikkenbargher, groschen, udmøntet i Schreckenberg ved Annaberg i Sachsen, 22 110.
Schute se skude.
Senge (bedde) 41 71.
Seyse se le.
Sild (herinck) 11 19 25 27 38 45 53 69 145 168, »hol herinck« 25 96 145, »ful herinck« 25 145, »syll« 180.
Sinttener se centner.
Sippollen, sipollensat se løg.
Sise, vin 12, iserhels øl 71, øl 78 81 85, mumme 79 91 93.
Skagler (schakel) 49.
Skatter (schatten) 158.
Ske (lepel) 84 97-8 107 109. Jfr. sølvske.
Skib (schip) 17.
Skind (felle) 5 160, russiske (ruske f.) 133 146.

Skippund (schippunt) = 20 lispund, vægt for humle 9 18 23 57-8 163 171, bly 84 90 92, kobber 106 108 132. Jfr. lispund.
Skjorter (hemede) 159 160.
Sko (scho) 32-3 160.
Skok (schok, schock, schot), 60 stykker, mål for planker 99 104 113 150 166, bægre 134, spindelringe (warvel) 88.
Skude (schute) 9.
Skæppe (schepel), mål for havre 7 68 101 103 117 120 122 131 164, hvede 55, byg 164, malt 127 154, 156 177, humle 9 23 122-3 130 154 177, salt 177.
Smør (botter) 12-3 31 69 121 144 152 163.
Snor »ghrot« 157.
Soslinghe se søslinge.
Sparrer (sparen) 6 9 23 90 92 103 134 139.
Spillen se tene.
Spindelring (warvel) 88.
Splete, træ til tønder 70-1 75 80-1 150 167.
Sporer (sparen) 125.
Spurden, tørret affald fra stokfisk 42.
Stål (stall) 10.
Sten, vægt for hamp 20 32 156.
Sten d. e. teglsten 22.
Stige (styghe), 20 stykker, tagsten 22, mursten 175.
Stikholt (stich-stychholt) 24 131.
Stokfisk (rotscher) 27 72.
Stol, korte bukser (ghesete) 160.
Stolper (stolpen) 23 90 92 134 139.
Strigler (schrapen) 157.
Stro se halm.
Støveken (stoweken) = 4 potter, 27.
Støvler (stewelen) 125.
Sulwer se sølv.
Svin (swin) 1 154 156 163.
Sværd (swert) 125.
Sæbe (sepe) 24 26 28 88.
Sæk (sak), humle 23 59 171.
Sælhundespek (selspek) 72.
Sølv (sulwer) 5 42.
Sølvbælte (sulwer ghordel) 55 112 115.
Sølvske (sulwer lepel) 56 68 102 109 169 172.
Søm (neghel) 24 60 88 109 151, »latten neghel« 22 24 60. Søm 183.
Søslinge (soslinghe), $^1/_2$ ß 110 180.

Tagsten (daksten, dacksten) 22 99 175.
Talg (tallich) 97 100-1 105.
Tallar = tallor, tallerkner ? 123.
Tallich se talg.
Tene (spillen) 88, (til håndrok, spindel)?
Ter se tjære.
Timmere se tømmer.
Tinfade (tinnen fate) 152.
Tjære (ter) 167.
Told (tolle) 34, klæde 13, salt 133.
Tome se tømme.
Torsk (dorsk) 6 19 35, saltet 9.
Trave (trawe), 60 neg, 112.
Træ (holt) 24 131 150 157 166, træet i oliefade 68 76. Jfr. stikholt, elletræ, læs.
Træsko (pattinen) 88.
Tunger (tunghen) 13.
Tvebakker (twebak) 153.
Tylvt (tult, dat twelffte), 12 stykker, sparrer 23 90 103, rafter 82, planker 94-5 99 o. fl. st.
Tæring (teringhe) 110 175.
Tømme (tome) 99, »klene« t. 157.
Tømmer (timmere) 139.
T. = tønde (tunne) 8 13 38-9 70 74-5 80 94 99 122 124 133 143 150-1 153 165-6 174 o. fl. st., »ber t.« 8-9, »droghe t.« 27 78,

»trawen t.« 23. Jfr. læst, skæppe. »Lose tønne« (låstønde) 188.

Uge kost 182 185. Jfr. kost.
Ungerske gylden (unghersche g.) 59.
Unghelt, omkostninger, 80 147 152.

Valmueolie (manoly, oley) 68 72 76 81 86 108.
Valnødder (walnote) 86 89.
Vand (water), føres ombord på skib, 107.
Vejerpenge (wegheghelt) 152.
Vin (win) 1 12 27 87 96.
Vindue (ghlase finsster) 111, windu 183.
Vogn (wagen) 49.
Voks (was) 41.

Wagen se vogn.
Walnote se valnødder.
Wambos, af lædder (ledder) 160.
Want se klæde.
War, varer 129.
Warvel se spindelring.
Was se voks.
Wegheghelt se vejerpenge.
Wessterlindes, wessterlendes laken 40-1 123. Jfr. klæde.
Weyten, weytenmel se hvede, hvedemel.
Wirak (Wirok), røgelse 57 61.
Witten = ⅓ ß.

Æbler (appel) 78 126.
Ærmer (mowen) 11.
Ærter (arweten) 9.

Økse (barde) 20, (byle) 176.
Øksne (osse, ossen) 36 100 145 164 168.
Øl (ber) 5 7 14 20 35 73 77-8 80-1 85 87 131 150 155 157-8 163 167 169 170 175-6 179, 182-3 185, notitssed., iserhels b. 71 73, densk b. 17 150 159 169. Jfr. mumme, pryssing.

SUMMARY

In the municipal record office of Malmö, Sweden, is preserved a merchant's account-book, which was kept by Ditlev Henriksen Enbeck, an alderman of Malmö, over the period 1521—35. After Ditlev Enbeck's death in 1537 the book has come into the possession of his son-in-law, alderman Henrik Brantun. At the end of the book the latter has made some notes extending to 1548.

The first part of the 16th century was a great and eventful time in the history of the Nordic countries. Malmö, a rich commercial city with able leaders, influenced the course of events considerably. Both Ditlev Enbeck and Henrik Brantun were principal figures. Thus Ditlev Enbeck was commander on a number of successive occasions of the Malmö levy of infantry and cavalry, which took part in the wars of King Christiern II against Sweden, and throughout life he was closely connected with the men in Malmö who together with Christiern II fought for the concentration of Danish commerce in the Danish cities.

In the years after Christiern II's flight from his realms (1523) Malmö was under the leadership of the powerful burgomaster Jørgen Kock.

When after the death of King Frederik I Denmark became an aristocratic republic, Jørgen Kock sought the support of Lübeck in order to overthrow the aristocratic republic, thus causing a civil war in Denmark (1534—36). The willingness of Lübeck, then dominated by Jurgen Wullenwever, to participate in the war was due to the hope of the Hanseatic city to be able in this way to gain the command of the Sound and as a consequence become capable of fighting the Dutch Baltic trade. Actually Lübeck never succeeded in this. In 1535, when

the war was at its climax, Jørgen Kock placed the Malmö citizen Henrik Brantun as defender and castellan of the Sound castle Krogen in Elsinore. Duke Albrecht of Mecklenburg, who had been asked by Lübeck to take part in the war, had misgivings at the same time about the transfer of Elsinore with the castle to Lübeck. Thus in february 1535 he expressed the opinion that such a transfer would create bitterness all over the world. His opinion shows that at that time the Sound had already come to play a role in European politics.

Henrik Brantun defended Krogen till January 1536, when the castle was captured by the soldiers of King Christian III.

While Malmö was defending its position politically, a struggle was carried on against the commercial power of the foreigners in the city.

From an early period the Hanseatic merchants had obtained commercial privileges from the government. Because of the political situation the privileges were actually extended during the earlier part of the 16th century. This, however, did not prevent the government from giving strong support to the Danish cities as well, especially towards the end of the 15th and early in the 16th century, both through privileges and commercial ordinances. Malmö thus got a written law for visiting merchants in 1487, and in 1518 it obtained a privilege of great importance to the city's commerce. The resulting contradiction between the Hanseatic privileges and the privileges of Malmö led to friction. Malmö asserted its rights strongly. Especially the city opposed the right of the foreign merchants against the payment of 12 ß in winter tax to live in their stalls all year round, provide their own food and trade with all sorts of customers. The foreign merchants should only be permitted to remain in the stalls and provide their own food during the free autumn market. During the rest of the year they should board with the citizens.

During the peaceful years 1524—33 Ditlev Enbeck has had quite a considerable trade. His business friends were mostly men of Lübeck and Stettin. As a medieval wholesale dealer he dealt in almost any kind of article. The predominating import goods were: salt, beer, hops, wine, spices, oil, soap,

copper, cloths and canvas together with planks suitable for ship-building. On the export side the chief articles were: herrings, horses, meat, butter, tallow, and hides. It is hardly mistaken to say that Ditlev had specialized in horse-dealing. It was mostly the foreign horse-buyers who with their assistants were Ditlev's lodgers in his large merchant's house and used his stables.

As no distinction has been made in the account-book between business on own account and commission business, it is not always easy to see which types of business are involved. It may, however, be safely assumed that business on own account, business on current account, predominates. Besides, other types of business are found such as unsalaried reciprocal commission business and commission business with price-limit.

Especially as regards the extent to which credit has been used, Ditlev Enbeck's account-book is a source of high value, as it gives an idea of the extensive granting of credit both between Malmö merchants and Hanseatic merchants and mutually between merchants of Malmö or Scania. In addition the book shows the relationship between the merchant and the shopkeepers, both male and female; moreover it throws light on the relationship between merchant and artisan. Thus we find Ditlev Enbeck extensively granting raw materials credits to the artisans. Turning to the manufacture of barrels, we see that the coopers receive either raw materials or advance payment.

Although the account-book does not give any precise knowledge of the documents used in effecting payments, it is of interest in that it shows the frequent occurrence of payments by means of orders on other persons. Finally the book gives an idea of the quantity of foreign gold coins and other foreign currency which a Danish merchant of that period might possess and use in his business.

The book-keeping methods are rather primitive. Nevertheless there is a tendency towards the separation of credit and debet; and the value of the book is increased by the fact that at least one major settlement between its owner and a Lübeck merchant has been entered.

TILFØJELSER OG RETTELSER

Side	Linje	
9		En direkte sammenholden af den Enbeckske regnskabsbog med den lille protokol over sagefald, som jeg ikke straks kunne foretage, viser dog, at den omhandlede kvitteringsbemærkning ikke er skrevet med regnskabsbogens hånd, selvom der er lighedspunkter. Kvitteringen må så vel være skrevet af en anden tyskskrivende rådmand i egenskab af kæmner.
18	14 f.n.	årlig.
28	8 f.n.	østersøstæder.
35		Til fortegnelsen i Lund Stifts landebog fra 1569 over sct. Jørgens kapels, sct. Simonis et Judae kapels og sct. Annae calente lags jordegods er åbenbart brugt det eksemplar af Malmøs kirkelige regnskaber for 1538, som har rettelsen i marginen: som Karine Detleffs, uden at der dog er taget hensyn til denne rettelse. Landebogen foreligger nu udgivet i to bind i skriftserien Skånsk Senmedeltid och Renässans. Se om ovennævnte sted: Lunds stifts landebok, utgiven av K. G. Ljunggren och Bertil Ejder. Första delen. Nuvarande Malmöhus Län. 1950, s. 458 ff.
36		Henrik Brantun følger vel efter Søren Sørensen som kæmner, der har næppe dengang været to kæmnere samtidig.
137		tenetur skrives te + afkortningstegnet for tur, e'et er dog kun angivet ved en lille hage til tværstregen over t. For Ditlev Enbeck er det hele blot et tegn, der har samme betydning som schuldich, det er altså brugt adjektivisk. I de hanseatiske regnskabsbøger fra det 14. årh. ses ordet at være forkortet som t + afkortningstegnet for tur, men i modsætning til Ditlev Enbeck bruges det af hanseaterne på den tid verbalt. I betragtning af at »tegnet« ikke kunne trykkes, er ordet opløst. Ditlev Enbeck har iøvrigt yndet at bruge afkortningstegnet for tur. Det er således brugt mange gange i betydning blot af r, iøvrigt er det jo også et gotisk r.
138	9	tværstreg læs: hageformet skråstreg.
168	15 f.n.	6½ cm.
204	10 f.n.	Fønbo.
258	16 f.n.	dit is betalt.
267	2	ghekregen (står dog utydeligt).

← *Ditlev Henriksen Enbecks segl fra hyldingsbrevet af 12. juni 1536. Omskrift: Didlif Hennicksen.*

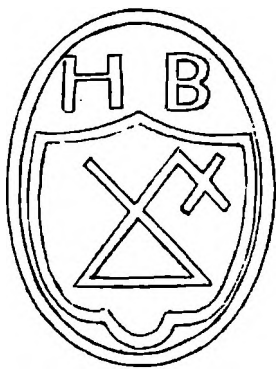

Henrik Brantuns segl fra Malmøs vedtægt af 2. april 1545. — Efter tegning af konstnären E. Bager. →

← *Sammes segl fra Malmøs åbne brev af 30. okt. 1539. Omskrift: Henrick Brantvn.*

NIELSEN & LYDICHE (M. SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN